

Jean Monnet Chair
EUDIPSEC

European
Commission

Guvernul Republicii Moldova
Academia
de Administrare Publică

Conferința Științifică Internațională
**STRATEGIA SECURITĂȚII UNIUNII
EUROPENE ÎN CONTEXTUL
METAMORFOZELOR
RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE (II)**

22 aprilie 2022

Coordonator — Ludmila Roșca

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ACADEMIA DE ADMINISTRARE PUBLICĂ

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ INTERNAȚIONALĂ

„STRATEGIA SECURITĂȚII UNIUNII EUROPENE ÎN CONTEXTUL METAMORFOZELOR RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE” (II)

22 aprilie 2022

Culegere de articole științifice

Vol. II

CHIȘINĂU 2022

Conferința Științifică Internațională: „STRATEGIA SECURITĂȚII UNIUNII EUROPENE ÎN CONTEXTUL METAMORFOZELOR RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE” (II), acțiune din Proiectul Jean Monnet Chair – EUDIPSEC 620918-EPP-1- 2020-1-MD-EPPJMO-CHAIR „UNIUNEA EUROPEANĂ: noțiune cuprinzătoare”.

COMITETUL ȘTIINȚIFIC

Oleg BALAN, doctor habilitat, profesor universitar, Rector al Academiei de Administrare Publică, Republica Moldova.

Ludmila ROȘCA, coordonator al Proiectului Jean Monnet Chair – EUDIPSEC, doctor habilitat, conferențiar universitar, Academia de Administrare Publică, Republica Moldova.

Serghei PALIHOVICI, doctor, conferențiar universitar, prorector, Academia de Administrare Publică, Republica Moldova.

Nistor GOZAVU, doctor, conferențiar universitar, prorector, Academia de Administrare Publică, Republica Moldova.

Vladimir KRUGLAȘOV, doctor habilitat, profesor universitar, Universitatea Națională „Yuri Fedkovici”, Cernăuți, Ucraina.

Ioan HORGA, doctor, profesor universitar, Universitatea din Oradea, România.

Iulia SIROTA, doctor, consilier academic, Colegiul Carmell, Israel.

Ion DULSCNI, doctor, conferențiar universitar, Academia de Administrare Publică, Republica Moldova.

Gabriela GOUDENHOFT – doctor, conferențiar universitar, Universitatea din Oradea, România.

Eugenia COJOCARU, universitar doctor habilitat, profesor, Universitatea Cooperatist-Comercială, Republica Moldova.

Serghei SPRÎNCEAN, doctor habilitat în științe politice, conferențiar universitar, Institutul de Cercetări Juridice, Politice, Sociologice, Republica Moldova.

Ionel NARIȚA, doctor, profesor universitar, Universitatea de Vest, Timișoara, România.

COLEGIUL REDACȚIONAL

Ludmila ROȘCA – coordonator al Proiectului Jean Monnet doctor habilitat, conferențiar universitar, Academia de Administrare Publică, Republica Moldova.

Ludmila GOLOVATAIA – doctor, conferențiar universitar, Academia de Administrare Publică, Republica Moldova.

Sivia DULSCHI – doctor, conferențiar universitar, șef Catedră Relații Internaționale, Academia de Administrare Publică, Republica Moldova

Ludmila CUROȘ, cercetător științific stagiar, Academia de Administrare Publică, Republica Moldova.

Cristina TULBU-FRUNZE, doctorand, Academia de Administrare Publică, Republica Moldova.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

„Strategia Securității Uniunii Europene în contextul Metamorfozelor Relațiilor Internaționale (I)”, conferința științifică internațională (2021 ; Chișinău). Conferința Științifică Internațională „Strategia Securității Uniunii Europene în contextul Metamorfozelor Relațiilor Internaționale (II)”, 22 aprilie 2022 : Culegere de articole științifice / comitetul științific : Oleg Balan [et al.] ; colegiul redacțional : Ludmila Roșca [et al.] – Chișinău : S. n., 2022 (Tipogr. „Print-Caro”) – . – ISBN 978-9975-56-873-9.

Vol. II. – 2022. – 360 p. : fig., fot., tab. – Antetit.: Acad. de Administrare Publică. – Texte : lb. rom., engl., ucr., rusă. – Cuprins paral.: lb. rom., engl. – Rez.: lb. rom., engl., rusă. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. – 100 ex. – ISBN 978-9975-56-874-6.

327:061.1EU(082)=00

S 90

Tiparul executat la tipografia „Print Caro”
str. Columna, 170, Chișinău

CUPRINS

SECURITATEA UNIUNII EUROPENE ÎN CONDIȚIILE AGRESIUNII (Oleg BALAN)	7
PREFAȚĂ	9
SECURITATEA REGIONALĂ ÎN CONDIȚIILE CONFRUNTĂRII (Ludmila ROȘCA)	10
EPISTEMOLOGIA DEZINFORMĂRII (Ionel NARIȚA).....	18
PARTENERIATUL ESTIC ȘI PERSPECTIVA EUROPEANĂ A REPUBLICII MOLDOVA (Constantin SOLOMON)	26
IMPORTANȚA ACORDULUI DE ASOCIERE RM-UE ASUPRA EFICIENȚEI GUVERNĂRII ÎN REPUBLICA MOLDOVA (Valentina URSU)	31
CADRUL LEGAL ȘI INSTITUȚIONAL PENTRU REALIZAREA POLITICII SECURITĂȚII NAȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA VERSUS RISCURI ȘI PROVOCĂRI ACTUALIZATE (Natalia CIOBANU, Ion CIOBANU)	41
SOME ASPECTS OF NEUTRALITY IN LANGUAGE POLICY (Valentina ȘINGHIREI)	55
TEHNICI DE COMUNICARE SECRETĂ (Ionel NARIȚA).....	70
IMAGINEA INAMICULUI ÎN DISCURSUL POLITIC ȘI PUBLIC SLOVAC ÎN SECOLELE XX ȘI XXI (Šimon STRUHÁR).....	78
GENEZA CELOR MAI SEMNIFICATIVE ÎNCĂLCĂRI ALE VALORILOR FUNDAMENTALE ALE UE ÎN UNGARIA ȘI POLONIA (Ing. Thomas KAJINEK, Ing. Zuzana BENOVA).....	82
DIPLOMAȚIA UE ÎN SPAȚIUL PARTENERIATULUI ESTIC, REALIZARI, DIFICULTĂȚI, PROBLEME (Ion Ifrim, Shilbaya Matei Mihaela).....	95
BLOCKCHAIN TECHNOLOGY IN THE SERVICE OF NATIONAL SECURITY (Mgr. Martin Laczko).....	100
AMBIȚIILE ȘI REALITATEA POLITICII TURCIEI ÎN ASIA CENTRALĂ (Lubomír Čech)	108

AFIRMAȚIE DE NEUTRALITATE: CINE VREA SĂ SE RETRAGĂ DIN NATO ÎN SLOVACIA? (Mgr. Michael Augustin).....	117
PERSPECTIVE ASUPRA SECURITĂȚII UMANE ȘI MODERNIZĂRII SOCIOPOLITICE (Serghei SPRINCEAN, Renata COZONAC).....	126
PRAGMATISMUL GEOPOLITIC – SURSĂ DE GHIDARE A ACTULUI DE GUVERNARE (Dana PAIU).....	133
IMPORTANȚA RELAȚIILOR DE COOPERARE DINTRE NATO ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ (Andrei GUȚU).....	140
ROLUL ADMINISTRAȚIEI PUBLICE LOCALE ÎN PROCESUL DE INTEGRARE EUROPEANĂ A REPUBLICII MOLDOVA (Silvia MUNTEAN)	147
EVOLUȚIA POLITICII DE MIGRAȚIE ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ: NOI PROVOCĂRI ÎN CONTEXTUL RĂZBOIULUI DIN UCRAINA (Aurelia PERU-BALAN)	155
MIGRAȚIA EXTERNĂ ȘI PROBLEMELE DE SECURITATE ÎN AZERBAIDJAN (Ascherova SIMUZER)	163
DESPRE COMPORTAMENTELE ”ULTRA VIRES” (Victor Andrei Cărcăle).....	174
ATITUDINI FAȚĂ DE UE ÎN EXPUNEREA DE MOTIVE A DEPUTAȚILOR K-LSNS (Mgr. Marián Bušša, Mgr. Pavol Struhár).....	184
EXTREMA DREAPTĂ SLOVACĂ PE DRUMUL CĂTRE POPULISMUL DE DREAPTĂ? (Pavol Struhár, Marián Bušša)	190
INTERESE NAȚIONALE ÎN CONTEXTUL ASIGURĂRII SECURITATII ECONOMICE A STATULUI (Ludmila GOLOVATAIA).....	195
ESENȚA FUNCȚIONĂRII SISTEMULUI DE SECURITATE ALIMENTARĂ AL UNIUNII EUROPENE ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII DURABILE A STATELOR MEMBRE (Vitalie CAZACU).....	202
CĂI DE EFICIENTIZARE A SISTEMULUI BANCAR DIN REPUBLICA MOLDOVA (Elena BĂDĂRĂU, Oxana GUREU)	211

METODOLOGIE PENTRU PROIECTAREA SISTEMELOR DE SECURITATE INTEGRATE ALE ACTIVITĂȚILOR DE AFACERI ÎN CONTEXTUL ASIGURĂRII SECURITĂȚII INOVATORII A ECONOMIEI NAȚIONALE (Tatiana ANDREEVA).....	217
ANTREPRENORIATUL DIGITAL - INSTRUMENT EFICIENT ÎN CONDIȚIILE ACTUALE DE CRIZĂ (Valeria GARBATOVSKI)	222
UNELE PROBLEME FUNDAMENTALE ALE BINOMULUI DEZARMARE - PACE (Ion Ifrim, Shilbaya Matei Mihaela).....	229
RURALITATEA – MEDIUL UNUI SENTIMENT DE VULNERABILITATE ȘI NELINEȘTE (Vitalie IONAȘCU, Alexandru FRUNZĂ).....	235
REVIRIMENT JURISPRUDENȚIAL PENAL ȘI SCHIMBĂRI DOCTRINARE. SPRE O TEORIE CONCRETĂ A IZVOARELOR DREPTULUI PENAL ROMÂNESC DE AZI (Ion IFRIM, Mihaela SHILBAYA MATEI).....	244
ROLUL TEORIEI JOCURILOR REFLEXIVE ÎN PREVIZIUNEA EVENIMENTELOR MILITAR- POLITICE (Nicolae PARCEVSCII)	252
APRECIEREA ROSTURILOR, OBIECTIVELOR EDUCAȚIEI ÎN TEORIA POLITICĂ MODERNĂ (Dasman EL-FAHEL)	258
REZILIENȚA NAȚIONALĂ, REZILIENȚA COMUNITĂȚII ÎN VREMURI DE CRIZĂ, TEORII ȘI INFLUENȚE (Noha ALVAKILI)	269
EDUCAȚIA – INSTRUMENT ÎN ASIGURAREA SECURITĂȚII NAȚIONALE (Liudmila CUROȘ).....	279
INTEGRAREA COMUNITĂȚILOR ETNICE – CONDIȚIE A CONSOLIDĂRII UNEI NAȚIUNI (Cristina TULBU-FRUNZE)	286
SECURITATEA UNIUNII EUROPENE - SOLUȚIONAREA CONFLICTULUI (Eti LEON BEN-NUN).....	295
ANALIZA COMPARATIVĂ A SISTEMELOR DE RĂSPUNDERE DISCIPLINARĂ A JUDECĂTORILOR DIN EUROPA (Natalia GAVRILENCO)	300

**INTERESELE COPILULUI – PROTECȚIE ȘI GARANTARE -
ÎN CONTEXTUL METAMORFOZELOR RELAȚIILOR
INTERNAȚIONALE**

(Ludmila OSTAP) 305

**CIRCUMSTANȚE AGRAVANTE ALE INFRAȚIUNII DE DIVULGARE A
SECRETULUI DE STAT PREVĂZUTE ÎN ART. 344 AL CODULUI PENAL AL
REPUBLICII MOLDOVA**

(Alexandru GAINA)..... 311

**APARIȚIA ȘI EVOLUȚIA DEZORDINILOR ÎN MASĂ.
MODELUL REPUBLICII MOLDOVA**

(Igor SOROCEANU) 320

**ROLUL INSTITUȚIEI PREȘEDINTELUI REPUBLICII MOLDOVA
ÎN ASIGURAREA SECURITĂȚII STATULULUI ÎN CONTEXTUL
STRATEGIEI UNIUNII EUROPENE**

(Elena SOLOMON) 327

SECURITATEA PERSOANEI ÎN LUMEA CONTEMPORANĂ

(Alexandru REVENCU)..... 332

**SECURITATEA ALIMENTARĂ ÎN CONDIȚIILE INSECURITĂȚII
REGIONALE**

(Irina COIALNÎC)..... 339

**POSIBILITĂȚI DE RESOCIALIZARE ÎN CONDIȚII DE CRIZĂ A
PERSOANELOR DEȚINUTE ÎN PENITENCIARELE DIN
REPUBLICA MOLDOVA**

(Tatiana MĂRGĂRINT) 346

SECURITATEA UNIUNII EUROPENE ÎN CONDIȚIILE AGRESIUNII

Cuvânt înainte

Oleg BALAN,

Rector al Academiei de Administrare Publică,
doctor habilitat, profesor universitar

Peste 75 de ani, Uniunea Europeană a intrat într-o perioadă, în care pacea și stabilitatea, viața și siguranța, într-o dimineață, au fost diminuate. În ultimele decenii ale secolului trecut, Bary Buzan în lucrarea: „*Oamenii, statele și frica*”, evidențiază/ caracterizează 5 sectoare ale securității: politic, militar, economic, societal și ecologic. Fiind deprinși să colaboreze în condiții de pace, liderii instituțiilor europene s-au întâlnit în Marea Britanie, în luna noiembrie 2021, să discute despre problemele sectorului ecologic, care necesită atenție, investiții, reacții a societății umane, deoarece amenință securitatea regiunii, a fiecărui stat, a fiecărei națiuni, a fiecărei persoane.

În același timp, multiple erau semnalele că statele europene sunt amenințate de o putere nelimitată a liderului de la Kremlin, care sub forma unor „exerciții militare, unor antrenamente planificate” își acumula mașini de război la frontiera comună cu Ucraina, în Republica Belarus. În teoria securității astfel de acțiuni se încadrează în strategia descurajării, menită să amenințe un adversar să ia o acțiune care n-a fost încă inițiată prin amenințarea represaliilor sau să îi împiedice să facă ceva ce un alt stat dorește. Strategia se bazează pe conceptul psihologic cu același nume. Lucrarea clasică a lui Thomas Schelling (1966) despre descurajare prezintă conceptul că strategia militară nu mai poate fi definită ca știința victoriei militare. În schimb, se susține că strategia militară a fost acum în mod egal, dacă nu chiar mai mult, arta constrângerii, a intimidării și a descurajării. Schelling afirmă că capacitatea de a face rău unui alt stat este utilizată ca factor

motivant pentru alte state pentru a o evita și a influența comportamentul unui alt stat. Pentru a fi coercitiv sau a descuraja un alt stat, violența trebuie anticipată și evitată prin acomodare.

Pe parcursul a trei luni, analiștii militari ai NATO, SUA, Marii Britanii aveau materialele necesare și informau opinia publică despre amenințările militare reale, care se acumula vizibil la frontiera Ucrainei, dar nimeni din oamenii să-nătoși mintal nu se aștepta la desfășurarea unui război în Europa. Ziua de 24 februarie ne-a dus în altă lume, în care domină minciuna, dezinformarea, incertitudinea, incapacitatea actorilor relațiilor internaționale de a-și apăra cetățenii, bătrânii și copiii. Cel mai important, în opinia comunității academice din toate statele europene, este, la moment, semnarea Acordului de încetare a războiului. Deși ultimele informații, declarații ale echipei agresorului sunt controversate cetățenii Europei așteaptă încetarea focului.

Această întrunire are ca obiectiv conștientizarea realității politice în care conviețuiesc, colaborează, la moment, statele europene, elaborarea unui nou mecanism de interacțiune la nivel global, regional în contextual restabilirii păcii, eliminării agresiunii militare din Europa.

PREFAȚĂ

O zi de mare semnificație pentru creștinii ortodocși din întreaga lume ne îndeamnă să ne manifestăm atitudinea față de războiul din Ucraina, să condamnăm agresiunea, violența, intenția de a ucide un popor care își dorește să trăiască, să-și crească și educe copiii în pace, în condiții de stabilitate și prosperitate. Considerăm important momentul cinstirii memoriei eroilor Ucrainei, căzuți în luptele pentru apărarea Patriei, a memoriei oamenilor nevinovați, copiilor ce n-au ajuns la maturitate – victime ale războiului nedrept. În contextul celor menționate, vă rog mult să ținem un minut de reculegere.

Obiectivul principal al întâlnirii reprezentanților comunităților academice din 7 țări ale lumii: România, Ucraina, Republica Slovacă, Israel, Azerbaidjan, India și Republica Moldova este: asimilarea schimbărilor esențiale/metamorfozelor relațiilor internaționale, ce au loc zilnic în ultimele două luni. Suntem conștienți de faptul că teoria politică, teoria relațiilor internaționale, la moment, se află în proces de reconceptualizare a mai multor fenomene și procese sociale, prioritare pe agenda savanților sunt și vor rămâne: securitatea internațională, securitatea regională, securitatea națională și securitatea umană, abordată în spiritul concepției lui Barry Buzan. În timpul războiului apar controverse serioase în aplicarea, aprecierea conceptului de neutralitate. Savanții prezenți la eveniment recunosc importanța fenomenului neutralității, mai ales pentru statele mici, cum este și Republica Moldova.

Agenda Conferinței Internaționale reproduce logica lucrării lui Barry Buzan: „Oamenii, statele și frica” în care securitatea este abordată sistemic și structural. Sunt evidențiate trei niveluri: persoane fizice, state și sisteme internaționale. În rapoartele propuse de participanți sunt expuse rezultatele investigațiilor asupra securității persoanei, securității naționale și securității colective, regionale, internaționale. De asemenea, au fost acceptate rapoartele cu tema celor cinci sectoare ale securității, apreciate ca *noțiuni cuprinzătoare*: politic, militar, economic, societal, ecologic.

În mod deosebit, mulțumesc profesorilor universitari, care s-au înscris în Agenda Conferinței cu discipolii lor: studenți și doctoranzi. Este vorba despre: Constantin-Vasile Țoca, Universitatea din Oradea; Constantin Solomon, Sergiu Sprincean, Angela Popovici, Ludmila Golovataia, Simion Roșca. Consider că, în așa format, vom asigura continuitatea în domeniul cercetării fenomenelor și proceselor sociale, vom pregăti un grup de savanți autentici, înzestrați cu gândire strategică, analitică.

Ludmila ROȘCA, doctor habilitat în filosofie,
coordonatorul Proiectului Jean Monnet Chaire,
Academia de Administrare Publică din Moldova

CZU 327:341.35

SECURITATEA REGIONALĂ ÎN CONDIȚIILE CONFRUNTĂRII

Ludmila ROȘCA¹

Rezumat: În acest studiu autorul abordează două fenomene, semnificația căroră este majoră pentru a înțelege și a lua atitudine față de ceea ce domină realitatea socială din regiune și din întreaga lume, la începutul anului 2022. Este vorba despre două fenomene complexe: securitatea și neutralitatea, care în condiții de stabilitate, pace și cooperare interacționează, susținându-se și producând condiții favorabile pentru conservarea și reproducerea umanității, a valorilor ei perene. Autorul răspunde unor necesități urgente de a urmări interacțiunea securității și neutralității în condiții de război, în situații de confruntare directă: politică, armată, economică, socială, ecologică, consecința căreia este dezastrul, catastrofa umanitară. O atenție majoră este acordată fenomenelor: echilibrul de forțe, descurajarea, amenințarea, apreciate ca acțiuni desfășurate în faza de inițiere a confruntării, invaziei militare.

În concluzie, suntem informați că ordinea mondială a suferit schimbări radicale, care vor fi, în deceniile ce urmează, analizate, apreciate, iar lumea va trebui să învețe să conștientizeze, să respecte libertatea și demnitatea celorlalți.

Cuvinte cheie: securitatea, neutralitatea, confruntare, război, toleranță.

REGIONAL SECURITY IN THE CONDITIONS OF CONFRONTATION

Abstract: In this study, the author systematically analyzes the phenomenon of regional security, which at the moment, in conditions of war, is the focus of attention of both researchers and world leaders, heads of international organizations. The author bases his research on the dominant theories of international relations, which assess the potential of participants in the political scene to ensure security at all levels of the political organization of the modern world: international, regional, national, human. An analysis of trends in the study of international security indicates that the concept of the balance of power is the most historically proven of the existing theories. Supporters of the realistic paradigm refer to the model of international security in the history of interaction between various nations and states. As the founder of neorealism, K. Waltz notes: "the policy of balance of power always prevails when two unique requirements are met: an anarchic order and the presence of political units in it that want to survive."

¹ Ludmila ROȘCA, doctor habilitat în filosofie, conferențiar universitar, Academia de Administrare Publică, Republica Moldova, ludmilarosca.com@gmail.com

At the same time, realism does not fully take into account the possibility that international stability and the order in which they exist can be maintained both by the balance of power and by the main institutions with the help of general rules of conduct that need to be revised in conditions of uncertainty in order to transform the system of international relations from one configuration of the balance of power and influence to the other one. It should be added that realism and neorealism do not include in the analysis the nature of military and non-military appeals and threats.

In conclusion, the author mentions that political analysts, in conditions of war, are asked to investigate with fairness, objectively, complex all aspects of Human, national, regional security, to offer the leaders of the world States, international organizations solutions, which would be the basis of important decisions for ending the war in Ukraine, for returning to normality in Europe and throughout the world.

Key words: security, confrontation, war, tolerance, cooperation, balance of power.

Introducere:

Teoria și practica relațiilor internaționale, la începutul anului 2022, este aruncată într-o situație care solicită revizuirea tuturor teoriilor despre actorii proceselor politice, diplomatice, economice, culturale și modelele lor de interacțiune: cooperarea și confruntarea. În terminologia folosită de Organizația Națiunilor Unite, conceptele de securitate echivalează cu resursele pe care statele și comunitatea internațională, în ansamblul ei, se sprijină pentru a-și asigura securitatea. Printre aceste concepte amintim: echilibrul de forțe, descurajarea, securitatea colectivă, neutralitatea, nealinieră, coexistența pașnică. Conform lui Laurance Martin „*securitatea este asigurarea bunăstării viitoare, fiind rezultatul direct al creșterii economice*”, însă teoriile sociale și economice ulterioare au infirmat această ipoteză, considerând că foarte importanți sunt factorii culturali și cei psihologici. Considerăm că există securitate atunci când statele estimează că pericolul de a suferi un atac militar, presiuni politice sau constrângeri economice este nul și că ele pot să-și urmeze liber dezvoltarea. Una dintre cele mai cunoscute și vechi definiții ale securității îi aparține lui Arnold Wolfers: „securitatea, în sens obiectiv, măsoară absența amenințărilor la adresa valorilor dobândite, iar într-un sens subiectiv, absența temerii că asemenea valori vor fi atacate”[3].

Mai actuală, la moment, este tema securității, conceptul lui Barry Buzan despre securitatea în cinci sectorii: politic, militar, economic, social și ecologic. Aceasta nu funcționează izolat unul de celălalt. Fiecare determină focalizarea într-o zonă de securitate problematică și o modalitate de a organiza prioritățile, dar toate sunt țesute împreună într-o rețea solidă de interconectare. Amenințările evidente care ar părea că provoacă cea mai mare îngrijorare, la moment, sunt cele militare, care ar putea reprezenta o amenințare pentru stat la mai multe ni-

veluri. Amenințările militare pot afecta toate componentele vieții sociale. Acest lucru ar putea pune la îndoială funcția de bază a statului - de a-și apăra cetățenii, precum și de a avea un impact negativ asupra structurilor de interese sociale și individuale. Amenințările militare pot avea niveluri diferite de importanță, iar faptul că implică aplicarea forței le plasează într-o categorie specială atunci când este vorba despre securitate[2].

Amenințările politice reprezintă o preocupare constantă pentru un stat, ele sunt mai ambigue și mai greu de identificat în raport cu amenințările militare. Statul este, în sine, o entitate politică, o amenințare politică cu scopul de a slăbi acea entitate poate fi considerată a fi la egalitate cu o amenințare militară. Amenințările pot lua forma concurenței între ideologii sau a unui atac împotriva națiunii în sine. Cu toate acestea, este important să se facă distincția între amenințările politice intenționate și cele care apar structural din impactul alternativelor străine asupra legitimității statelor.

Sectoarele de securitate: politic și militar sunt însoțite de: cel economic, social și de mediu sau ecologic. Amenințările economice, sunt dificil de determinat datorită naturii economiei în sine. Condiția normală a actorilor dintr-o economie de piață este una de risc, concurență agresivă și incertitudine, această natură nesigură face ca securitatea economică să fie greu de observat. Pragul a ceea ce este acceptabil pe baza unei instabilități inerente și a ceea ce este o amenințare poate fi dificil de identificat. Așa cum s-a văzut în actuala criză economică, există o cantitate semnificativă de dezbateri cu privire la subiectul: Care părți ale economiei SUA ar trebui „salvate” de guvern și care n-ar trebui? S-a considerat că sistemul bancar care a fost abordat ca o amenințare economică a depășit acest prag. Sectorul economic este un exemplu clar al modului în care diferite sectoare interacționează între ele. Evident că există o legătură importantă dintre securitatea economică și cea militară. Este ușor de văzut că securitatea militară depinde de securitatea economică datorată constrângerilor și limitelor bugetare. În plus, securitatea economică poate fi considerată un indicator cheie al securității unui stat. Dacă țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare sunt comparate, apoi este clar că, atunci când este abordată securitatea economică, alte niveluri de securitate devin mai ușor de stabilit.

Securitatea socială este cea mai interesantă dintre cele cinci menționate. Deși este dificil să o separăm de sectorul politic, amenințările societale se referă la identitate și la echilibrul (sau lipsa acestuia) care poate fi găsit în orice stat. Statele slabe sunt adesea prost echipate pentru a face față diferențelor de identitate și cultură. Până nu demult Afganistanul era folosit ca exemplu, în realitatea căruia se putea observa că diferențele de cultură, ideologie și etnie, care alcătuiesc granițele tribale găsite în stat, nu sunt ușor de împăcat cu statul însuși. Astfel de probleme se revarsă în Pakistanul vecin, care împărtășește etnii și identități. Este clar că securitatea socială este profund legată de securitatea politică și chiar militară. Cele mai multe conflicte sunt cele care au un element societal. Prin urmare, este important să se țină seama de acest sector atunci când se studiază securita-

tea la nivel macro. Cu toate acestea, este, de asemenea, important să subliniem că noțiunea de “securitate societală” este dificil de aplicat, deoarece se ocupă cu identități și culturi – în esență subiective și contextuale, construcții – care pot duce la politica de discriminare și excludere.

La moment, suntem martorii unei realități supraîncărcate de groază, de emoții negative, stabilite între două popoare cu identități culturale înrudite: aceeași credință. Războiul din Ucraina oferă noi dimensiuni securității sociale. Socializarea politică din Federația Rusă, luată sub control de regimul lui Vladimir Putin, include un desen animat pentru copiii de la școala primară. Eroii principali sunt 2 băieței: un rus și un ucrainean. Erau prieteni, dar într-o zi Colea a plecat în altă școală și și-a schimbat numele în Mikola. Iată de ce ucrainenii sunt pedepsiți, ei au decis să revină la origini, să vorbească în limba ucraineană, să-și recunoască și să-și aplice dreptul suveran de a aparține la o cultură, ne recunoscută de Federația Rusă, de antarajul lui Putin. Atât pedeapsa - declanșarea războiului nedrept, fraticid, absurd, dur după consecințele lui dezastruoase, cât și criza de identitate prin care au trecut, iar alții n-au depășit-o, cetățenii Republicii Moldova, ne este cunoscută. După Decararea Independenței, după adoptarea Deciziei de a construi un stat democratic, intelectualitatea Moldovei, asociațiile comunității academice au informat populația despre „paginile goale” ale Istoriei noastre, istorie despre care am învățat la școală: că statul moldovenesc feudal a fost creat în anul 1359, iar din anul 1812, după cucerirea acestuia de armata rusă, își dezvoltă propriile instituții politice. Având doar aceste informații despre strămoșii noștri, chiar și cei care doreau să se informeze cu referire la particularitățile culturii moldovenești n-o puteau face. Tot ce aveam în comun cu cultura românească era secretizat. Respectiv, la începutul anilor ‘90, am fost învinuiți, inclusiv de misiunea diplomatică a SUA, că noi nu știm care ne este identitatea culturală, la ce cultură ne aliniem. Ne deranja, dar aceasta era realitatea.

Sectorul securității de mediu poate fi considerat cel mai controversat dintre cele cinci. Când ne gândim la posibilele amenințări ecologice, avem în vedere „lupta pe care o au oamenii cu natura”, cum ar fi cutremurele și uraganele. Aceste evenimente, în sine, sunt imposibil de controlat. Problemele mai recente ale impactului uman asupra planetei care duc la fenomene precum încălzirea globală, poluarea și schimbarea esențială în structura stratului de ozon pentru a numi câteva, este locul în care putem vedea mai clar o variabilă controlabilă în raport cu mediul. Dacă aceste probleme vor ajunge în prim plan în anii următori, sectorul ecologic va primi mai multă atenție. Posibilele inițiative de abordare a acestor probleme vor depinde atât de securitatea economică, cât și de securitatea politică, deoarece acestea pot fi considerate nu numai o amenințare la adresa unui stat, ci și amenințări globale care vor avea un efect pe scară largă.

Amenințările la echilibrul sistemului ecologic au fost discutate de liderii statelor membre ale UE, în luna noiembrie, la întâlnirea din Marea Britanie. Atunci au fost adoptate în unanimitate decizii strategice. Dar peste trei luni situația în Europa s-a schimbat atât de mult, încât la unele s-a renunțat. În contextul polu-

ării mediului în urma bombardamentelor masive a orașelor din Ucraina, securitatea mediului va deveni, după încetarea focului, cea mai complexă problemă a Europei, dar și a lumii. Deja ONU vorbește despre o criză mondială alimentară, economică, energetică.

O categorie importantă pentru înțelegerea și evaluarea exactă a proceselor din cadrul confruntării o reprezintă fenomenul descurajării. După cum am observat un război în condițiile societății contemporane trece, inevitabil, mai multe etape. Prima etapă este - descurajarea. Utilizarea amenințărilor militare ca mijloc de descurajare în evoluția crizelor internaționale și a războiului a fost un subiect central al cercetării securității internaționale de cel puțin 200 de ani. Cercetările s-au concentrat în principal pe teoria descurajării raționale pentru a analiza condițiile în care descurajarea convențională va avea succes sau eșec. Cu toate acestea, teoriile alternative au provocat teoria rațională a descurajării și s-au concentrat pe teoria organizațională și pe psihologia cognitivă.

Conceptul de descurajare poate fi definit ca: utilizarea amenințărilor de către o parte pentru a convinge o altă parte să se abțină de la inițierea unor acțiuni. O amenințare servește ca factor de descurajare în măsura în care își convinge ținta să nu efectueze acțiunea intenționată din cauza costurilor și pierderilor pe care le-ar suporta ținta. În securitatea internațională, o politică de descurajare se referă, în general, la amenințările de represalii militare direcționate de liderii unui stat către liderii altuia, în încercarea de a împiedica celălalt stat să recurgă la amenințarea utilizării forței militare în urmărirea forței sale externe.

O politică de descurajare se poate încadra în două mari categorii: prevenirea unui atac armat împotriva unui stat (cunoscut sub numele de descurajare directă); sau prevenirea unui atac armat împotriva unui alt stat (cunoscut sub numele de descurajare extinsă). Situațiile de descurajare directă apar adesea atunci când există o dispută teritorială între statele învecinate. Pe de altă parte, situațiile de descurajare extinsă apar adesea atunci când se implică o mare putere. O politică de descurajare reușită trebuie luată în considerare nu numai în termeni militari, ci și în termeni politici; în special relațiile internaționale (RI), politica externă și diplomația. În termeni militari, succesul de descurajare se referă la împiedicarea conducătorilor statului de a emite amenințări și acțiuni militare care escaladează cooperarea diplomatică și militară în timp de pace într-o criză sau confruntare militarizată care amenință conflictul armat și, eventual, războiul. Prevenirea crizelor războaielor nu este însă singurul scop de descurajare. În plus, statele apărătoare trebuie să poată rezista cerințelor politice și militare ale unei potențiale națiuni atacante. Dacă conflictul armat este evitat la prețul concesiunilor diplomatice la cerințele maxime ale potențialei națiuni care atacă sub amenințarea războiului, atunci nu se poate pretinde că descurajarea a reușit.

Aplicarea acestor teze în aprecierea trecerii de la cooperare - coexistența pașnică - război, în cazul Ucrainei și agresorului ei - Federația Rusă, ne permite să constatăm că de la sfârșitul anului 2021 Federația Rusă desfășoară antrenamente militare, împreună cu Lucașenco, Republica Belarus, la frontiera comună cu

Ucraina. În acest spațiu sunt acumulate forțe militare masive: tehnică, resurse umane etc. Paralel, diplomații transmit amenințările Rusiei, cerințele ei liderilor statelor europene, SUA și NATO, multe dintre care erau iraționale, neglijau dreptul statului suveran Ucraina de a-și alege direcția de dezvoltare strategică. Astfel, Rusia a pregătit invazia armatei în Ucraina, realizată în dimineața zilei de 24 februarie 2022. Este un subiect, care va fi discutat mai multe decenii, după încetarea focului, după atingerea consensului. Ce putem învăța din această experiență? Consider că toate statele implicate n-au apreciat, în mod adecvat, capacitatea lui Putin de a trece de la amenințări la bombardamentele orașelor și satelor Ucrainei.

În teoria securității colective, la capitolul *descurajare* citim despre rolul armelor nucleare în condițiile confruntării statelor dezvoltate, puternice, nucleu al ordinii mondiale. *Teoria descurajării* susține că armele nucleare sunt destinate să descurajeze alte state să atace cu armele lor nucleare, prin promisiunea de represalii și, eventual, de distrugere reciproc asigurată (MAD). Descurajarea nucleară poate fi aplicată și unui atac de forțe convenționale; de exemplu, doctrina represaliilor masive a amenințat cu lansarea armelor nucleare americane ca răspuns la atacurile sovietice. O descurajare nucleară de succes necesită ca o țară să-și păstreze capacitatea de a riposta, fie răspunzând înainte ca propriile arme să fie distruse, fie asigurând o a doua capacitate de atac. O măsură de descurajare nucleară este uneori compusă dintr-o triadă nucleară, ca în cazul armelor nucleare deținute de Statele Unite, Rusia, Republica Populară Chineză și India [8].

Alte țări, precum Regatul Unit și Franța, au doar arme nucleare maritime și aeriene. Jentleson și colaboratorii săi, furnizează detalii suplimentare afirmând că, în primul rând, proporționalitatea se referă la relația dintre domeniul de aplicare al statului apărător și natura obiectivelor urmărite și instrumentele disponibile pentru a fi urmărite. Cu cât statul apărător solicită unui alt stat, cu atât costurile de conformitate ale statului sunt mai mari și este mai mare necesitatea strategiei statului apărător de a crește costurile nerespectării și beneficiile conformității. Aceasta este o provocare, deoarece descurajarea este, prin definiție, o strategie cu mijloace limitate.

Un fenomen actualizat de războiul din Ucraina este cel de neutralitate. Pentru statele europene: Suedia, Finlanda și Republica Moldova conceptul de neutralitate a însemnat foarte mult. Deosebirea dintre statele menționate este foarte mare, deoarece se află în poziții diametral opuse sub aspectul dezvoltării social-economice. Unele își pot asigura securitatea la toate nivelurile: statal, social, individual. Republica Moldova, în acest context, întâmpină dificultăți majore: nu poate oferi garanții cetățenilor săi cu referire la securitate, stabilitate, un mediu favorabil vieții.

În condițiile războiului, conceptul și statutul de neutralitate este caracterizat de insuficiență sub aspectul siguranței statului, poporului, persoanei[5; 7]. Din acest motiv savanții vor reveni la conceptul de neutralitate după încetarea războiului din Ucraina. Anterior era general acceptat că *neutralitatea* desemnează

situația, atitudinea unui stat care nu se amestecă în conflictul dintre două sau mai multe state; care nu participă la pacte sau la alianțe militare și întreține relații pașnice cu fiecare stat beligerant în parte [4, P.692]. Conjunctura geopolitică actuală determină savanții să abordeze neutralitatea „ca imparțialitate, ca stare, ca problemă, dar și ca soluție, neutralitatea statelor mici, neutralitatea pe timp de pace și pe timp de război, modelul elvețian sau suedez de neutralitate, statutul de neutralitate temporară sau permanentă, statutul de neutralitate și dilema securității, neutralitatea și alianțele, neutralitatea prin prisma teoriei relațiilor internaționale.

În cele trei luni de război (februarie-mai), clasa politică din Republica Moldova, mai ales opoziția parlamentară, purtătorii de cuvânt ai Cremlinului, deseori au abordat statutul neutralității, al respectării acestuia de către liderii actualei guvernări. În toate cazurile, opoziția ataca, chiar dacă așteptările populației cereau o abordare atentă, cumpătată, pragmatică, care garanta o stabilitate vulnerabilă în contextul extinderii războiului. Este clar, că la analiza discursului despre neutralitatea permanentă a Republicii Moldova vom reveni după încetarea războiului, într-o perioadă de coexistență pașnică.

Concluzii:

După declanșarea războiului din regiunile de est ale Ucrainei, omenirea a intrat într-o perioadă nouă - a confruntării, lăsând în istorie formula „post-război rece”. Deja simțim nevoia unei noi lucrări despre diverse aspecte ale securității, în care va fi expusă: *„Agenda pentru studii de securitate internațională de după războiul din Ucraina”*, deoarece războiul a generat o criză a sistemului de Securitate colectivă la toate nivelurile: mondial, regional, național, individual.

Abordarea sistemică a securității ca noțiune cuprinzătoare ne permite să conchidem că există o mare diversitate de probleme politice în diferite state, dar acestea au o natură asemănătoare, iar modelul de dezvoltare: integrarea și de-integrarea; cooperarea și conflictul; progresul și regresul se regăsesc în relații de interdependență, depind unul de altul. În lumea globalizată în care trăim, sunt observate tendințele de dispariție a deosebirilor dintre politica internă și cea externă. Procesele ce se desfășoară în interiorul statului devin fapte ale vieții internaționale. Cea mai importantă problemă a activității diplomatice – asigurarea condițiilor favorabile pentru dezvoltarea țării, în afara frontierelor ei.

Prevenirea și eliminarea situațiilor de urgență pot fi realizate atât în cadrul unui stat, cât și în cadrul unei anumite regiuni sau a întregii lumi. Principala modalitate de asigurare a securității internaționale în domeniul prevenirii și lichidării situațiilor excepționale este cooperarea internațională, fapt determinat de particularitățile participanților la relațiile internaționale - statele lumii [9].

Referințe bibliografice:

1. Buzan B., Waever O. *Regions and Powers: The Structure of International Security*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. 564 p.
2. Buzan B. *Popoarele, statele și teama. O agendă pentru studii de securitate internațională de după războiul rece*. Chișinău: Cartier. 2000. 386 p.
3. Cohn C. *Women and Wars*. Cambridge: Polity Press, 2013. 296 p.
4. DEX.
5. Gamurari Vitalie. Trăsăturile definitorii ale instituției neutralității în raport cu suveranitatea de stat. În: *Revista avocatul poporului*: Publicație a Colegiului avocaților din Republica Moldova, 2003, nr. 11-12, p. 22-25.
6. Krasner D.S. *Power, the State and Sovereignty: Essays on International Relations*. London, New York: Routledge, 2009. 312 p.
7. Pîntea Iurie. Problemele neutralității permanente. În: *Securitatea și apărarea națională a Republicii Moldova*. Chișinău: ARC, 2002, p. 65-83.
8. Wohlforth W.C. *Realism and Security Studies. The Routledge Handbook of Security Studies*. New York: Routledge, 2010. 504 p.
9. Киссинджер Г. *Мировой порядок*. М.: АСТ, 2015. 512 с.

CZU 32.019.51:165

EPISTEMOLOGIA DEZINFORMĂRII

Ionel NARIȚA²

Rezumat: *Epistemologia dezinformării urmărește să răspundă în principal la două întrebări: cum este posibilă dezinformarea și cum putem justifica sau recunoaște dezinformarea? Pentru a răspunde acestor chestiuni, admitem că, prin dezinformare, se urmărește influențarea membrilor unui public să adopte stări emoționale incorecte. În cele din urmă, stările emoționale pot fi analizate prin opinii. În acest fel, dezinformarea este o specie de manipulare. Dezinformarea este posibilă datorită principiului determinării opiniilor, dar numai sub forma influențării opiniilor și nu a determinării lor, datorită principiului libertății doxastice. Analiza sursei mesajului nu poate fi temei pentru recunoașterea dezinformării. Dezinformarea poate fi recunoscută numai prin analiza mesajului, prin identificarea condițiilor sale suficiente și necesare.*

Cuvinte cheie: epistemologie, comunicare, dezinformare, informație.

THE EPISTEMOLOGY OF MISINFORMATION

Abstract: *The goal of the epistemology of misinformation is to answer mainly to that questions: how is misinformation possible and how can we justify or recognize misinformation? In order to give a solution to these issues, we hold that, through misinformation, the sender aims to influence the members of a public to enter in certain incorrect emotional states. The emotional states are the result of compound opinions. In this way, misinformation is a form of manipulation. Misinformation is possible based on the principle of doxastic determination, but it can only to influence the opinions, because of the principle of doxastic freedom. The analysis of the sender of the message cannot be a ground to recognize misinformation. Instead, the misinformation can be detected through the analysis of the message, identifying its sufficient and necessary conditions.*

Key words: epistemology, communication, misinformation, information.

1. Introducere

Dacă ar fi să analizăm cunoștințele sau opiniile pe care le avem la un moment dat, am constata că acestea provin prin trei căi: empiric, rațional și comunicațio-

2 Ionel NARIȚA, doctor în filosofie, profesor universitar, Universitatea de Vest din Timișoara, *ionel.narita@e-uvvt.ro*

nal [6, 311]. De exemplu, faptul că un autovehicul este roșu este constatat empiric. Dobândim cunoștința că acel autovehicul consumă șapte litri de combustibil la 100 km citind cartea tehnică (prin comunicare). De aici, am putea infera (cu ajutorul rațiunii) că avem nevoie de peste 35 l de combustibil pentru a ajunge, cu ajutorul acelui autovehicul, de la Timișoara la București. Deoarece comunicarea reprezintă o sursă de cunoaștere, poate cea mai importantă în vremea noastră, putem construi o epistemologie a actelor de comunicare. Dezinformarea presupune folosirea unor tehnici de comunicare, de aceea, o putem studia din perspectivă epistemologică.

Când abordăm epistemologic dezinformarea, interesează problemele posibilității și justificării sau întemeierii dezinformării. Problema posibilității dezinformării constă în întrebarea dacă este posibil ca dezinformarea să aibă succes sau, altfel spus, dacă există anumite condiții care asigură succesul dezinformării. Problema justificării privește existența unui criteriu după care putem recunoaște actele de dezinformare ca atare. Dacă ar exista un asemenea criteriu, am putea, în mod justificat, să decidem în ce condiții să acceptăm sau să respingem mesajul emis printr-un act de comunicare.

2. Definiția dezinformării

Pentru a vedea dacă dezinformarea este posibilă, mai întâi trebuie să o definim și apoi, pornind de la definiens, să stabilim condițiile sale de posibilitate, pentru a vedea dacă acestea pot fi satisfăcute [1, 127]. De obicei, prin dezinformare se înțelege răspândirea sau transmiterea de informații false. Din această perspectivă, am putea defini dezinformarea drept actul de comunicare în cadrul căruia sunt emise informații false, unde am putea adăuga, dar nu în chip necesar, că ar fi vorba de un act de comunicare publică. O asemenea definiție nu este corectă, deoarece definiensul conține termeni metaforici [3, 5].

În definiția de mai sus, termenul „informație” este utilizat metaforic deoarece informațiile nu au valori de adevăr, prin urmare, nu pot exista informații *false* [8, 116]. „Informație” este un termen teoretic, având rolul de a explica reducerea nedeterminării. Realizarea unui contrar dintre mai multe contrare complementare este explicată invocând informația, iar informația este mai mare sau mai mică după cum numărul contrarelor complementare este mai mare sau mai mic [13, 103]. De pildă, dacă cineva aruncă o monedă în aer, aceasta va cădea pe una dintre cele două fețe. Pentru a explica de ce moneda cade pe o anumită față, invocăm informația care, în acest caz, sub anumite condiții, este de 1 bit. Constatăm că informația nu poate fi caracterizată prin intermediul valorilor de adevăr. Informarea sau dezinformarea poate genera reducerea varietății, de pildă, poate provoca luarea unei decizii privind comportamentul cuiva, adică avem de-a face cu un proces informațional, dar de aici nu rezultă nimic legat de vreo valoare de adevăr a informației implicate într-un asemenea eveniment, deoarece pot exista decizii bazate atât pe adevăr cât și pe fals [8, 116].

De aceea, dacă definim dezinformarea prin termenul „informații false” ajungem la situația în care dezinformarea nu este posibilă, deoarece, așa cum am văzut, informațiile nu pot fi false. Această eroare și-a făcut loc inclusiv în Codul penal din România, unde „răspândirea de informații false”, în anumite circumstanțe, este pedepsită cu închisoare între unu și cinci ani, chiar dacă o asemenea faptă este imposibilă, deoarece, așa cum am văzut, informațiile nu pot fi false. Iată cum putem fi pedepsiți pentru fapte pe care nu le putem săvârși!

Pentru a caracteriza dezinformarea, trebuie să ținem seama că avem de-a face cu o activitate intenționată, îndreptată spre un anumit scop. De aceea, pentru a da seama de acțiunile de dezinformare, trebuie să avem în vedere scopul urmărit de către dezinformator. Admitem că scopul dezinformării este acela de a influența receptorul să se comporte într-un anumit fel. Prin transmiterea unui mesaj dezinformativ, emitentul urmărește să obțină anumite decizii comportamentale din partea unui eventual receptor al mesajului.

Actele de comunicare prin care se urmărește influențarea comportamentului unui receptor fac parte din categoria manipulării. Prin urmare, dezinformarea este o specie a manipulării sau o formă de manipulare [7, 2]. Pentru a introduce o diferență specifică între acestea două, avem în vedere mijloacele sau metodele utilizate în cazul dezinformării. Emitentul, prin manipulare, utilizând tehnici de comunicare, nu poate determina un anumit comportament din partea receptorului. Singurul lucru pe care îl poate face este să influențeze receptorul să adopte o anumită stare emoțională și, pornind de la această stare, să ia anumite decizii [10, 43].

Stările emoționale pot fi corecte sau incorecte. De pildă, cineva se poate teme în mod corect că un hoț i-a pătruns în locuință dar, nu este exclus ca starea sa de teamă să fie incorectă și să se fi înșelat fie că i-a pătruns cineva în locuință, fie cu privire la intențiile aceluia. Definim dezinformarea drept acea formă de manipulare prin care emitentul urmărește să influențeze receptorii mesajului să adopte stări emoționale incorecte, de bună seamă, având în vedere un anumit comportament al acestora [4, 147].

Stările emoționale pot fi analizate prin intermediul opiniilor și atitudinilor. De exemplu, starea de teamă apare prin compunerea opiniei sau credinței că are loc un fapt față de care subiectul are o atitudine nefavorabilă. Bunăoară, dacă întrebăm pe cineva de ce îi este teamă, acesta ar putea răspunde că îi este teamă deoarece crede că Pământul va fi curând lovit de un meteorit gigant, iar acest eveniment ar fi catastrofal. Constatăm că, într-un asemenea caz, starea de teamă se descompune într-o credință pozitivă față de un anumit eveniment (respectiv, că evenimentul va avea sau că are loc) și o atitudine nefavorabilă față de acesta.

Opinia reprezintă atribuirea unei valori de adevăr sau alethice pentru o propoziție [10, 43]. De pildă, cineva crede că Pământul este plat dacă atribuie valoarea adevărat propoziției „Pământul este plat” și nu crede faptul respectiv, dacă va considera propoziția amintită falsă. Astfel, opiniile pot fi pozitive sau negative. Prin atitudine înțelegem atribuirea unei valori etice, bine sau rău, pentru un fapt.

De pildă, cineva ar putea considera că ar fi bine ca Pământul să fie plat, având o atitudine favorabilă față de faptul respectiv. Atitudinile pot fi, la rândul lor, favorabile sau nefavorabile. În cele din urmă, atitudinile pot fi reduse la opinii cu privire la propozițiile etice corespunzătoare. De exemplu, este totuna să considerăm faptul *Pământul este plat* ca fiind bun sau să considerăm că propoziția „Este bine că Pământul este plat” este adevărată.

În cele din urmă, vedem că stările emoționale sunt rezultatul unor relații între subiect și propoziții sau fapte. Despre o propoziție considerată adevărată spunem că este acceptată alethic, iar o propoziție căreia i se atribuie valoarea fals este respinsă. La fel, dacă o propoziție presupune un fapt considerat bun este acceptată etic, iar în alt caz, este respinsă. În funcție de propozițiile acceptate sau respinse alethic ori etic, subiectul se află în diferite stări emoționale.

O stare emoțională este corectă dacă atât opinia cât și atitudinea care o compun sunt corecte. O opinie este corectă dacă propoziția are valoarea de adevăr care îi este atribuită și o atitudine este corectă dacă faptul avut în vedere are valoarea etică atribuită de către subiect. Prin urmare, o stare emoțională este incorectă dacă opinia sau atitudinea care intră în alcătuirea sa este incorectă. Emitentul poate dezinforma transmițând mesaje prin care să propună interlocutorului să își însușească o opinie sau o atitudine incorectă. De aceea, dezinformarea nu este strict legată de valorile de adevăr. Emitentul ar putea dezinforma prin mesaje adevărate care să fie purtătoare ale unei valori etice incorecte.

De exemplu, în cadrul unei campanii care urmărea încurajarea consumului de tutun, a fost transmis publicului mesajul C = „Majoritatea medicilor preferă țișările Camel”. În condițiile de atunci, mesajul C era adevărat, mai multe sondaje au arătat că medicii fumători preferau, în majoritatea lor, țișările Camel. Cu toate acestea, ne aflăm în fața unui act de dezinformare, deoarece scopul mesajului era să provoace o atitudine favorabilă pentru consumul de tutun, deși o asemenea atitudine nu ar fi fost corectă. În acest fel, chiar dacă mesajul era adevărat, emitentul urmărea să inducă o stare emoțională incorectă destinatarilor [7, 4].

Din perspectiva emitentului, se pune problema dacă dezinformarea este posibilă sau, mai precis, în ce condiții este posibilă? Cu alte cuvinte, în ce condiții putem induce stări emoționale incorecte oamenilor? Am văzut că stările emoționale se lasă analizate în opinii și atitudini, iar acestea sunt, în ultimă instanță, o specie de opinii. De aceea, problema posibilității dezinformării se reduce la întrebarea în ce condiții putem forma opinii incorecte?

3. Posibilitatea dezinformării:

Dacă prin dezinformare înțelegem cauzarea sau determinarea unor opinii, atunci dezinformarea nu este posibilă. Dezinformatorul nu are la dispoziție nici un mijloc de a produce cuiva o opinie, indiferent dacă aceasta este corectă sau nu. Formarea opiniilor se supune *principiului libertății doxastice*. Potrivit acesteia, opiniile se formează liber, nu există nici un factor extern subiectului care să

determine formarea anumitor opinii; subiectul atribuie complet liber o valoare de adevăr pentru o propoziție oarecare. Astfel, ar părea că dezinformarea nu este posibilă, subiectul adoptă o anumită opinie fără a fi supus vreunei determinări.

Cu toate acestea, dezinformarea este posibilă într-o formă mai slabă, ca *influențare* a subiectului să adopte anumite opinii. Dezinformatorul nu poate produce o anume opinie subiectului, dar îl poate influența să adopte opinia dorită care poate fi eronată. Dezinformarea ca influențare este posibilă datorită *principiului determinării opiniilor*, potrivit căruia, opinia indiferentă este întotdeauna incorectă [2, 299]. Prin opinie indiferentă înțelegem neatribuirea unei valori determinate de adevăr pentru o propoziție. Dar, în orice context, propozițiile au o valoare determinată de adevăr. Prin urmare, dacă, într-un context oarecare, subiectul nu atribuie unei propoziții nici o valoare de adevăr, se va afla în eroare. Deoarece subiectul caută să evite eroarea, va determina valoarea de adevăr a propozițiilor, îndeosebi a celor care intră în sfera sa de interes.

Folosindu-se de principiul determinării opiniilor, dezinformatorul poate transmite mesaje prin care să prezinte acceptarea sau respingerea unei propoziții ca fiind corectă sau, dimpotrivă, ca fiind eronată și, în acest fel, să influențeze subiectul să accepte sau să respingă propoziția respectivă. De pildă, pentru a influența acceptarea unei propoziții, *P*, emitentul poate transmite un mesaj prin care să prezinte o propoziție acceptată de către subiect ca fiind condiție suficientă a propoziției *P*. În acest caz, dacă subiectul ar respinge *P*, atunci sistemul său de opinii ar deveni inconsistent, ar conține propoziții acceptate sau respinse în mod eronat. Emitentul poate utiliza sistemul de credințe al subiectului pentru a-l influența să accepte sau să respingă orice propoziție [11,22].

Cu toate acestea, dezinformarea poate să nu își atingă obiectivele, iar subiectul să nu îi dea curs. Orice tehnici ar utiliza dezinformatorul, nu poate fi sigur pe succesul său, tocmai datorită principiului libertății doxastice. Chiar dacă emitentul ar argumenta cu privire la o propoziție *P* pe baza sistemului de opinii al subiectului, acesta încă ar fi liber să accepte sau nu propoziția *P*, chiar cu riscul inconsistenței sau a reorganizării sistemului său de opinii.

4. Justificarea dezinformării

Datorită libertății doxastice, receptorul unui mesaj îl poate accepta sau nu, dar, datorită principiului determinării opiniilor, el nu poate evita pericolul erorii. De aceea, pentru receptorul unui mesaj se pune problema dacă acceptarea sau respingerea mesajului este *justificată*. Un mesaj este justificat dacă nu introduce erori în sistemul de opinii al receptorului. Acesta se confruntă cu problema dacă există vreun criteriu prin care să decidă dacă un mesaj este justificat sau nu [10, 48].

Receptorul, față de mesajul receptat, este liber să aleagă între acceptarea sau respingerea mesajului respectiv. Dacă alege acceptarea mesajului, atunci își modifică sistemul de opinii conform mesajului. Totodată, va folosi mesajul în luarea

deciziilor și desfășurarea acțiunilor pe care le întreprinde, respectiv, își va orienta comportamentul conform acestuia. Cu toate acestea, este posibil ca, dacă mesajul este rodul unei dezinformări, receptorul să adopte opinii care pot contraveni propriilor interese și, în acest fel, acțiunile sale să-i fie mai curând dăunătoare decât benefice, deoarece, cel puțin în cazul dezinformării, mesajele transmise sunt conforme de obicei intereselor emitentului decât ale receptorului.

Bunăoară, dacă avem de-a face cu un act de comunicare publică, nu există un interes general al destinatarilor mesajului, deoarece publicul este, pe de o parte, eterogen, iar pe de altă parte, nu este organizat. Datorită eterogenității, interesele membrilor unui public nu coincid și, datorită absenței organizării, nu se poate circumscrie un interes comun, public; în fapt, interesul public sau interesul publicului nu există, când cineva îl invocă, nu face decât să servească unor interese particulare.

În aceste circumstanțe, pentru a fi în acord cu propriile interese, receptorul rațional ar trebui să accepte numai acele mesaje care sunt justificate, respectiv, sunt în conformitate cu interesele sale. De bună seamă, adevărul este întotdeauna în concordanță cu interesele receptorului, dar numai acel adevăr care corespunde stărilor proprii ale acestuia. De aceea, mesajele justificate pentru un anumit receptor sunt cele adevărate, dar avem în vedere adevărul corespunzător contextului în care se află evaluatorul la momentul respectiv [14, 59].

Odată ce dezinformarea utilizează acte de comunicare, s-ar părea că, un prim factor justificativ îl reprezintă emitentul sau sursa mesajului [12, 52]. Pentru ca un mesaj să fie acceptat în mod justificat pe temeiul sursei, ar trebui ca emitentul să dispună de condițiile de adevăr ale mesajului și să nu intenționeze să dezinformeze [9, 139]. Receptorul nu poate verifica niciuna dintre aceste condiții, de aceea, teza că am putea justifica acceptarea sau respingerea unui mesaj pe temeiul sursei sau emitentului mesajului nu se poate susține. Oricât de „prestigioasă” ar fi o asemenea sursă sau oricât de expert ar fi emitentul, nu constituie un argument pentru a justifica mesajele care provin de la ea, deoarece condițiile justificării nu pot fi verificate [5, 19].

Singurul aspect la care se poate raporta receptorul relativ la sursa mesajului îl reprezintă interesele acesteia, deoarece interesele pot fi identificate de un observator extern. Receptorul poate presupune, în funcție de interesele sursei, dacă este victima unui act de dezinformare și, în acest caz, să respingă mesajul [9, 136].

Receptorul intră în contact numai cu mesajul, de aceea, pentru a-și justifica opiniile, receptorul poate analiza mesajul. Mai întâi, mesajul trebuie interpretat sau înțeles, respectiv, receptorul îi stabilește condițiile de adevăr [2, 20]. Apoi, receptorul va raporta condițiile de adevăr ale mesajului la diferite contexte de interes pentru el, pentru a stabili în care dintre aceste contexte condițiile respective sunt satisfăcute și, astfel, mesajul este adevărat. În acest fel, receptorul poate determina circumstanțele în care este justificat să accepte mesajul.

Condițiile de adevăr ale unui mesaj pot fi suficiente sau necesare. Dacă o con-

diție suficientă are loc, mesajul este adevărat, iar dacă o condiție necesară nu are loc, mesajul trebuie respins ca fals. De exemplu, în decembrie 1989, postul de radio Europa Liberă transmitea mesajul că, în timpul represiunii Revoluției de la Timișoara, au fost 60 000 de victime. Chiar o sumară analiză a unui asemenea mesaj evidențiază falsitatea sa, deoarece, pentru ca aproape un sfert din populația Timișoarei să fi dispărut, ar fi fost nevoie de un cataclism de mari proporții. Ori, o asemenea condiție necesară pentru adevărul mesajului nu a avut loc. Emițenții mesajului au urmărit doar să influențeze, în mod incorect, stările emoționale ale ascultătorilor.

Explicațiile ulterioare ale conducerii postului de radio amintit că știrea a utilizat ca sursă mesajele transmise de oficialii români, nu se susțin deoarece, așa cum am văzut, nu putem justifica un mesaj pornind de la sursă. Postul de radio putea întreprinde o analiză simplă a mesajului și să constate că nu poate fi adevărat, abținându-se de la transmiterea acestuia.

Referințe bibliografice:

1. Abdali Sara, Bastidas Gisel G., Shah Neil, Papalexakis Evangelos E., „Tensor Embeddings for Content-Based Misinformation Detection Limited Supervision”, *Disinformation, Misinformation, and Fake News in Social Media*, Shu Kai, Wang Suhang, Lee Dongwon, Liu Huan, (eds.), Springer, Cham, 2020, p. 117.
2. Bernecker Sven, „An Epistemic Defence of News Abstinence”, *The Epistemology of Fake News*, Bernecker Sven, Flowerree Amy K., Grundmann Thomas (eds.), Oxford University Press, Oxford, 2021, p. 286.
3. Bernecker Sven, Flowerree Amy K., Grundmann Thomas, „Introduction”, *The Epistemology of Fake News*, Bernecker Sven, Flowerree Amy K., Grundmann Thomas (eds.), Oxford University Press, Oxford, 2021, p. 1.
4. Cao Juan, Shi Peng, Sheng Qiang, Yang Tianyun, Guo Jumbo, Li Jintao, „Exploring the Role of Visual Content in Fake News Detection”, *Disinformation, Misinformation, and Fake News in Social Media*, Shu Kai, Wang Suhang, Lee Dongwon, Liu Huan, (eds.), Springer, Cham, 2020, p. 141.
5. Fuller Steve, „How Can Philosophy Teach Us about the Post-Truth Condition”, *Post-Truth, Fake News*, Peters Michael A., Rider Sharon, Hyvonen Mats, Besley Tina (eds.), Springer, Singapore, 2018, p. 13.
6. Gelfert Axel, „Fake News, False Beliefs, and the Fallible Art of Knowledge Maintenance”, *The Epistemology of Fake News*, Bernecker Sven, Flowerree Amy K., Grundmann Thomas (eds.), Oxford University Press, Oxford, 2021, p. 310.
7. Glaeser Edward L., Ujhelyi Gergely, *Regulating Misinformation*, NBER Working Paper Series, Cambridge, 2006.
8. Green Melanie C., Donahue John K., „The Effects of False Information in News Stories”, *Misinformation and Mass Audiences*, Southwell B., Thorson E., Sheble L., (eds.), University of Texas Press, Austin, 2018, p. 116.
9. Grundman Thomas, „Facing Epistemic Authorities”, *The Epistemology of Fake News*, Bernecker Sven, Flowerree Amy K., Grundmann Thomas (eds.), Oxford University Press, Oxford, 2021, p. 134.

10. Legg Catherine, „The Solution to Poor Opinion is More Opinions: Peircean Pragmatist Tactics for the Epistemic Long Game”, *Post-Truth, Fake News*, Peters Michael A., Rider Sharon, Hyvonen Mats, Besley Tina (eds.), Springer, Singapore, 2018, p. 43.
11. Marsh Elisabeth J., Yang Brenda W., „Believing Things that are not True”, *Misinformation and Mass Audiences*, Southwell B., Thorson E., Sheble L., (eds.), University of Texas Press, Austin, 2018, p. 20.
12. Pritchard Duncan, „Good News, Bad News, Fake News”, *The Epistemology of Fake News*, Bernecker Sven, Flowerree Amy K., Grundmann Thomas (eds.), Oxford University Press, Oxford, 2021, p. 46.
13. Rapp David N., Imundo Megan N., Adler Rebecca M., „Do Individual Differences in Conspiratorial and Political Leanings Influence the Use of Inaccurate Information?”, *Misinformation and Fake News in Education*, Kenedeou P., Robinson D. H., McCrudden M. T., (eds.), Information Age, Charlotte, 2019, p. 103.
14. Trevors Gregory T., „Psychological Tribes and Processes: Understanding why and how Misinformation Persists”, *Misinformation and Fake News in Education*, Kenedeou P., Robinson D. H., McCrudden M. T., (eds.), Information Age, Charlotte, 2019, p. 55.

CZU 327((4-11)+478)

PARTENERIATUL ESTIC ȘI PERSPECTIVA EUROPEANĂ A REPUBLICII MOLDOVA

Constantin SOLOMON³

Rezumat: În articol se cercetează Parteneriatul Estic și perspectiva europeană a Republicii Moldova. Se analizează deciziile Summit-elor Parteneriatului Estic și importanța acestora pentru apropierea Republicii Moldova de Uniunea Europeană.

Sunt puse în vizor importanța relațiilor bilaterale dintre Uniunea Europeană și țările Parteneriatului Estic. De asemenea, se cercetează formatul Trio Asociat între Georgia, Moldova și Ucraina și rolul acestuia în cooperarea dintre cele trei state.

Cuvinte cheie: Republica Moldova, Parteneriatul Estic, Summit, Uniunea Europeană, Trio Asociat, Acord de Asociere.

EASTERN PARTNERSHIP AND THE EUROPEAN PERSPECTIVE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Abstract: The article investigates the Eastern Partnership and the European perspective of the Republic of Moldova. The decisions of the Eastern Partnership Summits and their importance for bringing the Republic of Moldova closer to the European Union are analyzed.

The importance of bilateral relations between the European Union and the Eastern Partnership countries is highlighted. The Associated Trio format between Georgia, Moldova and Ukraine and its role in cooperation between the three states are also being investigated.

Key words: Republic of Moldova, Eastern Partnership, Summit, European Union, Associated Trio, Association Agreement.

Uniunea Europeană (UE) este interesată în stabilitatea, buna guvernare și dezvoltarea economică de-a lungul granițelor sale estice. În același timp, partenerii din Europa de Est și Caucazul de Sud au tendința de a intensifica relațiile sale cu Uniunea Europeană.

Parteneriatul Estic (PaE) este o inițiativă comună care implică Uniunea Europeană, statele sale membre și șase parteneri din Europa de est și Caucazul de Sud: Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Republica Moldova și Ucraina.

De menționat că Armenia, Azerbaidjan și Georgia nu sânt situate în Europa de Est, însă includerea lor în PaE este legată de o problemă politică, deoarece

³ Constantin SOLOMON, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, Academia de Administrare Publică din Moldova, c.solomon1948@gmail.com

Uniunea Europeană a înaintat condiția ca în Parteneriatul Estic să intre țările post-sovietice. Cu atât mai mult că acestea susțin valorile europene, iar Georgia este riverană la Marea Neagră [1, p.127].

Concepția PaE este o parte componentă a Politicii Europene de vecinătate (PEV). Această politică reprezintă o nouă abordare în cadrul relațiilor dintre Uniunea Europeană și vecinii săi. PaE constituie un cadru de consolidare a relațiilor de vecinătate și vizează intensificarea cooperării cu statele vecine UE lărgite în vederea creării unei zone de prosperitate și buna vecinătate, a unui „cerc de prietenii” la frontierele Uniunii Europene.

Obiectivul principal al PEV este împărțirea beneficiilor aduse de extinderea UE din 2004 cu țările vecine. Un alt scop este cel stabilit prin Strategia Europeană de Securitate din 2003, și anume: creșterea securității în vecinătatea Uniunii extinse.

Politica Europeană de Vecinătate nu oferă statelor vizate (statele din Estul Europei și statele mediteranene și din iunie 2004 și statele sud-caucaziene) perspectiva aderării la UE, dar permite o relație privilegiată cu vecinii și o mai bună orientare a eforturilor în domeniu de importanță vitală pentru apropierea statelor vizate de standardele europene.

Printre beneficiile oferite de PEV se numără cele ce țin de dezvoltarea economică și socială precum și obținerea accesului pe piața internă și integrare în cadrul altor politici europene: educația, pregătirea profesională și tineretul, cercetarea, probleme de mediu, cultura, politica audio-vizualului.

La 7 mai 2009 la Praga a fost lansat Parteneriatul Estic cu scopul de a pune în aplicare o asociere politică și de integrare economică între UE și partenerii săi rășăriteni. Se presupunea noi Acorduri de Asociere, inclusiv zonele de liber schimb și integrarea în economia UE. Aceasta permitea, de asemenea, facilitarea călătoriilor în UE prin liberalizarea treptată a vizelor, însoțită de măsuri de combatere a migrației ilegale.

Au fost trasate patru domenii prioritare ale Parteneriatului Estic:

Consolidarea instituțiilor și a bunei guvernări cu scopul de a ajuta partenerii să dezvolte o mai mare flexibilitate pentru a face față provocărilor la stabilitatea lor.

Promovarea mobilității și a contactelor interumane. Cetățenii Republicii Moldova care dețin pașapoarte biometrice pot călători fără viză în spațiul Schengen începând din aprilie 2014.

Oportunități de piață. Se prevăd o serie de acțiuni și instrumente menite să stimuleze comerțul dintre țările partenere în cauză și UE.

Interconectările – îmbunătățirea securității energetice, inclusiv a energiei infrastructurii și sporirea eficienței acesteia [2].

La 8 septembrie 2010 a fost lansat studiul „Parteneriatul Estic – instrucțiuni de utilizare. Republica Moldova ca o oportunitate”. Autorii studiului, realizat de Centrul Român de Politici Europene (CRPE), constată că Republica Moldova ar putea fi povestea de succes care să dea viabilitate și credibilitate Parteneriatului Estic [3]. Potrivit aceluiași studiu Republica Moldova și Ucraina sânt cele mai

avansate țări în ceea ce privește integrarea europeană, remarcându-se o recuperare rapidă de ritm și viteză din partea Moldovei. De altfel majoritatea cetățenilor privesc perspectiva europeană a Republicii Moldova drept o șansă privind creșterea nivelului de viață.

Specificăm că în afară de guverne Parteneriatul Estic implică societatea civilă:

Forumul societății civile din cadrul PaE, asigură că opiniile societății civile sânt luate în considerație,

Conferința autorităților locale și regionale pentru PaE (CORLEAR), aduce nivelurile de guvernare care sânt cele mai apropiate de oameni.

Adunarea parlamentară EURONEST, oferă o platformă de supraveghere parlamentară a PaE.

Uniunea Europeană dezvoltă parteneriate strategice cu principalele organizații ale societății civile pentru a consolida cooperarea, a dezvolta competențele de conducere ale activiștilor societății civile și a elabora cu partenerii sociali, cum ar fi sindicatele și organizațiile patronale.

Summit-ul PaE de la Vilnius din 28-29 noiembrie 2013 a evaluat progresele realizate de cele șase state partenere, stabilind totodată obiectivele pentru perioada anilor 2014-2015 până la Summit-ul de la Riga planificat pentru luna mai 2015. PaE era unicul cadru care permitea Republicii Moldova să conlucreze cu Uniunea Europeană până la semnarea Acordului de Asociere.

Totodată, accentuăm că în cadrul PaE au apărut un șir de probleme, fapt care nu a îndreptățit complet așteptările UE până la semnarea Acordului de Asociere.

În pofida instabilității și a lipsei de progrese în implementarea reformelor, începând cu 28 aprilie 2014, Republica Moldova a devenit prima țară din Parteneriatul Estic care a beneficiat de regim liberalizat de vize [4, p.257].

Din aprilie 2014 până în aprilie 2022 peste 2,4 milioane de cetățeni din Republica Moldova au beneficiat de regimul liberalizat de vize. Aceștea au călătorit în țările Uniunii Europene în baza pașaportului biometric. Acest fapt a fost un pas important în apropierea Republicii Moldova de Uniunea Europeană [5].

La 27 iunie 2014 a fost semnat Acordul de Asociere între Republica Moldova și Uniunea Europeană (denumirea deplină – Acord de Asociere între Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de o parte, și Republica Moldova, pe de altă parte [6], fiind ratificat de Parlamentul Republicii Moldova la 2 iulie 2014. Acordul are 1812 pagini, 465 articole și 35 anexe. Astfel, a fost stabilit un nou cadru juridic pentru avansarea relațiilor dintre țara noastră și structurile europene spre o treaptă calitativ superioară, cea a asocierii politice și integrării economice cu UE. Aceste trei bonusuri: liberalizarea regimului de vize, semnarea Acordului de Asociere și al Zonei de liber schimb (DCFTA) reprezintă o condiționalitate pozitivă a Uniunii Europene față de Republica Moldova.

Acordul de Asociere nu specifică aderarea Republicii Moldova la UE, ci mai degrabă recunoaște aspirațiile europene ale Republicii Moldova și prevede realizarea unei serii de reforme politice, economice și sociale care vor permite o integrare graduală a țării în UE [7, p.142].

Partea politică a Acordului de Asociere prevede cooperarea juridică a UE și Republica Moldova în materie civilă, penală și comercială. Cooperarea se referă la:

negocierea, ratificarea și implementarea convențiilor referitoare la cooperarea juridică în materie civilă, și, în particular, a convențiilor Conferinței de la Haga cu privire la dreptul internațional privat în domeniul cooperării judiciare internaționale și soluționării litigiilor, precum și protecția copiilor;

consolidarea asistenței juridice mutuale în materie penală, acolo unde va fi cazul, aderarea la implementarea instrumentelor internaționale relevante ale ONU și Consiliul Europei și cooperarea mai strânsă cu Eurojust.

Politica externă și de securitate prevede cooperarea UE – Republica Moldova în baza valorilor comune. Scopul acestei cooperări este sporirea treptată a convergenței și eficacității în prevenirea conflictelor, combaterea terorismului, gestionarea situațiilor de criză, asigurarea stabilității regionale, dezarmarea, nonproliferarea și controlul armamentelor, exporturilor acestora.

Pentru Republica Moldova Acordul de Asociere poate fi considerat drept consolidarea cursului european al țării, acesta presupunând inițierea unor schimbări radicale în țară, și odată ce Moldova este susținută de UE poate să-și realizeze planurile de acțiune – europenizarea, democratizarea și implementarea eficientă a reformelor în vederea adoptării standardelor europene [8, p.93].

Referitor la evoluția Parteneriatului Estic, societatea civilă a făcut totalurile celor zece ani de la lansarea acestuia în care se menționează: „În cei zece ani de la lansarea Parteneriatului Estic Republica Moldova a reușit să încheie Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană, implicit a Acordului de liber schimb și să-și sporească exporturile pe piețele europene până la 70%” [9].

Menționăm că Forumul societății civile din cadrul Parteneriatului Estic este o platformă unică și multilaterală pentru schimbul de experiență, învățarea reciprocă și constituirea de parteneriate.

La 15 decembrie 2021 la Bruxelles a avut loc Summit-ul Parteneriatului Estic. La acest Summit a fost creat un format trilateral – Trio Asociat pentru cooperare consolidată, coordonare și dialog între ministerele afacerilor externe din Georgia, Moldova și Ucraina. Documentul Trio Asociat a fost semnat de Președintele Republicii Moldova Maia Sandu, Președintele Ucrainei Volodimir Zelenski și Prim-ministrul Georgiei Irakli Garibashvili.

Participanții la format au exprimat o poziție a celor trei state europene ale Trio-ului Asociat de aderare la Uniunea Europeană și au reafirmat angajamentul de a continua progrese în aplicarea Acordurilor de Asociere cu UE.

La 3 martie 2022 Ucraina, Republica Moldova și Georgia au depus cerere de aderare la UE pentru a deveni țări candidate de aderare la UE și au primit primul Chestionar alcătuit din 369 de puncte care trebuiau completate și dat răspunsuri.

La 22 aprilie 2022 Republica Moldova a completat și a transmis prima parte a Chestionarului de aderare la UE [10].

Procesul de aderare la UE este foarte complex, trebuie respectate anumite reguli, cerințe, ca toate cele 27 de țări membre ale Uniunii Europene să accepte unanim cererea Republicii Moldova de aderare la UE.

Referitor la perspectivele Parteneriatului Estic în condițiile războiului din Ucraina și a situației actuale internaționale, acestea sânt neîmbucurătoare, complicate, fiind greu de făcut o prognoză pentru viitor.

Referințe bibliografice:

1. Solomon C. Cadrul politico-juridic al relațiilor Republicii Moldova cu Uniunea Europeană. // „Strategia Securității Uniunii Europene în Contextul Metamorfozelor Relațiilor Internaționale (1)”. Conferința Științifică Internațională 23 aprilie 2021: Culegere de articole științifice, - Chișinău, 2021, p.122-129.
2. <http://eeas.europa.eu/eastern/about/index.en.htm> [accesat 12.04.2022].
3. Moldova ar putea fi o poveste de succes. // Timpul, 2010, 18 septembrie.
4. Bogdan L. Cooperarea Republicii Moldova cu UE: de la includerea în politica de vecinătate la semnarea Acordului de Asociere. // Teoria și practica administrării publice. Materiale ale Conferinței științifico-practice internaționale, 17 mai 2018. – Chișinău, AAP, 2018, p.255-259.
5. Radio Moldova. Știri, 28 aprilie 2022.
6. Jurnalul Oficial al Uniunii Europene. 30.08.2014, nr.1. 260/4.
7. Cebotari S. Relațiile Republicii Moldova – Uniunea Europeană post-Vilnius 2013. // Teoria și practica administrării publice. Materiale ale Conferinței științifico-practice internaționale, 22 mai 2020. – Chișinău, AAP, 2020, p.142-145.
8. Boțan Ig. Prevederile Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană. – Chișinău, Arc, 2014, 96 p.
9. <https://www.6ci.md/ro/news/parteneriatul-estic-la-zece-ani-so.html> [accesat 14.04.2022].
10. Radio Moldova. Știri. 28 aprilie 2022.

CZU 327(478+4):342.5(478)

IMPORTANȚA ACORDULUI DE ASOCIERE RM-UE ASUPRA EFICIENȚEI GUVERNĂRII ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Valentina URSU⁴

Rezumat: În contextul situațiilor actuale fără de precedent, bunăstarea socială a cetățenilor Republicii Moldova este una din prioritățile de bază pe agenda politică și este într-o legătură directă cu procesele modernizării și democratizării societății. Calitatea guvernării ca problemă de eficacitate a puterii politice este una complexă și extrem de importantă pentru destinul cetățenilor și al societății în ansamblu. În contextul existenței mai multor probleme legate de promovarea reformelor democratice profunde și de reactualizarea unor provocări interne și externe la adresa statului, factorii decizionali sunt obligați să instituționalizeze mecanismele și structurile adecvate de articulare și agregare a intereselor tuturor cetățenilor. Acordului de Asociere RM-UE prin prevederile sale, sprijină și amplifică dezvoltarea democrației participative în Republica Moldova. Recunoașterea importanței unor abordări democratice a procesului de dezvoltare umană și socială, a bunei guvernări este un ideal greu de atins în totalitate, cu toate acestea, eforturile depuse în acest scop, vizează stabilitatea dinamică a sistemului politic, dezvoltarea și securitatea umană.

Cuvintele cheie: Acordul de asociere, guvernare eficientă, buna guvernare, Republica Moldova, Uniunea Europeană, instituții democratice.

THE IMPORTANCE OF THE MOLDOVA-EU ASSOCIATION AGREEMENT ON THE EFFICIENCY OF GOVERNANCE IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Abstract: In the context of the current unprecedented situations, the social welfare of the citizens of the Republic of Moldova is one of the basic priorities on the political agenda and is in a direct connection with the processes of modernization and democratization of society. The quality of governance as a question of the effectiveness of political power is a complex one and extremely important for the destiny of the citizens and society as a whole. In the context of the existence of several problems related to the promotion of profound democratic reforms and the updating of internal and external challenges against the state, the decision-makers are obliged to institutionalize the adequate mechanisms and structures of articulation and aggregation of the interests of all citizens. The Moldova-EU Associ-

⁴ Valentina URSU, cercetător științific slăgiar, Academia de Administrare Publică, ursuv@gmail.com

ation Agreement, through its provisions, supports and amplifies the development of participatory democracy in the Republic of Moldova. The recognition of the importance of democratic approaches to the process of human and social development, of good governance is an ideal that is difficult to achieve in full, however, the efforts made to this end are aimed at the dynamic stability of the political system, human development and security.

Key words: Association Agreement, effective governance, good governance, Republic of Moldova, European Union, democratic institutions.

În data de 27 iunie 2021, sau împlinit 7 ani de la semnarea Acordului de Asocieri între Republica Moldova și Uniunea Europeană. Acordul reprezintă un nou cadru juridic, stabilit pentru avansarea relațiilor dintre RM și UE în toate sectoarele de interes și include crearea unei Zone de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (DCFTA), care are obiectivul de a stimula integrarea economică și asocierea politică dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană [2].

Acordul de Asocieri poate fi definit ca un act de înțelegere dintre Republica Moldova, pe de o parte, și UE cu statele sale membre, în conformitate cu competențele lor care decurg din Tratatul privind Uniunea Europeană și din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene și, după caz, de asemenea, Euratom, în conformitate cu competențele sale prevăzute de Tratatul de instituire a Comunității Europene a Energiei Atomice, pe de altă parte, ce creează un cadru juridic modern prin preluarea de componente esențiale ale acquis-ului comunitar și bazându-se pe două elemente esențiale: asocierea politică și integrarea graduală pe piața unică europeană. Acordul de Asocieri nu specifică aderarea Republicii Moldova la UE, ci mai curând recunoaște aspirațiile europene ale Republicii Moldova și prevede realizarea unei serii de reforme politice, economice și sociale care vor permite o integrare graduală a țării în UE [3].

Urmare a realizării plenare a tuturor obiectivelor stabilite, Republica Moldova va consolida instituțiile democratice și va contribui la ridicarea nivelului de viață apropiindu-l de cel al statelor UE, și prin urmare va exista un grad mai mare de interdependență dintre Republica Moldova și UE ce va oferi mai multe pârghii de promovare a statutului de stat candidat pentru aderare la UE. Acordului de Asocieri RM-UE, prin prevederile sale, sprijină și amplifică dezvoltarea democrației participative în Republica Moldova. Totodată, în articolele: 2 (3) sunt incluse următoarele prevederi, și anume că: „Părțile își reafirmă respectul față de principiile statului de drept și ale bunei guvernante, precum și obligațiile lor internaționale, în special în cadrul ONU, al Consiliului Europei și al OSCE.”, articolul 3 (2) subpunctul (e) conține: „consolidarea respectării principiilor democratice, a statului de drept și a bunei guvernante, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale, inclusiv a drepturilor persoanelor care aparțin minorităților, precum și contribuirea la consolidarea reformelor politice naționale”, articolul 52, prevede aspectul că: „Părțile cooperează pentru a consolida buna guvernanță în domeniul fiscal, în vederea îmbunătățirii în continuare a relațiilor economice,

a comerțului, a investițiilor și a concurenței loiale”, articolul 99 a Acordului de Asociere RM-UE vizează și constituirea unor mecanisme viabile ale bunei guvernări în RM. Cooperarea poate viza următoarele subiecte:

(a) schimbul de informații și de cele mai bune practici privind punerea în aplicare a strategiilor naționale referitoare la societatea informațională, inclusiv, printre altele, inițiative care vizează promovarea accesului la rețele în bandă largă, îmbunătățirea securității rețelilor și dezvoltarea serviciilor publice online;

(b) schimbul de informații, de cele mai bune practici și de experiență pentru a promova dezvoltarea unui cadru de reglementare cuprinzător pentru comunicațiile electronice, în special pentru a consolida capacitatea administrativă a administrației naționale în domeniul tehnologiilor informației și comunicațiilor, precum și a autorității independente de reglementare, pentru a încuraja o mai bună utilizare a resurselor de spectru și pentru a promova interoperabilitatea rețelilor în Republica Moldova și cu UE;

(c) încurajarea și promovarea punerii în aplicare a instrumentelor TIC pentru o mai bună guvernare, e-learning și cercetare, servicii publice de asistență medicală, digitizarea patrimoniului cultural, dezvoltarea conținutului digital și a comerțului electronic, precum și (d) îmbunătățirea nivelului de securitate a datelor cu caracter personal și a protecției confidențialității în comunicațiile electronice [4].

Apropierea cetățenilor Republicii Moldova de procesele decizionale și de elaborare a politicilor ar genera servicii publice care să răspundă mai bine nevoilor și cererilor sporite ale populației. În cele din urmă, aceasta poate duce la o încredere crescută în Guvern, fie la nivel local, fie la nivel național. Cadrul de reglementare al țării are un puternic potențial pentru asigurarea unei bune guvernări democratice. Cu toate acestea, trebuie efectuate anumite acțiuni de sprijin în vederea îmbunătățirii cadrului juridic și a practicilor existente. Consiliul European își propune să sprijine autoritățile naționale în ceea ce privește consolidarea cadrului de reglementare pentru participarea civilă și stabilirea de practici efective pentru participarea și implicarea societății civile în procesul decizional. Acest lucru se va realiza prin oferirea de sprijin pentru organizarea activităților de consolidare a capacităților privind transparența la nivel local, pe baza bunelor practici la nivel european. În plus, activitățile din acest domeniu pot contribui la stabilirea unui dialog deschis, transparent și periodic între instituțiile publice și asociațiile reprezentative și societatea civilă, precum și mecanismele de participare a cetățenilor, inclusiv a copiilor, la procesul decizional, în conformitate cu obiectivele enumerate în Acordul de Asociere (AA) între Uniunea Europeană (UE) și Republica Moldova[5].

La nivel european, Tratatul privind Uniunea Europeană, precum și Acordul de Asociere RM- UE, asigură cadrul juridic și politic pentru implicarea partenerilor sociali și ai societății civile în procesele decizionale, atât la nivel legislativ, cât și consultativ. Articolul 15 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene recunoaște rolul societății civile în buna guvernare a UE. Articolul 11 din Tratatul

privind Uniunea Europeană subliniază necesitatea ca instituțiile UE să mențină un dialog deschis, transparent și constant cu organizațiile societății civile. Articolele 377, 442 și 443 din Acordul de Asociere RM-UE, prevăd obligații pentru informarea și consultarea societății civile și a partenerilor sociali, în aspectele ce privesc implementarea Acordului de Asociere și a Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător RM-UE [6].

Tânărul stat Republica Moldova are astăzi ca prioritate să devină un stat european, prin intermediul ajustării legislației naționale la cea comunitară, prin aplicarea unui șir de reforme, implementarea Acordului de Asociere și a Planului de Acțiuni, regimul liberalizat de vize, dar cel mai important rămâne a fi factorul societății civile și contribuția fiecărui cetățean în parte. În acest sens, diasporei moldovenești îi revine un rol important în consolidarea eforturilor naționale pentru opțiunea de integrare europeană. Tânăra diasporă moldovenească devine tot mai mult antrenată în politica statului său de origine, îndeosebi de politica externă și cursul ales pentru dezvoltarea și prosperarea țării [7]. Eficacitatea, coerența și vizibilitatea rolului Uniunii Europene pe scena internațională, inclusiv securitatea și apărarea, au necesitat o coordonare din ce în ce mai strânsă între statele membre ale UE și statele vecine, inclusiv Republica Moldova, la nivel instituțional, structuri și instrumente. Abordând subiectul consolidării sistemului național de securitate în contextul politicilor de securitate comunitară, este important să se identifice o dreaptă balanță între nevoile reale de protecție împotriva riscurilor și amenințărilor în creștere și nevoile sporite de protecție a drepturilor și libertăților cetățenești. Totodată, este necesară adaptarea instituțională și funcțională continuă la modelul structurilor europene de securitate, punând în prim plan perfecționarea cadrului normativ-legal național, prin aplicarea unor practici, procedee și mecanisme mai performante în implementarea politicilor de securitate [8].

Fiind una dintre cele trei ramuri ale puterii publice, justiția este, similar executivului și legislativului, supusă standardelor de transparență și acces la informații stabilite prin Constituție și legislația în vigoare. În mod practic, aceasta înseamnă că autoritățile din sistemul justiției trebuie să ofere informațiile oficiale de care dispun la solicitare, dar și să informeze publicul, în mod pro-activ, despre chestiunile de interes public [1]. Dimensiunea structurală a binomului „interes public - societate tranzitorie în schimbare” poate fi înțeleasă mai adecvat în baza unor concepții post-clasice, post-sistemică, post-structurale: „câmpului social și politic”, „noului instituționalism”, „design instituțional” ș. a. Aceste concepții, apărute în perioada reconsiderării critice a abordărilor sistemică și funcțional-structurală (în ultimele două decenii ale secolului al XX-lea), au specificul lor de cercetare, cu capacități de a realiza și evalua pe nou un aspect sau altul al structurii intereselor publice tranziționale [9]. Aceste obligații vin să asigure respectul dreptului constituțional al cetățenilor la informații dar și funcționarea corespunzătoare a instituțiilor democratice, răspunderea oficialilor față de cetățeni, controlul și supravegherea cetățenilor asupra treburilor publice. Astfel,

actorii din sistemul de justiție, ca reprezentanți ai puterii publice se supun normelor generale privind accesul la informație, libertatea de exprimare și transparența. Pe lângă aceasta, în cazul sistemului de justiție, există garanții specifice – în particular regula constituțională privind caracterul public al dezbaterilor judiciare și al hotărârilor judecătorești – care pot fi considerate cazuri speciale de acces la informațiile cu caracter public. Această garanție, consfințită și în principale instrumente internaționale din domeniul drepturilor omului, urmărește, în primul rând, protejarea dreptului persoanei la un proces echitabil – caracterul public al procedurilor judiciare protejează părțile de o administrare a justiției făcută în secret și înafara oricărei supravegheri din partea publicului [10]. Totodată, principiul publicității proceselor și a hotărârilor judecătorești este un mijloc de asigurare a încrederii publicului în instanțe.

Pentru a ține statul responsabil de acțiunile sale, societatea trebuie să fie informată despre activitățile acestuia. Sectorul justiției nu este o excepție: asigurarea respectării legilor, funcționarea statului de drept, protecția drepturilor și libertăților fundamentale sunt interese de prim ordin. Astfel, înfăptuirea justiției nu doar că ar trebui să fie pasibilă unor verificări din partea publicului, dar și să poată fi controlată post-factum prin acces la hotărârile judecătorești și alte informații. În mod evident, dreptul la informație nu este unul absolut și susceptibil limitărilor necesare într-o societate democratică [11]. La fel cum nu este absolut nici dreptul la protecția vieții private și de familie sau alte interese ale persoanei. Adesea cele două drepturi sunt în opoziție, iar stabilirea unui echilibru implică o examinare atentă a felului în care aceste drepturi sunt afectate într-o situație concretă, a contextului în care are loc conflictul de drepturi, a intereselor pe care le urmărește exercitarea unui sau altui drept. Între timp democrația începe să capete teren, ea nu este văzută ca regulă sau ca principiu al voinței majorității, ci este văzută ca o tehnică sau modalitate de organizare și exercitare a puterii în așa manieră ca cei care dețin puterea să nu abuzeze de ea sau să o folosească în scopuri personale sau de grup. Această viziune democratică este legată în special de statul de drept și de instituțiile sale. Statul de drept alocă o anumită concepție raportului dintre stat și individ, statul găsiindu-și limitele în drepturile indivizilor, individualismul fiind considerat baza fundamentală a statului de drept. Rolul statului este limitat, el trebuie să acționeze, pe o parte, iar, pe de altă parte, „societatea civilă”, deoarece statul nu poate să îndeplinească singur toate cerințele și nici nu este indicat să le facă pe toate. Există obiective ale activității statale care rezultă din natura lucrurilor și anume dreptul natural. De asemenea, mai există o repartitie riguroasă în ceea ce privește sfera dintre privat și public, iar administrația trebuie să aibă garanții juridice pentru a se putea amesteca statul în domeniul care le este rezervat lor.

Incertitudinea politică existentă în Republica Moldova în prezent este un impediment major în continuarea reformelor democratice, promovarea politicilor socioeconomice sustenabile conjugate cu transformări demografice, ce au drept finalitate instaurarea unui stat de drept, al bunăstării, unde vor fi respecta-

te drepturile și libertățile omului, create condiții decente de viață și de muncă, ce ar concura cu cele din statele dezvoltate [12]. Dezvoltarea capitalului uman prin investiții consistente în educație și sănătate va genera numeroase beneficii, precum ameliorarea sănătății, creșterea productivității muncii, reducerea sărăciei, scăderea criminalității și a dependenței de prestații sociale. Autoritățile decizionale de la diferite niveluri trebuie să includă planificarea participativă ca parte a responsabilităților lor și/sau să ia în considerare preocupările părților interesate, participanților afectați de deciziile lor. Ne referim aici la toate autoritățile ale căror decizii privind dezvoltarea au un impact asupra calității vieții. O autoritate sau un organism public trebuie să fie imparțial în ceea ce privește urmărirea și auditarea procesului de democrație participativă, în scopul de a garanta caracterul transparent, echitabil, incluziv și imparțial tuturor membrilor societății.

Actualmente, criza politică multidimensională este determinată de două cauze majore. În primul rând, factorii de decizie politică și societatea civilă, subestimează valoarea umană în procesul dezvoltării și modernizării țării. Ca rezultat, factorul uman, relațiile umane, resursele umane, capitalul uman, potențialul uman nu sunt plasate în centrul politicilor de dezvoltare sustenabilă. În al doilea rând, criza, starea de supraviețuire și incertitudine mai persistă, deoarece subestimând valoarea factorului uman în cadrul dezvoltării, instituțiile guvernamentale și societatea civilă nu și-au consolidat eforturile pentru păstrarea nucleului structurii sociale. În concepția dimensiunilor politice a dezvoltării potențialului uman, existența noului nucleu social este condiția principală sau punctul „0” de la care pornește estimarea dezvoltării sustenabile, creșterea calității vieții și bunăstării în contextul globalizării. O astfel de abordare ne permite să plasăm individul în centrul realității social-politice ca purtător al capacităților intelectuale necesare pentru depășirea problemelor sociale.

În pofida dificultăților economice și instabilității politice din Republica Moldova, savanții continuă să caute soluții relevante [13]. Cu toate acestea, până în prezent, oficial nu este aprobat spre implementare publică nici un model de dezvoltare națională, nu sunt suficient de transparente nici mecanismele de conlucrare între știință-politică-mediul de afaceri, nici rezultatele pozitive obținute în procesul dezvoltării sociale și umane. În cadrul cercului vicios al crizei multidimensionale, contribuția guvernării politice se limitează doar la lansarea declarațiilor despre bunăstare și prosperitate. Prin semnarea documentelor ONU, Republica Moldova și-a asumat responsabilitatea de a aplica un model al guvernării democratice de a implementa la nivel național obiectivele strategiilor internaționale de dezvoltare sustenabilă. În pofida acestui fapt, în practică sunt situații care nu permit depășirea crizei economice și integrarea europeană cu succes. Riscurile și amenințările privind dezvoltarea potențialului uman din Republica Moldova au fost grupate în factori politico-juridici, politico-administrativi, socio-culturali, demografici și economici. În cazul Republicii Moldova, edificarea statului de drept nu este finalizată, deoarece reformele instituționale sunt inconsecvente și contradictorii. Principalii factori de risc și amenințare la

adresa democrației participative la procesele de modernizare a țării sunt lipsa unui nucleu social nou, ca rezultat al subestimării valorii factorului uman în procesul dezvoltării; politicile guvernamentale de dezvoltare sunt insuficient finanțate și susținute tehnologic, ignoră necesitățile și interesele capitalului uman. Din lipsă de comunicare între instituțiile guvernamentale și societatea civilă, din cauza reformelor ne finisate, populația este nemulțumită de situația economică și direcțiile de dezvoltare. În esență, dezvoltarea umană și socială depind de capacitatea conducătorilor instituțiilor statului de a implementa în mod consecvent politici ce vizează formarea, dezvoltarea și realizarea democrației participative - elementul cheie al procesului de tranziție social-economică și politică.

Prioritățile Strategiei de dezvoltare a Republicii Moldova sunt: consolidarea statului democratic modern, bazat pe principiile democrației participative, pe principiul supremației legii; reglementarea conflictului transnistrean și reintegrarea țării; sporirea competitivității economiei naționale; dezvoltarea resurselor umane, încadrarea în câmpul muncii și promovarea incluziunii sociale; dezvoltarea regională.

Factorul demografic este foarte activ în determinarea crizei ce caracterizează societatea moldovenească. An de an, populația Republicii Moldova continuă numeric să scadă. Moldovenii își părăsesc casa din cauza lipsei locurilor de muncă și a unei perspective clare în viitor, iar în ultimii ani și din cauza unui mediu social nefavorabil, dominat de corupție, criminalitate și degradare. Potrivit unui sondaj realizat de Magenta Consulting, unul din trei moldoveni ar dori să plece din țară. Totodată, ONU a prognozat că până în anul 2050 populația Republicii Moldova va ajunge sub două milioane de locuitori. Toate acestea impun cerințe concrete față de cercetătorii politicului, socialului, economicului, care ar trebui să elaboreze și să realizeze studii sistematice a realității din Republica Moldova cu scopul de a evidenția și argumenta programele de dezvoltare strategică a statului, de a asigura dinamica și funcționalitatea sistemului politic, pus în deservirea societății și a fiecărui cetățean în parte. Considerăm că Republica Moldova ca stat democratic de drept are viitor, care trebuie susținut de o clasă politică instruită, înzestrată cu o gândire strategică, de o societate coezivă. Acordul de Asociere dintre Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și statele membre ale acestora, pe de altă parte, este un tratat internațional cuprinzător, un document cu efecte juridice clare, ce stabilește relațiile dintre părți și reformele ce urmează să fie implementate de Republica Moldova. Acordul are ca scop și stabilirea Zonei de liber schimb complex și cuprinzător – de fapt, una dintre cele mai importante părți ale întregului acord. Dincolo însă de liberalizarea comerțului, acordul vizează modernizarea Republicii Moldova prin alinierea la normele și standardele Uniunii Europene în toate domeniile, iar aceste norme și standarde, în general, corespund celor mai bune practici internaționale. Dispunând de acest acord, Republica Moldova nu trebuie să asigure implementarea acestuia, inclusiv cu suportul pe care îl poate oferi Uniunea Europeană, și să învețe din vasta experiență a țărilor europene. Aplicarea acordului nominalizat contribuie

la realizarea agendei de reforme politice și economice care vizează inclusiv soluționarea problemelor de ordin social, economic sau politic din țară. Implementarea acordului este mai mult decât o chestiune tehnică, vizând sarcina urgentă de instituire a unei guvernări eficiente și integre. Astfel, acordul oferă Republicii Moldova multiple beneficii pentru dezvoltarea umană.

Pentru atingerea oportunităților de aliniere la rigorile și cerințele externe, este necesar înțelegere și implementarea tipuri de participare civilă. Participarea civilă la luarea deciziilor poate avea forme diferite, printre care: furnizarea de informații, consultare, dialog și implicare activ. În toate etapele procesului de luare a deciziilor, toate informațiile pertinente trebuie prezentate într-un limbaj clar și ușor de înțeles și într-un format adecvat și accesibil, fără anumite obstacole administrative nejustificate și, în principiu, gratuit, în conformitate cu principiile datelor deschise. Autoritățile publice trebuie să ofere acces cât mai larg, atât offline, cât și online, la documentele și informațiile cheie, fără restricții privind analiza și reutilizarea acestor informații. Consultarea permite autorităților publice să colecteze opiniile persoanelor, ONG-urilor și societății civile în general cu privire la o anumită politică sau un subiect în cadrul unei proceduri oficiale. Consultarea poate fi efectuată prin diverse mijloace și instrumente, de exemplu, întruniri, audieri publice, focus grupuri, sondaje, chestionare și instrumente digitale. Autoritățile publice trebuie să ofere un feedback public privind rezultatul consultărilor, în special informații care să motiveze orice decizie finală. Dialogul este un proces structurat, de lungă durată și bazat pe rezultate, întemeiat pe interesul reciproc în schimbul de opinii între autoritățile publice, persoane, ONG-uri și societatea civilă în general. Autoritățile publice, ONG-urile și societatea civilă în general pot examina oportunitatea creării unor platforme diferite, ca spațiu permanent pentru dialog și participare. Aceste platforme pot include audieri publice regulate, forumuri publice, consilii consultative sau structuri similare. Implicarea activă se referă la oportunitățile de participare civilă la procesul de luare a deciziilor oferite de autoritățile publice persoanelor, ONG-urilor și societății civile în general, care se extind dincolo de furnizarea de informații, consultare sau dialog. Aceasta poate include grupuri de lucru sau comitete pentru elaborarea în comun a documentelor, precum și a politicilor și a legilor, care pot fi adoptate, în cele din urmă, printr-o decizie a autorității publice competente. În cazul în care există grupuri de lucru sau comitete mixte, autoritățile publice trebuie să adopte criterii și procese transparente pentru reprezentarea persoanelor, a ONG-urilor și a societății civile în general. Diferite tipuri de parteneriate între autoritățile publice, ONG-uri și reprezentanții societății civile pot fi adecvate în diferite etape ale procesului decizional și pot include parteneriate legate de realizarea deciziilor.

Calitatea actului guvernării constituie unul dintre elementele fundamentale care determină calitatea vieții oamenilor. De funcționarea eficientă a instituțiilor statului, într-un mod transparent și centrate pe om, depinde calitatea și eficiența implementării politicilor și reformelor în orice sector. Sporirea ratei de încredere în instituțiile statului și în calitatea actului de justiție atrage după sine creșterea

nivelului de investiții ale oamenilor în dezvoltarea statului. Administrația publică centrală și locală trebuie să fie eficientă, transparentă și credibilă la toate nivelurile, inclusiv la nivel teritorial, unde activitatea administrației publice locale trebuie să fie mai aproape de oameni și în serviciul oamenilor.

În concluzie, menționăm că stabilitatea și instabilitatea politică influențează, în mod direct, viața și activitatea cetățenilor, speranța lor de viață și calitatea acestora. Am evidențiat atât problemele, exemple de nefuncționalitate instituțională, de formalism, cât și am expus recomandările teoriei politice, teoriei statului de drept referitoare la acțiunile guvernării care și-ar dori schimbarea în bine a vieții sociale din Republica Moldova. Suntem convinși că cea mai scurtă cale de ieșire din instabilitate politică este cea a conlucrării tuturor forțelor politice, mișcărilor social-politice, unirii eforturilor și resurselor acestora în interesul cetățenilor. Obiectivul central al activității unui sistem politic este atingerea coeziunii sociale, proces monitorizat de o guvernare legitimă și legală. Promovarea relațiilor politice și economice dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană prin menținerea relațiilor complexe cu instituțiile guvernamentale și extinderea informării despre Uniunea Europeană, instituțiile și programele sale, în special Politica Europeană de Vecinătate și importanța acesteia pentru Moldova, realizarea acestor aspecte pot avea loc prin reforme, iar Acordul de Asociere dintre Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și statele membre ale acestora, pe de altă parte, servește în calitate de tratat internațional cuprinzător, un document cu efecte juridice clare, ce stabilește relațiile dintre părți ce urmează să fie implementate de Republica Moldova. Monitorizarea implementării Acordurilor de Parteneriat și Cooperare dintre UE și Moldova și, de asemenea, a Planului de Acțiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană, dezvoltarea, realizarea și evaluarea programelor de asistență externă a Uniunii Europene pentru dezvoltare democratică și bună guvernare, reformă regulatorie și dezvoltarea capacităților administrative, precum și reducerea sărăciei și creștere economică. Valorile respectului pentru demnitatea umană, libertate, democrație, egalitate, stat de drept și respect pentru drepturile omului sunt elementele-cheie ale programelor, acțiunilor și comunicării Uniunii Europene.

Referințe bibliografice:

1. Borodac, A. Bazele statului și dreptului Republicii Moldova. Chișinău: Știința, 1997, p. 20 p. ISBN: 9975-67-033-4.
2. Republica Moldova marchează 7 ani de la semnarea Acordului de Asociere RM-UE [citat 15.12.2021]. Disponibil: <http://www.me.gov.md/ro/content/republica-moldova-marcheaza-7-ani-de-la-semnarea-acordului-de-asociere-rm-ue-0> Vizualizat 12/11/2021
3. Democrație participativă. [citat 15.12.2021, Disponibil: <https://www.paemalba.ro/democratie-participativa/>
4. <https://mfa.gov.md/img/docs/Acordul-de-Asociere-RM-UE.pdf>.

5. Consiliul Europei, Plan de acțiune pentru Republica Moldova 2021-2024, CM(2020)161, 19 noiembrie 2020, Document elaborat de Biroul Direcției Generale de Programe, Document aprobat de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei la 25 noiembrie 2020 (CM/Del/Dec(2020)1389/2.3). [citat 15.12.2021]. Disponibil: <https://rm.coe.int/action-plan-2021-2024-romanian/1680a3ff23>.
6. Organizație a Societății Civile. [citat 15.12.2021]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/civil_society_organisation.html?locale=ro.
7. Raport de activitate al Biroului pentru Relații cu Diaspora al Cancelariei de Stat. Biroul pentru Relații cu Diaspora, 2013. [citat 15.12.2021]. Disponibil: <https://brd.gov.md/ro/content/raportul-de-activitate-al-biroului-pentru-relatii-cu-diaspora-al-cancelariei-de-stat-cu-0>.
8. SICKERT, C.R. Homo economicus, 2009 [citat 15.12.2021]. Disponibil: <https://www.scribd.com/document/64749373/Paper-2009-Homo-economicus>.
9. SACA, V. Structura interesului public în condițiile societății în schimbare. Chisinau: Universitatea de Stat din Moldova, Administrarea Publică, Nr. 2(102), 2019, 13p. ISSN 1813-8489.
10. Hotărîrea Guvernului nr. 912/2016 cu privire la instituirea Consiliului Național de Coordonare pentru Dezvoltare Durabilă. [citat 15.12.2021]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=94139&lang=ro.
11. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights, p. 30. [citat 07.05.2019]. Disponibil: http://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_criminal_ENG.pdf.
12. SACA, V., Leahu I. Interesul național și problemele guvernării în contextul transformărilor democratice. Cazul Republicii Moldova. Chisinau: Universitatea de Stat din Moldova, Moldoscopie, Nr. 3(86), 2019, ISSN 1812-2566.
13. ПЩЕВОРСКИЙ, А. Демократия и рынок. Политические и экономические реформы в Восточной Европе и Латинской Америке. Москва: Российская политическая энциклопедия, 2000. ISBN: 5-8243-0054-

CZU 355.02(478)

CADRUL LEGAL ȘI INSTITUȚIONAL PENTRU REALIZAREA POLITICII SECURITĂȚII NAȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA VERSUS RISCURI ȘI PROVOCĂRI ACTUALIZATE

Natalia CIOBANU⁵Ion CIOBANU⁶

Rezumat: Pentru securitatea și apărarea statului, responsabili sunt factorii de decizie politică. În Republica Moldova, instituțiile responsabile de elaborarea și implementarea politicilor naționale în domeniul securității și apărării sunt: Parlamentul, Președintele Republicii, Consiliul Suprem de Securitate, Guvernul, ministerele și serviciile de resort. Cadrul legislativ național include un set de definiții ale sectorului de securitate, sistemului de securitate și politicii de securitate. Aparent, existența instituțiilor responsabile, a cadrului normativ și a statutului de neutralitate, consfințit în Constituție, în condițiile respectării dreptului internațional, asigură unui stat o protecție juridică, garanții politice și susțineri diplomatice. Dar, în contextul noului mediu geopolitic, precum este războiul din Ucraina, unde se încalcă flagrant toate normele de integritate teritorială și suveranitate, se impune o nouă abordare a priorităților politicii de securitate și apărare națională și anume ajustarea lor la noile amenințări și riscuri apărute. În acest studiu, autorul analizează cadrul normativ și instituțional existent în domeniul securității și apărării naționale prin prisma problemelor de securitate națională și regională, evidențiind importanța reformării acestui sector în conformitate cu provocările actualizate.

Cuvinte cheie: securitate națională, riscuri, amenințări, cadul legal, instituții, Republica Moldova, securitate regională.

LEGAL AND INSTITUTIONAL FRAMEWORK FOR THE IMPLEMENTATION OF THE MOLDOVA REPUBLIC'S NATIONAL SECURITY POLICY VERSUS UPDATED RISKS AND CHALLENGES

Abstract: Political decision-makers are responsible for the security and defense of the state. In the Republic of Moldova, the institutions responsible for the elaboration and implementation of national policies in the field of security and defense are: the Parliament, the President of the Republic, the Supreme Security Council,

5 Natalia CIOBANU, doctorandă, Academia de Administrare Publică din Moldova, cnatalia1950@gmail.com

6 Ion CIOBANU, masterand, Academia de Administrare Publică din Moldova, ciobanui-on564@gmail.com

the Government, the ministries and the relevant services. The national legislative framework includes a set of definitions of the security sector, the security system and security policy. Apparently, the existence of the responsible institutions, the normative framework and the status of neutrality, enshrined in the Constitution, in compliance with international law, provide a state with legal protection, political guarantees and diplomatic support. But in the context of the new geopolitical environment, such as the war in Ukraine, which blatantly violates all rules of territorial integrity and sovereignty, a new approach to national security and defense policy priorities is needed, namely their adjustment to new threats and risks. In this study, the author analyzes the existing regulatory and institutional framework in the field of national security and defense in the light of national and regional security issues, highlighting the importance of reforming this sector in line with current challenges.

Key words: national security, risks, threats, legal framework, institutions, Republic of Moldova, regional security.

Introducere:

Politica de securitate națională reprezintă expresia unității și eforturilor înfăptuite de către factorii de decizie politică și cetățeni pentru a răspunde eficient și responsabil riscurilor, amenințărilor și vulnerabilităților asupra securității statului.

În Republica Moldova există un șir de acte care reflectă per ansamblu noțiunea de politică de securitate națională. Acestea conturează și definesc interesele naționale, amenințările, riscurile, mandatează responsabilitățile și acțiunile instituțiilor de resort. Nu există, însă, un document care să includă multidimensional toate aspectele politicii de securitate. În acest studiu vom trece în revistă cele mai importante documente oficiale existente la moment (Constituția Republicii Moldova (1994); Concepția Securității Naționale (2008); Strategia Securității Naționale (2011); Doctrina militară (1995); Legea securității statului (1995); Legea privind organele securității statului (1995); Legea cu privire la apărarea națională (2003); Strategia militară pentru anii 2018-2022) și instituțiile responsabile de elaborarea și implementarea politicilor naționale în domeniul securității și apărării. **Metodele aplicate** sunt: analiza de conținut și interpretarea unor documente naționale ce reglementează domeniul de securitate și apărare națională, folosind principiile conexiunii, interdependenței, complementarismului și al interinfluenței elementelor unui sistem multidimensional, precum este cel al securității naționale.

Rezultatele cercetării:

Cadrul legal. Primul act fundamental care consfințește elaborarea și implementarea politicii de securitate naționale este *Constituția Republicii Moldova*,

adoptată la 29 iulie 1994. Astfel, legea supremă este documentul de bază în care sunt definite:

- Principiile și valorile supreme ce trebuie edificate și securizate. Ele stau la baza existenței statului: suveranitatea, independența, unitaritatea și indivizibilitatea; statul de drept, democrația, demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea, pluralismul politic, constituientele de bază ale statului (teritoriul, populația și instituțiile), simbolurile statului. De asemenea, reliefează importanța respectării „principiilor și normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional”, a „Cartei Organizației Națiunilor Unite și tratatele la care este parte” [2];
- Statutul de neutralitate, consemnat în art. 11: „Republica Moldova proclamă neutralitatea sa permanentă” și „nu admite dislocarea de trupe militare ale altor state pe teritoriul său” [2].
- În Titlul III [2] al Constituției se regăsesc autoritățile publice și atribuțiile lor de bază cu referire la politica de securitate națională (Parlamentul, Președintele, Guvernul, Forțele armate ș.a.)

Prevederile din Constituția Republicii Moldova sunt reprezentative și primează tuturor actelor juridice ulterioare, dar caracterul concis și generalizat impune necesitatea unor șir de documente, menite să detalieze noțiunea multidimensională a securității naționale.

Așadar, un document esențial ce se află la baza elaborării Strategiilor de securitate și apărare națională ulterioare, este *Concepția Securității Naționale*, adoptată prin Legea Parlamentului Nr.112 din 22.05.2008. Legea respectivă, de asemenea, a abrogat Hotărârea Parlamentului nr.445-XIII din 5 mai 1995 cu privire la aprobarea Concepției securității naționale a Republicii Moldova și la formarea Consiliului coordonator pentru elaborarea proiectelor de legi și altor acte normative care vor reglementa construcția, pregătirea și folosirea Forțelor Armate (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr. 35, art.399). Concepția din 1995 a avut un prim rol în crearea unei imagini a politicii de securitate și apărare a Republicii Moldova, însă evoluțiile pe plan intern, dar și internațional, apariția noilor amenințări și provocări de securitate, a condiționat elaborarea unei concepții noi.

Concepția securității naționale a Republicii Moldova din 2008 avea obiectivul de a identifica „prioritățile statului în domeniul securității naționale”, evalua „amenințările, riscurile și vulnerabilitățile” prin prisma „mediului de securitate pe plan național și internațional în care operează Republica Moldova”, defini „scopul securității naționale, liniile directorii de bază pentru securitatea națională, valorile și principiile generale” ce necesită protecția statului și a societății[3].

Deși este un document strategic și stringent pentru un stat, a fost și este aspru criticat de experți și societate, avînd un conținut superficial, învechit, neconform cu noile provocări de securitate, limitat în materie de utilitate, interpretarea eronată a unor amenințări la adresa securității naționale etc. Vom analiza doar câteva lacune și inexactități ale concepției:

În preambulul concepției se menționează că documentul definește „scopul securității naționale”, dar o astfel de interpretare a noțiunii nu se regăsește separat evidențiată, e necesar să lecturiți întreaga concepție ca să distingeți această idee. De asemenea, nu se menționează clar care sunt interesele naționale ale statului, acestea fiind un criteriu de bază pentru un stat ca subiect al dreptului internațional.

Printre cele mai evidente neconcordanțe cu titlul compartimentului „Principiile, valorile generale, obiectivele, liniile directorii de bază ale securității naționale. Amenințările, riscurile și vulnerabilitățile cu impact asupra securității naționale a Republicii Moldova.” [3] semnalăm:

- Se specifică că urmează a fi numite sau definite principiile și valorile statului, cu toate acestea, în act se regăsește doar o completare a art.11 din Constituție cu privire la principiul neutralității permanente („Republica Moldova proclamă neutralitatea sa permanentă, ceea ce presupune că țara noastră nu este parte la blocuri militare și nu admite dislocarea de trupe militare sau de armamente ale altor state și ale blocurilor militare pe teritoriul său”), valorile sunt incluse în obiective, fiind preluate, de asemenea, din Constituție („asigurarea și apărarea independenței, suveranității, integrității teritoriale, ordinii constituționale, dezvoltării democratice”) [3], dar cu o succintă completare și descriere a priorităților naționale atât pe intern, cât și în materie de cooperare multilaterală. Deci, este definit un singur principiu și nu mai multe principii, după cum se indică în titlu, iar noțiunea de „valori”, fiind doar utilizată probabil generic la tot ce urma să fie descris în punctul 1.2. Acest Compartiment necesită o redacție nouă sau conținutul să cuprindă definirea tuturor lexemelor introduse.
- O altă disonanță a titlului cu informația ulterioară o constituie reliefaarea vulnerabilităților, enunțate în titlu, iar riscurile nominalizate sunt, în opinia unor experți, eronat trasate, reieșind din multitudinea de amenințări, dar și plasarea lor nu este potrivită. Recomandabil ar fi fost să fie trecute în revistă amenințările la adresa securității naționale, apoi vulnerabilitățile și, în final, riscurile. Concepția include următoarele amenințări la adresa securității naționale: „Conflictul transnistrean; Riscurile apariției unor tensiuni interetnice; Amenințarea terorismului internațional; Amenințările de origine economică; Amenințările de origine socială; Amenințările din domeniul tehnologiilor informaționale; Amenințările care derivă din activitatea umană. Factorii tehnogeni și calamitățile naturale; Amenințarea crimei organizate și a corupției.” [3] Pe lângă faptul că în această listă nu sunt incluse amenințările cu caracter militar, sunt enumerate amenințările și riscurile concomitent, succesiunea acestora este realizată haotic, nu potrivit pericolelor imediate pe care le au asupra securității naționale, dar și analiza, explicarea unora este confuză. [1] Astfel, de exemplu, în „punctul 1.3.1. Conflictul transnistrean”, nu se menționează faptul că amenințările la adresa securității naționale legate de conflictul transnis-

trean reies, în primul rând, din încălcarea suveranității și integrității teritoriale a țării, prin prezența ilegală pe teritoriul țării a forțelor militare străine și a lipsei totale de control al acestor localități de către forțelor guvernamentale de la Chișinău, dar se constată numai că „existența regimului separatist amplifică discrepanța din cadrul juridic unic al Republicii Moldova, condiționând imposibilitatea acordării de asistență juridică cetățenilor Republicii Moldova din localitățile din stânga Nistrului (Transnistria), periclitând totodată cooperarea internațională judiciară în acest segment” [3].

În același context, mențiunea precum că există „Riscul apariției unor tensiuni interetnice”, consecință a faptului că „Republica Moldova, este un stat polietnic și multinațional” ne face doar o defavoare securității statului, întrucât așa-zisele „tensiuni etnice” reprezintă o pârghie folosită de Federația Rusă pentru a influența politica generală a tuturor țărilor ex-sovietice și alimentarea intereselor ei geopolitice în lume. În Republica Moldova interesele tuturor grupelor etnice sunt promovate și protejate, potrivit Legii Nr. 382, din 19-07-2001 cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și la statutul juridic al organizațiilor lor, Convenției-cadru privind protecția minorităților naționale, Declarației Universale a Drepturilor Omului și alte acte juridice internaționale.

- Potrivit experților, Compartimentul III „Sistemul securității naționale al Republicii Moldova, reformarea lui”, include elemente declarative, generale, nu stabilește clar problemele cu care se confruntă acest sistem și soluțiile prevăzute, nu înglobează menirea, mecanismul de cooperare a structurilor administrative ale statului din cadrul sistemului de asigurare a securității naționale pentru a proteja și a promova interesele naționale ale țării, se menționează doar necesitatea reformării sectorului de securitate, enumerând doar elementele constitutive: „componentul politic, militar și de apărare, componentele de politică externă, de informații și de contrainformații, de ordine constituțională și de justiție, componentul economic, financiar, energetic, industrial, componentele de comunicații și infrastructură, de protecție socială, componentul ecologic” [3].

În concluzie, făcând abstracție de unele imperfecțiuni de conținut, această redacție a Concepției a fost elaborată reieșind din anumite realități și provocări ale timpului respectiv, care, și după o perioadă de timp, cu regret, mai sunt încă nesoluționate și amenință securitatea țării inclusiv în prezent, reieșind din contextul regional (războiul din Ucraina). Accentul s-a pus pe prioritățile statului, mai cu seamă pe cooperarea internațională a instituțiilor naționale în vederea asigurării securității. Intenția declarată în concepție privind cooperarea Republicii Moldova cu statele membre al Uniunii Europene, SUA, Federația Rusă și statele vecine România și Ucraina, reieșind din interesele strategice ale țării, poate fi realizabilă doar într-o perspectivă a unui stat cu suficiente resurse interne umane și financiare, mecanisme funcționale, voință și acțiuni concrete ale factorilor de decizie politică și ale întregii societăți. În caz contrar, aceste constatări legitime în act, nefiind materializate, în consecință, ar transforma Republica

Moldova doar într-un consumator de securitate al hotarelor estice.

La 15 iulie 2011, Parlamentul Republicii Moldova a aprobat *Strategia Securității Naționale* a Republicii Moldova care reprezintă un act politico-juridic ce „stabilește obiectivele sistemului de securitate națională, identifică mijloacele și căile de asigurare a securității naționale... permite adaptarea, în funcție de evoluțiile pe plan intern și extern, a politicii în domeniul securității naționale, identificarea segmentelor specifice ale sistemului de securitate națională care necesită reformare, elaborarea unui plan realist de implementare a reformelor” [4].

Potrivit Strategiei Securității Naționale a Republicii Moldova criteriile care fundamentează sistemul de securitate națională constituie: „respectarea principiilor statului de drept și a normelor de protecție a drepturilor omului, consolidarea instituțiilor și a principiilor democratice în țară, creșterea economică, asigurarea unui control civil asupra forțelor armate și a structurilor de forță, implementarea principiului de demilitarizare a instituțiilor în stat care nu au atribuții de apărare, promovarea bunelor relații cu statele vecine, protejarea cuvenită a informațiilor clasificate... acțiuni necesare în alte sectoare precum sănătate, ecologie, educație, luptă împotriva corupției” [4].

Documentul definește noțiunea de politică de securitate, identifică interesele naționale, principalele amenințări, riscuri și vulnerabilități pentru securitatea națională; reperele magistrale de politică externă a Republicii Moldova ce țin de asigurarea stării de securitate națională și de promovarea eficientă a intereselor ei naționale; căile de asigurare a securității naționale; cadrul instituțional al sectorului de securitate națională; liniile directe ale reformei sectorului de securitate națională.

Un rol important îl constituie compartimentul dedicat procesului de integrare în Uniunea Europeană: „aderarea în perspectivă la Uniunea Europeană va consolida securitatea țării, Republica Moldova devenind beneficiar și sursă de stabilitate și securitate”. Astfel, consolidarea securității naționale prin intermediul politicii externe și de apărare reprezintă un mecanism important de promovarea a intereselor naționale care, potrivit strategiei, include: „integrarea țării în Uniunea Europeană; promovarea unor relații reciproc avantajoase și edificarea unor parteneriate strategice cu UE, România, Ucraina, Statele Unite ale Americii și cu Federația Rusă; intensificarea cooperării internaționale în vederea preluării practicilor folosite în țările UE pentru edificarea unui sector funcțional de securitate națională”. [4] De asemenea, este reliefată importanța poziționării Republicii Moldova în calitatea de partener credibil pentru gestionarea crizelor din regiune, menționându-se: „Securitatea națională a Republicii Moldova nu poate fi concepută în afara contextului securității europene” și că „în cadrul eforturilor de integrare, o atenție deosebită va fi acordată intensificării cooperării cu Uniunea Europeană pe linia Politicii Externe și de Securitate Comună (CFSP) și CSDP, orientată spre consolidarea securității naționale și celei regionale. RM va coopera cu UE în domeniile prevenirii și soluționării conflictelor, gestionării crizelor, neproliferării armelor de distrugere în masă” [4].

În concluzie, acest document a stat la baza elaborării cadrului legal în politica de securitate și apărare a Republicii Moldova și implementării unor reforme de eficientizare a activității acestui sector în concordanță cu practicile și standardele europene. Însă, contextul internațional și îndeosebi cel regional, grav afectat, mai întâi de anexarea Crimeii, apoi conflictele armate din Donbas și Luhansk și întru-un final de războiul din Ucraina și intențiile Federației Ruse de a construi un coridor terestru spre raioanele de est ale Republicii Moldova, riscul unei amenințări eventuale la suveranitatea și integritatea țării este tot mai mare. Din această cauză, se conturează tot mai evident caracterul depășit al conceptelor și teoriilor naționale de securitate și apărare existente și incapacitatea sistemelor naționale de securitate și apărare de a face față noilor provocări, necesitând o urgentă revizuire a acestui act strategic.

Un alt act importat pentru elaborarea și implementarea politicii militare este *Doctrina militară* a Republicii Moldova, aprobată la 6 iunie 1995. Doctrina militară a stabilit scopul și prioritățile politicii militare, principiile de asigurare a securității militare, sursele principale de pericole cu caracter militar, sistemul de măsuri pentru asigurarea securității militare, obiectivele și principiile „construcției militare” și „construcției Forțelor Armate”, organizarea sistemului de asigurare a securității militare, atribuțiile și misiunile părților componente ale Forțelor Armate și organelor de conducere militară[5].

Scopul principal al politicii militare a Republicii Moldova este definit în Doctrină prin „asigurarea securității militare a poporului și statului, prevenirea războaielor și conflictelor armate prin mijloacele de drept internațional”, fiind argumentat de următoarele priorități: „soluționarea pașnică a contradicțiilor apărute între state și excluderea confruntării militare prin eforturile colective ale țărilor; menținerea capacității de apărare a statului la nivelul care asigură securitatea militară; extinderea colaborării militare reciproc avantajoase etc”. Măsurile preconizate pentru fortificarea politicii militare vizau trei nivele de implicare: global, regional și național. Deși reprezenta o prioritate națională „crearea unui potențial militar, suficient pentru asigurarea securității militare a statului”, această intenție este mai mult declarativă, reformarea și sprijinirea acestui sector nu s-a produs, deși a existat amenințări iminente la adresa securității țării prin prezența conflictului înghețat din stînga Nistrului. Dat fiind prioritățile și provocările naționale actuale, acest document este depășit, fiind oportună o revizuire și racordare la noile amenințări internaționale și regionale.

Strategia militară aprobată la 3 octombrie 2018 „este documentul de politici care descrie mediul de securitate, amenințările cu caracter militar la adresa Republicii Moldova, precum și riscurile asociate acestora, definește misiunile Forțelor Armate stabilite în legislația națională în vigoare, identifică capacitățile militare necesare, stabilește cerințele necesare pentru finanțare și realizare a obiectivelor militare strategice” [6].

Astfel, strategia subliniază faptul că „mediul global de securitate este într-o continuă transformare și este caracterizat de riscuri și amenințări complexe (hi-

bride), determinate de evoluții ale unor fenomene ce însoțesc procesul de globalizare; importanța componentei militare este actuală, atât din cauza că posibilitatea izbucnirii unui conflict armat convențional continuă să existe, cât și din cauza că aceasta este chemată să contracareze tacticile și metodele asimetrice, folosite de unii actori statali și non-statali... din această cauză „nu se exclude posibilitatea izbucnirii unor conflicte, inclusiv cu caracter militar, care vor pune în pericol securitatea internațională și regională” [6].

De asemenea, prezenta Strategie identifică următoarele amenințări și riscuri cu caracter militar la adresa Republicii Moldova: „posibilitatea întrebunătățirii ostile a forțelor militare și paramilitare ale regimului din stînga Nistrului; prezența Grupului operativ de trupe ruse (GOTR) și a infrastructurii militare pe teritoriul Republicii Moldova; posibilitatea extinderii către frontiera Republicii Moldova a conflictului din Ucraina; atacurile (operațiile) informaționale; atacurile cibernetice; atacurile teroriste; traficul ilicit de armament; proliferarea armelor de distrugerse în masă; migrația ilegală.” În contextul războiului din Ucraina, aceste amenințări sunt reale și instituțiile responsabile de securitatea statului trebuie să reactiveze nivelul de pregătire și măsuri pentru de a preîntîmpina și riposta la o eventuală agresiune armată asupra suveranității și integrității statului.

În Capitolul III al Strategiei sunt definite principalele noțiuni: amenințare asimetrică, amenințare cu caracter militar, atacuri cibernetice, atacuri (operații) informaționale, capacitate de apărare, concepție manevrieră, situație de criză, interacțiunea dintre forțele sistemului național de securitate și apărare, amenințare și risc cu caracter militar, risc militar, securitatea militară. De asemenea sunt stabilite principiile strategice: principiul controlului democratic al Forțelor Armate, principiul transparenței politicii de apărare, principiul neagresiunii, principiul legitimității, principiul neutralității, principiul dreptului la apărare militară necondiționată, principiul efortului național conjugat, principiul economiei resurselor și suficienței pentru apărare.

Eficiența acestor principii prin prisma provocărilor actuale stă în efortul conjugat și voința tuturor actorilor implicați, pîrghia oferită de strategie este doar una juridică. Subliniem în mod substanțial mențiunile cele mai importante în raport cu tendințele geopolitice actuale:

„Caracterul legitim al apărării militare a Republicii Moldova se datorează faptului că apărarea națională este una dintre cele mai importante funcții ale statului și constituie cauza întregului popor. Totodată, în ansamblul de măsuri și activități adoptate și desfășurate de autoritățile statului, utilizarea forței, în condițiile unei agresiuni armate sau a altei acțiuni militare cu caracter ostil (inclusiv hibrid), în desfășurare sau iminente, poartă un caracter legitim”;

„Caracterul necondiționat al apărării militare a Republicii Moldova reiese din aceea că acest drept este inalienabil și nu poate fi supus condiționării sau cedării. Nimeni nu are dreptul să interzică sau să limiteze dreptul poporului (reprezentat prin organele de stat), precum și al cetățenilor Republicii Moldova de a opune rezistență unui agresor care amenință cu forța suveranitatea, independența și

unitatea, integritatea teritorială și democrația constituțională a țării”;

Aplicarea principiului efortului național conjugat, reiese din art.11 al Constituției privind neutralitatea permanentă. Potrivit acestui principiu, „Republica Moldova este obligată să fie gata să facă față singură agresiunii armate și/sau altei acțiuni militare cu caracter ostil (inclusiv hibrid). În cazul iminenței sau desfășurării unui act militar ostil, a altor acte ce conțin aspecte militare (inclusiv hibride) care pun în pericol în măsură deplină suveranitatea, independența și unitatea, integritatea teritorială și democrația constituțională a Republicii Moldova, Forțele Armate, alte componente ale sistemului național de securitate și apărare, instituțiile statului, precum și toate resursele țării se vor concentra exclusiv pe apărarea militară a țării.” [6]

Conținutul strategiei este axat, de asemenea pe principalele misiuni, obiective, sarcini, structura și conceptele de utilizare ale Forțelor Armate, capacitățile militare necesare și prioritățile în realizarea acestora, resursele umane, financiare și materiale alocate apărării naționale. Procesul de implementare Strategiei este prevăzut pînă la finele anului curent și, în sensul mediului regional, instituțiile responsabile necesită a fi interesate să inițieze o procedură de revizuire și actualizare a documentului, pentru a fi pregătiți cu mecanisme de asigurare a securității naționale de posibile amenințări și vulnerabilități.

Legea securității statului, adoptată la 31 octombrie 1995 confirmă faptul că „securitatea statului” reprezintă „o parte integrantă a securității naționale”, determină competențele autorităților publice supreme în domeniul asigurării securității statului, stabilește sistemul organelor securității statului, a contribuției asociațiilor obștești și a cetățenilor la asigurarea securității statului, a modului de apărare a informațiilor în domeniul asigurării securității statului și răspunderii pentru încălcarea legislației privind securitatea statului.

Potrivit acestei legi, prin noțiunea de *securitate a statului* se înțelege „protecția suveranității, independenței și integrității teritoriale a țării, a regimului ei constituțional, a potențialului economic, tehnico-științific și defensiv, a drepturilor și libertăților legitime ale persoanei împotriva activității informative și subversive a serviciilor speciale și organizațiilor străine, împotriva atentatelor criminale ale unor grupuri sau indivizi aparte”. [7]

Legea definește amenințările la adresa securității statului, stabilește principiile și direcțiile principale ale activității de asigurare a securității statului, confirmă respectarea drepturilor și libertăților omului în cadrul asigurării securității statului.

Documentul prevede drepturile și responsabilitățile autorităților publice supreme în domeniul securității statului (Parlamentul, Președintele, Guvernul și Consiliul Suprem de Securitate) și definește sistemului securității statului, care include Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova, Serviciul de Protecție și Pază de Stat, Poliția de Frontieră din subordinea Ministerului Afacerilor Interne, Serviciul Vamal, precum și din instituțiile de învățămînt și alte instituții și organizații nemilitarizate ale organelor securității statului. O remarcă

la conținutul Capitolului III ar fi neincluderea în sistemul securității statului a Ministerului Apărării, întrucât Forțele Armate au misiunea de „garantare a suveranității, independenței, unității și integrității teritoriale a țării și democrației constituționale”. În același context, menționăm importanța interconexiunii dintre autorităților publice supreme și organele incluse în sistemul securității naționale, ceea ce denotă că este necesar a fi unite într-un singur capitol, în succesiunea atribuțiilor acestora.

Legea privind organele securității statului a fost adoptată 31 octombrie 1995 „stabilește menirea, cadrul juridic al activității, sistemul și principiile de organizare și de funcționare a organelor securității statului, modul de exercitare a controlului și supravegherii asupra activității lor.” În sensul dat, această lege repetă și interpretează anumite prevederi deja nominalizate în *Legea securității statului*, astfel se consideră oportună revizuirea acestor două legi și actualizarea prevederilor la noile realități și viziuni cu privire la securitatea statului.

Legea cu privire la apărarea națională a fost adoptată la 25 iulie 2003 și „stabilește structura sistemului național de apărare, bazele organizării și asigurării apărării țării, atribuțiile și responsabilitățile autorităților publice în domeniul apărării, conducerea, organizarea și destinația forțelor sistemului național de apărare.” Potrivit documentului „Apărarea națională este una din cele mai importante funcții ale statului și constituie cauza întregului popor ” și „sub incidența prezentei legi cad autoritățile publice, forțele destinate apărării naționale, instituțiile publice, agenții economici cu orice tip de proprietate și cetățenii Republicii Moldova.” [9]

Cele mai importante măsuri prevăzute de această lege în contextul noilor amenințări sunt: analiza situației politico-militare, prognozarea riscurilor și amenințărilor cu caracter militar la adresa securității naționale; determinarea intereselor naționale prioritare în domeniul apărării naționale, stabilirea complexului de măsuri politico-diplomatice și de altă natură cu caracter nemilitar, crearea unui climat internațional favorabil în scopul asigurării apărării naționale; pregătirea forțelor destinate apărării naționale, menținerea unui înalt grad al pregătirii de luptă și de mobilizare; înzestrarea centralizată a forțelor destinate apărării naționale cu armament și tehnică modernă, asigurarea lor cu resurse tehnico-materiale în volumul necesar; coordonarea cu alte state și organisme internaționale a acțiunilor pentru prevenirea și reducerea unui posibil pericol militar; pregătirea de mobilizare pentru timp de război a economiei naționale, a autorităților publice, a instituțiilor publice, a agenților economici, a populației și a teritoriului pentru apărare.

Este una între cele mai importante legi ce reglementează politica de asigurare a securității și apărării Republicii Moldova, în care s-a pus accentul mai mult pe aspectele interne (mecanismele de organizare și funcționare ale instituțiilor sectorului de securitate) și mai puțin pe cele care ar determina aspectele externe ale politicii de securitate și apărare națională. Elemente de politică externă semnalăm în atribuțiile șefului de stat (de exemplu: „coordonează activitatea de

colaborare militară internațională; poartă tratative, încheie tratate internaționale în domeniul militar în numele Republicii Moldova și le prezintă, în modul stabilit prin lege, spre ratificare Parlamentului; înaintează Parlamentului propuneri privind participarea cu efective, armament și tehnică militară la operațiuni internaționale de menținere a păcii sau în scopuri umanitare”) și în Capitolul IV¹ Planificarea Apărării Naționale: „pentru implementarea documentelor de politici în domeniul apărării naționale, Ministerul Apărării poate încheia acorduri interinstituționale de colaborare.”

Cadrul instituțional. Instituțiile responsabile de elaborarea și implementarea politicilor naționale în domeniul securității și apărării sunt: Parlamentul, Președintele Republicii, Guvernul Consiliul Suprem de Securitate, ministerele și serviciile de resort. În acest studiu vom readuce în actualitate responsabilitățile în domeniul securității naționale, consemnate în cele mai importante documente legale, a autorităților publice supreme, dat fiind impactul și rolul pe care îl dețin într-o posibilă agresiune militară asupra statului.

Parlamentul Republicii Moldova. Conform prevederilor din Constituția Republicii Moldova, Parlamentul Republicii Moldova aprobă doctrina militară a statului, declară mobilizarea parțială sau generală, declară starea de urgență, de asediu și de război. Atribuțiile constituționale ale Parlamentului în domeniul exercitării controlului securității naționale sunt consemnate și în alte acte importante. De exemplu, în Legea cu privire la apărarea națională semnalăm următoarele responsabilități în domeniul securității și apărării: aprobă strategia securității naționale, strategia națională de apărare și doctrina militară a statului; aprobă și modifică, la propunerea Președintelui Republicii Moldova sau Guvernului, structura generală și efectivul componentelor Forțelor Armate; aprobă volumul alocațiilor bugetare pentru necesitățile apărării; aprobă regulamentul disciplinei militare; d) declară starea de asediu sau de război; declară mobilizarea și demobilizarea; exercită controlul parlamentar asupra Forțelor Armate. [9] Unele dintre responsabilitățile ce se regăsesc în acest act sunt preluate din Constituție.

Președintele Republicii Moldova. În conformitate cu Constituția, Președintele Republicii Moldova, reprezintă statul și este „garantul suveranității, independenței naționale, al unității și integrității teritoriale a țării”. Totodată, în art. 87 este stabilită calitatea de Comandant Suprem al Forțelor Armate, fiind împuternicit să declare „mobilizarea parțială sau generală a forțelor armate; în caz de agresiune armată; să ia măsuri pentru respingerea agresiunii și să declare stare de război și alte măsuri pentru asigurarea securității naționale și a ordinii publice, în limitele și în condițiile legii.” Atribuțiile Președintelui în domeniul apărării naționale sunt specificate și în Legea cu privire la apărarea națională, Art. 25: exercită conducerea generală a sistemului național de apărare și coordonează activitatea autorităților administrației publice în domeniul apărării naționale; inițiază procesul de elaborare și prezintă Parlamentului spre aprobare proiectele strategiei securității naționale, a strategiei naționale de apărare, a structurii generale și efectivele componentelor Forțelor Armate, a regulamentului disciplinei

militare, aprobă regulamentul Consiliului Suprem de Securitate, regulamentul Statului Major General, programele și planurile privind construcția și dezvoltarea Forțelor Armate, planul de mobilizare a Forțelor Armate, planul de întrebuintare a Forțelor Armate; regulamentele militare, componența Colegiului militar al Ministerului Apărării; coordonează activitatea de colaborare militară internațională; efectuează conducerea generală privind acumularea resurselor pentru necesitățile sistemului național de apărare; emite decrete privind încorporarea cetățenilor în serviciul militar în termen și în cel cu termen redus și trecerea lor în rezervă; poartă tratative, încheie tratate internaționale în domeniul militar în numele Republicii Moldova și le prezintă, în modul stabilit prin lege, spre ratificare Parlamentului; înaintează Parlamentului propuneri privind participarea cu efective, armament și tehnică militară la operațiuni internaționale de menținere a păcii sau în scopuri umanitare. Astfel, Președintele Republicii Moldova deține un rol primordial în promovarea politicii naționale în domeniul securității și apărării și în controlul instituțiilor naționale de securitate și apărare.

Prerogativele *Guvernului Republicii Moldova* în domeniul securității și apărării, de asemenea sunt stabilite în Legea cu privire la apărarea națională, art. 27, printre cele mai semnificative fiind: coordonează activitatea ministerelor și a altor autorități ale administrației publice pentru realizarea măsurilor de asigurare a capacității de apărare a țării; elaborează și prezintă strategia națională de apărare Președintelui Republicii Moldova pentru a fi înaintată spre aprobare Parlamentului; aprobă strategia militară; aprobă analiza strategică a apărării; asigură alocarea și utilizarea, în condițiile legii, a resurselor financiare și materiale necesare organizării, înzestrării și mobilizării Forțelor Armate, întreținerii și pregătirii trupelor, menținerii în stare de operativitate a tehnicii și armamentului, pregătirii pentru mobilizare a economiei naționale; elaborează și realizează programele de stat privind construcția și dezvoltarea Forțelor Armate, direcțiile principale ale colaborării militare internaționale; propune spre aprobare volumul alocațiilor bugetare pentru necesitățile apărării; elaborează și înaintează Parlamentului spre aprobare planul de mobilizare a economiei naționale, stabilește sarcinile ce revin ministerelor, departamentelor și agenților economici în conformitate cu acest plan; ia hotărâri privind asigurarea cu pensii a cetățenilor eliberați din serviciul militar, privind protecția socială și juridică a militarilor și a membrilor familiilor lor, a cetățenilor care trec pregătirea în cadrul rezervei, precum și a membrilor familiilor militarilor căzuți, decedați sau dați dispăruți în timpul îndeplinirii serviciului militar, în conformitate cu legislația; asigură îndeplinirea tratatelor internaționale în domeniul militar ș.a. [9] Aceleși atribuții ale Parlamentului, Președintelui și Guvernului din Legea cu privire la apărarea națională, observăm că sunt repetate și în Legea securității statului.

Potrivit Legii securității statului *Consiliul Suprem de Securitate* este un organ consultativ, avînd rolul de monitorizare a activității ministerelor și a altor autorități administrative centrale în domeniul asigurării securității naționale și de a oferi consultanță Președintelui Republicii Moldova în probleme de politică ex-

ternă și internă a statului. În conformitate cu Regulamentul Consiliului Suprem de Securitate, aprobat la 29 martie 2021 are următoarele atribuții: acordă asistență Președintelui Republicii Moldova în exercitarea atribuțiilor sale constituționale, în vederea apărării suveranității, independenței și integrității teritoriale a Republicii Moldova; consultă Președintele Republicii Moldova în probleme de politică internă și externă a statului ce vizează securitatea și apărarea națională; coordonează și monitorizează documente de politici în domeniul asigurării securității și apărării naționale; analizează amenințările și riscurile la adresa securității și apărării naționale și elaborează propuneri pentru prevenirea și combaterea acestora; formulează propuneri pentru Președintele Republicii Moldova, în vederea optimizării sistemului de asigurare a securității și apărării naționale; prezintă autorităților publice propuneri și recomandări în problemele ce vizează securitatea și apărarea națională; dezvoltă un sistem eficient de analiză, expertiză și planificare strategică, în vederea asigurării securității și apărării naționale, inclusiv în situații de criză.[10] În Art. 6, Regulamentul preia practica Legii securității statului privind componența, dar cu mențiunea că președintele poate numi și alte persoane în calitate de membri ai Consiliului Suprem de Securitate. Astfel, fac parte, din oficiu, Președintele Parlamentului, Prim-ministrul, președintele Comisiei securitate națională, apărare și ordine publică a Parlamentului, ministrul apărării, ministrul afacerilor interne, directorul Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova, Procurorul General și Guvernatorul Băncii Naționale a Moldovei.

Importanța Consiliului reiese din poziționarea acestuia în vârful ierarhiei instituțiilor de stat cu atribuții în domeniul politicii de securitate, precum și de potențialul său de promovare a politicilor și deciziilor coordonate la toate nivelele administrative. În același timp, eficiența unor oficiali incluși în componența consiliului privind capacitatea de analiză a sistemului de securitate națională, de ajustare a acestuia în concordanță cu evoluția amenințărilor și a riscurilor; de coordonare, de monitorizare și de planificare strategică pentru prevenire și reacție în situații de criză este ne semnificativă. Posibila cauză sunt atribuțiile unor membri neconforme cu domeniul, dar și de faptul că nu deține capacități pentru elaborarea politicilor sau controlul eficienței instituțiilor din sectorul de securitate și este dependent de acțiunile și deciziile Guvernului. Deși este un organ reprezentativ în examinarea problemelor ce țin de securitatea națională, nu a reușit pînă în prezent să manifeste reușite sonore a problemelor ce țin de politica internă și externă a statului în domeniul asigurării securității și apărării naționale. Cu toate că a fost efectuată o nouă redacție a atribuțiilor membrilor consiliului, este necesar de realizat și o evaluare a acțiunilor întreprinse de către aceștea și a procesului de funcționare.

În **concluzie**, urmare a studiului documentelor fundamentale care definesc și reglementează politica de securitate și apărare a țării și a atribuțiilor instituțiilor de resort, prin prisma noului mediu geopolitic de securitate, am stabilit faptul că securitatea națională este în interdependență cu starea de securitate regională și

internațională. În sensul dat, constatarea insuficienței capacităților administrative de prevenire și gestionare adecvată a crizelor și lipsa voinței politice în implementarea cadrului normativ și a documentelor de politici privind asigurarea securității naționale în toată perioada existenței statului a alimentat vulnerabilitatea țării în fața unei posibile extinderi a acestui război din Ucraina în Republica Moldova. În prezent, însă, factorii de decizie depun eforturi și întreprind acțiuni strategice de a convinge actorii internaționali de voință și deschiderea de care poate să dea dovadă Republica Moldova în situații de criză și rolul eficient pe care ar putea să-l aibă în gestionarea lor. O dovadă în acest sens, o constituie deschiderea pe care a avut-o instituțiile de stat și întreaga societate la criza refugiaților din Ucraina. Menționăm, în acest sens, că potrivit datelor statistice oficiale, la moment pe teritoriu țării se află peste 90 de mii de cetățeni străini, ce au intrat în țară pe segmentul frontierei Moldova – Ucraina. De asemenea, recomandăm instituțiilor guvernamentale să fie mai deschise și active în dialoguri, dezbateri, receptive la inițiativele societății civile, mass-media, în cele ce vizează domeniul securității și apărării, să organizeze și desfășoare diverse campanii de informare și documentare a populației cu noile amenințări și vulnerabilități, să limiteze în spațiul public propaganda și informațiile eronate privind subiectele de securitate națională, de politică externă și de apărare.

Referințe bibliografice:

1. Legislația Republicii Moldova cu privire la securitatea și apărarea națională. Chișinău, 2015, 854 p.
2. **Constituția Republicii Moldova.** https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128016&lang=ro#
3. **Concepției securității naționale a Republicii Moldova.** <https://www.legis.md/cautare/getResults?docid=24400&lang=ro>
4. **Strategiei securității naționale a Republicii Moldova.** https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=105346&lang=ro#
5. **Strategia militară și Planul de acțiuni pentru implementarea acesteia pentru anii 2018-2022.** https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=109141&lang=ro
6. Legea securității statului. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=124125&lang=ro#
7. **Legea privind organele securității statului.** https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=109417&lang=ro#
8. **Legea cu privire la apărarea națională.** https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110393&lang=ro#
9. Regulamentul Consiliului Suprem de Securitate, aprobat la 29 martie 2021. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=125934&lang=ro

CZU 81'272

SOME ASPECTS OF NEUTRALITY IN LANGUAGE POLICY

Valentina ȘINGHIREI⁷

Abstract: *In recent decades, the idea of language neutrality has appeared to be deeply ideological in nature. It is provided for the methodology research, that is scientists cannot attempt to treat language itself as a homogenous entity beyond the group of speakers (typically understood as the ethnic group or the nation) for whom the language represents some policy-related concern. We consider English as a vehicle used to spread a hegemonic and ideological influence on beliefs and practices within English language education. To be concise, here we discuss neutrality only as one broad category that emerges in our close examination how the English language is everyday used today. In this paper, our main points are around three forms of neutrality: prescription, denotation, and uniformity. In particular, to our mind, that it is reasonable to consider language neutrality in terms of two dimensions: that of substance (neutrality regarding which language, what kind of neutrality, and for which group[s]?), and stance (neutrality according to whom and why?)*

Key words: English as a neutral language, English language education, foreign language standards, critical discourse analysis, symbolic power, language policies.

CÂTEVA ASPECTE ALE NEUTRALITĂȚII ÎN POLITICA LINGVISTICĂ

Rezumat: *În ultimele decenii, ideea de neutralitate lingvistică are o natură profund ideologică, deoarece nu este doar o încercare de a trata limba în sine ca o entitate omogenă, ci și grupul de vorbitori (înțeles de obicei ca grup etnic sau națiune) pentru care limbajul reprezintă o preocupare legată de politică. Considerăm limba engleză ca un vehicul folosit pentru a răspândi o influență hegemonică și ideologică asupra credințelor și practicilor în cadrul educației în limba engleză. Pentru a fi conchiși, aici discutăm doar neutralitatea ca o categorie largă care reiese în examinarea noastră atentă a modului în care limba engleză este folosită zilnic în prezent. În această lucrare, ne construim punctele principale în jurul a trei forme de neutralitate: prescripție, denotație și uniformitate. În special, se sugerează că este util să se ia în considerare neutralitatea lingvistică în termeni de două dimensiuni: cea a substanței (neutralitate în ceea ce privește ce limbă, ce fel de neutralitate și pentru ce grup(e)?) și poziție (neutralitate în funcție de cine și de ce?) În special, se sugerează că este util să se ia în considerare neutralitatea ling-*

⁷ Valentina ȘINGHIREI, PhD, Assoc. Prof. Head of Sociology, Psychology and Political Sciences, American University of Moldova, singhire@mail.ru

vistică în termeni de două dimensiuni: cea a substanței (neutralitate cu privire la ce limbă, ce fel de neutralitate și pentru ce grup(e)?) și atitudine (neutralitate în funcție de cine și de ce?).

Cuvinte cheie: engleza ca limbă neutră, educație în limba engleză, standarde de limbă străină, analiză critică a discursului, putere simbolică, politici lingvistice.

Introduction:

To start with the discussion on language neutrality in a broad and narrow aspects, it is necessary to precise what proper neutrality is as a concept and what spheres it embraces. What is neutrality? One of the most popular encyclopedias, as Britannica defines *neutrality* as the legal status arising from the abstention of a state from all participation in a war between other states, the maintenance of an attitude of impartiality toward the belligerents, and the recognition by the belligerents of this abstention and impartiality. In other words, neutrality is the tendency not to side in a conflict (physical or ideological), which may not suggest neutral parties do not have a side or are not a side themselves. In colloquial use *neutral* can be synonymous with unbiased.

Surfacing modern online dictionary data in search of the definition of *neutrality*, we have found that the semantics of the noun *neutrality* is much clearer presented in the entrance for its derivative, the adjective, “*neutral*”. In the Collins English Dictionary “*neutral*” is described as “unbiased, impartial, disinterested, even-handed, dispassionate, uninvolved, noncommittal, nonpartisan, unprejudiced, nonaligned, and noncombatant”.

Research sphere and tasks:

In this paper we discuss neutrality as one broad category that emerges in various domains such as political, civic, social, legal, economic and linguistic ones. Our close examination is how the English language is used today keeping the principle of neutrality. Main points are around three forms of neutrality: prescription, denotation, and uniformity. In particular, to our mind, it is reasonable to consider language neutrality in terms of two dimensions: the first of substance (neutrality regarding which language, what kind of neutrality, for which social group[s]?) it concerns, and, the second of stance (neutrality according to whom and why?)

Course of research:

As a concept *neutrality* is represented in the proper language by the term *neutrality* and its derivative, the adjective *neutral*. For linguistic purposes the term *neutral* can be used not only in the sphere of international relations, that is for the description of political or war situation, but also it may be applied to “pea-

ceful” spheres, for example, to painting, where the word *neutral* has the meaning “of very little color”, or to be exact, “the faded color or the color of tan”. In short, it points out to the position between two extremes of brightness. Further on, in English phonetics the term *neutral* is applied to vowels in specific positions within the word, for example, when they are pronounced with the tongue in a middle position, neither high nor low, as the *a* in the word *around*.

Let us consider the emergence of neutrality in *speech and press* doctrine. The ascendancy of content-neutrality and the appearance of viewpoint neutrality are generally accepted as the core of free speech doctrine. Scholars usually assume that expressive-freedom doctrine was mostly undeveloped before the early twentieth century when neutrality became the central reason to its modern rebirth. But this view, to our mind, distorts and sometimes even inverts historical perspectives. For most of American history, the governing paradigm of expressive freedom was one of limited toleration, focused on protecting speech within socially defined boundaries. According to some researchers, the modern interpretation of content and viewpoint neutrality occurred only in the 1960s as the Supreme Court merged earlier strands of rights jurisprudence in novel ways [Campbell].

To understand these developments of neutrality in *speech and press* doctrine, it is necessary to trace a second doctrinal genealogy that focuses on the concept of fundamental rights. Thus, older views of expressive freedom were embedded in a different conceptual framework for thinking about rights. And again, the role of neutrality within this tradition was radically changed. Today, *neutrality* is ubiquitous in rights discourse, reflecting the prevailing view that rights are domains in which people can make their own moral choices. Thus defined, rights need not be absolute, but the government must at least maintain neutrality with respect to values. However, this neutrality-based view of rights emerged well into the twentieth century, reflecting a transmogrified synthesis of earlier ideas [Campbell]. Nevertheless, it is possible to accept that neutrality in International law is so far described in details, and prescribes special steps for guaranteeing neutrality in applying laws.

As far as the idea of *language neutrality*, in recent decades, the idea of language neutrality has appeared to be deeply *ideological* in nature. It is provided for the methodology research, that is scientists cannot attempt to treat language itself as a homogenous entity beyond the group of speakers (typically understood as the ethnic group or the nation) for whom the language represents some policy-related concern. In particular, it is reasonable to consider *language neutrality* in terms of two dimensions: that of substance (neutrality regarding which language, what kind of neutrality, and for which group[s]?), and stance (neutrality according to whom and why?)

Furthermore, while discussing the linguistic neutrality we also interpret neutrality in the framework of stylistics, namely, in the analysis of styles of a language. A neutral style is the language of science and diplomacy. This style is

characterized by the absence of stylistic figures and the emotionally uncolored lexis. In other words, it is neutral narration. Actually, it is the language style for description of facts, research investigation, diplomatic narration. In addition, it is advisable for being used by people for everyday communication at work and various social places in order to avoid aggression, hostility, anger and other negative reactions from the party/parties of communication.

Lately, the concept of *neutrality* has been applied to the proper language in order to smooth and level the sensibility to the pointing to gender by the linguistic means, such as, for example, personal pronouns *he/she*, suffixes – *ess*, –*ress* in the words, such as *tiger/tigress*, *actor/actress*, *waiter/waitress*, *stewardess* and other lexical units, nouns or word-combinations pointing to the masculine or feminine gender, for example, *postman*, *fireman*, *Chairman* and *Chairlady* etc. In recent time, gender-neutral language (GNL) has earned considerable public support and social recognition. From the historical perspective gender-neutral language is based on advocacy for GNL that emerged from the linguistic activism and scholarly work of the 1970s and 1980s.

Moreover, as part of a broader movement for women's liberation, feminist activists challenged male authority in language regulation, claiming that normative language had a sexist and andocentric nature, including in the development of grammars, dictionaries and other planning activities under the authority of male-dominated language academies and other institutions [Pauwels, 550-572]. Since then, GNL has gained considerable recognition and social support. Further on, advocates of GNL adopted a relativist stance towards the relation between language and worldview [Alvanoudi, 1-15], according to which language is a reflection of reality and shapes it. In other words, language mediates the experience of the world that speakers have and grammar guides them to specific interpretations of experience [Slobin, 70-96]. The following statement is a good illustration of this position. Language does not merely reflect the way we think; it also shapes our way of thinking. If words and expressions that imply that women are inferior to men are constantly used, that assumption of inferiority tends to become part of our mindset; hence the need to adjust our language emerges when our ideas evolve [UNESCO, 4].

As far as this view is concerned, there is a direct relationship between both the use of gendered language structures and the construction and interiorization of social gender. It follows that norms that standardize these structures relegate women to a deviant and subordinate status to men [Hellinger, 105-112]. On the other side, some prescribed practices represent and perpetuate traditional gender hierarchies in society and grant men more power than women [Ridgeway, Correll, 510-531]. Using words and linguistic forms in a different way renames and reinterprets reality and can, therefore, contribute to effective social change by reducing linguistic stereotyping, the asymmetrical treatment of genders through language and power inequalities.

In order to illustrate the above said about language neutrality, let us look at

the situation of proper Spanish in Spain, one of member-states of the European Union. The tendency of neutrality of grammar gender is today observed in Spanish. There are different proposals for alternative mechanisms to promote more inclusive linguistic practices depending on the type of language. Let us have a look at the languages with grammatical gender, such as Catalan and Spanish. The masculine forms of agent nouns (words that denote somebody who performs an action) and other agreeing elements are traditionally the unmarked forms and thus function generically, for example, *ciudadano* 'citizen-masculine. Feminine forms, on the other hand, refer only to women, for example, *ciudadana* '-feminine. The strategies to avoid the use of generic masculine [Lledó; Grijelmo] for Catalan and Spanish, respectively, mainly include (1) various forms of gender for feminization, for example, the insertion of masculine-feminine pairs or double gender marking, for example, *ciudadanos/as* or, to a lesser extent, the use of generic feminine; and (2) gender-neutralization, that is, the replacement of generic masculine nouns by unmarked gender-indefinite ones, for example, *ciudadanía* 'citizenry' or the use (in Spanish) of a new non-gendered morpheme *e*, for example, in *ciudadanes* or graphic character or letter such as @ in *ciudadan@s* or x in *ciudadanxs* in order to replace the masculine form (note that the last two are unpronounceable).

Most of these mechanisms do adhere to the standard normative language, but which of the alternative strategies would be overall preferred one is still a matter of discussion amongst feminist and transgender activists. There have been recent calls for the use of more gender-inclusive means, for example, the practice of the non-binary ending *e* rather than the use of masculine-feminine pairs in order to avoid misgendering. In short, the tendency of gender neutrality is taking place in Catalan and Spanish.

Further on, managerial authorities have often agreed with the arguments that were advanced by advocates of GNL. As a result, nowadays it has been accepted by the decision-makers in administration, public bodies and organizations in many countries, with different measures in favour of GNL, such as guidelines, style guides and regulations where new forms of GNL are encouraged for implementation. At least, to a certain extent, feminists and other activist groups and actors have gone from being norm-breakers to becoming norm-makers in language reform and agents of change in policy formation. Yet, GNL is a socially, ideologically and academically contested concept, in Spain and English-speaking countries, and not everyone is ready to arguments in the favour of supporting it.

The processes of language policy-making have been under-researched even though globalization, language rights and social inclusion have led to the most fruitful period for Language Education and Social Cohesion in history [Lo Bianco, 1-3]. The linguistic analysis may provide key insights into the relationship between societal and linguistic change. As societies become more democratic, there would be reductions in gender-based bias, which would, probably, be re-

flected in language use. The idea here is that language use reflects what occurs in society, and thus changes in society proceed with linguistic change. Hence, the process of democratization in society is causing the appearance of neutral grammatical forms and lexical units in language.

Let us look at the influence of democracy development on the language change more precisely. According to some researchers, while investigating linguistic characteristics of GNL, the overall focus of research is on democratic policy processes and their contribution to policy development. These forms of democracy aim to promote egalitarian values by directly involving citizens in public reasoning and collective decision-making [Cohen, 219-236]. Since earlier versions of democratic deliberation seem unrealistic and idealized when faced with complex political conflicts [Peled, Bonotti]. The linguists draw, in particular, on approaches with potential applicability to real-life contexts which involve ongoing disputes [Dryzek, Niemeyer]. Unlike the considerable body of thought on language issues derived from liberal and rights-based models, participatory and deliberative approaches to language have received less attention from researchers [Schmidt, 395-411]. A number of applied linguists and other scholars have recently explored the theoretical and practical implications of these perspectives in the language domain [Erdocia, Soler; Lo Bianco, 1-3; Ramberg, 65-82; Røyne-land, 83-104].

What is the aim of the tendency of neutrality of gender in Spanish and English? The answer is the use of non-discriminatory language, the language of neutrality while using *he/she*, *Chairperson* instead of *Chairman* or *Chairlady* etc. has its aim to keep the language neutrality referring to modern tendency in the society of avoiding discrimination of gender.

Now, we would like to cast a light on another aspect of linguistic neutrality, that is, referring a language with neutral gender grammatical forms and lexical units, derivatives, that can be used for the purpose of everyday needs, such as communication, educational and political activities. Some educators and linguists have raised a topic of neutrality of English that is taught or learned as a second or a foreign language. In our time English is often required for use in different international organizations. As a result of it, the acquired English skills are developed and examined on the basis of the rigidly programmed exam exercises and tasks. At the same time *neutrality* is a main quality of the two main English language proficiency tests accepted at universities across the world; they are **the Test of English as a Foreign Language (TOEFL) and the International English Language Testing System (IELTS)**. The focus of attention for creation of these exams is on the neutral corps of language which embraces academic grammar and neutral lexical forms, derivatives, from various sciences in the oral, conversational and written forms.

Another aspect of English neutrality in non-English speaking countries has also emerged in connection with the acceptance of English as *lingua franca* in the international arena or recognition of English alongside with another/

other language(s) being the official language or one of the official languages in the country. If the country tends to wide literacy in English, in this case the authorities of the country require the respect of the principles of *neutrality* in teaching/learning English. For example, the linguistic situation in Colombia is the following, more than 99.5% of Colombians speak the **Spanish language**, also 65% use the **Amerindian languages**, 2% communicate in the **Creole languages**, the **Portuguese language** and the **Romani language** in the country. **English** has official status in the **San Andrés, Providencia and Santa Catalina** Islands. The requirements for teaching and learning English are presented in the *Estándares, the official curriculum for English study in Colombia*, which manifests the enhancement of the *neutrality* that is prescribed to the curriculum. *Neutrality* reveals itself in three main forms: 1) English is *neutral* in the sense that according to the document there is a strong emphasis on a **pre-scriptive** approach to the use of the language. 2) It is *neutral* because it fulfills the only **denotative** function and 3) it is *neutral* because it presents the language as one single standard variety, while issues of social differentiation are erased. Each of these forms of neutrality is shown in Figure 1. Neutrality of English as a Prescriptive Approach.

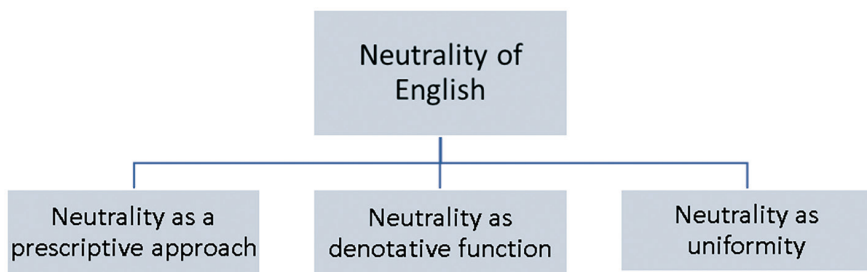

Figure 1. Neutrality of English as a Prescriptive Approach

Neutrality as a Prescriptive Approach:

A prescriptive approach to teaching language is supported on a form of neutrality that arises from the two assumptions, the first one is that a language is a set of fixed rules, which are respected by all the speakers of this language, and the second assumption is that language is not a vehicle by which inequality, discrimination, sexism, racism, and power can be executed. A prescriptive approach presents a language that does not have real speakers and, therefore, no conflicts of any sort.

In this document, the emphasis is on the appropriate ways of doing things with language according to the rules that students must know and the students' knowledge how they are to apply the rules, as stated in the excerpt below:

“As in other areas, English standards are clear criteria that allow students and

their families, teachers and schools, the local and other education authorities, to know what must be learned. They also serve as a benchmark to establish what students are able to learn about the language and know what to do with it in a determined context.” [Guerrero, Quintero, 135-150].

The authors of the document define the English standards named *Estándares* as “clear” criteria; it means that all the members of the school community should understand exactly the same thing to ensure that everybody will follow the same patterns. The objective of these criteria is to inform everybody of what “must” be learned. Linguistic creativity is then completely excluded and prevented by telling students to use non-verbal resources to get their messages across as stated in the excerpts above. A prescriptive ideology of the *Estándares* ignores the very nature of language as a live and dynamic entity that is in constant flux and change; it is impossible to maintain an unchanged and unchangeable language regardless of the efforts of purists and prescriptivists. Otherwise, there would not be an explanation for the emergence of the world Englishes. The term World English (or World Englishes) refers to the **English language** as it is variously used throughout the world. It’s also known as international English and **global English**.

The English language is now spoken in more than 100 countries. Varieties of World English include *American English, Australian English, Babu English, Banglish, British English, Canadian English, Caribbean English, Chicano English, Chinese English, Denglish (Denglisch), Euro-English, Hinglish, Indian English, Irish English, Japanese English, New Zealand English, Nigerian English, Philippine English, Scottish English, Singapore English, South African English, Spanglish, Taglish, Welsh English, West African Pidgin English, and Zimbabwean English*. The English language is now spoken in more than 100 countries. Varieties of World English include *American English, Australian English, Babu English, Banglish, British English, Canadian English, Caribbean English, Chicano English, Chinese English, Denglish (Denglisch), Euro-English, Hinglish, Indian English, Irish English, Japanese English, New Zealand English, Nigerian English, Philippine English, Scottish English, Singapore English, South African English, Spanglish, Taglish, Welsh English, West African Pidgin English, and Zimbabwean English*. Some varieties differ significantly from British English, their historical origin.

In the article titled “Squaring Circles,” in the International Journal of Applied Linguistics, the linguist Braj Kachru has divided the varieties of World English into three concentric circles: **inner**, **outer**, and **expanding**. Although these labels are imprecise and in some ways misleading, many scholars have agreed that they offer a useful shorthand for classifying contexts of English worldwide. Braj Kachru originally promoted the model representing English worldwide as Inner, Outer, and Expanding circles. The scientist helped valorize denigrated varieties by drawing attention to commonalities across old and new varieties and by alter-

ing perceptions of their communicative potential and relative prestige.

However, the model suffers from being based on a political/historical view of English worldwide and thus, fails to capture transplantations of the language in locations not formally recorded by colonial history. As it promotes specific varieties, the model ignores the variation within locales, especially where there is the vast gap between those who know English and those who do not. In general, the model encourages broad-brush descriptions of manifestations of English across all three circles that do not stand up to sociolinguistic analysis. In response, it is suggested both the model can continue serving as a shorthand for English worldwide and also it must adapt by (1) moving away from a focus on nation-states in favor of a sociolinguistic focus on English-speaking communities wherever they are found and (2) recognizing that fundamental differences across contexts for English worldwide cannot be glossed over in support of specific varieties if we are to arrive at descriptively adequate sociolinguistics and socially relevant language policies.

According to Henry Hitchings, in his book “The Languages Wars,” the term “world English” is still in use, but it is contested by critics who believe it strikes too strong a note of dominance.” At present, the Englishes are not at war for their dominance, the *neutral* variant of English is the academic British or American variety while other Englishes do not pretend to be the copy of it.

Keeping an eye on the use of English on the globe and its interrelation with other national languages we can single out some spheres of applying the concept of *neutrality* towards English when we analyze its position among the other European Union official languages. In short, the spreading use of English in the European Union could neutralize the language conflicts among other official languages that pretend to be a leading working institutional language in the European Commissions. The state of neutrality in language policy in the European Union has its own history of interrelations of these working institutional languages.

It is known that democracy as a concept has the fundamental importance to the European Union, as a whole, and the EU Parliament, in particular. The Parliament represents all the citizens of 27 European Union member-states. To make democracy work, it is significant that people can use their own language when dealing with the EU. There are 23 official EU languages. Because some the European Union languages are spoken in several countries, there are fewer official languages, they are 23, while the number of member states is 27. The translation of documents in the European Parliament is carried out in any EU language in accordance with the needs of the EU deputies. The European Union citizens can contact the EU institutions using any of the official languages and receive a reply in it.

It should be mentioned that all the regulations and laws, that are issued by the Parliament, are published in all EU official languages. All the Members of European Parliament (MEPs) may use the official language they know best when

speaking in session. The speech is then interpreted into the other official languages. There are a large number of translators and interpreters working for the European Union. The translation department is the biggest department in the European Parliament. Almost one third of the Parliament's employees work in language-related positions.

In order to save time and costs, in the European Parliament preparatory documents are usually not translated into all 23 official languages, they are Bulgarian, Czech, Danish, Dutch, English, Estonian, Finnish, French, German, Greek, Hungarian, Irish, Italian, Latvian, Lithuanian, Maltese, Polish, Portuguese, Romanian, Slovak, Slovenia, Slovene, Spanish and Swedish. The European Commission uses English, French as German as its *working institutional languages*.

Hence, the linguistic picture in the European Union is as follows. With 23 official languages, there are 3 working institutional languages. This state of affairs makes some politicians discuss the current language situation regarding the availability of working institutional languages in the EU Parliament, since there not all official EU languages are considered working institutional languages by status. Moreover, the proposal to leave the only working institutional language in the EU Parliament, that is English, causes the further discontent of it.

In addition, for member states from the large non-Anglophone language communities, such a solution seems barely acceptable and, in addition, would not correspond to the EU's official language policy on the preservation of language diversity. This is because "English only" is expected to inevitably transcend the borders of internal institutions and further limit the function of the remaining widely-spoken languages, especially as a lingua franca and in foreign language teaching. This contribution presents the conflict of interests between the smaller and the larger language communities in having only one or several institutional working languages for the EU and sketches out a possible solution which would serve both political and communicative demands [Ammon, 319-338].

In 1952, the year of its foundation, the EU included six countries. Since this year it has continuously expanded and changed its name several times. In May 2004, ten countries joined at once, increasing the total number of member states to 25. Two more will join in 2007, and preparatory talks are going on with still others, especially with the successor states of Yugoslavia and of the western Soviet Union, and with Turkey. Most of the newcomers have added their own national official language to the official EU languages, which amounted to 20 in 2006 (with three more to come in 2007 and 2008). According to the EU language charter (Council Regulation No. 1), each member state has the right to request that any of its national official languages be given the status of official EU language. This status entails, among other privileges, that all EU "regulations and other documents of general application" are translated into the language.

Also, any official EU language may be used in EU parliamentary debates and formal Council proceedings, with interpretation provided in each case into all other official EU languages. Finally, they are meant to be used for communica-

tion between the EU institutions and the governments and other institutions of the member states. In that sense, all the official EU languages are, at the same time, EU institutional working languages, and Council Regulation No. 1, indeed, refers to all of them as “the official languages and the working languages” [REGULATION No1].

The idea is widespread that all of these languages are equal in status on the EU level, but they never have been in reality [Ammon, 319-338]. Regulation No. 1 itself provides the legal basis for inequality in Article 6, which states: “The institutions of the Community may stipulate in their rules of procedure which of the languages are to be used in specific cases.” [REGULATION No1]. Most institutions, especially their preparatory committees, use only the same small subset of languages regularly, which in practice always includes English and French, sometimes German, and occasionally Italian and Spanish (though other languages are not rigorously excluded) [REGULATION No1]. In some cases, preference for these languages has been declared (for example, for the Commission), and in other cases their preferred use is based on convention, that is based on function.

Following the opinion of the researcher, Ammon Ulrich, these languages, with their status declared or only based on function, have come to be referred to, informally, as the *EU working languages*, which implies that the remaining majority of the official EU languages are to be classified as *merely official languages*. Pursuant to this view, it is important to keep in mind that the distinction is not always clear-cut and that there are also hierarchies of status, i.e. *working languages of different order* according to frequency and use which are “taken-for-granted” (English being for the most part the **working language of highest order**). Nevertheless, the division between the *working languages* and the (merely) *official languages* has become more noticeable as the community has enlarged, and it has also become an issue of growing concern.

Besides the official EU languages (in the wider sense, i.e. working languages and merely official languages), there are numerous other languages in the EU which can be classified under a range of language types according to status, function and language rights of speakers but which we will not deal with in this article. The overall number varies depending on definitions or, especially in the case of immigrant languages, on the number of speakers considered relevant for inclusion in the statistics. The number of indigenous languages alone is around 70 in practically any count. Official EU observations or policy guiding principles often point out the multitude of languages as part of the Community’s cultural “wealth” and stress the need for their maintenance (this was especially the rhetoric during the European Year of Languages in 2001), while nonofficial observers occasionally characterize it as a “predicament” or source of communicative “chaos”.

According to the researcher Margie Berns, even at present, there is no doubt about the growing predominance of a single language, that is English, inside and outside the EU institutions [Berns, 1995a,b, 3-11,21-32; van Els, 263-281]. The

smaller language communities are not entirely opposed to the prevalence of a single language, since it simplifies their choice of foreign language studies and use. The large language communities, for example, the German, however, tend to be worried, as the spread of English entails, with some probability, the attrition of functions of their own language, especially with reference to the EU institutional working language or *lingua franca*.

The dominance of English in the EU, as a whole, and in the EU Commissions, in particular, is undisputable now. Thus, the scientists try to describe the typology of English in various spheres of its use in the EU. The scientist, Margie Berns in her studies of the role of English in the EU, specified in terms of Braj Kachru's three-circle model of World Englishes (e.g. Kachru 1985) pointed out the following. There seem to be mainly three sets of criteria involved in the typology of English in the EU with three largely parallel features, moving from the inner circle outwards, namely:

individuals' order of learning English together with, presumably, different degrees of identity function: as a (1) first, (2) second, (3) foreign language;

the communicative function of English for individuals and institutions: (1) private, (2) official, (3) international; there may be an implicational order, so that 'private function' implies 'official', which in turn implies 'international', but not vice versa;

society's normative capacity with respect to English:

- (1) norm-providing,
- (2) norm-developing,
- (3) norm-dependent.

Berns found Germany together with Luxemburg and the Netherlands closest to the inner-circle countries within the former EU of twelve states, though she did not put it directly next to them (into the outer circle) but suggested "creating an area of overlap of the outer and expanding circle", where she placed Germany and some other EU countries. Her reasons for finding Germany closer to the English-speaking core countries than the expanding circle were "the functions it [English] serves in various social, cultural, commercial and educational settings" [Berns 1995a, 9]. She also forecasted the possibility for countries like Germany of directing further towards the inner-circle countries in the future and even developing their own norms of English, i.e. German English, which would allow for an identity function [Berns 1995a, 10; Berns, 1995b]. The advantages would be that citizens would have functional command of English and no longer be hampered in participating in global communication or much less so than today.

Parallel to the upgrading of English within the country, Germany has continued to promote its own language abroad, because it also values it as a channel for international relations, in addition to English and other foreign languages. However, as Germany's capacity to communicate internationally in English grows, the international function of its national language might diminish. Promotion of English may thus have the undesired side-effect of undermining the inter-

national standing of German with the disadvantages this entails. The ongoing promotion of English in Germany has recently met with criticism of various sorts, among which concerns about the negative impact on the international standing of German have become increasingly pronounced.

In the foreground of language conflicts in the European Union Theo von Els' proposal [von Els] for a solution for the European Union working language problem, especially his suggestion to reduce institutional working languages for informal oral consultations to a single one, English is the issue of *neutrality*. The essence of this neutrality is the following. English as a single working language will be used "in oral – and particularly informal – consultations . . . a restriction to a single working language could be the best solution"; "such a reduction is politically desirable"; it "is in the interests of the EU but also of all individual citizens"; and "*Without any doubt, English will be the working language*" [von Els, 277].

Such a decision could accept the priority in the use of English for institutional purposes on the foreground of 23 EU languages that are proclaimed as the official languages. It would be the act of neutrality in reference towards each language of the EU because English is unanimously accepted in the world as *lingua franca*, so it would neutralized many disputes referring the existing *three working institutional* languages, such as English, German and French. The argumentation for such a neutralization of language war in the European Union can be fundamental by the wholly accepted fact by linguists and politicians in the world that today, on the globe, English is *lingua –franca* for the international relations in the sphere of economy, politics, social issues, etc Also, English has become an official language of so called Englishes, the outer circle of the English-speaking countries according to the Kachru theory. English as a working language for the European Union has some specific format as it keeps the language neutral form about which we have spoken above, in short, it is not British or American variety but it keeps the general corps of basic grammar, lexis and neutral style.

Conclusions:

To sum up, neutrality is a much debated value in various spheres of human activities and science. The central topic of the article is the issue of the linguistic neutrality at present. A neutral "form of life" is imagined in some European languages, for example, Spanish and English, at the current stage of their development; the consequences of such an imagination might be. Nevertheless, if sex/gender is culturally and linguistically significant, neutrality can only be an alien concept. Thus, the linguistic presence or absence of sex/gender is consequently linked to a particular world view.

We use the neutral language register with **non-emotional topics and information**. Neutral writing is not necessarily formal or informal. It is not usually positive or negative. A neutral register is always used to deliver facts, first of all, in the scientific style.

Speaking about neutrality in language policy in the European Union, we have singled out another new and different sphere of investigation. Namely, the approach to English as a neutral language among working institutional languages within the European Commissions, and another field of language neutrality, in our case, English as a second or foreign language for acquisition in the countries that are not the countries of the inner circle of English varieties.

Bibliographical references:

1. Campbell J, The Emergence of Neutrality, 131 Yale Law Journal. Yale. 2022, - P.861.
2. Pauwels, A. Linguistic sexism and feminist linguistic activism. In: J. Holmes, & M.
3. Meyerhoff (Eds.), The Handbook of Language and Gender. Blackwell Publishing. 2003, – pp. 550–572
4. Alvanoudi, A. Indexing Gender, Culture, and Cognition: An Introduction. Journal of Language and Discrimination, 4(1), 2020, – pp. 1–15. Last visited March 5, 2022 <https://doi.org/10.1558/jld.40948>
5. Slobin, D. I. From ‘Thought and Language’ To ‘Thinking for Speaking’. In: J. J. Gumperz, & S.C. Levinson (Eds.), Rethinking Linguistic Relativity. Cambridge University Press. 1996. – pp. 70–96.
6. 5. UNESCO. Priority gender equality guidelines. UNESCO. 2011, - p.4. Last visited on March 5, 2022 [http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/BSP/GENDER/GE%20Guidelines %20 December%202_FINAL.pdf](http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/BSP/GENDER/GE%20Guidelines%20December%202_FINAL.pdf)
7. 6. Hellinger, M. English: Gender in a Global Language. In: M. Hellinger, & H. Bußmann (Eds.), Gender across Languages: The Linguistic Representation of Women and Men. John Benjamins. 2001, – pp. 105–112.
8. 7. Ridgeway, C. L., Correll, S. J. Unpacking the Gender System: A Theoretical Perspective on Gender Beliefs and Social Relations. In: Gender & Society, 18(4), 2004,– pp.510–531. Last visited on March 5, 2022 <https://doi.org/10.1177/0891243204265269>
9. 8. Lledó, E. De llengua, diferència i context. Institut Català de les Dones. Barcelona, abril 2005. Last visited on March 5, 2022 https://dones.gencat.cat/web/.content/03_ambits/docs/publicacions_quaderns03.pdf
10. Grijelmo, Álex: Propuesta de acuerdo sobre el lenguaje inclusivo. Barcelona: Taurus, 2019, – P. 293. Last visited on March 5, 2022 https://institucional.us.es/revistas/philologia/34_1/PH_34_1_13_RES_julian_sancha.pdf
11. Lo Bianco, J. Resolving Ethnolinguistic Conflict in Multi-Ethnic Societies. *Nature Human Behaviour*, 1(5), 2017, – pp.1–3. Last visited on March 5, 2022 <https://doi.org/10.1038/s41562-017-0085>
12. Cohen, J. Deliberative Democracy. In: S. W. Rosenberg (Ed.), *Deliberation, Participation and Democracy: Can the People Govern?* Palgrave Macmillan. 2007. – pp. 219–236.

13. Peled, Y., Bonotti, M. Sound Reasoning: Why Accent Bias Matters for Democratic Theory. *The Journal of Politics*, 81(2), 2019, – pp.411–425. Last visited on March 5, 2022 <https://doi.org/10.1086/701725>
14. Dryzek, J. S., Niemeyer, S. (2010). *Foundations and frontiers of deliberative governance*. Oxford University Press Schmidt, R. (2014). Democratic theory and the challenge of linguistic diversity. *Language Policy*, 13(4), 395–411. Last visited on March 5, 2022 <https://doi.org/10.1007/s10993-014-9324-0>
15. Erdocia, I., & Soler, J. (2021). Sociolinguists and their publics: Epistemological Tension And Disciplinary Contestation over Language in Catalonia. *Journal of Sociolinguistics*. Last visited on March 5, 2022 <https://doi.org/10.1111/josl.12530>
16. Lo Bianco, J. (2017). Resolving ethnolinguistic conflict in multi-ethnic societies. *Nature Human Behaviour*, 1(5), 1–3. Last visited on March 5, 2022 <https://doi.org/10.1038/s41562-017-0085> [Cr
17. Ramberg, B. T. (2016). Shaping language: What deliberative legitimacy requires. *Sociolinguistica*, 30(1), 65–82. Last visited on March 5, 2022 <https://doi.org/10.1515/soci-2016-0005>
18. Røyneland, U. (2016). Revision of the Nynorsk standard: Deliberation, decision and legitimisation. *Sociolinguistica*, 30(1), 83–104. <https://doi.org/10.1515/soci-2016-0006>
19. Guerrero, Helena, Quintero Hernán. English as a Neutral Language in the Colombian National Standards: A Constituent of Dominance in English Language Education. Profile Issues in Teachers' Professional Development. vol. 11, núm. 2, octubre, 2009. Bogotá: Universidad Nacional de Colombia, Colombia, pp. 135-150
20. Ammon, Ulrich. Language Conflicts in the European Union. *International Journal of Applied Linguistics*. Vol. 16. No. 3. University Duisburg-Essen: Blackwell Publishing. 2006. - Pp. 319-338
21. REGULATION No1 determining the languages to be used by the European Economic Community. Last visited On 5 March 2022 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX-:01958R0001-20130701&from=EN>
22. Berns, M. English in the European Union. *English Today* 43, vol. 11.3. 1995a, – pp. 3 –11.
23. Berns, M. English Europea: whose language, which culture? *International Journal of Applied Linguistics* 5.1. 1995b, – pp.21– 32
24. van Els, T. Multilingualism in the European Union. *International Journal of Applied Linguistics* 15.3. 2005.–pp. 263 – 281.

CZU 32.019.51:316.77

TEHNICI DE COMUNICARE SECRETĂ

Ionel NARIȚA⁸

Rezumat: *Păstrarea unui secret față de un subiect, A, presupune utilizarea unor tehnici de non-informare și de dezinformare. Non-informarea are drept scop ca o anumită propoziție, P, să nu îi fie accesibilă lui A. Putem recurge fie la acte de non-comunicare fie, dacă inițiem acte de comunicare, să îl excludem pe A de la receptarea mesajului, cu ajutorul canalului sau codului comunicării. Dacă A accede la propoziția P, apelăm la tehnici de dezinformare, când trimitem către A mesaje prin care să îl împiedicăm să își formeze o anumită opinie sau atitudine față de P.*

Cuvinte cheie: secret, comunicare, dezinformare, informație.

TECHNICS OF SECRET COMMUNICATION

Abstract: *Keeping of a secret from a subject, A, entails the using of some communication techniques, like non-information or disinformation. The goal of non-information is to prevent that a certain proposition, P, be accessible to A. We can abstain ourselves from communication or, if we initiate communication acts, A shall be excluded from the receiving of the messages with the help of the channel or code. If A reached the proposition P, then we should send towards A messages for preventing him to adopt a certain belief or attitude concerning the proposition P, using misinformation technics.*

Key words: secrecy, communication, misinformation, information.

1. Introducere

Pe lângă componenta ei vizibilă, uneori chiar spectaculoasă, diplomația presupune o latură ascunsă, secretă. Statele din Estul Europei au avut deseori de-a face tocmai cu acele aspecte ale diplomației care nu erau destinate publicului, în particular, erau ascunse față de locuitorii acestor țări. De pildă, dacă ne oprim numai la România, populația acesteia a fost profund afectată de diferite înțelegeri între puterile timpurilor respective, fără a fi consultată sau informată. Am putea aminti aici doar câteva dintre aceste momente: 1774, 1807, 1867, 1878, 1919, 1939, 1945 etc. Având în vedere și asemenea considerente, ne propunem să abordăm din perspectivă teoretică problema păstrării secretului în cadrul actelor de comunicare, respectiv, să construim un model al comunicării secrete, punând accent pe tehnicile de păstrare și dezvăluire a secretului.

Printr-un act de comunicare, emitentul transmite un mesaj către unul sau

⁸ Ionel NARIȚA, doctor în filosofie, profesor universitar, Universitatea de Vest din Timișoara, (ionel.narita@e-uvf.ro)

mai mulți destinatari. De multe ori, intenția emitentului este ca mesajul să nu ajungă la anumiți membri ai unei populații; prin urmare, pe lângă destinatari, în cadrul unui act de comunicare, trebuie să distingem *excluzii*, respectiv, persoanele la care mesajul nu ar trebui să ajungă. Vedem că, din perspectiva emitentului, o populație oarecare este divizată în trei componente: destinatarii, cei cărora le este transmis mesajul, *excluzii*, care ar trebui să nu recepteze mesajul și *indiferenții*, care nu reprezintă interes pentru emitent. [4, 21]

Emitentul distinge între destinatari și *excluzi* prin intermediul canalului de comunicare și a codului utilizate în transmiterea mesajului. Canalul și codul sunt accesibile unor membri ai unei populații, reprezentând *domeniul* actului de comunicare. [6, 381]

Actul receptării unui mesaj trebuie deosebit și separat de actul transmiterii mesajului. Receptarea unui mesaj are loc după un timp oarecare de la emitearea lui, prin urmare, cele două acte nu pot fi confundate. Receptarea presupune două etape: a) receptorul trebuie să intre în contact cu mesajul, să aibă acces la mesaj și b) receptorul trebuie să înțeleagă mesajul, adică să îl descifreze și să îl interpreteze. De aceea, receptorii aparțin domeniului actului de comunicare. Dacă nu ar fi în aria de acoperire a canalului de comunicare, nu ar avea acces la mesaj, iar dacă nu ar stăpâni codul folosit de către emitent nu ar fi în măsură să decodeze și să interpreteze mesajul, adică, nu l-ar înțelege.

Un mesaj este receptat în urma compunerii unui act de comunicare sau transmitere a mesajului cu un act de receptare, când vorbim de o situație de comunicare. Datorită faptului că actul de comunicare și cel de receptare sunt independente, nu este exclus ca anumiți destinatari să nu recepteze mesajul și anumiți *excluzi* să îl recepteze. Emitentul nu are nici un mijloc să controleze cine receptează un mesaj; de aceea, obiectivele sale comunicaționale ar putea să nu se realizeze.

Uneori, emitentul poate intenționa să ascundă anumite elemente, *S*, față de diverși membri ai unei populații, despre care spunem că reprezintă *subiecții secretului S*. În cele ce urmează, presupunem că *A* este un asemenea subiect al secretului pe care emitentul *E* intenționează să îl păstreze. Spunem că emitentul urmărește ca *S* să rămână secret relativ la *A*. Cu alte cuvinte, secretul reprezintă o relație între un emitent, (cel care deține secretul), un subiect, față de care se păstrează secretul și un obiect al secretului, reprezentând conținutul acestuia. [8, 169]

De obicei, se consideră că obiectul secretului îl reprezintă informațiile, respectiv, emitentul caută să păstreze secrete diverse informații. Termenul „informație”, însă, este vag și ambiguu. Pe de o parte, nu îi putem asocia o extensiune bine circumscrisă, pe de alta, intensiunea sa nu este bine precizată. De aceea, întâlnim acest termen folosit în cele mai diferite contexte, cu înțelesuri dintre cele mai diverse. [8, 169]

Dacă avem în vedere modelul comunicării dezvoltat de Shannon, informația este înțeleasă drept reducere a varietății. Ca parametru al unui sistem comunicațional, informația este mai mare sau mai mică după cum variantele de alegere

ale emitentului în alcătuirea unui mesaj sunt mai numeroase sau dimpotrivă, mai puțin numeroase. De pildă, dacă, în alcătuirea mesajului, emitentul ar avea la dispoziție un alfabet alcătuit dintr-un singur element, informația ar fi nulă, deoarece nu s-ar pune problema unei alegeri sau decizii. Dacă avem în vedere un alfabet alcătuit din două elemente, atunci, fiecare componentă a mesajului poartă o unitate de informație, deoarece emitentul alege, de fiecare dată, dintre două variante, ceea ce reprezintă situația minimă în care apare problema selecției. În general, pentru un alfabet care conține n elemente, de fiecare dată când emitentul selecționează un element al alfabetului pentru construirea mesajului, actul său conține o cantitate de informație egală cu $\log_2 n$. [6, 394].

Constatăm că informația nu are legătură cu înțelesul sau conținutul mesajului, ci cu modul în care mesajul este alcătuit. Shannon chiar subliniază că demersul său nu are o dimensiune semantică, nu îl preocupă înțelesul. Dacă am rămâne la teza că secretul are în vedere informația, ar însemna că emitentul ar ține secret o anume strategie de alegere sau de decizie, ceea ce nu se întâmplă în toate situațiile. [6, 379]

De fapt, scopul emitentului, atunci când decide să păstreze ceva secret față de A , este să prevină un anumit comportament din partea lui A . Comportamentul este urmarea stărilor emoționale în care se află sau pe care le intenționează cineva. La rândul lor, stările emoționale sunt rezultatul opiniilor și atitudinilor subiectului. Acestea reprezintă atribuirea unor valori pentru propoziții sau pentru faptele exprimate prin propoziții. În vreme ce opiniile constau în atribuirea unei valori de adevăr pentru o propoziție, atitudinile reprezintă atribuirea unei valori morale (bine, rău etc.) unui fapt exprimat, la fel, printr-o propoziție. Constatăm că, în urma opiniilor și atitudinilor, subiectul acceptă sau respinge diverse propoziții. De pildă, dacă cineva acceptă alethic (din perspectiva valorii de adevăr) propoziția „În cameră se află un demon” și respinge etic aceeași propoziție, admițând că demonii sunt primejdioși, atunci acela resimte o stare de teamă.

Prin urmare, pentru a preveni anumite acțiuni ale lui A , emitentul trebuie să-l împiedice să ajungă într-o stare emoțională care să favorizeze acele acțiuni. În acest scop, el trebuie să-l împiedice să accepte sau să respingă anumite propoziții. Secretul vizează relația lui A față de acele propoziții care ar putea genera un comportament pe care emitentul dorește să îl evite. Vom restrânge problema păstrării secretului, la o singură propoziție, P . În acest fel, problema devine: cum poate emitentul, E , să-l împiedice pe A să se relaționeze într-un anume mod (acceptare sau respingere) față de propoziția P ?

Problema păstrării secretului privește, pe de o parte, propoziția P , iar pe de alta, o anumită relaționare față de P , pe care o numim relaționare *reper*, R , reprezentând atribuirea unei valori alethice sau etice propoziției respective de către A . În acest fel, problema secretului se divide în două subprobleme: a) cum poate emitentul să prevină ca A să aibă acces la propoziția P și b) dacă A ajunge, într-un fel sau altul la P , cum poate fi împiedicat să se relaționeze față de P prin relația R ? [2, 9].

A ar putea accede la P pe următoarele căi: prin propria experiență, prin rați-

onament, pornind de la alte propoziții, sau prin comunicare, când A preia propoziția P din diferite mesaje. Pentru a-l opri pe A să ajungă la P prin experiență, emitentul trebuie să-l împiedice să ia contact cu acele contexte în care P se manifestă. A ar putea ajunge la P prin calcul dar, pentru aceasta, ar avea nevoie de propoziții care să servească drept premise în raport cu P . De aceea, emitentul trebuie să aibă în vedere ca A să nu intre în posesia niciunei propoziții din care să poată deduce propoziția P (p -propoziții).

2. Non-informarea

Emitentul l-ar putea împiedica pe A să ajungă la P prin analiza unor acte de comunicare, dacă s-ar abține de la asemenea acte, respectiv dacă, în ce privește p -propozițiile, ar întreprinde numai acte de non-comunicare, respectiv, nu ar transmite nimănui mesaje care conțin p -propoziții. Cu toate acestea, pot apare împrejurări în care emitentul să prefere sau să fie nevoit să transmită mesaje care să conțină p -propoziții. Într-o asemenea situație, emitentul trebuie să încerce să-l împiedice pe A să recepteze mesajele respective, adică, să folosească, în raport cu A tehnici de non-informare.

În cazul non-informării, emitentul urmărește ca subiectul secretului, să spunem A , să nu recepteze mesajele transmise. În acest caz, A este un element a clasei exclușilor, X . Emitentul nu poate controla cine sunt receptorii mesajelor pe care le transmite, de aceea, nu are nici un mijloc pentru a preveni ca A să accedă la mesajele care conțin p -propoziții. Singurii parametri la îndemâna emitentului sunt canalul și codul comunicării.

Emitentul poate alege un asemenea canal sau un asemenea cod încât numai destinatarii să recepteze p -mesajele și nici unul dintre excluși. În acest fel, A nu va recepta mesajele respective. Totuși, rămâne posibilitatea ca unul dintre receptorii p -mesajului să îl transmită altor destinatari, când avem de-a face cu acte de comunicare compuse. Clasa destinatarilor unui act de comunicare compus este reuniunea claselor destinatarilor compuşilor, în vreme ce, clasa exclușilor compusului este intersecția claselor exclușilor corespunzătoare termenilor compunerii. Totodată, domeniul actului compus este, la fel ca în cazul destinatarilor, reuniunea domeniilor actelor compuse. [3, 215]

Prin urmare, în urma compunerii a două acte de comunicare, nimic nu împiedică unii excluși ai actului inițial să ajungă în domeniul actului compus și, în acest fel, să fie potențiali receptori ai mesajului. De pildă, ar fi suficient ca unul dintre receptorii unui p -mesaj să apeleze la un act de comunicare publică (să îl facă public) pentru ca secretul cu privire la propoziția P să fie compromis.

Dacă emitentul dorește să păstreze secretul privind propoziția P , ar trebui să se asigure că nici un receptor al unui p -mesaj nu îl transmite mai departe, dar acțiunile altor persoane scapă controlului său. În cazul în care emitentul este o autoritate în cadrul unei organizații, ar putea încerca prin tehnici de constrângere și presiune să împiedice răspândirea p -mesajelor. De asemenea, ar putea utiliza

tehnici de persuasiune, dar, nici una dintre acestea nu reprezintă o garanție că receptorii unui mesaj nu îl vor comunica altora.

Constatăm că emitentul nu are la îndemână nici un mijloc prin care să se asigure că A nu are acces la mesajele care să-l pună în contact cu propoziția P . De aceea, secretul cu privire la propoziția P nu poate fi păstrat. Emitentul ar putea spera ca dezvăluirea propoziției P să fie întârziată până nu mai prezintă importanță.

Dacă A reușește să identifice propoziția P prin propria experiență, calcul sau interpretare, emitentul, pentru a păstra secretul, trebuie să-l împiedice pe A să adopte față de P relația R , respectiv, să-l determine să se raporteze la P în alt mod decât R . Un asemenea demers poate fi atins prin tehnici de dezinformare. [7, 2]

De această dată, emitentul transmite mesaje care, pentru a avea efect, trebuie să fie receptate de către A . Dezinformarea are șanse de reușită dacă A este inclus în categoria destinatarilor. Cu alte cuvinte, păstrarea secretului nu înseamnă întotdeauna excluderea lui A din cadrul actelor de comunicare, ci, în unele cazuri, acesta trebuie să fie chiar destinatarul acestora.

3. Dezinformarea:

Pentru ca mesajul cu scop de dezinformare să ajungă la A , emitentul trebuie să utilizeze un canal și un cod adecvate, astfel încât, A să fie cuprins în sfera de acoperire a canalului și să fie în măsură să descifreze codul mesajului. Pentru obiectivele dezinformării se poate apela la comunicarea publică. De multe ori, în urma unor acte de comunicare publică, mesajul ajunge la A și, în același timp, este încărcat cu forță persuasivă mai ridicată. Dacă mesajul este transmis prin intermediul unor instituții publice sau autorități, se măresc șansele să producă efectul dorit. De aceea, diverse instituții și autoritățile unor organizații joacă un rol important în acțiunile de dezinformare. [1, 30]

De asemenea, prin compunerea actelor de comunicare, crește probabilitatea ca mesajul să ajungă la A . De aceea, compunerea trebuie încurajată în cazul dezinformării. O dezinformare are cu atât mai mare succes, cu cât este răspândită de mai multe surse. Pe de o parte, în acest fel, ne asigurăm că mesajul ajunge la A , iar pe de altă parte, având în vedere regula că un mesaj care provine din mai multe surse devine mai credibil, posibilitatea ca dezinformarea să își atingă scopul este mai accentuată. Așa se explică de ce se insistă mereu asupra principiului că un mesaj este cu atât mai credibil cu cât provine de la o autoritate sau de la mai multe surse. O populație educată în spiritul acestui principiu este mai vulnerabilă la dezinformare. [5, 45]

Dacă A accede la propoziția P va încerca să o determine, respectiv, să îi asocieze o valoare, deoarece nedeterminarea sau necunoașterea reprezintă întotdeauna o eroare. Propozițiile se caracterizează prin valori determinate dacă le raportăm la un anumit context. Prin urmare, dacă A nu ar atribui propoziției P nici o valoare, s-ar depărta de situația reală. Pe de altă parte, determinarea valorii

unei propoziții presupune consum de resurse și timp. De multe ori, oamenii renunță să determine unele propoziții, îndeosebi cele care nu au importanță pentru obiectivele lor imediate, preferând ignoranța. De aceea, în așa-zisa cercetare științifică de astăzi, resursele sunt îndreptate către determinarea propozițiilor particulare, de mică anvergură și nu către propozițiile universale, deși prin determinarea propozițiilor universale s-ar deschide calea către determinarea tuturor consecințelor acestora, inclusiv a propozițiilor particulare.

Emitentul poate încerca fie să prevină ca *A* să determine propoziția *P*, renunțând să îi atribuie o anumită valoare, fie să-l împiedice pe *A* să îi atribuie valoarea reper. Primul scop poate fi atins prin abaterea atenției lui *A* de la propoziția *P*, astfel încât, acesta să o considere lipsită de importanță și să renunțe de a mai consuma resurse pentru a o determina. Bunăoară, emitentul ar putea transmite mesaje prin care să impună alte subiecte sau teme care să pară mai demne de interes decât *P* sau mai adecvate scopurilor lui *A*. Ajungând în posesia acestora, este probabil ca *A* să abandoneze problema determinării propoziției *P*.

Chiar dacă *A* urmărește să determine propoziția *P*, emitentul poate interveni prin asemenea mesaje încât *A* să îi atribuie o altă valoare decât cea reper. Să presupunem că valoarea reper este adevărat. În acest caz, emitentul va transmite asemenea mesaje încât *A* să atribuie propoziției *P* valoarea fals. Cel mai simplu este ca, prin mesajele pe care le trimite, emitentul să respingă propoziția *P*, să o prezinte ca fiind falsă. Totodată, el se poate folosi de relațiile dintre propoziții.

Bunăoară, emitentul ar putea trimite către *A* mesaje prin care să susțină o contrară a propoziției *P*. Dacă *A* admite aceste mesaje și consideră o contrară a lui *P* adevărată, va ajunge la concluzia că *P* este falsă. O altă variantă ar fi ca emitentul să respingă o consecință a lui *P*. De această dată, pornind de la falsitatea unei consecințe, *A* va respinge propoziția *P*. De asemenea, emitentul ar putea susține o condiție suficientă a unei contrare a propoziției *P*. În acest caz, *A*, dacă ar da curs unor asemenea mesaje, ar trebui să accepte adevărul unei contrare a propoziției *P* și, în acest fel, să respingă *P* ca fiind falsă.

Dacă valoarea reper este falsul, atunci emitentul va urmări să-l influențeze pe *A* să considere propoziția *P* ca adevărată. În acest scop, el ar putea susține prin mesajele transmise propoziția *P*. Un rezultat similar s-ar obține dacă, prin mesajele sale, ar susține o condiție suficientă a propoziției respective. Dacă *A* acceptă că are loc o condiție suficientă a unei propoziții, va accepta și propoziția în cauză. O altă strategie ar fi respingerea unei subcontrare a propoziției *P*, când, din nou, *A* ar fi înclinat să considere *P* ca adevărată.

Să presupunem acum, că emitentul dorește să prevină ca *A* să accepte propoziția *P* din considerente etice. Pentru aceasta, trebuie să convingă *A* că faptul exprimat prin propoziția *P* este rău. În acest scop, poate transmite mesaje către *A* prin care să susțină că există consecințe rele ale faptului *P*. La fel, dacă ar dori să producă impresia că *P* este bun, emitentul va invoca eventuale consecințe ale lui *P* care sunt, la rândul lor, bune.

Emitentul trebuie să țină seama, atunci când folosește tehnici de dezinforma-

re, că *A* poate fi reticent să îi acorde încredere, mai ales când știe că este victima unui secret. De aceea, în transmiterea mesajelor cu scop de dezinformare, *E* ar putea apela la surse acceptate de către *A*. În multe cazuri, emitentul, bazându-se pe reacția avută de *A*, ar putea formula mesaje în care să atribuie propoziției *P* valoarea reper. Deoarece *A* are tendința să nu dea crezare emitentului, ar putea admite totmai valoarea opusă și, în acest fel, emitentul își atinge obiectivul dezinformării.

4. Dejucarea secretului:

Cel care este supus unui secret, *A*, poate presupune că emitentul ascunde o anumită propoziție sau poate afla întâmplător de existența secretului. La rândul său, *A* poate renunța la descifrarea secretului sau se poate angaja în scoaterea acestuia la lumină. În acest caz, trebuie să afle mai întâi care este propoziția *P*, care reprezintă obiectul secretului, și apoi, să caute să determine relația reper *R* pe care emitentul o protejează. În devoalarea unui secret, *A* nu este atât de mult interesat de valorile reale ale propoziției *P*, cât de valorile pe care le protejează emitentul.

Pentru a intra în posesia propoziției *P*, subiectul *A* poate apela la observațiile proprii, la raționamente sau la interceptarea unor p-mesaje care provin de la emitent. Dacă *A* urmărește interceptarea unor p-mesaje, trebuie să se situeze în domeniul actelor de comunicare respective, pentru a fi receptor potențial. Pe de o parte, *A* va căuta să intre în zona de acoperire a canalului folosit de emitent și, pe de altă parte, să ajungă la codul mesajelor. Dacă emitentul poate păstra secretul utilizând un canal sau un cod adecvat, pentru a ajunge la secretul respectiv, trebuie descoperite atât canalul cât și codul. De asemenea, *A* este nevoit să selecteze dintre mesajele trimise de emitent pe cele relevante care îl pot conduce către propoziția *P*. 7, 4]

O altă modalitate de a ajunge la propoziția *P* este de a urmări sau a provoca acte de comunicare compuse. Subiectul se concentrează asupra unor potențiali receptori ai p-mesajelor, respectiv, asupra unor membri ai domeniului actelor de comunicare ale emitentului. Apoi, *A* investighează mesajele transmise de acești eventuali receptori, căutând să identifice p-propoziții. Pentru a provoca acte de comunicare compuse, posibili deținători ai secretului sunt aduși în situații contrare intereselor lor din care pot ieși numai dacă emit p-mesaje, adică, dacă divulgă secretul.

După ce a descoperit propoziția *P*, subiectul va căuta să îi determine valorile sale reper folosind observația, raționamentul sau căutând mesaje care să îl ajute să analizeze propoziția respectivă, respectiv, să determine circumstanțele în care ar avea o anumită valoare. În funcție de rezultatele analizei întreprinse, subiectul poate formula presupunerii privind valoarea reper pe care emitentul încearcă să o ascundă și, în acest mod, secretul este înfrânt.

Referințe bibliografice:

1. Anderson Derek Egan, *Metasemantics and Intersectionality in the Misinformation Age*, Palgrave, Boston, 2021.
2. Brown N. R., *The Secret of Communication*, Brown & Sees Publ., Red Bluff, 2010.
3. Kozma William, Lazos Loukas, „Dealing with Liars: Misbehaviour Identification via Renyi-Ulam Games”, *Security and Privacy in Communication Networks*, (Chen Yan, Dimitrou Tassos, Zhou Jianying, eds.), Springer, Berlin, 2009, p. 207.
4. Nadolu Bogdan, *Despre comunicare*, Ed. de Vest, Timișoara, 2014.
5. O'Connor Cailin, Weatherhall James Owen, *The Misinformation Age*, Yale U. P., New Haven, 2019.
6. Shannon C. E., „A Mathematical Theory of Communication”, *The Bell System Technical Journal*, XXVII, 3, 1948, 379.
7. Shu Kai, Wang Suhang, Lee Dongwon, Liu Huan, „Mining Disinformation and Fake News: Concepts, Methods, and recent Advancements”, *Disinformation, Misinformation and Fake News in Social Media*, (Shu Kai, Wang Suhang, Lee Dongwon, Liu Huan, eds.) Springer, Dordrecht, 2020, p. 1.
8. Smarandache Florentin, *Collected Papers*, V, E

CZU 32:808.53(437.6)

IMAGINEA INAMICULUI ÎN DISCURSUL POLITIC ȘI PUBLIC SLOVAC ÎN SECOLELE XX ȘI XXI

Šimon STRUHÁR⁹

Rezumat: *Această lucrare tratează crearea imaginii inamicului în discursul politic și public slovac în secolele XX și XXI. Aruncăm o privire la cine au fost acești inamici și cum s-a schimbat această poziție. De asemenea, ne vom uita la modul în care această creație țintită a inamicului public s-a manifestat în diferite aspecte ale societății. Și să aruncăm o privire mai atentă la baza teoretică a acestei tehnici de influențare a opiniei publice.*

Cuvinte cheie: imaginea inamicului, Slovacia, discurs politic, discurs public, Secolulul 20, secolul 21.

THE IMAGE OF ENEMY IN SLOVAK POLITICAL AND PUBLIC DISCOURSE DURING THE 20TH AND THE 21ST CENTURY

Abstract: *This paper deals with the creation of the image of the enemy in the Slovak political and public discourse during the 20th and 21st centuries. We take a look at who these enemies were and how this position changed. We will also look at how this targeted creation of the public enemy has manifested itself in various aspects of society. And let's take a closer look at the theoretical basis of this technique of influencing public opinion.*

Key words: image of enemy, Slovakia, political discourse, public discourse, the 20th century, the 21st century.

Introduction:

The topic of my article is the image of the enemy in Slovak political and public discourse during the 20th and 21st centuries. I chose this topic because we encounter the issue of demonizing the enemy throughout history, according to Radoslava Brhlíková „since the beginning of human existence“ (2018:91). Brhlíková also states that this was most sophisticated in the 20th century during the Cold War. However, propaganda and the technique of creating a public enemy are still present in public and political discourse. And in this article we will briefly show how this happened in Slovakia during the 20th and 21st centuries.

⁹ Mgr. Šimon Struhár, PhD. Student, Department of Political Science Alexander Dubček University of Trenčín, Študentská 2 911 50 Trenčín, Slovak republic, e-mail: simon.struhar@student.tnuni.sk simon.struhar@gmail.com

Applied methodology:

We used these methods when working on the article: inductive method, analysis and study of professional literature.

First, we collected data on the topic by studying the literature and articles. Then we found regularity in the way how the image of the public enemy was formed in public discourse in Slovakia during the 20th and 21st centuries. And based on the information obtained, we tried to formulate conclusions about the image of the public enemy in Slovak history.

Results of the investigation:

The choice of political language is a key tool for mobilizing the public. By clearly naming the enemy and listing its negative qualities, which we contrast with our good ones, we gain the audience on our side and support the perception of “we versus them”. We call this process the demonization of the enemy and it is based on the assumption that each party has a positive or benevolent image of itself, but a negative or hateful image of the enemy. (Brhlíková 2018)

As Brhlíková (2018) further states, during the 20th century, Nazi Germany, the Soviet Union and Communist China became the subject of demonization in international relations. Propaganda plays an important role in this and now we are briefly defining it.

Terence H. Qualter defines propaganda as „a deliberate attempt by an individual or group to shape, control, or change the views of other social groups through communication channels and means so that the outcome is in accordance with the interests of the propagandist“. (Školkay 2009:188) However, this definition is not entirely precise because it omits the element of illicit and unfair manipulation. It is therefore more appropriate to use definition from R. R. A. Marlin, who argues that propaganda is „an organized effort to influence the views and actions of the general public through means of communication in a way that excludes or limits rational, critical evaluation based on truthful information“. (Školkay 2009:188)

The goal of propaganda is to promote ideas and opinions and get people on their side. Communication in propaganda is always one-way and directive. So it is a monologue that does not require feedback. The target group of propaganda is the general public.

After defining propaganda, we can return to the main topic of this article: creating an image of the public enemy in Slovak political and public discourse during the 20th and 21st centuries.

We can say that the main public enemy in Slovakia before 1918, during the Habsburg Monarchy, were the Hungarians or - more precisely - the Hungarian state. This is especially true after 1867, when the so-called the Austro-Hungarian settlement and the dualist state of Austria-Hungary was created. In the Hungarian part of this state, non-Hungarian nations came under ethnic oppression,

although the Hungarian national law formally declared them equality. This resulted in the gradual alienation of the non-Hungarian nations from the idea of a common state, which, however, was smaller than in the Austrian part of the monarchy. In the Hungarian part, however, there was loyalty to the emperor, who lived in Vienna.

After the First World War and the establishment of the Czechoslovak Republic, the myth of the Hungarians as a public enemy was strengthened in Slovakia in order to strengthen the Slovaks' relationship with the new state. During this period, the Habsburgs, who were the ruling dynasty in the defunct monarchy, also became a declared public enemy in Czechoslovakia. A dark image of the monarchy was built. However, the monarchy was never known to ordinary people in the form depicted. The myth of Austria-Hungary as a dungeon of nations also arose here.

In 1938, after the Munich Conference and the Vienna Arbitration, which significantly encircled the territory of Czechoslovakia, the public enemy also changed, as the main danger to the state came from Germany, where Adolf Hitler already ruled with a firm hand, making power claims in the surrounding states.

In March 1939, Hitler managed to break Czechoslovakia and Slovakia became a satellite state of his Third Reich. This was also reflected in who became the number one enemy of the state in official propaganda. They were Jews against whom extremely strict and racist laws were directed. They were excluded from the public life of society, defended by property and deported to concentration and extermination camps abroad (in Germany and Poland). To a lesser extent, propaganda and discriminatory laws were also directed against the Roma.

After the war and the defeat of fascism, the Germans became public enemies, who were displaced from the territory of restored Czechoslovakia on the unfair principle of collective guilt. The Hungarians found themselves in Slovak territory in a similar situation, because the Hungarian state occupied the southern territories of Slovakia through the war.

The communist coup in February 1948 was followed by a long - more than 40-year period of rule by the Communist Party of Czechoslovakia. Public enemy propaganda named several public enemies during this long period: the West, the USA, emigrants, capitalists,... The harshest repression against them, associated with a number of executions and fabricated trials, took place in the 1950s.

After the Velvet Revolution at the end of 1989 and the establishment of democracy, nationalist tendencies and efforts to become independent began to manifest themselves in Slovakia. The nationalist political elites that pursued these goals called Slovak federalists and Czechs enemies of Slovakia.

On January 1, 1993, an independent Slovak Republic was established. In the 1990s, during the semi-authoritarian government of Vladimír Mečiar, the government tried to denigrate and intimidate its opponents and managed to divide society. In 1998, this government ended and the situation gradually calmed down. In 2015, at a time of migration crisis, we were able to see anti-immigration senti-

ments on part of the political spectrum, although Slovakia was not a destination or transit country for immigrants from Syria and the Middle East.

Conclusions:

As we can see, efforts to create the image of the public enemy have been present practically throughout the 20th century and have been observed in the 21st century. In non-democratic regimes, these efforts were very strong and also much more irrational. Also, opposition to this propaganda was severely hampered because the government controlled the mass media. In democratic regimes, these efforts are also present, but a pluralistic society allows for opposition and correction of false claims.

Bibliographical references:

1. BRHLÍKOVÁ, R. (2018): *Démonizácia nepriateľa v 21. storočí*, In: Štefančík, R. (ed. 2018): *Jazyk a politika – Na pomedzí lingvistiky a politológie III.*, Bratislava, Vydavateľstvo Ekonóm.
2. GAŠPARIČ, J. (2013): *Habsburg alebo Hitler? Rakúska otázka v politike Československa a Kráľovstva Juhoslávie*. Historická revue, vol. XXIV, no. 9, 63-67.
3. HOLEC, R. (2013): *Rakúsko-Uhorsko: žalár národov?* Historická revue, vol. XXIV, no. 9, 6-11.
4. HRUBOŇ, A. (2019): *Ľudácka čítanka*, Bratislava, Premedia.
5. MRVA, I. – PETRANSKÝ, I. A. et. al (2015): *Slovenské dejiny od úsvitu po súčasnosť*, Bratislava, Perfekt.
6. ŠKOLKAY, A. (2009): *Médiá a globalizácia*, Bratislava, Škola komunikácie a médií.
7. ŠTEFANČÍK, R. (2018): *Úloha komunistickej propagandy vo vytváraní obrazu emigranta ako triedneho nepriateľa*, In: Štefančík, R. (ed. 2018): *Jazyk a politika – Na pomedzí lingvistiky a politológie III.*, Bratislava, Vydavateľstvo Ekonóm.

CZU 341.7:327(4-11)

GENEZA CELOR MAI SEMNIFICATIVE ÎNCĂLCĂRI ALE VALORILOR FUNDAMENTALE ALE UE ÎN UNGARIA ȘI POLONIA

Ing. Thomas KAJINEK¹⁰Ing. Zuzana BENOVA¹¹

Rezumat: În ultimul deceniu, Ungaria și Polonia au devenit statele membre cel mai des asociate cu criza încălcărilor valorilor pe care este construită Uniunea Europeană. Tocmai cele două țări sunt singurele din istoria Uniunii Europene care se confruntă cu procedura prevăzută la articolul 7 din Tratatul privind Uniunea Europeană. Prezenta lucrare a conferinței își propune să sintetizeze cele mai semnificative cazuri de încălcări ale dreptului UE cu impact direct asupra valorilor fundamentale ale UE, care modelează aspectele actuale ale apartenenței Ungariei și Poloniei la Uniunea Europeană. Lucrarea prezintă, de asemenea, o comparație a indicatorilor de rating selectați care evaluează starea democrației în două țări din Europa Centrală în ultimul deceniu. Pe exemplul declinului democrației în Ungaria și Polonia, se pot observa mai multe paralele și diferențe în același timp. Lucrarea conține două tabele.

Cuvinte cheie: Ungaria, Polonia, democrație, statul de drept, valorile fundamentale ale UE.

GENESIS OF THE MOST SIGNIFICANT VIOLATIONS OF EU FUNDAMENTAL VALUES IN HUNGARY AND POLAND

Abstract: Over the past decade, Hungary and Poland have become the Member States most often associated with the crisis of breaches of the values on which the European Union is built. It is precisely the two countries that are the only ones in the history of the European Union to face the procedure under Article 7 of the Treaty on European Union. The present conference paper aims to summarize the most significant cases of violations of EU law with a direct impact on the fundamental values of the EU, which shape the current aspects of membership of Hungary and Poland in the European Union. The paper also presents a comparison of selected rating indicators assessing the state of democracy in two Central European countries over the past decade. On the example of the decline of democracy in Hungary

10 Ing. Thomas KAJINEK, Doctorand Facultatea de Relații Internaționale Universitatea de Economie din Bratislava 851 04 Bratislava, Republica Slovacă tomas.kajaneck@euba.sk

11 Ing. Zuzana BENOVA, Doctorand Facultatea de Relații Internaționale Universitatea de Economie din Bratislava 851 04 Bratislava, Republica Slovacă zuzana.benova@euba.sk

and Poland, it is possible to observe several parallels and differences at the same time. The paper contains two tables.

Key words: Hungary, Poland, democracy, rule of law, EU fundamental values

Introduction:

Over the past decade, cases of violation of the EU's fundamental values enshrined in Article 2 of the Treaty on European Union have become an integral part of the political discourse on the EU level, apart from the effects of the global financial crisis or the outbreak and management of the migration crisis and COVID-19 crisis in Europe. The issue of violations of these values has become closely linked to selected EU Member States - notably Hungary and Poland - following several national reforms, laws passed, court decisions of national courts, national policy agendas and other ad hoc events that have led to several infringement proceedings against individual countries. The issues of democratic decline, breaches of the rule of law or respect for human rights, including the rights of minorities as fundamental values on which the EU is built in the founding treaties or other sources of EU law (eg the EU Charter of Fundamental Rights) have made Hungary and Poland over the past decade much more visible on the political map of Europe than any other Member State acceding to the EU since 2004.

Applied methodology and brief literature overview:

In the conference paper, we present an analysis of the genesis of selected indicators of the state of democracy and the rule of law in Hungary and Poland during the past decade of the 21st century. Based on the concept of the quality of democracy, we briefly analyse changes in the assessment of the quality of democracy in Hungary and Poland through several indices. We mainly use the Freedom House¹², Economist Intelligence Unit¹³ and Varieties of Democracies¹⁴

¹² The Freedom House Democracy Index records the state of democracy in 29 countries in the region of Central Europe and Central Asia through annual reports. The measurement of the democracy rating in individual states consists in a combination of so-called ratings. 7 heads: National democratic governance, Electoral process, Civil society, Independence of the media, Local democratic governance, Judicial framework and independence, Corruption. The index range represents the interval 0-7. For information on the methodology for evaluating the individual titles of the Freedom House Democracy Index, see FREEDOM HOUSE. Nations in Transit: Methodology. [online]. In: Freedom House, 2022. [cit. 2022-01-15]. Available at <https://freedomhouse.org/reports/nations-transit/nations-transit-methodology>

¹³ The Economist Intelligence Unit Democracy Index records the state of democracy in 193 countries in the world economy through annual reports. The measurement of the index rating of the state of democracy consists in the evaluation of 60 indicators divided into five basic categories: electoral process and pluralism, civil liberties, government functioning, political participation and political culture. The index range is 0-10. For information on the methodology for evaluating the individual categories of the Economist Intelligence Unit, see THE ECONOMIST INTELLIGENCE UNIT. Democracy Index 2020: In sickness and in health? [online]. In: The Economist Intelligence Unit, 2021, p. 56. [cit. 2022-01-15]. Available at <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2020/>

¹⁴ The Varieties of Democracy Index records the state of democracy in 202 countries in the world economy through annual reports. Measuring the rating of democracy captures the electoral and liberal aspects

– indices that are most frequently cited in the scientific literature. The selected rating indicators are further confronted with the most significant infringements of EU law with a direct overlap to the core European values set out in Article 2 of the Treaty on European Union, following which the Commission has initiated infringement procedures against two Central European countries. Several of these events largely shaped the current position of Hungary and Poland in the system of European integration, and debates on the future of the European Union respectively. We use the databases of the European Commission and the Court of Justice of the EU for information and data on infringement procedures and judgments of the Court of Justice.

The issue of weakening democracy in Poland and Hungary has become the core of research by several authors, especially in the member countries of the European Union. Several authors openly refer to Poland and Hungary as so-called illiberal democracies. Piotrowski defines illiberal democracy as a democracy in which free and democratic elections are organized, but political change and post-election behaviour cannot be considered democratic [22]. Fareed Zakaria is considered to be one of the first to use the concept of illiberal democracy [27]. He also identified countries such as Russia and China as typical examples of countries with illiberal tendencies. The events of recent years, represented by local governments in Hungary and Poland, have caused more and more authors to directly label these two countries as illiberal democracies [2]. Pap considers Hungary to be a form of illiberal democracy in which democratic elections have taken place, but government power significantly limits and does not respect the rights of individuals or selected minorities [21]. Although several similar features can be observed between Poland and Hungary in terms of the state of democracy and the rule of law, Kelemen argues that the European Union's approach to Poland and Hungary differs [19]. He considers Poland's strategic role in region of central Europe and its geographical size in the context of the European Union to be crucial.

The state of democracy and the rule of law in Hungary and Poland:

Apart from EU state of democracy and rule of law evaluation reports or the positions of individual states and leaders of selected Member States criticizing the decline of democracy and violations of the rule of law in EU Member States, we recognize several other reports or instruments appealing to the state of democracy and the rule of law (not only) in the Central and Eastern Europe. Based on Freedom House's evaluation reports and democracy indices, Hungary and Poland recorded pre-accession ratings of the state of democracy comparable to selected Western European Member States, mainly due to optimistic trends of

of democracy in more than 100 different aspects. The index range represents the interval 0-1. For information on the Varieties of Democracy Index methodology, see ALIZADA, Nazifa et al. Autocratization Turns Viral. Democracy Report 2021. [online]. In: Varieties of Democracy, 2021, p. 13. [cit. 2022-01-15]. Available at https://www.v-dem.net/static/website/files/dr/dr_2021.pdf

deepening EU integration leading to full compatibility of national law with EU law. In addition, following ratings in the first years of EU membership repeatedly identified Hungary and Poland as pioneers of democracy in the CEE region pointing to a number of comments criticizing the adoption of selected laws, national reforms, court rulings in selected cases and other hoc events of national politics. At the beginning of the second decade of the 21st century, the annual evaluation reports continued to give the two countries high ratings, describing the democracy in each state as institutionally consolidated [15]. Based on the data in the table below, we can observe the beginning of a continuous decline in rating assessments of the state of democracy in Hungary, which indicates a decline in the democratic principles.

As a result of the adoption of a range of controversial legislation and reforms, the weakening of checks and balances system or the restriction of fundamental rights and freedoms after the parliamentary elections in 2010, Hungary's rating was downgraded to so-called semi-consolidated democracy with one of the lowest levels of respect for democratic principles within the region of post-communist EU Member States [17].¹⁵ In the same period, after the formation of the new Polish government after the parliamentary elections at the end of 2015, we can spot the beginning of a declining trend in the assessment of the state of democracy in Poland, which has continued in Freedom House reports to the present day.¹⁶ We can spot several important parallels in the justifications for lowering ratings in individual annual reports, but at the same time there are several specifics in the form of adopted laws, reforms and government actions in violation of fundamental rights and freedoms or the system of checks and balances as basic principles of democracy. In response to a series of other national policy events in the past five years, the general assessment of the state of democracy in Poland was reduced following Hungary's earlier model of semi-consolidated democracy while Hungary has been definitively reclassified from the list of European democracies to the so-called transient, resp. hybrid mode countries [17]. The above-mentioned cases of declining assessments of the state of democracy have thus become the most significant cases of a general decline in democracy in the EU's eastern enlargement countries over the past decade. Based on annual reports, we observe that in the case of other countries of eastern enlargement, there was no significant decrease in evaluation indices in the same period under review, which, however, cannot be confused with the absence of cases of deteriorating democracy in neighbouring countries.

Based on another assessment tool for the state of democracy in individual countries of the world economy published by the Economist Intelligence Unit, we can observe several differences in the aggregate assessment of the state of

¹⁵ Bulgaria and Romania received a lower democracy rating in 2015 in the region of post-communist EU Member States.

¹⁶ The specifics of the Polish rating in the annual reports in the period 2015-2020 were the most significant decline in the assessment of the independence of the judiciary recorded in the Freedom House reports since 1995.

democracy in Hungary and Poland. Contrary to the above-mentioned ratings, the annual reports have not ranked two states as full democracies since the beginning of the past decade, which are characterized by only very limited cases of violations of human rights, democracy and the rule of law. In the period after 2010, in the evaluation reports of the Economist Intelligence Unit, the status of incomplete democracy, which is generally characteristic of the entire region of the post-communist EU Member States, has stabilized in both countries [24]. Although the annual reports agree with the reasons for the downgrading of democracy ratings in the Freedom House annual reports in the rating justifications, the values in the table below suggest a seemingly more modest pace of democracy decline in Hungary and Poland [25]. However, the lower decrease in index values in relative comparison is mainly the reason of the different calculation methodology and the number of monitored areas within the annual reports.

The Variety of Democracy index has undoubtedly become a similarly important tool used to conceptualize, measure and compare the state of democracy in individual countries of the world economy [26]. Out of the three monitored index evaluations, we can consider the given index on the basis of more than a hundred measured aspects of democracy as the most comprehensive indicator of the state of democracy in individual states. The annual reports generally justify a continuous decline in democratic ratings in Hungary and Poland by the same major national policy paradigms or national court decisions with a negative impact on fundamental rights and freedoms, a functioning system of checks and balances and other pillars of democracy and the rule of law. However, based on the available data sets and annual reports, we can also draw comparative conclusions about the state and decline of democracy in individual countries of the world economy much more precisely. In general, Poland in the annual reports of the past decade is generally still considered to be the so-called democratic state, while maintaining minimum acceptable democratic standards. On the contrary, according to the annual report in 2018, the fall in the state of democracy in Hungary resulted in a change of rating from a democratic regime to an autocratic one [1]. Based on a comparison of available data on the state of democracy in the 202 countries monitored during the second decade of the 21st century, Poland, together with Hungary, experienced the largest decline in democracy in the world economy [1].

Table 1: Selected indicators of the state of democracy in Hungary and Poland

	Freedom House Index											
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
HU	5,61	5,39	5,14	5,11	5,04	4,82	4,71	4,46	4,29	4,07	3,96	3,71
PL	5,68	5,79	5,86	5,82	5,82	5,79	5,68	5,43	5,11	5,04	4,93	4,57

Economist Intelligence Unit Index												
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
HU	7,21	7,04	6,96	6,96	6,9	6,84	6,72	6,64	6,63	6,63	6,56	
PL	7,05	7,12	7,12	7,12	7,47	7,09	6,83	6,67	6,67	6,62	6,85	
Varieties of Democracy Index												
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
HU	0,68	0,66	0,64	0,58	0,53	0,49	0,49	0,45	0,39	0,37	0,37	
PL	0,83	0,83	0,83	0,82	0,81	0,8	0,61	0,55	0,55	0,53	0,49	

Source: Author's own work

A brief overview of the procedures initiated in connection with the violation of the fundamental values of the European Union in Hungary and Poland

Based on EU membership, all Member States are bound by both primary and secondary sources of EU law as well as secondary sources of law not mentioned in the founding treaties. An integral part of the existence of EU law as an integral part of the legal order of the Member States has become the reference to cases of its violation, their resolution and the continuous strengthening of prevention institutes. As in other Member States, infringements of EU law, which in many cases since the beginning of Hungary and Poland's membership of the EU have resulted in formal procedures under Article 258 TFEU for breaches of the EU law. Based on data available in the EC database on infringement decisions and EC annual reports monitoring compliance with EU law in the Member States, the EC initiated a total of 565 infringement procedures against Hungary and Poland between 2012 and 2020, of which 286 were conducted against Poland. and 279 against Hungary [8].

Table 2: Open infringement procedures against Hungary and Poland as of December 31

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Hungary	54	42	37	44	38	57	48	50	66	61
Poland	95	82	68	79	78	76	70	70	74	80
EU28	1775	1343	1300	1347	1368	1657	1559	1571	1564	1786

Source: Author's own work

Taking into account the European comparison within the EU27, resp. EU28, the number of infringement proceedings initiated against the two named states cannot be considered significantly high. However, over the past decade, cases of infringement procedures linked to breaches of the EU's fundamental values set out in Article 2 of the Treaty on European Union have become characteristic of Hungary and Poland. Based on the presumptions of the procedure and Article 2 of the EU Treaty itself, which sets out but does not specify the EU's fundamental values, the EC's procedures against Hungary and Poland are explicitly based on other specific articles of the Treaties and other sources of EU law. In the following section, we present a brief overview of selected proceedings against Hungary and Poland, which are characterized by a reference to the EU's fundamental values.

The result of the Hungarian parliamentary elections in 2010 resulted in a significant collapse of the Hungarian left-wing spectrum and the formation of a new government with a constitutional majority composed of Fidesz - the Hungarian Christian Democratic People's Party led by V. Orbán. As a result of the repeated victories in the 2014 and 2018 elections (in both cases by gaining a constitutional majority), the Hungarian executive thus fell into the hands of the appointed tandem of right-wing parties for a period of twelve years. The characteristic features of V. Orbán's past governments have been controversial cases of disruption of the checks and balances system, control and sanctioning of the media and non-governmental organizations in Hungary and other building units of a democratic society and the rule of law. The first major media laws of December 2010 regulating the Hungarian media regulatory system and freedom of the press, together with the basic rules for media content, became the first major case of new legislation contrary to the EU's core values. Two enacted laws regulating the election of members of regulatory body, the media sanctioning system, the assessment of balanced media coverage and the application of the law against service providers based abroad under parliamentary election during the Fidesz constitutional majority resulted in growing pressure of the EC in early 2011 accompanied by the EP, calling for the adoption of legislative changes in the adopted laws. Finally, in the case of media legislation, the Hungarian government under pressure partially amended the law, although several criticised points remained unchanged [20].

A year later, in January 2012, the EC initiated 3 further proceedings against Hungary related to the risk of violating the EU's fundamental values. In the first case, the EC condemned the adoption of the amended Act on the Hungarian Central Bank for several points concerning the politicization of the Hungarian Central bank, e.g. by appointing one of the Vice-Governors directly by the Prime Minister or by the bank's obligation to inform the government in advance with the agenda of meetings that members of the government may attend, or by merging the central bank with the Hungarian Financial Market Supervisory Authority. Following the initiation of procedure under EC pressure, the Hungarian government amended the Hungarian Central Bank Act and the relevant pro-

visions of the Constitution, as a result of which the proceedings were ultimately not referred to the Court of Justice of the EU. On the other hand, in the case of two other infringement procedures, it was the Court of Justice that ruled on the infringement. In the case of the establishment of a new body in charge of data protection and freedom of information, chaired by A. Péterfalvi, at the initiative of Prime Minister Orbán, the position of data protection ombudsman in Hungary was prematurely terminated in 2012. In the judgment, the Court of Justice of the EU upheld a breach of its obligations arising from the interference in the independence of the supervisory authority with political power in Hungary. The reason for the EC's third action against Hungary in 2012 was the newly adopted Judiciary Act, which jeopardizes the rule of law in the question of the independence of the Hungarian judiciary as a result of the immediate change in the retirement age of judges from 70 to 62. In its judgment, as in the previous case, the Court of Justice ruled that EU law had been breached as a result of which the Hungarian government approved the new Judiciary Act on 11 March 2013. The new law amended the retirement ages and the Hungarian government compensated the dismissed judges [18].

An equally important EC infringement procedure against Hungary, which also refers to the EU's core values, is the case of the Hungarian Higher Education Act of April 2017 concerning the presence of foreign higher education institutions, including universities, setting out several criteria for their presence, and operations in Hungary. The act was described discriminatory while restricting (not only) academic freedom in an EU member state and, due to the insufficient response of the Hungarian government, referred to the Court of Justice of the EU [11]. The passed law became one of the most symbolic moments of Orbán's "anti-Soros" populist agenda in the run-up to the 2018 parliamentary elections, in order to protect Hungarian sovereignty and nationality from external influences. As in previous cases, the Court of Justice of the EU in its October 2020 judgment upheld the EC's opinion and ruled that Hungary had violated WTO law, EU law and the EU Charter of Fundamental Rights, in particular on academic freedom [4]. The final departure of the Central European University from Hungary in 2019 became an important memento of the adoption of the approved legislation and the infringement procedure.

In 2021, the controversial legislation adopted in Hungary was supplemented by discriminatory elements directed against the LGBTIQ sexual minority of the Hungarian population. Prior to its adoption, the bill, originally designed to toughen sexual crimes, included several provisions banning the spread and depiction of homosexuality and gender reassignment to minors. As a result of concerns about the violation of the fundamental rights enshrined in the EU Charter of Fundamental Rights and the fundamental values on which the Union is founded, the EC also initiated procedure against Hungary in July 2021 [8]. Due to Hungary's inaction, the EC issued a reasoned opinion in December 2021 and it is still uncertain at this time whether the case will be forwarded to the Court of Justice of the EU [13].

Several of the above-mentioned adopted laws and measures, together with many other cases related to violations of the EU's fundamental values set out in Article 2 of the Treaty on European Union in Hungary, led the EP to vote in September 2018 on a critical report on the state of democracy in Hungary. By adopting a report by a two-thirds majority, the EP formally called on the EU Council to decide, in accordance with Article 7 of the Treaty on European Union, that there is a clear risk of a serious breach of the values on which the Union is founded. In Hungary's subsequent October 2018 action against the EP for the invalidity of the adopted resolution, the EU Court of Justice ruled in June 2021 that the EP had acted correctly and that the launch of the Article 7 of the Treaty on European Union is in place for more than three years [5]. However, during this period, there has been no significant shift in Hungary's repeated hearings in the EU Council, which has not yet voted on the risk of violating the EU's fundamental values.

Unlike the launch of a mechanism under Article 7 of the Treaty on European Union in Hungary on the initiative of the EP, procedure against Poland was initiated by the EC on the basis of persistent concerns about the rule of law in Poland due to the adoption of several pieces of legislation in relation to the Polish judiciary and its independence. The beginning of the Polish constitutional crisis generally dates back to the second half of 2015, when the PiS won the parliamentary elections by winning a majority in both chambers of parliament. The newly elected government quickly amended the Constitutional Court Act shortly after its inauguration, followed by a quick election of five (out of 15) constitutional judges in parliament, four of whom were immediately appointed by President A. Duda. Following the abovementioned, the paralysis of the Polish Constitutional Court and the general concerns of the EC regarding the independence of the Polish judicial system in January 2016, the EC promptly used the EU Rule of Law Framework for the first time as a result of a threat of breach of the core values on which the EU is built. During this period, another 13 laws were passed in Poland affecting the entire structure of the judicial system in Poland, including the Constitutional Court, the Supreme Court, general courts, the National Judicial Council, the Polish Prosecutor's Office and the National School of Justice [11]. The common denominator of the adopted legislation has become the creation of opportunities for the intervention of both executive and legislative bodies in the functioning of the above-mentioned bodies. Following the adopted legislation and the ineffectiveness of the EC dialogue with Poland within the established EU framework for strengthening the rule of law after almost two years, the EC proceeded on 20 December 2017 assessment of the existence of a clear risk of a serious breach of the rule of law by Poland by the EU Council.

As in the case of Hungary, in the case of Poland we observe a number of initiated EC procedures or judgments of the Court of Justice of the EU referring to the fundamental values of the EU set out in Article 2 of the Treaty on European Union. In general, however, it follows from the procedures initiated that the cases of violation of the basic values of the EU by Poland, which substantiate the initiated

procedures of the EC, are more narrowly profiled mainly on the rule of law resulting from the independence of the Polish judiciary, resp. Polish judicial system as such, as a result of more than 30 legislative acts adopted in recent years. Two similar cases initiated against Poland in July 2017 and July 2018 related to selected laws adopted as part of the Polish judicial reform launched in 2017. While earlier law approved a reduction in the retirement age of general court judges in a discriminatory manner from 67 to 65 years for men and 60 years for women, by adopting the second law, the Polish Parliament, by analogy, lowered the retirement age of judges of the Supreme Court of Poland from the original 70 to 65 years for both sexes. On cases of appeal, resp. the continuation of the affected judges in office according to the adopted legislation is decided by the Minister of Justice and the President. In both cases and following inaction by Poland, the EC referred the matter to the Court of Justice of the EU. Based on the judgments of 24 June 2019 [6] and 5 November 2019 [3], the Court of Justice has in both cases confirmed the breach of EU law including the fundamental values of the EU.

In April 2019, the EC launched further infringement procedures against Poland for a new disciplinary regime for both judges of the Supreme Court and the General Courts. Due to Poland's inaction and the continuing concerns arising from the demonstrable influence of the Polish legislature and the executive on the establishment of the Supreme Court Disciplinary Chamber and the fairness of the new disciplinary regime, the EC referred the matter to the EU Court of Justice in October 2019. The EC further followed up on these concerns by launching a fourth, rule of law related violation of Poland in April 2020, following the adoption of a new law on the judiciary in December 2019, which directly expanded the notion of disciplinary offenses, creating additional scope for the use of the disciplinary regime as a systematic political control of the content of judicial decisions and thus an additional threat to the independence of the Polish judiciary from the legislature and the executive. Following a referral to the Court of Justice of the EU in March 2021, the Court of Justice of the EU finally ruled on 14 July on interim measures, including the immediate suspension of the Disciplinary Chamber. Another judgment of 15 July 2021 finally confirmed the incompatibility of the disciplinary regime for Polish judges with EU law, but the Disciplinary Chamber continued to carry out its activities. Following non-compliance with the judgment, the Court of Justice of the EU decided on 27 October 2021 to impose a fine of EUR 1 million on Poland per day until the obligations arising from the previous judgment were fulfilled. At the same time, the Court of Justice of the EU ruled in its judgment that it was necessary to prevent serious and irreparable damage to the EU legal order and to the values on which the EU is founded, in particular the rule of law [7].

As in the case of discriminatory legislation against sexual minorities in Hungary, the EC initiated proceedings against Poland in July 2021 in response to the increasing regional resolutions in selected municipalities and regions in which almost a third of the population lives, creating the so-called zones without LGBTI

ideology [9]. Following the opening of the procedure and the threat of suspension of the EU budget, four of the five voivodships concerned finally withdrew their declarations on LGBTI zones in September 2021, but the EC's procedure continued in early 2022 [23]. The EC's last action against Poland, in which the EC alleges violations of EU law, including EU fundamental values, took place on 22 December 2021 following judgments of the Polish Constitutional Court of July and October 2021, in which the Constitutional Court ruled that selected articles of the Treaty on the EU and the Treaties on the Functioning of the EU are in conflict with the Polish Constitution, as a result of which the Polish court has de facto questioned the supremacy of EU law [14]. The rulings of the Constitutional Court itself and the launch of the EC's fifth infringement proceedings against Poland undoubtedly create additional pressure to address the crisis of EU values, which could, at the instigation of several Member States or the EP, speed up the ongoing procedure under Article 7 of the Treaty on European Union towards Poland.

Conclusions:

Hungary and Poland have long pointed to the current limits of European integration as a result of controversial legislation, adopted reforms or restrictions on the system of checks and balances in both countries. Despite several differences, the two states have also been characterized by several parallel adopted measures undermining democratic principles and the rule of law. The cumulative cases of breaches of EU fundamental values underlined by the EC procedures against Hungary and Poland, judgments of the EU Court of Justice or the actual launch of the mechanism under Article 7 Treaty on European Union undoubtedly pose significant threats with far-reaching implications for EU Member States themselves. or the EU as such. Following the events of the end of 2020, the current governments in Hungary and Poland pointed to the possibility of blocking consensus decisions (in this case the EU budget for the coming years) in making selected aspects of membership (drawing funds) conditional on respect for the rule of law. Further non-compliance with the EU's fundamental values in individual Member States can undoubtedly result in significant constraints on the functioning of the EU Single market or other aspects of current European integration.

Bibliographic references:

1. ALIZADA, Nazifa et al. Autocratization Turns Viral. Democracy Report 2021. [online]. In: Varieties of Democracy, 2021, p. 13. [cit. 2022-01-15]. Available at: https://www.v-dem.net/static/website/files/dr/dr_2021.pdf
2. BUZOGÁNY, A. Illiberal democracy in Hungary: authoritarian diffusion or domestic causation?. In *Clusters of Authoritarian Diffusion and Cooperation: The Role of Interests vs. Ideology?*, 2017, vol. 24, no.7, p. 1307-1325.
3. COURT OF JUSTICE OF THE EU. *Judgment in Case C-192/18*. [online]. In: Court of Justice of the European Union, 2019. [cit. 2022-01-22]. Available at: <https://curia>.

- europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2019-11/cp190134sk.pdf
4. COURT OF JUSTICE OF THE EU. *Judgment in Case C-66/18*. [online]. In: Court of Justice of the European Union, 2020. [cit. 2022-01-18]. Available at: <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2020-10/cp200125en.pdf>
5. COURT OF JUSTICE OF THE EU. *Judgment in Case C-650/18*. [online]. In: Court of Justice of the European Union, 2021. [cit. 2022-01-18]. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:62018CJ0650&from=EN>
6. COURT OF JUSTICE OF THE EU. *Judgment in Case C-619/18*. [online]. In: Court of Justice of the European Union, 2019. [cit. 2022-01-22]. Available at: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=215341&pageIndex=0&doclang=SK&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=745210>
7. COURT OF JUSTICE OF THE EU. *Order of the Vice-President of the Court in Case C-204/21 R*. [online]. In: Court of Justice of the European Union, 2021. [cit. 2022-01-22]. Available at: <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2021-10/cp210192en.pdf>
8. EUROPEAN COMMISSION. *Annual reports on monitoring the application of EU law*. [online]. In: European Commission, 2022. [cit. 2022-01-18]. Available at: https://ec.europa.eu/info/publications/annual-reports-monitoring-application-eu-law_en
9. EUROPEAN COMMISSION. *EU founding values: Commission starts legal action against Hungary and Poland for violations of fundamental rights of LGBTIQ people*. [online]. In: European Commission, 2021. [cit. 2021-10-22]. Available at: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_3668
10. EUROPEAN COMMISSION. *December infringements package: key decisions*. [online]. In: European Commission, 2021. [cit. 2022-01-18]. Available at: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/inf_21_6201
11. EUROPEAN COMMISSION. *Hungary: Commission takes second step in infringement procedure on Higher Education Law*. [online]. In: European Commission, 2017. [cit. 2022-01-18]. Available at: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_17_1952
12. EUROPEAN COMMISSION. *Reasoned proposal in accordance with Article 7(1) of the Treaty on European Union regarding the rule of law in Poland*. [online]. In: European Commission, 2017. [cit. 2021-10-22]. Available at: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-16007-2017-INIT/en/pdf>
13. EUROPEAN PARLIAMENT. *Resolution of 12 September 2018...* [online]. In: European Parliament, 2018. [cit. 2022-01-18]. Available at: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0340_SK.html
14. EUROPEAN COMMISSION. *Rule of law: Commission launches infringement procedure against Poland for violations of EU law by its Constitutional Tribunal*. [online]. In: European Commission, 2021. [cit. 2021-10-22]. Available at: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_7070
15. FREEDOM HOUSE. *Freedom in the World 2010*. Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, 2010, 839 s. ISBN 978-1-4422-0494-2.
16. FREEDOM HOUSE. *Nations in Transit 2015*. [online]. In: Freedom House, 2015. [cit. 2022-01-18]. Available at: http://freedomhouse.org/sites/default/files/2020-02/FH_NIT2015_06.06.15_FINAL.pdf

17. FREEDOM HOUSE. *Nations in Transit* 2020. [online]. In: Freedom House, 2020. [cit. 2022-01-18]. Available at: https://freedomhouse.org/sites/default/files/2020-04/05062020_FH_NIT2020_vfinal.pdf
18. HALMAI, G. *The Early Retirement Age of the Hungarian Judges*. In European University Institute, 2017, p. 471-488.
19. KELEMEN, R. Europe's Other Democratic Deficit: National Authoritarianism in Europe's Democratic Union. *Government and Opposition*, vol. 52, no. 2, p. 211-238.
20. KURUCZ, M. Vývoj vzťahov Maďarska k EÚ. In *Ekonomické, politické a právne otázky medzinárodných vzťahov*, 2018, p. 269-278.
21. PAP, A. *Democratic Decline in Hungary Law and Society in an Illiberal Democracy*. 1st edition. New York: Routledge, 2017. ISBN 9780367312978.
22. PIOTROWSKI, G. Civil Society in Illiberal Democracy: The Case of Poland. In *CZECH JOURNAL OF POLITICAL SCIENCE*, 2020, no. 2, p. 196-214.
23. POLITICO. *Polish regions beat a retreat on anti-LGBTQ+ resolutions*. [online]. In: Politico, 2021. [cit. 2021-10-22]. Available at: <https://www.politico.eu/article/polish-regions-retract-anti-lgbt-resolutions-after-threat-eu-funding/>
24. THE ECONOMIST INTELLIGENCE UNIT. *Democracy Index 2015: Democracy in an age of anxiety*. [online]. In: Freedom House, 2016. [cit. 2022-01-18]. Available at: <https://www.yabiladi.com/img/content/EIU-Democracy-Index-2015.pdf>
25. THE ECONOMIST INTELLIGENCE UNIT. *Democracy Index 2020: In sickness and in health?* [online]. In: The Economist Intelligence Unit, 2021. [cit. 2022-01-18]. Available at: <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2020/>
26. VARIETIES OF DEMOCRACY. *The V-Dem Dataset*. [online]. In: Varieties of democracy, 2022. [cit. 2022-01-18]. Available at: <http://v-dem.net/vdemds.html>
27. ZAKARIA, F. The Rise of Illiberal Democracy. In *Foreign Affairs*, 1997, vol. 76, no.6, p. 22-43.

CZU 341.7:327(4-11)

DIPLOMAȚIA UE ÎN SPAȚIUL PARTENERIATULUI ESTIC, REALIZARI, DIFICULTĂȚI, PROBLEME

Ion Ifrim¹⁷Shilbaya Matei Mihaela¹⁸

Rezumat: În comunicarea de față, cu tema generală: *Diplomația UE în spațiul parteneriatului estic, realizari, dificultăți, probleme*, menționăm unele idei exprimate, în ultimii ani, în știința noastră penală, ca urmare aderării României la Uniunea Europeană, (2007), pe de o parte, iar, pe de altă parte, de faptul că la 1 februarie 2014 au intrat în vigoare Codul penal și Codul de procedură penală ale căror dispoziții trebuiau să se pună de acord cu legislația penală a Uniunii Europene. Apoi, subliniem fenomenele produse în conținutul criminalității europene care împing Uniunea Europeană spre reducerea treptată a autonomiei penale a statelor membre.

Cuvinte cheie: Parteneriat Estic, diplomație, probleme, Codul Penal, Codul de procedură penală.

EU DIPLOMACY IN THE EASTERN PARTNERSHIP AREA: ACHIEVEMENTS, DIFFICULTIES, PROBLEMS

Abstract: *In the present communication, entitled EU Diplomacy in the Eastern Partnership area, achievements, difficulties, problems, we mentioned some ideas expressed, in recent years, in our criminal science, following Romania's accession to the European Union (2007), on the one hand, and, on the other hand, the fact that on 1 February 2014 the Criminal Code and the Code of Criminal Procedure came into force, whose provisions had to be brought into line with the criminal legislation of the European Union. In this respect, we evoke in the paper the phenomena produced in the content of European crime which are pushing the European Union towards a gradual reduction of the criminal autonomy of the Member States.*

Key words: Eastern Partnership, diplomacy, Issues, Penal Code, Cod of Criminal Procedure.

1. Astăzi, 29 octombrie 2021, ne înscriem în șirul zilelor faste, memorabile atât pentru Dumneavoastră, cât și pentru noi, onorat de a vă fi prezenți la sesi-

¹⁷ Ion Ifrim, dr.habilitat, prof.univ. cercetător științific II, Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române; ionut_ifrim24@yahoo.com

¹⁸ Shilbaya Matei Mihaela, cercetător științific extern Centrul de Studii și Cercetări de Biodiversitate Agrosilvică “Acad. David Davidescu” Centrul de Biodiversitate „David Davidescu” al Academiei Române

unea științifică internațională cu tema *Diplomația UE în spațiul Parteneriatului Estic*¹⁹, *Realizari, Dificultăți, Probleme*, organizată de Academia de Administrare Publică din Moldova.

2. Referindu-ne la tema sesiunii științifice, mai întâi, ne întrebăm dacă se va putea oare respecta *suveranitatea națională a statelor membre* adică a dreptului fiecărei stat membru în a decide formularea unor încriminări care privesc fapte deosebit de grave și cu caracter "*transfrontalier*", denumite "*eurocrime*", (ca de exemplu: terorismul, traficul de ființe umane, exploatarea sexuală a femeilor și copiilor, traficul ilicit de droguri, traficul ilicit de arme, contrafacerea de mone-dă, corupția, infracțiunile informatice, crima organizată, reciclarea banilor²⁰) ori va trebui admisă ca necesară o politică unitară a politicii penale europene prin creerea „*unui spațiu represiv european*”²¹? Această problemă a devenit extrem de actuală în condițiile creșterii în proporții îngrijorătoare a fenomenului infracțional transnațional²²

3. În același timp, remarcăm și dispozițiile din art. 83 alin.1 al Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene, care prevăd posibilitatea ca prin directive ale Uniunii să se poată stabili reguli minimale de definire a infracțiunilor și de aplicarea a sancțiunilor. Se realizează astfel un transfer de competență penală în favoarea organelor Uniunii Europene care dobândesc puterea de a legisla în materie penală²³. Aceste noi atribuții ale organelor Uniunii Europene nu sunt lipsite de contradicție. Este adevărat că, transferul de competențe se referă la elaborarea de reguli minimale ceea ce înseamnă că statele membre vor putea să adopte o poziție mai severă fie prin amplificarea sferei de aplicare a incriminărilor fie prin stabilirea unor limite mai mari de pedepse. Aceasta va conduce inevitabil la o supralicitare a represiuni penale și la diferențieri posibile de sancționare a unor fapte identice ceea ce ar putea avea drept consecințe apariția unor state naționale „*refugiu*” pentru infractori. Pentru a evita aceasta s-ar impune necesitatea elaborării unei politici represive unitare a uniunii Europene. Dar această creștere masivă a sferei faptelor susceptibile de o sancțiune penală ridică serioase probleme și cât privește implicarea penală a statelor naționale paralel cu aceea a Uniunii Europene. În acest sens, s-a spus²⁴ că statele în virtutea propriei lor suveranități, trebuie să coopereze pentru internaționalizarea măsurilor represive²⁵ atât prin norme substanțiale cât și formale care să se adreseze tuturor destinatarilor din spațiul juridic european/internațional, și nu numai din spațiul juridic național.

¹⁹ Parteneriatul estic cuprinde: Armenia, Azerbaijan, Belarus, Georgia, Moldova și Ucraina.

²⁰ Mireille Delmas, Marty, *Quelle politique pénale pour l'Europe*, Editura Economică, Paris, 1993, p.343.

²¹ Secțiunea de față reia parțial textul publicat de Ion Ifrim, Ionescu Oana Roxana, *Drept penal român într-o viziune europeană*, Ed. Universul juridic, 2017, op.cit. pp. 192-201, inclusiv note de subsol.

²² George Antoniu, *Legea penală în condițiile postaderării*, RDP nr. 2/2008, p. 9 și urm.

²³ George Antoniu, *Drept penal european*, Ed. Academica, Târgu – Jiu, 2005, p.42

²⁴ George Antoniu, *Protecția penală a intereselor financiare ale Comunităților europene*, Revista de Drept Penal nr.2/2002, pp.9-18.

²⁵ Pradel, G. Garstens, *Droit pénal européen*, Dalloz, Paris, 1999, p.503.

4. În acest context, arătam²⁶ că, unii autori²⁷, fac distincție între *influența directă*²⁸ sau *efectul direct* al dreptului european asupra dreptului național (*caracterul pozitiv* își găsește confirmarea în dispoziția art. 288 alin. (2) TFUE, potrivit principiului *aplicabilității directe* dar numai în ceea ce privește regulamentele, despre care se precizează că sunt de aplicabilitate directă în toate statele membre. Mai mult, *influența* dreptului Uniunii Europene este cu atât mai importantă în caz de *contradicție* între directive și dreptul intern, ipoteză în care această directivă urmează să se aplice) și *influența indirectă*²⁹ a dreptului Uniunii Europene, sau *efectul indirect* care poate fi *negativ* sau *pozitiv*. Efectul *indirect negativ* intervine atunci când existența unor incriminări în legea penală reprezintă un obstacol în calea exercitării libertăților europene. În acest caz, statul membru are obligația de a suprima sau de a modifica norma sa penală astfel încât aceasta să devină compatibilă cu dreptul Uniunii Europene. Efectul *indirect pozitiv* constă în măsurile active adoptate de statele membre în domeniul dreptului penal pentru a-și executa obligațiile decurgând din dreptul Uniunii Europene.

Apoi, recăm că, în viziunea profesorului George Antoniu³⁰ exista *trei metode* prin care se exercită *influența directă* (pozitivă) a regulilor europene asupra legii penale naționale. După părerea autorului, *prima metodă* ar fi *metoda națională*, care presupune obligarea statelor naționale de a folosi legea penală proprie, adică incriminările și pedepsele deja existente în fiecare legislație națională pentru a combate anumite încălcări ale regulilor europene. De aici, dispozițiile penale naționale oricât ar fi de diverse servesc scopurilor urmărite de Uniunea Europeană. Sancțiunile care se aplică sunt cele din legea națională, iar executarea pedepselor este asigurată tot de autoritățile naționale.

A *doua metodă*, în viziune autorului³¹ este *metoda prin care normele europene influențiază și inspiră incriminările din legea națională*, caracterizându-se printr-o implicare mai profundă a normelor europene în viața juridică națională. De aici, remarcăm că norma europeană prevede în mod direct, faptele pe care legiuitorul național trebuie să le interzică și să le sancționeze.

În sfârșit, a *treia metodă* de influențare a legislației penale naționale de dispozițiile europene (*metoda europeană*) constă din impunerea de incriminări și sancțiuni penale chiar de instanțele europene în mod direct fără a mai face apel la legislațiile naționale, arată autorul de mai sus. În acest caz, s-ar putea susține că, organele europene formulează atât incriminarea cât și limitele de sancționa-

²⁶ Secțiunea de față reia textul publicat de Ion Ifrim, Ionescu Oana Roxana, *Drept penal român într-o viziune europeană*, Ed. Universul juridic, 2017, op.cit. pp. 35-39, inclusiv note de subsol.

²⁷ George Antoniu, *Protecția penală a intereselor financiare ale Comunităților europene*, Revista de Drept Penal nr.2/2002, pp.9-18.

²⁸ J. Pradel, G. Garstens, *Droit pénal européen*, Dalloz, Paris, 1999, p.503.

²⁹ Secțiunea de față reia textul publicat de Ion Ifrim, Ionescu Oana Roxana, *Drept penal român într-o viziune europeană*, Ed. Universul juridic, 2017, op.cit. pp. 35-39, inclusiv note de subsol.

³⁰ Claudiu Ecedi Stoisavlevici, *Căile și metodele de armonizare a legislației naționale cu legislația Uniunii Europene*, RDP nr. 2/2012, op.cit.p. 56, nota de subsol 13.

³¹ Ibidem, op.cit.p. 56 -57.

re, obligând statele membre să introducă aceste dispoziții în legea națională³².

5. În literatura de specialitate³³ s-a afirmat totodată, că ori de câte ori legislația europeană ar permite ca o anumită activitate să se desfășoare pe teritoriul țărilor membre, chiar dacă, prin ipoteză, pe teritoriul acestor state fapta respectivă ar fi nepermisă și incriminată de lege, legea europeană în *baza priorității* ei asupra legii naționale (a se vedea cazul Simmenthal) va înlătura existența normei de incriminare prevăzută în legea națională. Acest punct de vedere a fost criticat în doctrină, în sensul că existența acestor influențe europene asupra dreptului penal național *nu înlătură* cu totul modelul clasic al cooperării orizontale între statele autonome, acesta rămâne mai departe să opereze în cazurile de infracțiuni mai puțin grave³⁴. De aceea, Uniunea Europeană s-a orientat spre o integrare *indirectă* *adică prin apropierea și unificarea* instrumentelor procedurale și pe această cale să intervină asupra normelor penale substanțiale³⁵.

6. Cu toate acestea, menționăm că, principala *deficiență* a legislației penale, în opinia noastră, ar fi împrumutul masiv de dispoziții din legislațiile penale străine, care n-ar corespunde politic, social, juridic realităților sociale, nevoilor și psihologiei poporului nostru. Nimic n-a stricat mai mult, caracterul românesc decât legislația exotică și nechibzuită s-a spus³⁶, dat fiind că cei care s-au inspirat din legislațiile penale străine n-au depus nici un efort pentru a le asigura „*cea mai palidă culoare națională*”. Suntem împotriva preluării *mecanice* a instituțiilor penale (juridice) din țările străine. Astfel, legiuitorul ar trebui să aibă în vedere învățătura istoriei și cunoașterea realităților sociale, să studieze istoria trecutului și să înțeleagă probleme reale ale statului pentru ca să facă o legiuire penală națională să nu uite că nu face legi universale, ci legi pentru români, așa cum spunea și Ion Tanoviceanu. La fel, poetul national, Mihai Eminescu, sublinia că „introducând legile cele mai perfecte și mai frumoase într-o țară, cu care *nu se potrivești*, duci societatea de râpă, ori cât de curat ți-ar fi cugetul și de bună inimă”. Ca urmare, propunem, ca legiuitorul să procedeze la o evaluare critică a experienței propriei legislații și chiar a legislațiilor penale străine și *însușirea acelor soluții* de reglementare susceptibile să *corespundă* cu realitatea societății noastre.

7. Nu în ultimul rând, vreau să urez tuturor participanților multă sănătate, în speranța ca viitoarele întâlniri la care vom participa să fie face-face.

³² Idem, op.cit.pp. 56-57.

³³ George Antoniu, *Reflecții asupra conceptului de incriminare*, RDP nr.3/2008, op.cit.p. 12, punctul.11.

³⁴ Ibidem, op.cit.p. 14.

³⁵ Ibidem, op.cit.p. 15.

³⁶ A se vedea George Antoniu, *Legea penală română în condițiile postaderării*, RDP nr.3/2008, op.cit.p. 13 și urm.

Referințe bibliografice:

1. GEORGE ANTONIU, *Reflecții asupra conceptului de incriminare*, RDP nr.3/2008;
2. C. TEGĂNEANU, *Juristul progresist Ioan Tanoviceanu*, în *Studii și Cercetări Juridice*, nr.3/1964;
3. CLAUDIU ECEDI STOISAVLEVICI, *Căile și metodele de armonizare a legislației naționale cu legislația Uniunii Europene*, RDP nr. 2/2012;
4. GEORGE ANTONIU, *Drept penal european*, Ed. Academica, Târgu – Jiu, 2005;
5. GEORGE ANTONIU, *Legea penală română în condițiile postaderării*, RDP nr.3/2008;
6. GEORGE ANTONIU, *Protecția penală a intereselor financiare ale Comunităților europene*, *Revista de Drept Penal* nr.2/2002;
7. J. PRADEL, G. GARSTENS, *Droit pénal européen*, Dalloz, Paris, 1999;
8. MIREILELE DELMAS, MARTY, *Quelle politique pénale pour l'Europe*, Editura Economica, Paris, 1993;
9. MIREILLE DELMAS-MARTY, GENEVIÈVE GUIDICELLI-DELAGE, STEFANO MANACORDA, *L'integration pénale indirecte*. Société de législation comparée, Paris, 2005.

CZU 004:351.86

BLOCKCHAIN TECHNOLOGY IN THE SERVICE OF NATIONAL SECURITY

Mgr. Martin Laczko³⁷

Abstract: *This article discusses the use of cutting edge Blockchain technology for the purpose of protecting national security of state entities in context of modern hybrid, informational or cyber warfare. Blockchain started as the technology behind bitcoin but has popularly grown into a promising technology for cybersecurity. This fact suggests that blockchains may be a key factor of cyberdefence in the future. The first part of work is briefly describing the history and development of blockchain distributed, decentralised databases and it's most interesting use cases. It also describes the operation of this technology based on the most widely used cryptographic protocol. The second part of the thesis deals with the analysis of the vulnerabilities and strenght of using this technology and how can it be eventually resistant to hacker attacks. The last part of the study provides answers to the questions of how Blockchain technology can be used by nation-state governments and their armed forces to protect national security in the context of maintaining security in cyberspace, data trasmission protection, effective and reliable communication and management supply chain for the military.*

Key words: Blockchain, cryptography, security, cybersecurity, defence, military

Introduction:

In the current digital age, when all, even the most important information is in cyberspace, it is very important to focus on the possibilities of using state-of-the-art technologies that have the potential to protect national security even in the virtual environment of the internet. The need for cybersecurity is even more pressing and urgent today, as the largest armed conflict in Europe since the World War II has been underway for several months. The events associated with the war in Ukraine are causing deep concern about national security virtually all over the world. Modern warfares are no longer waged only on the battlefield. The tools of hybrid and cyber warfare, which states can use against each other even without an official declaration of war, are increasingly being used. These include hacking attacks on important state institutions, databases, digital infrastructure or other vital online systems. One of the answers to these threats may be the revolutionary Blockchain technology. Blockchains are basically decentralised, distributed databases protected by various models of cryptographic protocols. This techno-

³⁷ Mgr. Martin Laczko, PhD. student Alexander Dubček Univesity of Trenčín, Department of Political Science Slovakia laczko.ml@gmail.com

logy is now coming to the fore in areas such as payment management, digitalisation, contract storage, or wherever data security plays the most important role. Our task in this topic is to analyse and describe how can be this technology used by governmental institutions or military to protect national security.

Methodology:

The first part of this work is briefly describing the history and development of blockchain distributed and decentralised databases and it's most interesting use cases. The second part of the thesis deals with the analysis of the vulnerabilities and strenght of using this technology and how can it be eventually resistant to hacker attacks. The last part of the study provides answers to the questions of how Blockchain technology can be used by nation-state governments and their armed forces to protect national security in the context of maintaining security in cyberspace, data trasmission protection, effective and reliable communication and management supply chain for the military.

The research file of this study is the most up-to-date literature available and the research methods used are content analysis, deduction and compartion. By the chosen methods we seek to answer the following research questions:

Research Question 1: How Blockchain technology works and what are its main advantages and disadvantages when used to enhance cybersecurity?

Research Question 2: How can the governmental institutions or military forces use this technology to protect national security?

Our research hypothesis is, that we assume that Blockchain technology has the potential to be used by governments and militaries in various areas related to national security.

1. A brief history of Blockchain technology:

The first idea of immutably chaining blocks of information with a cryptographic hash function appears in the 1979 dissertation of Ralph Merkle at Stanford, in which Merkle explains how information can be linked in a tree structure now known as a Merkle hash tree (Sherman, Javani, Zhang, Golaszewski, 2018). He eventually patented this idea as a method for providing digital signatures. The Merkle tree provides a data structure for verifying individual records (Sheldon, 2021). Subsequently in 1990, Stuart Haber and W. Scott Stornetta applied these ideas to time-stamp documents, in 1994 creating the company Surety. They envisioned what many people have come to know as blockchain today (Iredale, 2020a).

However, to prevent an adversary from unduly influencing the consensus process, many permissionless systems require that new blocks include a "*proof of (computational) work*." In 1992, Cynthia Dwork and Moni Naor proposed proof-of-computation to combat junk mail. The idea and a construction underlying proof-of-work (PoW) cryptographic protocol (Sherman, Javani, Zhang, Golaszewski, 2018).

However, the history of Blockchain has only started to gain real relevance since 2008, thanks to the work of one person or group by the name Satoshi Nakamoto. Very little is known about this mysterious Nakamoto, but most people who are interested in the subject believe that he could be the person or group of people who worked on Bitcoin, the first application of digital ledger technology (Sheldon, 2021).

In 2009, Bitcoin as a first blockchain network went from concept to reality. Nakamoto mined the first bitcoin block, validating the blockchain concept. The block contained 50 bitcoins (network's native tokens) and was known as the Genesis block or Block 0. Nakamoto set up the system so that there would never be more than 21 million bitcoins. More than 18 million have already been mined. Based on the current rate of mining, the supply of bitcoins should reach the 21 million limit sometime around 2140 (Sheldon, 2021).

When 2013 arrived, Bitcoin was well-established and continued on its upward trajectory. However, Vitalik Buterin, one of the most influential blockchain developers of today, has decided to start his own blockchain project to leverage the full potential of this technology. Ethereum was born out as a new public blockchain in 2013 with added functionalities compared to Bitcoin, a development that has turned out to be a pivotal moment in history of blockchain (Iredale, 2020a).

Buterin differentiated Ethereum from Bitcoin blockchain by enabling a function that allows people to record other assets such as slogans as well as contracts. The new feature expanded Ethereum functionalities from being a cryptocurrency to being a platform for developing decentralized applications as well. Officially launched in 2015, Ethereum blockchain has evolved to become one of the biggest applications of Blockchain technology given its ability to support smart contracts used to perform various functions (Iredale, 2020a).

Blockchain history and evolution does not stop with Ethereum and Bitcoin blockchain networks. In recent years, a number of projects have emerged that explore the possibilities of Blockchain technology. The new projects seek to address some of the deficiencies of Bitcoin and Ethereum, while at the same time coming up with new features using the capabilities of the blockchains. Interest in using blockchains for applications other than cryptocurrencies is growing in both the private and public spheres. *"This trend continues into present as governments and enterprises are looking for blockchain solutions to handle a variety of use cases. This includes voting, real estate, fitness tracking, intellectual rights, the internet of things or vaccine distribution"* (Sheldon, 2021).

2. Functioning of Blockchain Technology:

The most important innovation of blockchains is organizing the list of blocks that make up the transaction and are cryptographically secured using a proof of work mechanism. The simplified definition indicates that the Blockchain is an ever-growing, secure, common record keeping system in which each user stores

a copy of the data. The chain can only be updated if all parties involved in the transaction agree (Mincewicz, 2020).

Blockchain technology works on the concept of a decentralized database, where these databases exist on multiple computers and each copy of this database is identical. Organisations store their data in centralised databases, making them an easy target for hackers, while the decentralised structure of Blockchain makes it a almost hack-proof technology (Sarmah, 2018).

The individual elements that make up Blockchain distributed ledger technology are primarily cryptographic solutions, such as hash functions, hash trees, and public/private key infrastructure. Hash function is one of the most important elements of modern cryptography. This is a function that assigns to any large string any string having a nonspecific value of a fixed size. It always contains a fixed number of bits. The calculation of the hash is an easy task, but the opposite is practically impossible (Mincewicz, 2020).

Second cryptographic tool is a digital signature. In order to eliminate the intermediary, the system developers used public key cryptography and an open transaction register, which is stored in the so-called blockchain. For example, the Bitcoin network uses asymmetric cryptography. Asymmetric key cryptography uses a pair of keys: a public key and a private key, which are mathematically related to each other. Private keys are used to digitally sign transactions. Public keys are used to output addresses. Public keys are used to verify signatures created with private keys. Asymmetric key cryptography makes it possible to check whether a user who passes a value to another user has a private key and is able to sign received messages. (Mincewicz, 2020).

The main advantage of Blockchain technology is that the system works without intermediary. Every system has a database and it is important to protect this database because if the system works with third-party organisations, there is a risk that the database could be hacked or the data could fall into the wrong hands (Strebko, Romanovs, 2018).

Another advantage is that every action is recorded in the blockchain database and the details of the records are available to every participant in the network and cannot be changed or deleted. Blockchain networks are therefore transparent, immutable and trustworthy (Strebko, Romanovs, 2018).

Every transaction that is connected to the blockchain is copied to every computer in that blockchain network. This benefit makes the Blockchain technology unalterable and indestructible. Blockchain users have the right to control all transactions and information. (Strebko, Romanovs, 2018). The more users a blockchain network has, the more secure it is.

Every person who enters the blockchain is given a unique identity that is associated with their account. Another reason for blockchain security is a reliable cryptographic hash chain. When new block is created, it is necessary to calculate hash value for the new block. The new hash always contains the value of the previous hash. In general, a hash consists of the type, the block ID, the value of the

previous hash, the time the block was created, the user ID, the miner level, and the merkle root, where information about previous transactions and their hashes is stored. This hash is generated automatically by the node-key. In this case, it is impossible to change any information in the hash value (Strebko, Romanovs, 2018).

But blockchains also have their disadvantages. Blockchains are not scalable as their counterpart centralized system. Transactions are completed depending on the network congestion. Simply put, the more people or nodes connect to the network, the greater the likelihood of slowdown. However, there has been an increasing change in how Blockchain technology works. As the technology evolves, scalability capabilities are being integrated into blockchain networks. One solution is to conduct transactions off the blockchain and use the blockchain only to store and access information (Iredale, 2020b).

The big disadvantage of the blockchains is the high energy consumption. The consumption of power is needed for keeping a real-time ledger. The network's miners are attempting to solve a lot of solutions per seconds in efforts to validate transactions. They are using a significant amount of computing power. Each node provides an extreme level of fault tolerance, ensuring zero downtime and making the data stored on the blockchain immutable and censorship-resistant forever. But these actions burn a lot of electricity and time (Strebko, Romanovs, 2018). However, not all blockchain solutions work in the same manner. There are other consensus algorithms that address this problem. For example, permissioned or private networks do not have these problems because the number of nodes in the network is limited.

Blockchain technology is more secure than other platforms. However, this doesn't mean that it is completely resitant to cyber-attacks. There are different ways the blockchain network can be compromised. We describe them below:

51% attack: In the 51% attack, if an entity can control 51% or more of the network nodes, then it can result in control of the network. By doing so, they can modify the data in the ledger and also do double-spending. However, if the network is composed of a large number of nodes distributed around the world, such domination by a single entity is highly unlikely.

Double-spending: Double-spending is yet another problem with the current Blockchain technology. To prevent double-spending the blockchain network deploys different consensus algorithms including Proof-of-Stake, Proof-of-Work, and so on. Double spending is only possible on networks with a vulnerability to the 51% attack.

Cryptographic cracking: Another way the Blockchain technology is not secure is that the cryptographic solution that it utilizes. Quantum algorithms or computing are more than capable of breaking cryptographic cracking. However, blockchain solutions are now implementing quantum-proof cryptographic algorithms (Iredale, 2020b).

3. Blockchain in the Service of National Security:

In the previous chapters, we described the history and functionality of Blockchain technology. We now turn to the main objective of this thesis. We will describe how this technology could be used for the purpose of improving national security.

The decentralised nature of blockchain makes it an ideal technology for ensuring security in cyberspace. Any institution or individual can use it for secure data transmission of any kind and anywhere in the world. Blockchain is virtually indestructible because each participant is a node which stores the transmitted data. Any attempt to destroy or otherwise interfere with the system would require interference among all network nodes at the same time. The computing power that would potentially have to be used for such an attack would exceed the power that all countries in the world could potentially generate. Hacking the chain is therefore impossible (Mincewicz, 2020).

With its distributed and shared ledger structure, blockchain improves data visibility, which in turn can provide greater security. As militaries become increasingly modernised and digitalised due to rapid technological advances, there are now a multitude of producers and consumers of data. Excessive amounts of data can cause problems in terms of the right capacity for efficient processing. This can cause failures when attempting to address threats. Blockchain shows the history of data from its creation to the present. Therefore, all participants can see who created the data or who processed it. Such visibility creates the ability to easily locate threats in their early stages and develop systems to quickly eliminate them (Lee, Kim, 2021).

Blockchain can also improve data verifiability to enhance cybersecurity. For example, an adversary can interfere with data processing if it has been processed by multiple entities. Entities can adopt blockchain on the processing of data. By verifying data before and after processing by blockchain entities, we can guarantee that the data is valid (Lee, Kim, 2021).

The blockchain data structure consists of a continuous hashchain. It is almost impossible to erase or modify data in the middle of the blocks. Thus, the participants can retain auditability of the system data for cyber defense. Countries around the world have problems insuring legal evidence to ascertain the responsibility to the cyber attacks. Blockchain-applied system can provide excellent auditability for this issue (Lee, Kim, 2021).

The second potential area where Blockchain technology can be used in the military field is to increase the efficiency of supply chain management of products and services for the military. The proper execution of the tasks assigned to the army requires the provision of a wide range of material resources, from the simplest, such as consumables or medical products, to those used on the battlefield (Mincewicz, 2020).

Blockchain technology provides new ways of recording, transferring and sharing data. In addition, the network is designed as a distributed system, so it is

by definition highly resilient to any modification. To make modifications, the entire network must agree to it. It is therefore an ideal place to provide information, and those in the supply chain are, for example, product location information or up-to-date product owner information. Thus, each participant can check what is happening with a particular product and when it will reach its destination. Blockchain defense technology can potentially help eliminate and reduce forgeries and errors in defense contracts, which is also a worthy economic benefit (Mincewicz, 2020).

Due to the fact that blockchain is based on a distributed ledger, it seems to be an ideal solution to provide a secure and stable connection. Therefore, blockchains can be used by the military in the field of communication. One of the first potential attack vectors is traditional communication methods and the first targets will be, for example, satellites or base transceiver stations. Signal jamming, interference with the content of the message or suppression of the message can potentially lead to crippling of communications. The ideal response to these threats is blockchain as a decentralised communication alternative that allows nodes to communicate directly without a central unit. In addition, protection against unauthorised access by unauthorised persons is a component that is closely related to security in cyberspace. Here, the role of public-key and private-key cryptography, which form the basis of the blockchain system and ensure security, should be emphasised (Mincewicz, 2020).

Conclusions:

Blockchain is a technology that truly has the potential to bring about important changes in areas of both the private and public spheres. Blockchain technology is now coming to the fore wherever data security plays the most important role. In this article, we have briefly described how Blockchain technology came to be, from the development of the first cryptographic functions to the emergence of Bitcoin, the first application of digital ledger technology, to the present day, when hundreds of different blockchain networks serve a wide variety of purposes. We then briefly explained the basic principles of how blockchain networks work based on cryptographic solutions such as hash functions, hash trees, and public/private key infrastructure, and compared what advantages or disadvantages this technology can present for cybersecurity.

However, the main objective of this thesis was to discover how Blockchain technology could be used by independent states for national security purposes. At the beginning of our research, we set out a hypothesis which assumed that Blockchain technology has the potential to be used by governments and militaries in various areas related to national security. Our content analysis of the most up-to-date sources has shown that the decentralised nature of blockchain networks makes it an ideal technology for ensuring more security in cyberspace. Highly secure, transparent, verifiable and auditable platforms for storing and

sending information can be built on Blockchain technology. The second potential area where Blockchain technology can be used in the military field is to increase the efficiency of supply chain management of products and services for the military. Given that blockchain is based on a distributed ledger, it also seems to be an ideal solution for providing secure and stable communication channels. Therefore, blockchains can be used by the military in the field of communication.

Therefore, it can be said that the established hypothesis has been confirmed, Blockchain technology is likely to play a number of important roles in the future in the service of national security of sovereign states around the world.

Bibliographical references:

1. Sherman, A. T., Javani, F., Zhang, H., Golaszewski, E. 2018. On the Origins and Variations of Blockchain Technologies. Baltimore: University of Maryland. 2018.
2. Sheldon, R. 2021. A timeline and history of blockchain technology. In: *Techtarget.com*. [online]. Available at: <<https://www.techtarget.com/whatis/feature/A-timeline-and-history-of-blockchain-technology>> [Accessed 20. 04. 2022].
3. Iredale, G. 2020a. History Of Blockchain Technology: A Detailed Guide. In: *101blockchains.com*. [online]. Available at: <<https://101blockchains.com/history-of-blockchain-timeline/>> [Accessed 19. 04. 2022].
4. Iredale, G. 2020b. Top Disadvantages Of Blockchain Technology In: *101blockchains.com*. [online]. Available at: < <https://101blockchains.com/disadvantages-of-blockchain/>> [Accessed 15. 04. 2022].
5. Sarmah, S. S. 2018. Understanding Blockchain Technology. In: *Computer Science and Engineering*, Vol. 8, No. 2, 2018. pp. 23-29. ISSN 2079-9292
6. Strebko, J., Romanovs, A. 2018. The Advantages and Disadvantages of the Blockchain Technology. In: *IEEE 6th Workshop on Advances in Information, Electronic and Electrical Engineering (AIEEE)*. Vilnius: IEEE, 2018. pp. 1-6.
7. Mincewicz, W. 2020. Blockchain technology and national security - the ability to implement a blockchain in the area of national security. In: *De Securitate Et Defensione. O Bezpieczeństwie I Obronności*. Vol. 6, No. 2, 2020. pp. 114–129. ISSN: 2450-5005
8. Lee, S., Kim, S. 2021. Blockchain as a Cyber Defense: Opportunities, Applications, and Challenges. In: *IEEE Access*. Vol. 10, 2021. pp. 2602-2618. ISSN: 2169-3536

CZU 327(560+5-191.2)

AMBIȚIILE ȘI REALITATEA POLITICII TURCIEI ÎN ASIA CENTRALĂ

Lubomír Čech³⁸

Rezumat: Când Uniunea Sovietică s-a prăbușit în 1991, Turcia a început să-și intensifice eforturile pentru a-și consolida poziția regională în Asia Centrală, unde patru din cinci republici sunt țări vorbitoare de turcă. Aceste activități socio-politice, religioase și militare au scopul de a extinde influența Turciei în această regiune semnificativă. Scopul acestei lucrări este de a analiza ambițiile și realitatea politicii Turciei în Asia Centrală din perspective economice și politice. Lucrarea explică aspectele instituționale ale acestui proces, precum și rolul soft power. Autorul a ajuns la concluzia că, în ciuda eforturilor sporite ale Turciei în Asia Centrală, planurile sale par a fi ambiții excesive în multe aspecte.

Cuvinte cheie: Țări Turce, Asia Centrală, Soft Power, Politică Externă, Turcia

AMBITIONS AND REALITY OF TURKEY'S CENTRAL ASIA POLICY³⁹

Abstract: When the Soviet Union collapsed in 1991, Turkey began to intensify its efforts aimed at enhancing its regional standing in Central Asia, where four out of five republics are Turkic-speaking countries. These socio-political, religious and military activities are intended to expand Turkey's influence in this significant region. The purpose of this paper is to analyse the ambitions and the reality of Turkey's Central Asia policy from economic and political perspectives. The paper explains institutional aspects of this process as well as the role of soft power. The author has come to the conclusion that despite Turkey's increased efforts in Central Asia, its plans seem to be overly ambitions in many aspects.

Key words: Turkish Countries, Central Asia, Soft Power, Foreign Policy, Turkey

Introduction:

Recently, the international community has rightfully turned its attention toward the armed conflict in Ukraine. It is, however, overshadowing the events that are unfolding in other parts of the world and determining their future, including Central Asia. The Taliban takeover, the unrest in Kazakhstan and the subsequent involvement of the Collective Security Treaty

³⁸ Lubomír Čech, CSc., doc.dr. Șef al Departamentului de Relații Politice Internaționale Facultatea de Relații Internaționale, Universitatea de Economie din Bratislava, 852 35 Bratislava, Slovacia, e-mail: lubomir.cech@euba.sk

³⁹ Mireille Delmas-Marty, Geneviève Guidicelli-Delage, Stefano Manacorda, *L'integration pénale indirecte*. Société de législation comparée, Paris, 2005, op.cit.p.19.

Organisation (CSTO) in this country are all raising questions about future developments in this region.

In the context of these events, we have observed several activities conducted by Turkey, which aspires to lead the Turkic world and seeks to acquire a greater role comparable to that of the major actors – Russia and China. The beginnings of these efforts are associated with the dissolution of the Soviet Union [3]. On one hand, this event diminished the role of Turkey as a forward base of the Western Bloc. On the other hand, it opened up new opportunities to spread its influence in the new republics of Central Asia. The main tool Turkey used to pursue its goals was its development model, which combined the secular democratic political system, the respect for Islamic values as well as the socially oriented state policy and market economy [5].

Ethnic and religious similarities of Central Asian republics might serve as another argument in favour of Turkey's role as a representative of the Turkic-speaking world within the international arena.⁴⁰ However, the post-Soviet countries in this region were not willing to be under the influence of another "leader". As a result, Turkey began to strengthen its ties with Central Asian countries thoughtfully and gradually.

Economic cooperation:

One of the key tools Turkey uses to strengthen its influence in the region is enhanced economic cooperation. First and foremost, Ankara views Central Asia as a high-potential region in terms of investments in transport infrastructure. New highways and transit routes are necessary for elimination of infrastructure dependence of the post-Soviet republics on Russia. By the late 2020s, Turkish investments in Central Asia had reached 85 billion U.S. dollars [22].

Over the past few years, Turkey has invested in several large projects, namely the international sea port in Ashkhabad and the Turkmenbashi Sea-port [16]. In 2020, the TAV Airports Holding acquired 100 % of the shares of Almaty Airport, in the largest city in Kazakhstan. Turkey has also come up with ambitious future plans. Alongside with China, it intends to build a trans-Caspian transport route, the Middle Corridor, which will connect the countries of the Turkic world. The corridor will allow Turkey a direct entry into Central Asia, which will subsequently lead to increased exports of goods and imports of raw materials. This region is of the utmost importance to Turkey also in terms of diversification of energy supplies. Ankara is seeking to increase supplies of gas from Kazakhstan via the Baku-Tbilisi-Ceyhan pipeline and from Turkmenistan via the Trans-Anatolian pipeline, which is the part of the Southern Gas Corridor project. These plans mean that Ankara seeks to

⁴⁰ Stefano Manacorda, *L'integration pénale indirecte*, op.cit. p.35-37; George Antoniu, *Legea penală română în condițiile postaderării*, RDP nr.3/2008, op.cit.p. 12.

become a significant energy hub for Eurasia, through which Europe will obtain gas from Russia, Central Asia, Azerbaijan and the Eastern Mediterranean [10].

It is important to emphasise the fact that Ankara has a considerable potential to achieve its goals. Turkey's economy is strikingly different from economies of Central Asian states. As a result, it can satisfy these countries' demand for the goods they themselves do not produce. However, import volumes are constrained by the lack of infrastructure [4]. In the period between 2010 and 2020, the trade between Turkey and the countries in Central Asia had increased from 5.5 billion U.S. dollars to 6.3 billion U.S. dollars. Nevertheless, this volume amounts to only about 1.5 percent of Turkey's foreign trade turnover [14].

Turkey trades especially with Uzbekistan and Kazakhstan. The foreign trade turnover with both countries exceeds 2 billion dollars, yet Turkey does not even belong to the top three largest trading partners of either country. As it is difficult to compete with Russia and China, Ankara's successes in building up its presence in Central Asia are much less notable in comparison with what these two prominent actors have achieved [14].

Military cooperation:

In addition to economic cooperation, Turkey is also making efforts to strengthen its military cooperation with the countries in Central Asia. Its bilateral ties with these countries have recently reached a new level, which might also lead to the creation of the "Turan Army", a military alliance of Turkic-speaking countries. The first steps towards this initiative were taken in 2013, following the founding of the Organisation of the Eurasian Law Enforcement Agencies with Military Status (TAKM).⁴¹ Kazakhstan has also expressed its desire to join the TAKM. The purpose of this organisation is to promote cooperation between the military law enforcement agencies of its member states. The TAKM aims to combat organised crime, terrorism and smuggling in the Caucasus and Central Asia. Even though it had the potential to become a platform for communication between all law enforcement agencies in the region with Ankara in charge, the TAKM has not achieved any remarkable successes yet.

The talks on boosting military cooperation between Turkey and Central Asian countries began after the Nagorno-Karabakh conflict was resumed in 2020. In October of the same year, amidst military hostilities, Turkey's Defence Minister Hulusi Akar visited Kazakhstan and Uzbekistan. During this visit, Turkey and Uzbekistan signed an agreement on military and military-technical cooperation and the Turkish-Kazakh strategic partnership was also under discussion. Experts regarded these events as the beginning of

⁴¹ C. Tegăneanu, *Juristul progresist Ioan Tanoviceanu*, în „Studii și Cercetări Juridice” nr., 3/1964, p. 508.

the project aimed at building a unified Turkic army [7]. The talks on the “Turan Army” intensified again after Turkish Foreign Minister Mevlüt Çavuşoğlu visited Uzbekistan, Kyrgyzstan and Tajikistan in March 2021. The creation of an Ankara-led military and political bloc might enhance Turkey’s standing in the race for regional leadership.

Even though this project is ambitious, Turkey’s plans may be disrupted by several factors. Firstly, other influential forces in Central Asia, such as Russia, China and Iran, might perceive the creation of the “Turan Army” as a threat to their security. Secondly, Kazakhstan and Kyrgyzstan are members of the Collective Security Treaty Organisation (ODKB), while Turkey is a NATO member state. When these countries enter a new alliance, the question that inevitably will arise is what their status will be in the traditional alliances and whether they will be able to maintain it at all. After all, Turkey needs to achieve greater progress in other areas of cooperation before building the “Turan Army”. What is more, military integration is impeded by the lack of an appropriate level of resources in the broad sense.

Soft power:

In the 1990s, Turkey relied on economic levers and a broad spectrum of soft power tools in Central Asia. Its policy in the region was based on several areas, such as promotion of Turkish language, culture, history and education system. Ankara is now pursuing several primary goals, including especially the creation of a “new Turkic identity” based on an idea of a cultural and religious communality that entails a single complex of values underpinning the worldview of peoples in the Turkic-speaking world. In the future, it could become a platform for more effective interaction from economic and political perspectives [11]. In addition, it is of the utmost importance to Turkey to maintain ties with ethnic Turks, who are capable of lobbying its interests abroad and creating favourable conditions for promotion of its international activities. This might be achieved especially by preserving and increasing the knowledge and awareness of Turkey’s and Turkic peoples’ history, culture and language by means of educational programmes for bilingual children, educational events dedicated to the country’s history and culture, and so on. Turkey also needs to create and enhance its “new image”, which has been undergoing a dramatic transformation since 2010. Initially, the “Turkish model” was presented as an effective synthesis of Islamic values, democratic social principles and a prosperous market economy. Since 2010, however, Turkey has been aiming for an image of a “global defender of Muslims and Turks” due to several domestic and international factors, such as the Arab Spring and the transformation in the politics of the ruling Justice and Development Party. To reach these goals, Turkey disseminates products of Turkish popular culture, primarily Turkish cinema and the entertainment sector as a

whole. Doing so, Turkey seeks to bolster its status by raising awareness of its culture, history and religion among the countries of the region. These activities are closely associated with increasing humanitarian assistance provided to Central Asian countries, which entails infrastructure and logistic projects rather than cash payments or debt relief.

Institutional foundations of Turkey's Central Asia policy:

The institutional component of Turkey's Central Asia policy is one of its most controversial elements. On one hand, there is a vast network of institutions that the country has been using intensively since the 1990s. On the other hand, there is undeniable fragmentation and low efficiency of these institutions and their structure, which is their major weakness. That is why this aspect needs to be taken into consideration when studying Turkey's regional policies and status. The existing network of institutions can be divided into several groups.

The first group is composed of the Cooperation Council of Turkic Speaking States (renamed the Organisation of Turkic States in 2021) and a number of organisations operating under its auspices [13]. Currently, Turkey considers this organisation to be the central venue for integration and interaction of Turkic states. Its involvement in settling the unrest in Kazakhstan proves Turkey's efforts to increase its importance. Today, the organisation comprises Azerbaijan, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Turkey and Uzbekistan. Its branches include the International Organisation of Turkic Culture (TURKSOY), the parliamentary Assembly of Turkic-speaking countries, the International Turkic Academy as well the Turkic Culture and Heritage Foundation. These institutions focus on spreading and strengthening cultural ties, promoting political dialogue and research into the Turkic world as well as preserving and protecting cultural heritage of Turkic-speaking peoples.

As far as the global purpose of this group is concerned, we need to bear in mind that it is intended to develop effective integration among the members of the Turkic world based on strengthening cultural, educational, socio-political and economic ties. This is all based on Turkey's concept of a unified Turkic world and Turkic identity.

The second group of institutions is associated with educational and socio-cultural elements of Turkey's Central Asia policy, which represent its main pillar. It is worth mentioning the activities conducted by the Yunus-Emre Foundation [20, 8] and the Turkish Maarif Foundation (TMF) [17], which was founded under the Law No. 6721 adopted on 17 June 2016. The foundation is committed to promoting Turkey's education system. It supervises Turkish educational institutions abroad and deals with the issues related to education of foreigners in Turkey. The TMF is involved in all stages of education – from pre-school stage until university education. In addition, it is tasked to train ed-

ucators, conduct scientific research, publish academic papers and carry out other educational activities that are in line with laws and regulations effective in the countries where individual activities are performed.

The TMF has built up official contacts with 104 countries and has founded representative offices in 52 countries. What is more, it has been conducting its activities in 67 countries [9]. The Turkish Maarif Foundation owns nine training facilities in Afghanistan, Germany, Austria, France, Kosovo, Belarus and Belgium, one university in Albania and 42 dormitories hosting around 40,000 students all around the world. It carries out activities in 332 schools, universities and training facilities in 43 countries. The foundation has 7,327 employees abroad, including 405 Turkish citizens. In addition to current educational activities, it has signed 65 various protocols on opening new schools. The TMF serves as an entrance gate into Turkey's international educational activities that contribute to strengthening cultural and civilisation interaction. Alongside the Ministry of National Education, the foundation is the only entity authorised to provide educational services abroad. As a non-profit education foundation, it is entitled to control institutions at all stages of education [9].

It is important to highlight the fact that the TMF has intensified its activities in reshaping the vast network of educational institutions established by FETO. This organisation is believed to be directly involved in arranging the military coup in Turkey that was put down in 2016 [2].

The Presidency of Turks Abroad and Related Communities – YTB - [21], which was established on 6 April 2010, is another important institution. It is tasked to coordinate activities with Turks living abroad associated with the Turkish Scholarship Programme. The YTB promotes Turkish education system, language, history and culture abroad. Dozens of institutions in Central Asia are directly linked to these activities.

Supporting socio-cultural activities are carried out also by the Presidency of Religious Affairs (Diyanet) that operates in more than 140 countries, promoting religious education and making people familiar with Turkish cultural values through a network of schools, universities, courses, etc. [12].

The third group of organisations is dedicated to humanitarian efforts, trying to implement the programmes proposed by Ahmet Davutoglu at the beginning of the new millennium. These institutions focus on humans and their existence from a global perspective. One organisation that is worth mentioning is the Turkish Cooperation and Coordination Agency – TİKA - [18], which was originally orientated towards Central Asia. The TİKA is the major institution engaged in providing official development aid offered by Turkey as a member of the Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD). The Agency has expanded its activities far beyond Central Asia, running its projects in the Middle East, Africa, Latin America and so on. Today, Turkey ranks among the biggest donors of humanitarian as-

sistance (in terms of aid-to-GDP ratios). The main recipients of Turkish humanitarian assistance have changed significantly over the past decade. Even though the humanitarian efforts have shifted towards the Middle East and Africa, Kyrgyzstan and Kazakhstan are still among the top ten most preferred countries [15]. In addition, there is a number of supporting organisations, such as Kızılay [19], the Disaster and Emergency Management Presidency of Turkey – AFAD - [1] and others that are generally important for humanitarian policy. They, however, do not focus primarily on Central Asia.

Conclusions:

Turkey is currently seeking to position itself as a leader in several regions of the world, including the “Turkic world”, in order to highlight its global role of a rising power within the multipolar international system. Its policy in Central Asia is one of the strategies to accomplish this goal. Despite heightened activities and ambitions, Turkey’s Central Asia policy has a lot of features that constrain its efforts. Even though its activities in Central Asia are compared to those that Russia has been undertaking since 2015 within its “return” to the Middle East policy, the truth is that Turkey still remains a minor player in Central Asia. The security issues and its inability to get directly involved in resolution of crises, which is mainly the privilege of the Russian Federation, prove that its efforts are still limited. Despite Ankara’s active rhetoric used in the area of military operation, Turkey actually puts the main emphasis on the areas where the influence of other players is limited, such as culture, education, economy and humanitarian assistance. This orientation, however, does not prove the success or efficiency of Turkey’s policy given the specific way how the outcomes of untraditional foreign policy tools are demonstrated.

The problems related to Turkey’s efforts to become a central power in the region and the prevailing bilateral interaction based on the Pan-Turkism ideology also constrain Turkey’s policy. In fact, the efficiency of the existing institutional framework for mutual interaction remains low. One of the main problems is the lack of Turkey’s domestic sources (financial, military, technological, etc.) in comparison to other actors in Central Asia (Russia and China in particular). Furthermore, Ankara still uses, although much less noticeably, a multilateral approach in its foreign policy.

The above-mentioned constraints indicate that despite its increased Central Asia policy efforts, in the long term, Turkey’s plans seem to be overly ambitions. This, however, does not negate its growing importance for Central Asia with regard to building strategies for third parties (Russia, China, etc.). Events can take a positive turn for Turkey as long as it deepens its economic cooperation with Central Asian countries, which might complement its cultural and humanitarian efforts and create the foundation for its influence in the region.

Bibliographical references:

- [1] Afet ve Acil Durum Yöşkanlığı (Disaster and Emergency Management Presidency).online. In: afad.gov.tr. accessed 11. 04. 2022. Retrieved from: <https://en.afad.gov.tr/>.
- [2] ARAS, B. (2017): Turkish Foreign Policy AFTER JULY 15. online. In: ipc.sabanciuniv.edu. February 2017. Istanbul Policy Centre. 12 pp. ISBN: 978-605-9178-73-0. accessed 16. 04. 2022. Retrieved from: <https://ipc.sabanciuniv.edu/Content/Images/Document/turkish-foreign-policy-after-july-15-7fc40f/turkish-foreign-policy-after-july-15-7fc40f.pdf>.
- [3] ČECH, Ľ (2013): Turecká zahraničná politika a aktivity v jej ázijskom vektore. Registered: Web of Science. In: Politické vedy: the journal focused on political science, modern history, international relations and security studies. Banská Bystrica: Faculty of Political Science and International Relations, UMB, 2013. ISSN 1335-2741, 2013, Volume 16, Issue No. 3, pp. 82-103.
- [4] ČECH, Ľ. (2020): Islamic Economic Thinking in the Countries of Post-Soviet Central Asia and Transcaucasia – Myth or Reality? In: Journal of Business and Economics. New York: Academic Star Publishing Company, 2020. ISSN 2155-7950, 2020, vol. 11, no. 8, pp. 917-927.
- [5] ERŞEN, E. – KÖSTEM, S. (2021): Turkey's Pivot to Eurasia: Geopolitics and Foreign Policy in a Changing World Order. Geopolitics, identity and beyond: Turkey's renewed interest in the Caucasus and Central Asia. London & New York: Routledge, 2021. 212 p., pp. 111–128. ISBN 978-0-367-08566-7. ISBN 9781032092317.
- [6] Graduates of Maarif schools prefer Turkish universities. online. In: hurriyetdailynews.com. 13. 09. 2019. accessed 06. 04. 2022. Retrieved from: <https://www.hurriyetdailynews.com/graduates-of-maarif-schools-prefer-turkish-universities-146544>.
- [7] GRJAZEV, A. (2020): Armejskaja družba: kak Turcija iščet sojuznikov v Strednej Aziji. Eksperti ocenili sozdanije bloka „Armiji Turana“ vo glave s Turciej. online. In: *gazeta.ru*. 28 oktjabrja 2020. accessed 06. 04. 2022. Retrieved from: https://www.gazeta.ru/politics/2020/10/28_a_13337641.shtml?updated.
- [8] KAYA, A. – TECMEN, A. (2011). The role of common cultural heritage in modern Turkey's external promotion: Yunus Emre Cultural Centres. online. In: *Working Paper № 4, EU/4/2011*. İstanbul Bilgi University, European Institute, 2011. 24 s. accessed 11. 04. 2022. Retrieved from: https://www.academia.edu/38329529/THE_ROLE_OF_COMMON_CULTURAL_HERITAGE_IN_EXTERNAL_PROMOTION_OF_MODERN_TURKEY_YUNUS_EMRE_CULTURAL_CENTRES.
- [9] KASAP, S. (2019): Turkey makes Maarif Foundation global education brand. online. In: *aa.com.tr/en*. 02.10.2019. accessed 06. 04. 2022. Retrieved from: <https://www.aa.com.tr/en/education/turkey-makes-maarif-foundation-global-education-brand/1599532>.
- [10] KÖSTEM, S. (2019): The Power of the Quiet? Turkey's Central Asia Strategy. online. In: *ispionline.it*. 03 October 2019. accessed 05. 04. 2022. Retrieved from:

- <https://www.ispionline.it/en/pubblicazione/power-quiet-turkeys-central-asia-strategy-24069>.
- [11] SARIMSOKOV, Z. (2020): Tjurkskij faktor v politike mjağkoj sily Turciji v ot-nošenijach so stranami Centralnoj Aziji. In: *Postsovietskije issledovanija*, 2020, № 7, p. 613.
 - [12] T. C. Cumhurbaşkanlığı. Diyanet İşleri Başkanlığı. [online]. In: *diyanet.gov.tr*. accessed 08. 04. 2022. Retrieved from: <https://www.diyanet.gov.tr/tr-TR>.
 - [13] The 1st Meeting of the Heads of Institutions in charge of Religious Affairs of the Organization of Turkic States convened in Istanbul. online. In: *turkkon.org*. 18. 04. 2022. [accessed 19. 04. 2022.] Retrieved from: https://www.turkkon.org/en/haberler/the-1st-meeting-of-the-heads-of-institutions-in-charge-of-religious-affairs-of-the-organization-of-turkic-states-convened-in-istanbul_2508.
 - [14] TRADE MAP. Trade statistics for international business development. online. In: *trademap.org*. accessed 13. 04. 2022. Retrieved from: https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c792%7c%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1.
 - [15] Turkish Development Assistance Report (2019): *Turkish Cooperation and Coordination Agency*. Ankara: Department of Strategy Development, 2020. 164 pp. ISBN 978-975-17-4740-2.
 - [16] Turkménsko buduje nový kaspický prístav (2013). online. In: *euractiv.sk*, 16. 8. 2013. accessed 04. 04. 2022. Retrieved from: <https://euractiv.sk/section/fosilne-paliva/news/turkmensko-buduje-novy-kaspicky-pristav-021419/>.
 - [17] Türkiye Maarif Vakfı. In: *turkiyemaarif.org*. Retrieved from: <https://turkiyemaarif.org/>.
 - [18] Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA). online. In: *tika.gov.tr*. accessed 09. 04. 2022. Retrieved from: <https://www.tika.gov.tr/en>.
 - [19] Türk Kızılay. online. In: *kizilay.org.tr*. accessed 11. 04. 2022. Retrieved from: <https://www.kizilay.org.tr/>.
 - [20] Yunus Emre Entitüsü. online. In: *yee.org.tr*. Retrieved from: <https://nursultan.yee.org.tr/>.
 - [21] Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı – YTB. online. In: *ytb.gov.tr*. accessed 10. 04. 2022. Retrieved from: <https://www.ytb.gov.tr/kurumsal/baskanligimiz-2>.
 - [22] USENOV, A. (2021): Turcija v Centralnoj Aziji: vlijanije i limity. [online]. In: *caa-network.org*. 13 iulja 2021. accessed 04. 04. 2022. Retrieved from: <https://www.caa-network.org/archives/21989/turcziya-v-czentralnoj-azii-vliyanie-i-limity>.

CZU 341.214(437.6)

AFIRMAȚIE DE NEUTRALITATE: CINE VREA SĂ SE RETRAGĂ DIN NATO ÎN SLOVACIA?

Mgr. Michael Augustín⁴²

Rezumat: *Articolul analizează narațiunile partidelor și reprezentanților politici, care cer retragerea Slovaciei din NATO și neutralitatea Republicii Slovacă. Critica politicii externe a Statelor Unite, pretenția de a aprofunda relația cu Federația Rusă și ideile panslavismului devin surse de legitimitate în apărarea neutralității militare a Republicii Slovacă. Obiectivul principal este de a identifica actorii cheie din spatele acestor revendicări și de a reconstrui una dintre perspectivele clivajului, care are loc în jurul orientării politicii externe și de securitate în Slovacia.*

Cuvinte cheie: Republica Slovacă, NATO, neutralitatea militară, extremist right-wing parties, radical left

Neutrality claim: who wants to withdraw from NATO in Slovakia?⁴³

Abstract: *The article analyses the narratives of political parties and representatives, which call for Slovakia to withdraw from NATO and for the neutrality of the Slovak Republic. Criticism of the foreign policy of the United States, the claim to deepen the relationship with the Russian Federation and Pan-Slavism ideas are becoming the sources of legitimacy in defending the military neutrality of the Slovak Republic. The main objective is to identify the key actors behind these claims and reconstruct one of the perspectives of the cleavage, which takes place around the foreign and security policy's orientation in Slovakia.*

Key words: Slovak Republic, NATO, military neutrality, extremist right-wing parties, radical left

Introduction:

Criticism of the North Atlantic Alliance has a tradition in Slovakia that dates back to the 1990s. It is related to the government of former PM and leader of Movement for a Democratic Slovakia (*Hnutie za demokratické Slovensko*, HZDS) Vladimír Mečiar, his inconsistent foreign policy and a particular political campaign, which ultimately resulted in the exclusion of the Slovak Republic from the first wave of NATO enlargement.

⁴² Mgr. Michael Augustín, dr. Lector asistent, Universitatea Economică din Bratislava, Republica Slovacă michael.augustin@euba.sk

⁴³ The research paper was written with the support of the Scientific Grant Agency of the Ministry of Education, Science, Research and Sport of the Slovak Republic and the Slovak Academy of Sciences within the grant VEGA no. 1/0842/21 "Development of cooperative security and position of the Slovak Republic".

This happened even though Slovakia initially belonged to the candidate countries with the other V4 countries. In addition, immediately after its establishment in 1993, the Slovak Republic joined Western structures and, apart from the goal to become an EU Member State, set itself the goal of joining NATO. The Third Mečiar Government (1994–1998) defined this goal as a priority of the security and foreign policy of the Slovak Republic in its programme. However, Mečiar's practical approach differed from this declared goal. For four years, statements by representatives of the governing coalition about the possible neutrality of Slovakia appeared, and in this context, they compared Slovakia to Austria or Finland. This culminated in a thwarted referendum in 1997, in which citizens were asked three questions: *"1. Are you in favour of Slovakia's accession to NATO? 2. Are you in favour of the deployment of nuclear weapons in the territory of the Slovak Republic? 3. Are you in favour of deploying military bases on the territory of the Slovak Republic?"* The fourth question, supported by the opposition, concerned the direct election of the president, and was omitted from the distributed ballots. Mečiar tried to explain Slovakia's position as a "bridge between West and East", which was the idea developed by E. Beneš and T.G. Masaryk (Čížik 2020). Western leaders pointed out that statements by government officials, including the Prime Minister, were in many cases favouring Slovakia's neutrality rather than NATO's accession. Mečiar's statement also underlines this fact: "If they do not want us in the West, we will turn to the East". At the end of Mečiar's government, it was extremely challenging to talk about the pro-Western orientation of Slovakia, and, thanks to intensive contractual cooperation with the Russian Federation, many clearly described it as mostly Eastern-oriented, nevertheless, during this period neutrality of the Slovak Republic was frequently often discussed (Čížik 2020; Samson 1997).

With the arrival of the government of Mikuláš Dzurinda, the foreign policy orientation returned to the pro-Western trajectory, and the Slovak Republic became a NATO member in 2004. Despite many concerns that Direction – Slovak Social Democracy (SMER-SSD) formed a government with HZDS and Slovak National Party (*Slovenská národná strana*, SNS) in 2006, the government did not break strong foreign policy continuity, remained a reliable partner in NATO, and actively participated in NATO international operations. Even other governments, of which SMER-SSD party was a part, were not marked by the effort to make Slovakia a neutral country. However, the PM Robert Fico (SMER-SSD) and some deputies from his party (e. g. Ľuboš Blaha) did not hide their wish to maintain more intensive political relations with Russia and Vladimir Putin.

The government, formed by the Ordinary People and Independents Personalities (*Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti*, OĽANO) and other parties after the 2020 parliamentary elections, can be characterized as pro-European and pro-NATO. The Minister of Defense Jaroslav Naď and his Secretary of State Marian Majer are well-known representatives of the Slovak security community, which is characterized by its pro-Atlantic orientation and strong criticism of the

Russian Federation. It can be stated that the discourse of neutrality of the Slovak Republic disappeared from the political mainstream after Mečiar's governments.

The aim of this article is to look at who are the main actors of the neutrality claim in Slovak party politics and how the discourse on NATO withdrawal in the programs and attitudes of political parties after 2015 has developed. We will try to reconstruct one of the aspects of the cleavage, which takes place around the foreign and security policy orientation in Slovakia, and what political forces stand on both sides of this cleavage.

Applied methodology

According to the general comparative literature on political parties, left-wing parties are usually labelled as more “dovish” and more pacifist, emphasising international multilateral diplomacy. In contrast, right-wing parties tend to belong to “hawkish” and favour higher defence budgets and military alliances. However, we cannot take for granted that we can straightforwardly deduct party preferences on foreign and security policy from their positioning on the left-right economic dimension (Raunio and Wagner 2020). In conditions of transforming cleavage structures, the sociocultural or GAL/TAN dimension (Hooghe, Marks and Wilson 2002; Marks et al. 2006) has become more important, as sovereignists, nationalists, and antiglobalists have increased their vote shares across Europe in the last decade. In the former Eastern bloc area, the division that is taking place around foreign and security policy within individual states is also strengthening (Hloušek and Kanion 202; Metodieva 2019; Pisciotta 2016).

Our article summarises a qualitative content analysis of the corpus, represented by the programs of political parties, their attitudes promoted in the media and activities, including the individual attitudes and statements of activists who are not representatives of specific political parties. The observed time interval falls into the period after 2015. In conclusion, based on this, we reconstruct the foreign and security policy cleavage in Slovakia.

Results of the investigation:

The Communist Party of Slovakia (*Komunistická strana Slovenska*, KSS) is not the legal successor to the Communist Party of Slovakia (1948) because it was created in 1992 as a new political subject. Still, it sees itself as the party's ideological heir. However, in the 2002–2006 parliamentary term, the party had 6.32 % of the vote (181 872 votes) and was an opposition party. In the most recent elections to the Slovak National Council, the party did not pay its election deposit and did not take part in the elections.

KSS supports the principle of parliamentary democracy and wants to implement its programme in the interest of extending human rights and freedoms. The society at which KSS aims should be founded on economic and political

pluralism, on the existence of private, common, and state ownership, or on a mixed economy. KSS aims to use democratic methods to establish a non-capitalist social order that will combine the advantages of planning with the market mechanism in the interest of working people (Program – KSS 2022). The aim of KSS is thus to build socialism but on pluralistic political and economic foundations, which represent an inevitable retreat from the original Marxist-Leninist ideology.

KSS favours a referendum on leaving NATO and is against Slovakia's membership of NATO, supporting the idea of Slovak neutrality, recognised and guaranteed by international organisations (Ibid.). In February 2019, it organised a protest in Košice on the occasion of the visit of NATO Secretary General Jens Stoltenberg. Nevertheless, the protest was not finally allowed for security reasons (Komunistická strana Slovenska – KSS 2019).

In 2019, one KSS member published an article on the party's website. He alleged that Slovakia's accession to the North Atlantic Treaty is a betrayal of the legacy of Slovak anti-fascist resistance and the Slovak National Uprising (Bobor 2019). On KSS website, NATO is referred to as a „criminal organisation“, the party demands a ban on the entry of any foreign armies into the territory of the Slovak Republic and refuses to build bases and military stocks for foreign troops in Slovakia (Okupanti z NATO nám želajú šťastný nový rok 2019). Furthermore, KSS asked the government officials to withdraw from the intention to sign the Defense Cooperation Agreement (DCA) between the Slovak Republic and the USA (Armáda USA nemá miesto na slovenskej zemi 2022).

KSS has jointly organised several local protests against NATO and its bases. For example, in 2015, civic activists organised a protest in Bratislava, attended by representatives of KSS and left-wing activists. Approximately 300 participants took part in the demonstration. The demonstration was also attended by people from the Slovak Movement of Resurgence (*Slovenské hnutie obrody*, SHO), at that time a nationalist-oriented civic association with a positive attitude towards the war president of Slovakia, Jozef Tiso⁴⁴. „We must demand neutrality and a new security structure,“ leftist peace activist Eduard Chmelár said, and he added that Slovakia should withdraw from NATO (Duman 2015). Ján Čarnogurský was also among the speakers. He is a former Slovak politician who served as the prime minister of Slovakia and the former chairman of the Christian Democratic Movement. He was a member of the dissident movement in Czechoslovakia before 1989. Today he is chairman of the Slovak-Russian association and an active member of the Valdai Club. Čarnogurský sees a direct threat in the Alliance's bases. „We don't want military bases because there would be a clash in Slovakia if they stood here,“ he said (Ibid.).

The Resistance – Labour Party (*VZDOR – strana práce*) was created in 2014.

⁴⁴ The civic association SHO was transformed into a political party in 2019. In the longer term, this nationalist-oriented party intends in its program, make Slovakia a militarily neutral country (Predstavujeme vám volebný program SHO... 2019).

Most of the party's founding members were previously in KSS and in the leadership of the Socialist Union of Youth (SZM), which until 1997 was the only registered youth organisation in Slovakia to support the anti-capitalist left, anti-fascism and communist ideals openly. A faction gradually emerged in SZM that was critical of the functioning and policy of KSS, criticising it for being ossified, dogmatic, conservative, and bureaucratic, as well as for holding various non-Marxist positions. After several internal party disputes with the leadership of KSS, the faction decided to leave the party and abandon its posts within SZM. Thus, they created VZDOR-SP.

VZDOR-SP favours the Slovak Republic leaving NATO and is pushing for the abolition of NATO's regional headquarters in Vajnory and the establishment of foreign military bases (Politický program Vzduchu-strany práce 2018). The party thus strongly opposed the opening of the NATO Regional Headquarters (NFIU SVK) near Bratislava. At the beginning of 2022, they organised a protest against the DCA with the Socialists.sk party (*Socialisti.sk*) and the NGO United for peace (*Zjednotení za mier*) (Spoločne proti „obrannej“ dohode... 2022). The vice-president of the Confederation of Trade Unions Monika Uhlerová, Ján Čarnogurský and the chairman of SNS Andrej Danko also spoke during the protest. In the spring of 2022, the VZDOR-SP party announced a merger with Socialisti.sk.

The movement Socialisti.sk was created in October 2019 after successfully collecting enough signatures to register a new political party. Its leading representative and first chairman was university professor, journalist, activist, and peace movement member Eduard Chmelár. The same year, he had unsuccessfully stood in the first round of the presidential elections. Socialisti.sk were strongly influenced by socialist politicians (Jeremy Corbyn, Bernie Sanders, Yanis Varoufakis) and by new left currents which had emerged from the Social Democrats and begun to dust off their former radical and anti-capitalist positions. Socialisti.sk is the youngest party that profiles itself as a radical left and calls for Slovakia's withdrawal from NATO. It stands for pacifist values in the form of abolition of the armed forces and making Slovakia a neutral, peaceful country (Čo chceme? Politický program... 2020).

However, the demands for NATO withdrawal and claim neutrality are not limited to the radical left circles. In several program theses, they have an intersection with the extremist right. For example, KSS and the extremist right parties stand in unison on the question of the withdrawal of Slovakia from the EU and NATO (Daubner 2019). People's Party Our Slovakia (*Kotlebovci – Ľudová strana naše Slovensko*, ĽSNS) is a far-right neo-Nazi political party that holds sovereignist positions in foreign policy. Their chairman Marian Kotleba and members of the party openly have pro-Russian and pan-Slavic positions. In their program, we find a particular thesis: „We will enforce Slovakia's withdrawal from the NATO criminal pact and withdraw Slovak troops from foreign occupational missions.“ (Desatoro ĽS Naše Slovensko 2022). After the outbreak of war in Ukraine, the party's deputy chairman Martin Beluský spoke about the neutrality of the Slovak Re-

public in the plenary session of the Slovak National Council. He pointed out that NATO membership directly engages the Slovak people in conflicts and that the solution is Slovakia's military neutrality. According to him, the citizens should decide on this issue in a referendum. At the same time, he submitted a draft resolution to the National Council to announce such a referendum (Martin Beluský: Členstvo v NATO nás priamo zapája do konfliktov 2022).

The deputies who left ĽSNS after the internal conflicts in 2021 took over the existing political party and renamed it the Republic party (*Republika*). The party is trying to differentiate itself with its moderate rhetoric; on the other hand, there is a strong staff continuity in party leadership between Republika and ĽSNS. It is also possible to label it as a conservative and nationalist party. Significant program continuity is also manifested, for example, in the attitude towards NATO: "This military organisation has no justification in today's world. It only serves as an extended US hand in Europe. [...] We favour the military neutrality of Slovakia, just as Austria, Switzerland, Sweden, etc., are neutral." (Pracovný program – Republika 2022).

Conclusions:

In the 1990s, during the governments of Vladimír Mečiar, the discourse on the neutrality of the Slovak Republic and the high level of scepticism towards the NATO was linked to the demand for a political and economic orientation towards the Russian Federation. This claim has disappeared from mainstream political positions with the arrival of strongly pro-European and pro-Atlantic governments. However, to a certain extent, European integration facilitated the rise of populist or nationalist parties (Arzheimer, Evans, and Lewis-Beck 2017).

In Slovakia, the critical discourse against Slovakia's foreign policy orientation is gaining strength and voter support after the migration crisis that hit Europe, especially after Euromaidan, the Crimean crisis. It happened thanks to the gradual deterioration of the diplomatic dialogue between the Western countries and the Russian Federation and the imposition of sanctions on Russia by the EU and its Member States. The narratives of the withdrawal of the Slovak Republic from NATO and the topic of Slovakia's military neutrality returned to the political mainstream since ĽSNS had become a parliamentary party and, together with Republika, they are represented at the national level as well as in European parliament. Outside the political mainstream, the neutrality claims come from non-parliamentary radical left-wing parties.

The parties on the other side of this foreign and security policy cleavage, supporting Slovakia's membership in NATO, are the establishment parties, primarily the governmental parties: the conservative anti-corruption movement OĽANO, the neoliberal party Freedom and Solidarity (*Sloboda a Solidarita*, SaS) and the social-conservative party We Are the Family (*Sme rodina*). Neither the social-conservative SMER-SSD nor the social democratic party Voice – Social De-

mocracy (HLAS-SD) stand out for withdrawing from NATO from the opposition parties. However, they strongly opposed the adoption of the DCA. Progressive Slovakia (*Progresívne Slovensko*, PS), a liberal party, strongly supports Slovakia's membership in NATO from relevant non-parliamentary parties.

The escalation of tensions associated with the Russian military's approaching the Ukrainian borders at the turn of 2021–2022 intensified these moods. In the national context of Slovakia, the whole situation was exacerbated by the DCA approval process. At the same time, the government was criticised for disproportionately speeding up the entire process and for the absence of public debate. After the outbreak of Russian intervention in Ukraine, far-right and far-left parties sought to make counteraccusation claims against NATO and USA by whataboutism rhetoric. They drew attention to the bombing of Yugoslavia by NATO troops in 1999, the US invasion to Afghanistan and the war in Iraq supported by a coalition of willing. Claims from the parliamentary opposition and non-parliamentary parties have repeatedly appeared in various forms, proposing the military neutrality of Slovakia as a security solution that is in the interests of the Slovak Republic and its citizens. At the same time, these parties reject any provision of military assistance to Ukraine and perceive it as direct involvement of Slovakia in the military conflict.

We can see that the foreign and security policy cleavage in Slovakia does not take place on the line between the right and the left. It is not even a pure GAL / TAN cleavage. In the issue of Slovakia's military neutrality and NATO membership, on the one hand, there are united nationalist, anti-globalist, and pacifist forces. On the other hand, social democratic, socially conservative, conservative, liberal and neoliberal parties represent entities that do not support the military neutrality of Slovakia.

Bibliographical references:

1. *Armáda USA nemá miesto na slovenskej zemi. Vyhlásenie Komunistickej strany Slovenska.* (2022). Official portal of the Communist Party of Slovakia. Available at: <http://kss.sk/armada-usa-nema-miesto-na-slovenskej-zemi>.
2. Arzheimer, K.; Evans, J.; Lewis-Beck, M. S., eds. (2017). *The SAGE Handbook of Electoral Behaviour*. London: SAGE.
3. Bobor, J. (2019). *Vstup Slovenska do NATO je zradou odkazu Slovenského národného povstania*. Official portal of the Communist Party of Slovakia. Available at: <http://kss.sk/vstup-slovenska-do-nato-je-zradou-odkazu-slovenskeho-narodneho-povstania>.
4. Čížik, T. (2020). Security perception and security policy of the Slovak Republic, 1993–2018. In *Defense & Security Analysis*, 37(1): 23–37. DOI: <https://doi.org/10.1080/14751798.2020.1831228>.
5. *Čo chceme? Politický program 2020.* (2020). Official portal of the Socialist.sk. Available at: <https://socialisti.sk/politicky-program/>.
6. Daubner, P. (2019). The Slovak Paradox. In *Transform Europe*, 3 June 2019. Avail-

- able at: <https://www.transform-network.net/en/focus/overview/article/ep-2019-the-european-left-one-mouth-many-voices/the-slovak-paradox/>.
7. Desatoro LS Naše Slovensko. (2022). Official portal of the Kotlebovci – Ľudová strana Naše Slovensko. Available at: <http://kotlebovci.sk/program/>.
 8. Duman, M. (2015). “Putin, náš prezident.” Proti NATO protestovali v Bratislave Čarnogurský aj Chmelár. In *Hospodárske noviny*, 26 March 2015. Available at: <https://dennik.hnonline.sk/slovensko/518056-putin-nas-prezident-proti-nato-protestovali-v-bratislave-carnogursky-aj-chmelar>.
 9. Hloušek, V., Kaniok, P. (2021). Europe forever? Czech political parties on the orientation of Czech foreign policy. In *East European Politics*, 37(4), 702–721. DOI: <https://doi.org/10.1080/21599165.2020.1855424>.
 10. Hooghe, L., Marks, G., Wilson, C. (2002). Does Left/Right Structure Party Positions on European Integration? In *Comparative Political Studies*, 35(8): 965–989.
 11. Komunistická strana Slovenska – KSS. (2019, February 19). *Privítame hostí v Košiciach*. [Status update]. Facebook. Available at: <https://www.facebook.com/KomunistickaStranaSlovenska/photos/protest/2386301048047087/>.
 12. Marks, G., Hooghe, L., Nelson, M., & Edwards, E. (2006). Party Competition and European Integration in East and West: Different Structure, Same Causality. In *Comparative Political Studies*, 39(2): 155–175.
 13. Martin Beluský: Členstvo v NATO nás priamo zapája do konfliktov. Riešením je neutralita Slovenska! (2022). Official portal of the Kotlebovci – Ľudová strana Naše Slovensko. Available at: <http://kotlebovci.sk/2022/03/martin-belusky-clenstvo-v-nato-nas-priamo-zapaja-do-konfliktov-riesenim-je-neutralita-slovenska/>.
 14. Metodieva, A. (2019). *Russian Narrative Proxies in the Western Balkans*. Washington: German Marshall Fund of the United States. Available at: <http://www.jstor.com/stable/resrep21239>.
 15. Okupanti z NATO nám želajú šťastný nový rok. (2018). Official portal of the Communist Party of Slovakia. Available at: <http://kss.sk/okupanti-z-nato-nam-zelaju-stastny-novy-rok>.
 16. Pisciotta, B. (2016). The Center-Periphery Cleavage Revisited: East and Central Europe from Postcommunism to Euroscepticism. In *Nationalism and Ethnic Politics*, 22(2), 193–219. DOI: <https://doi.org/10.1080/13537113.2016.1169063>.
 17. Politický program Vzdoru-strany práce. (2018). Official portal of the VZDOR-SP. Available at: https://vzdor.org/?page_id=4720.
 18. Pracovný program – Republika. (2022). Official portal of the Republika party. Available at: <https://www.hnutie-republika.sk/program/>.
 19. Predstavujeme vám volebný program SHO: Alternatíva pre Slovensko. (2019). Official portal of the Slovak Movement of Resurgence. Available at: <https://sho.sk/predstavujeme-vam-volebny-program-sho-alternativa-pre-slovensko/>.

20. *Program KSS*. (2022). Official portal of the Communist Party of Slovakia. Available at: <https://kss.sk/program>.
21. Raunio, T., Wagner, W. (2020). The Party Politics of Foreign and Security Policy. In *Foreign Policy Analysis*, 16(4): 515–531. DOI: <https://doi.org/10.1093/fpa/oraa018>.
22. Samson, I. (1997). *Die Slowakei zwischen Annäherung an Moskau und Streben nach Westintegration*. (Berichte / BIOst, 2-1997). Köln: Bundesinstitut für ostwissenschaftliche und internationale Studien. Available at: <https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/4279>.
23. *Spoločne proti „obrannej“ dohode s USA!* (2022). Official portal of the VZDOR-SP. Available at: <https://vzdor.org/?p=5866>.

CZU 355.02:342.7

PERSPECTIVE ASUPRA SECURITĂȚII UMANE ȘI MODERNIZĂRII SOCIOPOLITICE⁴⁵

Serghei SPRINCEAN⁴⁶

Renata COZONAC⁴⁷

Rezumat: *Principalele direcții de acțiune ale instituțiilor sistemului de securitate trebuie să includă întărirea cooperării interinstituționale, inclusiv prin finalizarea eforturilor vizând definirea clară și cuprinzătoare a priorităților de securitate națională și stabilirea procedurilor standard de operare; intensificarea colaborării în limitele legale între organele de securitate a statului, organizațiile nonguvernamentale și societatea civilă cu privire la creșterea credibilității celor dintâi în rândul cetățenilor; perfecționarea sistemului național de management al crizelor, pentru acțiunea coerentă a autorităților și instituțiilor cu responsabilități în înlăturarea unor eventuale riscuri de securitate națională. În contextul promovării concepției securității umane s-a remarcat Școala de la Copenhaga care a constituit un punct central pentru studiul conceptului de securitate națională. Ca rezultat a fost extinderea și aprofundarea domeniului de securitate națională prin identificarea cuprinzătoare a principalelor sectoare ale sale. Reprezentanții Școlii de la Copenhaga consideră că securitatea colectivităților umane este afectată de cinci sectoare principale: militar, politic, economic, societal și de mediu. Această delimitare a făcut posibilă evaluarea sectorului securității naționale în funcție de principalele amenințări și vulnerabilități din zonele de securitate.*

Cuvinte cheie: securitate umană, modernizare, securizare, Școala de la Copenhaga, amenințare.

PERSPECTIVES ON HUMAN SECURITY AND SOCIAL-POLITICAL MODERNIZATION

Abstract: *The main directions of action of the security system institutions should include strengthening inter-institutional cooperation, including by finalizing efforts to clearly and comprehensively define national security priorities and esta-*

⁴⁵ The paper was written as part of the project VEGA 1/0842/21 entitled: Building of Cooperative Security and the Position of the Slovak Republic.

⁴⁶ Serghei SPRINCEAN, dr. hab., conf. univ., Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, Republica Moldova sprinceans@yahoo.com

⁴⁷ Renata COZONAC, doctorandă, Școala doctorală de Științe Sociale și ale Educației, USM, Republica Moldova

blish standard operating procedures; intensifying the collaboration within the legal limits between the state security bodies, non-governmental organizations and the civil society regarding the increase of the credibility of the former among the citizens; improving the national crisis management system, for the coherent action of the authorities and institutions with responsibilities in eliminating possible national security risks. In the context of promoting the concept of human security, the Copenhagen School stood out, which was a central point for the study of the concept of national security. As a result, the field of national security has been expanded and deepened by comprehensively identifying its main sectors. Representatives of the Copenhagen School believe that the security of human communities is affected by five main sectors: military, political, economic, societal and environmental. This delimitation made it possible to assess the national security sector in the light of the main threats and vulnerabilities in the security zones.

Key words: human security, modernization, security, Copenhagen School, threat

Introducere:

În condițiile procesului de globalizare și creștere a interdependențelor dintre state, problema securității se extinde la nivel local, regional, național și internațional, totuși elementul esențial de la care pornește este nivelul individului [1, p. 201]. Sistemele de securitate abordate atât la nivel național, cât și internațional, nu pot fi percepute doar din perspectiva statelor-națiune și a intereselor acestora, deoarece ideea de securitate vizează în primul rând siguranța individului și a intereselor acestuia în concordanță cu comunitatea din care face parte, în consecință studiile de securitate contemporană trebuie să înceapă cu fundamentarea noțiunii de securitate pe interesele și bunăstarea persoanei.

În perioada în care ne aflăm, conceptul de securitate a suferit modificări considerabile, iar pericolele și amenințările la adresa securității au devenit tot mai variate și greu de definit. Dacă în trecut pericolele militare clasice veneau de la un oponent cunoscut, cele din prezent, sunt centrate pe ființa umană și nu pot fi contracarate prin creșterea potențialului militar sau izolarea totală.

Reconceptualizarea noțiunii de securitate are loc în contextul în care statele și ceilalți actori ai sistemului internațional percep în mod diferit provocările la adresa securității, dar există un consens larg că securitatea nu poate fi redusă doar la dimensiunea militară, iar siguranța unui stat depinde și de securitatea celorlalți actori.

Metodologia aplicată:

Metodologia studiului este conectată la cele mai importante imperative ale societății umane de supraviețuire în condițiile crizei contemporane [2, p. 84], dar depinde și de resursele disponibile, puse la dispoziție de cadrul instituțional și

conjunctural. Metodologia cercetării ține cont de caracterul și natura obiectivelor și de complexitatea investigației. Aspectele metodologice ale studiului sunt strict legate de diversitatea de abordări a problematicii modernizării sociale și securității. Aceste aspecte vor fi abordate prin prisma unui proces de îmbinare a specificului celor două concepte-cheie. Rezultatul acestor transformări și ajustări vor genera permutarea accentului în cercetare de la securitatea axată pe putere militară, pe apărarea și cucerirea de teritorii, de fortificarea frontierelor și a instituțiilor destinate apărării și contracarării pericolelor de securitate, la cea a persoanelor și indivizilor [3, p. 127]. Metodologic, conceptele de modernizare și securizare umană cuprind și identifică șapte elemente definitorii, care cuprind un spectru larg de amenințări securitare; securitatea comunității umane și securitatea politică, care vizează edificarea și îmbunătățirea unui climat social și unui mediu de viață mereu direcționat către progres social și dezvoltare umană durabilă, prin respectarea drepturilor omului și fortificarea bunei guvernări în folosul cetățeanului [4, p. 155].

Rezultatele investigației:

Scopul fundamental al conceptului de securitate umană este de a se ridica deasupra limitelor impuse de abordările tradiționale asupra fenomenului de securitate. Astfel noile accepțiuni ale securității umane caută să atingă un nivel superior de înțelegere a noțiunii de securitate dincolo de sensul militar tradițional al acesteia [5, p. 94]. Conceptul de securitate fiind prezentat într-un cadru multidimensional ce include securitatea economică, alimentară, a sănătății, a mediului, securitatea personală, politică, a comunității etc.

Securitatea umană se referă, în particular, la dimensiunile nonmilitare ale securității. Securitatea națională și cea umană sunt elemente interdependente și complementare, iar dimensiunile nonmilitare ale securității și cele militare sunt, de asemenea strâns legate între ele [6, p. 182]. Securitatea umană include securitatea națională și socială, deoarece sfera sa de referință este deosebit de extinsă: reducerea și combaterea violenței, lupta împotriva terorismului, reducerea delicvenței, combaterea traficului de arme și de persoane, management de criză, asistenta post dezastru, ameliorarea mediului, lupta împotriva discriminării.

Noile abordări asupra dimensiunii umane a securității se axează pe ideea de modernizare, dar și pe cea care de obligație a statelor care trebuie să se protejeze de amenințările venite din exterior, model după care și persoanele nu vor fi cu adevărat în siguranță dacă nu vor fi protejați de riscurile îmbolnăvirii, subnutriției și foametei, șomajului, lipsei locului de trai etc [7, p. 48].

Noțiunea de securitate umană vizează vulnerabilitățile și amenințările la adresa ființei umane dintr-o perspectivă umană și integratoare. Securitatea umană reflectă nevoia indivizilor de securitate, relaționată cu nevoile sale de bază: accesul la apă potabilă și la hrană, securitatea energetică și ecologică, drepturile și libertățile în plan social-economic, piața muncii, salarii echitabile, protecția

față de folosirea abuzivă a violenței de orice tip [8, p. 196].

Ideea de securitate umană este strâns legată de conceptul de dezvoltare umană și drepturile omului. Securitatea umană include ambele concepte și le transformă, creând un tot unitar. La momentul de față, toate societățile și statele depind din ce în ce mai mult de acțiunile celorlalte societăți sau state, acest fapt fiind clar atunci când vorbim de mediul înconjurător, de terorismul politic, sau chiar de nivelul economic existent într-un stat [9, p. 67].

Specificul securității umane într-o perspectivă globală se fundamentează pe reinterpretarea fenomenului securitar, prezentându-l ca pe unul multidimensional ce cuprinde securitatea economică, alimentară, a sănătății, a mediului, securitatea personală, politică, a comunității, fiind arondat concepției cu privire la drepturile fundamentale ale omului [10, p. 131]. Pe de altă parte, problematica siguranței persoanei implică nu doar apărarea echității sociale, a drepturilor omului, dar și eliminarea sau diminuarea semnificativă a riscurilor umane în contextul schimbărilor globale ce comportă pericole imediate și latente [11, p. 50].

Securitatea umană, de rând cu protecția drepturilor omului, în contextul actual de dezvoltare poate fi asigurată prin intervenția persoanei juridice ce a avut de suferit de pe urma încălcării drepturilor și a violării securității personale [12, p. 188]. Totuși, în general, securitatea umană se referă, în primul rând, la asigurarea unui grad de securitate a indivizilor ca un tot întreg în context social și nu doar a persoanelor luate separat. Acest lucru este demonstrat și prin tendințele organizațiilor din cadrul societății civile, a opiniilor și acțiunilor elitelor intelectuale și a mediului academic de cercetare care au un punct de vedere comun în ceea ce privește impunerea unui climat de securitate și respect reciproc la nivelul întregii societăți [13, p. 15].

Asigurarea securității persoanei umane și securizarea dezvoltării omenirii, aprofundarea proceselor democratice și soluționarea pozitivă a dilemelor democrației prin depășirea problemelor globale, ridicarea nivelului de trai a populației Terrei, promovarea modului sănătos de viață și ocrotirea sănătății, oferirea unei perspective sustenabile de dezvoltare pe termen lung, promovarea intereselor fundamentale ale societății de azi și a generațiilor de mâine, nu pot fi realizate în afara unui cadru legal adecvat și a unei concepții bine elaborate și cu succes implementate în domeniile securității umane, a siguranței persoanei [14, p. 39].

În condițiile intensificării provocărilor globale la adresa securității umane se evidențiază tot mai reliefat faptul că scopul esențial al strategiilor și politicilor în sferile securității umane, a siguranței persoanei, al activității instituțiilor din aceste sectoare, nu constă în conferirea unui sentiment abstract și fals de confort și siguranță atât pentru individul uman, cât și pentru colectivitate, ci în crearea și menținerea unor condiții favorabile pentru soluționarea celor mai stringente probleme securitare, politice, economice, sociale, demografice, tehnologice, dar mai întâi de toate a dilemelor și crizei morale ale omenirii care continuă să fie supusă impactului distructiv al amenințător și pericolelor globale la nivelul fiecărei persoane luate în parte [15, p. 99].

În contextul redefinirii viziunilor cu privire la amenințările globale, conceptul folosit tot mai des este acela de securitate globală. Utilizarea acestui concept este determinată de faptul că securitatea la nivel global este atât subiectul, cât și obiectul de referință al securității, prin urmare toate studiile asupra securității indiferent de nivel (național, regional, internațional) trebuie să pornească de la starea globală de securitate. În contextul asigurării securității globale, ființa umană este elementul fundamental în cadrul oricărei forme de orânduire socială, iar nivelul de asigurare a securității acesteia se oglindește în securitatea comunității din care face parte [16, p. 57]. Prin urmare securitatea globală este o stare ce reflectă conștientizarea absenței riscurilor, pericolelor și amenințărilor la nivel global asupra valorilor și intereselor oamenilor (sub orice formă), dar și mecanismele de control ale acestei percepții și de constituire a sa.

Concluzii:

Ultimele decenii s-au intensificat provocările globale la adresa securității în general, în special la adresa securității umane. Acesta a devenit un fenomen determinant pentru civilizația umană în epoca contemporană. Dar pentru a pătrunde în esența problemei e necesar să discernem factorii ecuației.

Complexitatea adusă de modernitate și de lumea globală, încercările sociale, economice, culturale sau ecologice, ambițiile înalte ale unei populații conectate la modele de prosperitate din întreaga lume, fac statul incapabil să poată rezolva eficient aceste provocări. Cooperarea cu societatea civilă, prin intermediul dialogului sau parteneriatului cu numeroși experți, îmbunătățește procesul guvernării și asigură dezvoltare economică globală. În varianta ideală a acestei colaborări interesele cetățenilor sunt manifestate în deciziile guvernamentale. Totodată, abordarea critică asupra acestei relații dintre stat și societatea civilă este că interesele economice sunt cele care primează, iar cetățeanul are de suferit într-un final.

Domeniul securității devine unul important și prin prisma altor provocări sociale. Comparativ cu alte preocupări a societății contemporane, preocupările pentru domeniul securității devin cele mai copleșitoare, în contextul în care riscurile și amenințările securității sunt capabile să pericliteze și să minimizeze orice al efort de al societății de a progresa. Pe de altă parte, percepția securității de către persoana umană, dar și de opinia publică, este trecută printr-un filtru emotiv, subiectiv și foarte individualizat conjunctural.

Progresul tehnologic tinde să subordoneze și să distorsioneze raporturile tradiționale dintre actorii politici și sociali în domeniul securitar, în pofida intensificării unor manifestări asistemice și periferice (de exemplu, terorismul). Soluționarea crizei mondiale globale, în contextul edificării unui sistem sustenabil al securității umane, reprezintă doar un prim pas către o dezvoltare durabilă a societății umane. Din arsenalul de metode și căi de depășire a crizei mondiale se desprind unele ce se pot dovedi mai eficiente și mai binevenite pentru atinge-

rea scopului propus, precum edificarea societății inovaționale și informaționale, securizarea relațiilor sociale în interiorul sociumului, dar și în raport cu mediul ambiant, cu natura în genere, însă, pe departe, scientizarea și dezvoltarea biotehnologică a societății viitorului par a fi căile cu amploarea și rezonanța cea mai importantă pentru declanșarea mecanismului social al autoorganizării și asigurării continuității eforturilor pentru atingerea dezideratului final - supraviețuirea durabilă și calitativă a Omului.

Este important de redefinit securitatea umană în context global, apropiată de concepția securității globale. Conceptul de securitate globală trebuie să fie abordat prin prisma unui proces de modificare pe mai multe paliere, iar rezultatul acestor transformări trebuie să fie schimbul centrului de greutate de la securitatea axată pe teritorii, frontiere și instituții la cea a indivizilor și modificarea modalităților de asigurare a securității de la consolidarea puterii militare prin achiziționarea de armament la dezvoltarea umană sustenabilă în plan global.

Vom remarca aici că atât problematica siguranței personale, cât și a securității umane, posedă o dublă perspectivă de natură subiectiv-obiectivă asupra conștientizării riscurilor, amenințărilor, problemelor sau vulnerabilității securitare, dar și a stării de siguranță sau protecție.

Implementarea practică a concepțiilor de securitate umană și siguranță a persoanei are ca scop principal depășirea limitelor impuse conceptualizării fenomenului securității și siguranței de sensul tradițional: militar și internațional al concepției securitare. În sens aplicativ, problematica siguranței persoanei și securității umane este apropiată de asigurarea securității în situații de urgență, mai cu seamă la nivel macro, regional și global.

Referințe bibliografice:

1. BUZAN, B. *Popoarele, statele și teama. O agendă pentru studii de securitate internațională de după războiul rece*. Chișinău: Cartier. 2000. 386 p.
2. ROȘCA, L. *Supraviețuirea, moralitatea și potențialul personalității umane: analiză teoretico-metodologică*. Monografie. Chișinău: CEP UASM, 2007. 330 p.
3. SPRINCEAN, S. *Securitatea umană și bioetica. Monografie*. Chișinău: F.E.P. "Tipografia Centrală". 2017, 304 p. ISBN 978-9975-53-589-2.
4. WEINERT. M.S. *From State Security to Human Security*. In: The Ashgate Research Companion to Ethics and International Relations / Patrick Hayden (ed.). Farnham: Ashgate, 2009, p. 151-165.
5. SPRINCEAN, S. *Democratizarea și securitatea umană în condițiile agravării problemelor globale*. În: Statul, securitatea și drepturile omului în condițiile societății informaționale. Conferință științifico-practică internațională. 12-13 decembrie 2019. Chișinău: Tipografia "Artpoligraf", 2020, p. 89-100. ISBN 978-9975-3462-2-1.
6. SPRINCEAN, S. *Politici de asigurare a securității umane în condiții pandemice*. În: Top 10 probleme politice a societății în contextul pandemiei de

- coronavirus de tip nou. / red. șt. V. Juc. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice (F.E.-P. «Tipografia Centrală»). Subcap. 2.5. 2022, p. 179-218
7. SHILDRICK, M. *Leaky bodies and boundaries: feminism, postmodernism and (bio)ethics*. London: Routledge, 1997. 252 p.
 8. SPRINCEAN, S.; SOHOȚCHI T.-S. *Filosofia securității umane în contextul provocărilor contemporane*. În: Filosofia și perspectiva umană: sustenabilitatea gândirii filosofice în societatea post-pandemie. Materialele conferinței științifice consacrate Zilei Mondiale a Filosofiei, 19 noiembrie 2020. Institutul de Istorie. / Coord. A. Pascaru. Chișinău: Tipogr. "Lexon Prim". 2020, p. 194-205. ISBN 978-9975-3334-2-9.
 9. NEAG, M.-M. *Reformarea și guvernanta securității umane*. În: Implicații economice, politice și militare asupra securității umane în etapa postconflict. / coord. Mihai Marcel Neag. Sibiu: Editura Academiei Forțelor Terestre „N. Bălcescu”, 2011, p. 62-73.
 10. SPRINCEAN, S. *Provocări la adresa securității umane în condițiile globalizării*. În: Mediul strategic de securitate: tendințe și provocări. Materiale conferinței științifice internaționale. 18 mai 2017. / Red. șt. R. Grosu. Chișinău: Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”. 2018, p. 128-135. ISBN 978-9975-3174-2-9.
 11. ТЕЙЯР ДЕ ШАРДЕН, П. *Феномен человека*. Москва: Наука, 1987. 240 p.
 12. SPRINCEAN, S. *Perspective de asigurare a siguranței persoanei în contextul realizării securității umane*. În: Studii Naționale de Securitate. Revistă științifico-practică. Institutului Național de Informații și Securitate „Bogdan, Întemeietorul Moldovei”. Nr. 1(1), 2020, p. 185-200. ISSN 2587-3822.
 13. ȘTEFANACHI, B. *Globalizare, dezvoltare și securitate umană*. În: Sfera Politicii, vol. XIX, nr. 12 (166), decembrie 2011, p. 13-23.
 14. SPRINCEAN, S.; SOHOȚCHI, T.-S. *Incursiuni în studiul securității umane și siguranței persoanei*. În: Perspectivele și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației. Materialele Conferinței Internaționale, 4 iunie 2021, ediția a VII-a, Cahul, US “Bogdan Petriceicu Hasdeu”. / Coord. S. Cornea. 2021. Volumul VIII, partea 1. Cahul: USC, p. 38-42.
 15. SPRINCEAN, S.; SOHOȚCHI T.-S. *Importanța componentei educaționale în procesul de asigurare a securității umane*. În: Performanța în educație: factor-cheie în asigurarea securității umane. Materialele Conferinței științifico-practice internaționale, 9-10 octombrie 2020. Academia de Administrare Publică. / Coord. Ludmila Roșca. Chișinău: Tipogr. „Print-Caro”. 2020, p. 97-104. ISBN 978-9975-3492-0-8.
 16. BADESCU, C. *Humanitarian Intervention and the Responsibility to Protect: Security and Human Rights*. London: Routledge, 2010. 212 p.

CZU 327+342.5

PRAGMATISMUL GEOPOLITIC – SURSĂ DE GHIDARE A ACTULUI DE GUVERNARE

Dana PAIU⁴⁸

Abstract: *În lumea contemporană devine tot mai evident faptul că, geopolitica dintr-o știință teoretică se ramifică într-o știință de aplicare practică. Adică, sunt descoperite paradigme, formule matematice prin care se fortifică momentele teoretice, astfel ele capătă o nuanță practică, aproape de argumentul matematic. Evident că, această direcție a devenit practicabilă doar în ultimii cincizeci de ani și sunt încă multe alte momente care necesită o cercetare suplimentară. Totuși, încercarea de a aplica formule deja descoperite în actul de guvernare este una necesară pentru evitarea eventualelor obstacole și erori. În momentul actual, tot mai multe țări concomitent efectuează diverse cercetări și utilizează aplicarea pragmatică a geopoliticii, ceea ce va aduce știința geopoliticii la un alt nivel calitativ, iar randamentul guvernării, în plan național și în plan global, va spori indubitabil.*

Cuvinte cheie: geopolitică, formulă, act de guvernare, pragmatism, randament.

THE GEOPOLITICAL PRAGMATISM – THE SOURCE OF GUIDANCE OF THE GOVERNING ACT

Abstract: *In the contemporary world it is becoming more and more obvious that the geopolitics of theoretical science is branching out into a science of practical application. That is, paradigms are discovered, mathematical formulas that strengthen the theoretical moments, so they acquire a practical nuance, close to the mathematical argument. Obviously, this direction has only become practicable in the last fifty years and there are many other times that require further research. However, the attempt to apply formulas already discovered in the governing act is necessary to avoid possible obstacles and errors. At present, more and more countries are simultaneously conducting various researches and using the pragmatic application of geopolitics, which will bring the science of geopolitics to another qualitative level, and the efficiency of government, nationally and globally, will undoubtedly increase.*

Key words: geopolitics, formula, governing act, pragmatism, efficiency.

Chiar de la momentul afirmării geopoliticii ca disciplină științifică ea s-a pomenit la o răscruce. Unii savanți considreau și consideră că ea trebuie să rămână

⁴⁸ Dana PAIU, doctorandă, Academia de Administrare Publică din Moldova, danapaiu78@gmail.com

o disciplină teoretică, academică, de analiză, ceva de genul geografiei politice. Pe când ații o văd ca pe o disciplină științifică aplicată, cu abordări concrete ce pune accentul pe coordonata practică, pragmatică a acestei discipline. Fiind știința despre raportul dintre spațiu, populație, putere se dorea și se dorește ca geopolitica să fie o disciplină aplicabilă, instrument util pentru guvernare. Deși se ține cont și de cazul trist când naștii germani au utilizat geopolitica ca pe o sursă de inspirație pentru poftele lor de cuceriri teritoriale, caz care a dus la trecerea geopoliticii într-un con de umbră, după al doilea război mondial, cu repercusiuni grave pentru savanții germani implicați în aceste procese. Și de aici teama de a trece linia de demarcare între teoria abstractă și aplicarea practică a investigațiilor, teoretice, încadrarea lor în alte structuri științifice adiacente, cum ar fi matematica, economia, sociologia, arta militară ș.a.

„S-a discutat mult în literatura de specialitate dacă geopolitica trebuie să aibă o finalitate practică, dacă ea poate fruniza informații și evaluări orientative factorilor de decizie politică...finalitatea a reprezentat una dintre cele mai sensibile probleme în toată dezbateră pe marginea geopoliticii de-a lungul vremii...este dificilă astăzi tentativa de a recupera un sens aplicat al geopoliticii, după ce aceasta a fost asociată cu o practică istoricește condamnabilă” [3, p.12]. Dar o astfel de abordare, motivată istoric și instrumentată politic condamnă la dispariție o disciplină științifică menită prin esența sa să ajute la actul guvernării, urmărind repartizarea forțelor în delicatul echilibru al puterii, în raporturile dintre spații și populații. Anume aspectul practic deschide noi posibilități de afirmare ca o disciplină științific utilă în relațiile internaționale contemporane.

Savantul român Ion Conea intuind coordonata practică argumenta și opina încă în perioada interbelică: „Geopolitica este teoria dependenței evenimentelor politice de teritoriu. (...)Geopolitica urmărește să furnizeze indicații pentru acțiunea politică și să fie îndreptar în viața politică. Ca atare, ea devine o tehnologie capabilă să conducă politica practică până la punctul la care se produce avântul novator al acțiunii. Și numai cu ajutorul ei, acest avânt ar putea avea drept punct de plecare pentru a realiza știința și nu neștiința” [1, p.19-20]. Evident, pe măsură ce-au fost conturate toate direcțiile de acțiune a geopoliticii, componenta aplicativă a fost scoasă din câmpul teoretic și pusă la încercare pe terenul aplicării practice a potențialului geopolitic.

Sociologul român Anton Golopenția merge și mai departe în deschiderea parantezelor „Cercetarea geopolitică nu este, deci numai geografică, ori numai economică, ori numai politică, ci este concomitent geografică, economică, socială, culturală, politică” [6, p.106].

Aceste preocupări de sintetizare a mai multor discipline științifice, în scopul de a obține o rezultantă obiectivă, a impus disciplina geopoliticii să opereze în parametrii sesizabil practic. În ultimul timp savanții din școala anglo-saxonă care e remarcabilă prin abordarea pragmatică a posibilităților geopolitice, emit propuneri și mai îndrăznește ce vizează viitorul geopoliticii ca pe o posibilitate de constatare și prognozare a fenomenelor politice [2] și în acestă propunere

se conține o doză mare de adevăr, căci în anul 1940 Anton Golopenția a definit că obiectul geopoliticii „...îl constituie potențialul statelor” [6, p.106] și „Întrucât statele sunt realități istorice, iar din perspectiva cercetării cu privire la ele își pierd actualitatea, cercetarea geopolitică este continuă” [3, p.16].

Întemeietorul geopoliticii Friedrich Ratzel formulează câteva legi în care se reflectă principiile creșterii spațiale a statelor, principii care definesc și relațiile dintre statele vecine:

„1. Spațiul unui stat crește odată cu creșterea culturii sale; 2. Creșterea spațială a statelor însoțește alte manifestări ale dezvoltării lor, cum sunt forța ideilor, intensitatea comerțului, activitatea desfășurată în diverse sfere; 3. Statele se extind prin asimilarea sau absorbirea unităților politice având o importanță mai redusă; 4. Frontiera constituie organul periferic al statului și în această calitate servește drept martor al creșterii, tăriei sau slăbiciunii sale, precum și a schimbărilor survenite în organismul său” [4, p.10].

De la aceste principii generale s-a ajuns la determinarea coeficientului de presiune denumit de Alexander Supan *druckquotient* (Dk) [coeficientul de presiune – n.n.] și care se calculează în baza formulei: $Dk = P_{v1} + P_{v2} / P_p$ [9, p.75].

Unde : P_{v1} – populația țării vecine unu;

P_{v2} – populația țării vecine doi;

P_p – populația proprie.

În cazul Republicii Moldova coeficientul de presiune asupra statului este echivalent cu cifra obținută din următorul calcul:

$Dk = R + U / RM = 22.215.421 + 44.291.413 / 4.128.047 = 16, 1109$ unități.

Unde: R – România;

U – Ucraina;

RM – Republica Moldova.

Acesta fiind coeficientul presiunii demografice asupra statului Republica Moldova. Pentru comparație acest coeficient în cazul României, în anul 2013, constituia 3,354 unități [10, p.142]. În fond, coeficientul determină interesul altor populații față de spațiul tău care trebuie să-l stăpânești pentru a nu a-l pierde. Deci strategiile și tacticile politicii externe ale statului este necesar a fi puse în concordanță cu indicatorii de principiu. Astfel, în baza lor se vor alcătui alianțe, se va purcede la aderări și la diverse posibilități de cooperare strategică. „Metoda *druckquotientului* se poate extinde, întrucât presiunile de azi, nu sunt numai demografice, ci și de altă natură. Într-un articol *Consecințe ale extinderii NATO și UE asupra securității zonei Mării Negre* [5] au fost făcute niște calcule reale la vremea respectivă” [10, p.143].

În context, examinăm cazul cheltuielilor militare în % din Produsul Intern Brut care reflectă coeficientul de presiune militară, precum urmează:

Cheltuieli militare / PIB în Ucraina = 1,4 unități;

Cheltuieli militare / PIB în România = 1,3 unități;

Cheltuieli militare / PIB în Republica Moldova = 0,4 unități.

Dk Republica Moldova = 1,4 unități Ucraina + 1,3 unități România / 0,4 Re-

publica Moldova = 6,75 unități. România la acest capitol are, spre exemplu, 6,36 de unități.

Cercetătorii contemporani, tot mai insistent, caută descoperirea formulelor care din punct de vedere matematic ar descrie potențialul geopolitic al unei țări, al unei regiuni, al unui grup de state. Compararea potențialului de putere în acest caz devine evidentă și ilustrativă pentru factorii decizionali. De remarcat faptul că, pe parcursul timpului s-au căutat algoritmii care pot, în linii mari, să înglobeze principalii parametri de evoluție a unui stat și să ne genereze rezultatul final ca pe o constantă a puterii de stat.

Una dintre cele mai interesante și consistente formule a fost propusă de către savantul Ray S. Cline [7, p.102]. O formulă care conjugă componentele populației și teritoriului care formează în geopolitică MASA CRITICĂ la care se adaugă Puterea economică și desigur tot aici se adaugă puterea militară, care este un factor cu pondere majoră în formula puterii. Ca factori complimentari, dar care nu pot fi ignorați se adaugă Strategia Națională (un factor principal pentru statele în stadiu de formare cum este Republica Moldova) și nu poate fi ignorată voința populației care prin votul său decide destinele guvernării și implicit al puterii statului.

În final avem formula lui Ray S. Cline în transcriere matematică :

PUTEREA = MASA CRITICĂ (Populația și teritoriu) + PUTEREA ECONOMICĂ + PUTEREA MILITARĂ x Planificarea coerentă a strategiei naționale + voința, ceea ce putem transcrie în următoarea formulă:

$$P = (Mcr + E + M) \times (s + V).$$

Ca să conștientizăm situația reală în care se află Republica Moldova este suficient să luăm pentru comparație componenta „Masa critică” din formula propusă de savantul american pentru a înțelege ce presiune se pune pe frontierele țării la est și la vest. Câmpul de manevră a statului nostru este predistinat de matricea din care face parte. Este un indiciu clar pentru guvernarea care formulează direcțiile strategice ale politicii externe.

Vest	România				
	suprafața	populația	PIB	cheltuieli militare	Planificarea strategică + voința politică
	238397 km ²	19.186.000	213,9	1,3 % din PIB	1
$P = (Mcr + E + M) \times (s + V) = (238397 + 19186000 + 2,78 + 213,9) \times 1 = 19424613,68$ Puterea României de împărțit la puterea Republicii Moldovei = 19424613,68 : 4161897,1 = 4,66 unități convenționale. În rezultat obținem: puterea României raportată la puterea Republicii Moldova este mai mare de 4,66 ori.					

Centru	Republica Moldova				
	suprafața	populația	PIB	cheltuieli militare	Planificarea strategică + voința politică
	33843 km ²	4.128.047	6,197	0,4 % din PIB	1
	$P = (Mcr + E + M) \times (s + V) = (33843 + 4128047 + 6,197 + 0,0274) \times 1 = 4161896,1$				
Est	Ucraina				
	suprafața	populația	PIB	cheltuieli militare	Planificarea strategică + voința politică
	603550 km ²	44.291.413	198	1,4 % din PIB	1
	$P = (Mcr + E + M) \times (s + V) = (603550 + 44291413 + 198 + 2,72 = 44895163,7$				
	Puterea Ucrainei de împărțit la puterea Republicii Moldova = $44895162,4 : 4161897,1 = 10,7 \text{ unități convenționale.}$				
	În rezultat obținem: puterea Ucrainei raportată la puterea Republicii Moldova este mai mare de 10,7 ori.				

Și dacă presupunem că în viitorul apropiat Ucraina va fi admisă în NATO și UE, ea va forma un cuplu de interese politice cu România, astfel încât în cadrul matricei geopolitice vom avea un raport de putere relativ la Republica Moldova, precum urmează: 10,7 unități convenționale ale Ucrainei plus 4,66 unități convenționale ale României vor rezulta cu 15,36 unități convenționale mai mare decât puterea Republicii Moldova.

Evident că această formulă nu reprezintă abordarea exhaustivă a unei situații, dar aici contează foarte mult efortul de a face sinteza, găsind o cale care permite explicit modificarea termenilor în funcție de noile condiții apărute și care pot influența factorul puterii. „Apare limpede că avem de-a face cu o ecuație care definește puterea pornind de la achizițiile teoretice și de la experiența acumulată la sfârșit de secol și de mileniu. Astăzi, elementele care alcătuiesc resursele a ceea ce literatura de specialitate numește putere necuantificabilă („intangible power”), intră din din ce în ce mai pregnant în ecuațiile care tind să evalueze forța unui stat” [3, p.216]. Ceea ce ne permite să facem analiza teoretică la diverse state mai exactă, ușor comparabilă, obținând în final rezultate mai obiective. E firesc ca acestă preocupare să fie extrapolată și în cazul matricei geopolitice pentru a ne face o imagine clară despre eficiența sau ineficiența unor asemenea asocieri.

În cazul matricei geopolitice putem opera cu o ecuație de gradul întâi care ilustrează perfect potențialul politic al matricei în două situații diferite. Matricea geopolitică din care face parte Republica Moldova este compusă din trei state vecine care au aspirații politice similare, iar ideile lor converg spre o colaborare și mai strânsă, și mai eficientă, sugerând crearea unui pol de influență într-un spațiu extins din sud-estul Europei.

Statele – România, Republica Moldova și Ucraina pot constitui o matrice geopolitică și rezolva câteva probleme principiale de interes comun. România intenționează să adere la zona Schenghen, Republica Moldova aspiră la integrarea în Uniunea Europeană, iar Ucraina își propune planul maxium – integrarea în Uniunea Europeană și aderarea la NATO. Republica Moldova nu poate pune frontal problema aderării la NATO din cauza diferendului transnistrean, un conflict înghețat care a permis staționarea armatei Federației Ruse sub formula unor forțe pacificatoare. Această situație politică incertă a creat și creează mari probleme Republicii Moldova, care nu poate controla teritoriul ocupat de așa numita „Republică Nistreană”, unde există structuri de stat paralele, care beneficiază de susținerea politică și logistică a Federației Ruse. În fond e o creație separatistă folosită ca model de verificare a unor strategii politice de creare a unor spații – cap de pod, de pe care ulterior se duce o politică de influență și destabilizare regională. Această situație confuză e menținută formal în baza statului de neutralitate a Republicii Moldova nerecunoscut de alte state, dar fixat în articolul 11 al Constituției Republicii Moldova.

Situația Ucrainei este și mai complicată, având un conflict activ în Donețk și Lugansk, generat de tensiunile separatiste și un teritoriu ocupat de Federația Rusă – Crimeea, iar mai recent un conflict militar deschis cu Federația Rusă, întrucât niciunul dintre cele două state n-a declarat război. Conform rigorilor, nici Republica Moldova, nici Ucraina, din cauza conflictelor existente nu pot solicita aderarea la NATO, dar reeșind din situația din regiune Alianța Nord Atlantică e gata să conlucreze în vederea acceptării acestor state în cadrul alianței.

În acest cadru devine foarte importantă situația când e bine să fie prognozată puterea matricei geopolitice fie și la nivel de simboluri. În cazul când intențiile politice a celor trei componente ale matricei coincid, au vectorul politic orientat în aceeași direcție, potențialul penetrării și probabilitatea atingerii a scopului propus sporește considerabil.

$$R + RM + U = UE + NATO$$

Din punctul de vedere al României persistă interesul să participe la această matrice, ea a parcurs drumul aderării la UE și NATO, fiind un ghid perfect. Pe de altă parte ea aspiră să fie acceptată în zona Schenghen și are nevoie să-și demonstreze aptitudinile de cooperare cu vecinii. Rezultatul este covârșitor când vectorul politic în cele trei state coincide ca direcție, iar conducerea de vârf armonizează pașii între state. Cu totul altfel se prezintă ecuația în cazul când Republica Moldova se vrea inclusă în orbita de interes al Federației Ruse. Așa cum au dorit să facă până în anul 2020 Partidul Socialiștilor în frunte cu liderul Igor Dodon, aflat la preșidenția Republicii Moldova.

$$R - RM + U = ? \text{ (matrice ineficientă)}$$

Cursul politic caracterizat prin ezitare și inconsecvență lungeste drumul spre UE și NATO, adică ne reduc șansele unei asocieri în timp util și acceptarea în familia europeană. Trebuie de ținut cont de faptul că potențialul geopolitic al României și al Ucrainei este considerabil mai mare și abaterile de la cursul pro-

pus inițial în cazul Republicii Moldova nu pot fi de durată, care în cele din urmă va fi obligată să se conformeze situației geopolitice. Axioma a fost lansată de Ion Conea "Geopolitica este viața politică exprimată prin geografie" și este valabilă în cazul Republicii Moldova [10, p.139]. „Republica Moldova este un stat mic și cu potențial redus, care se află în imposibilitate de a-și realiza eficient interesele nici la nivel subregional, dar și-a oficializat aspirații regionale, în sensul opțiunii strategice de integrare europeană, sperând mai degrabă să fie beneficiar pentru a desăvârși modernizarea, fiind absolut necesar de a valorifica vocația europeană a poporului său. Realizarea integrării europene nu presupune înrăutățirea relațiilor cu Federația Rusă și alte state din CSI, ci din contra, va oferi posibilități suplimentare pentru aprofundarea lor prin acorduri bilaterale, protejând-o de pretenții și presiuni de factură economică utilizate în scopuri vădit politice și vor permite să se consolideze pe „piețele tradiționale”, fără a figura în calitate de „punte de legătură”, care au pierdut din relevanță în condițiile interdependenței. Cetățenii Republicii Moldova vor avea de beneficiat de pe urma aderării la UE, mai întâi juridic, iar mai târziu și social-economic, dar incontestabil este că mai ales în perioada inițială sacrificiile sunt inevitabile.” [8] Statul Republica Moldova este cuprins ca între două paranteze de cele două state vecine – România și Ucraina, iar politica internă nu poate ignora această situație, care-i formulează cursul politicii externe, în caz contrar riscăm să circulăm pe contrasens.

Referințe bibliografice:

1. Conea Ion. O știință nouă: Geopolitica. În: Sociologie românească”. București: Institutul Social Român – Secția Sociologică, an. II, nr. 9-10, 1937, 487 p.
2. Dean Minix& Sandra Hawley „Global Politics ”, Wadsworth Publishing Company, Belmont 1998, 550 pag.
3. Dobrescu Paul, Bărgăoanu Alina, „Geoplitica”. – București, 2001, 216 pag.
4. Fifield R. &E. Pearcy „Geopolitics in Principle and Practice”, Ginn& Company, Boston, 1944.
5. Frunzeti Teodor, *Univers strategic*. – București, 2010, nr.1, 330 pag.
6. Golopenția Anton, „Însemnare cu privire la definirea preocupării geopolitice” în volumul „Geopolitica”, Craiova, 1940.
7. Henderson C.H., „International Relations Conflict and Cooperation at the turn of the 21 st century”, McGraw-Hill. – Boston, 1999, 520 pag.
8. Juc Victor, „Edificarea relațiilor internaționale postrăzboi rece: aspecte teoretico-metodologice și replieri geostrategice”. – Chișinău, 2011, Tipogr.- Sirius „STR, 248 pag.
9. Supan Alexander, „Leitlinien der allgemeinen politischen Geographie: Naturlehre des Staates”, Editura Walter de Gruyter GmbH & Co KG, 2021, 207 pag.
10. Văduva Gheorghe, „ Geopolitica. Teorii. Areale. Falii. Confluente (excurs geopolitic). – București, 2013, 446 pag.

CZU 327.51+061.1EU

IMPORTANȚA RELAȚIILOR DE COOPERARE DINTRE NATO ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ

Andrei GUȚU⁴⁹

Rezumat: *Uniunea Europeană lucrează împreună cu NATO pentru a preveni și rezolva crizele și conflictele armate din Europa și nu doar. Cele două organizații împărtășesc interese strategice comune și cooperează în spirit de complementaritate și de parteneriat. Dincolo de cooperarea pe diverse domenii, alte priorități-cheie pentru cooperare au menirea să asigure că eforturile de dezvoltare a capacităților se susțin reciproc, precum combaterea terorismului și a proliferării armelor de distrugere în masă. Conferința Științifică Internațională Strategia Securității Uniunii Europene în contextul Metamorfozelor Relațiilor Internaționale (II) 30 NATO atribuie o mare importanță relației sale cu Uniunea Europeană. Cooperarea strânsă între NATO și Uniunea Europeană este un element important în dezvoltarea unei „abordări comprehensive” pentru gestionarea crizelor și operațiunilor care necesită aplicarea efectivă a mijloacelor militare și civile.*

Cuvinte cheie: cooperare, NATO, Uniunea Europeană, dezvoltare, parteneriat.

THE IMPORTANCE OF COOPERATION BETWEEN NATO AND THE EUROPEAN UNION

Abstract: *The European Union is working with NATO to prevent and resolve armed crises and conflicts in Europe and beyond. The two organizations share common strategic interests and cooperate in a spirit of complementarity and partnership. In addition to cooperation in various fields, other key priorities for cooperation are to ensure that capacity-building efforts are mutually supportive, such as the fight against terrorism and the proliferation of weapons of mass destruction. NATO attaches great importance to its relationship with the European Union. Close cooperation between NATO and the European Union is an important element in developing a “comprehensive approach” to crisis management and operations that requires the effective application of military and civilian means.*

Key words: cooperation, NATO, European Union, development, partnership.

Introducere:

NATO (North Atlantic Treaty Organization) trebuie să rămână fundamentul securității colective a aliaților, dar și a Uniunii Europene (UE), având la bază

⁴⁹ Andrei GUȚU, Președinte al Institutului de Management Japonez, Chișinău, Republica Moldova.

principiile solidarității, unității și coeziunii între aliați. Această abordare trebuie să aibă în vedere o relație strânsă, în continuare, cu Uniunea Europeană, mai ales în contextul războiului din Ucraina. Apărarea colectivă, gestionarea crizelor și întărirea securității Europei prin cooperarea NATO-UE trebuie să fie sarcinile principale de acum încolo. Summitul NATO de la Bruxelles (29-30 mai 1989), sublinia că: „evoluția Europei spre o mai mare unitate politică poate conduce la întărirea componentei europene a efortului pentru securitate comună și a eficacității sale”. NATO și UE întrunesc, în actuala realitate geopolitică și geostrategică, o importanță și finalitate securitară sporită, pe plan regional, continental și global. Construcția unei Europe mai securizată și mai eficientă în fața sfidărilor viitoare se va face prin atragerea la activitățile sale a tuturor statelor spațiului european și euro-atlantic, într-o manieră democratică, participativă, punând integral în valoare virtuțile celor două organizații, NATO și UE. Frontierele suprapuse ale NATO și UE incumbă o acțiune unită de securizare, construirea unui răspuns politic și strategic eficace la amenințările multiple din mediul continental și global iar cele două organizații pot realiza, prin conjugarea eforturilor, o acțiune comună preventivă mai eficientă și un demers multilateral și profesionalizat contra pericolelor terorismului și armelor de distrugere în masă. Consensul și determinarea trebuie să prevaleze în fața riscurilor asimetrice la adresa Europei și a lumii, să ducă la sporirea complementarității acțiunilor organizațiilor europene și euro-atlantice pe plan militar, tehnologic, politic, diplomatic etc.

Scurt istoric: Relația NATO-UE:

Relația NATO-UE pornește de la Uniunea Europei Occidentale care a fost o organizație internațională și o alianță militară, însărcinată cu punerea în aplicare a Tratatului de la Bruxelles din 1954. UEO a fost fondat de șapte state, aliate cu Statele Unite ale Americii de-a lungul Războiului Rece (blocul capitalist și membrii NATO - Regatul Unit, Franța, Belgia, Luxemburg, Olanda, Italia și Germania de Vest). După sfârșitul Războiului Rece, obiectivele și instituțiile UEO au fost transferate către Politică Externă și de Securitate Comună (PESC) și Uniunea Europeană. Scopul principal (1954): Asistență reciprocă de rezistență împotriva oricărei agresiuni [4].

Conceptul de Identitate Europeană de Securitate și Apărare (European Security and Defence Identity) a apărut și s-a dezvoltat în cadrul NATO, în a doua jumătate a anilor '80, pe fondul reactivării, după o lungă „hibernare”, în urma Declarației summitului UEO de la Roma, a Uniunii Europei Occidentale. Declarația de la Roma confirma dorința celor șapte membri ai UEO (Regatul Unit, Franța, Belgia, Luxemburg, Olanda, Italia și Germania de Vest) de a coopera în interiorul organizației prin Securitate și Apărare Comună – PESAC (Common European Security and Defence Policy, CESDP) concept care a dobândit în ultimii ani tot mai multă substanță și care este parte componentă intrinsecă a PESC [2, p. 5].

Ideea unui pilon european în cadrul NATO a fost nu numai acceptată, ci și

chiar încurajată de către Alianța Nord-Atlantică. Dacă, la 11 decembrie 1987, Consiliul Atlanticului de Nord consemna doar, prudent, faptul că miniștrii UEO „au afirmat existența unei identități în domeniul securității europene, în sânul Alianței Atlantice”, summitul NATO de la Bruxelles (29-30 mai 1989), sublinia deja că „evoluția Europei spre o mai mare unitate politică poate conduce la întărirea componentei europene a efortului nostru pentru securitate comună și a eficacității sale”. Consiliul Atlanticului de Nord de la Bruxelles (17-18 decembrie 1990), ținea să sublinieze ideea beneficiilor biunivoce, pentru statele europene și consolidarea legăturii transatlantice, pe care edificarea unui pilon european în cadrul NATO era de natură să le genereze: „O identitate europeană în domeniul securității și un rol european în materie de apărare, reflectate în construcția unui pilon european în sânul Alianței, vor servi intereselor statelor europene și vor permite, totodată, întărirea solidarității atlantice”. Comunicatul Consiliului Atlanticului de Nord de la Copenhaga (7 iunie 1991) exprima preocuparea față de necesitatea elaborării unor „modalități practice ce vor permite asigurarea transparenței și complementarității necesare între Alianță și identitatea europeană de securitate și apărare”. Iar primul Concept strategic post-Război Rece, adoptat de către Alianța Nord-Atlantică la reuniunea la vârf a Consiliului Atlanticului de Nord de la Roma (7-8 noiembrie 1991) reitiera cu claritate ideea conform căreia identitatea europeană de securitate și apărare nu reprezintă o contrapondere la eforturile euroatlantice în sfera securității și apărării, ci, dimpotrivă, „Afirmarea unei identități europene de securitate și apărare și a unui rol european în materie de apărare, care se reflectă în consolidarea pilonului european al Alianței, va servi nu numai interesele statelor europene, ci va întări integritatea și eficacitatea Alianței în întregul său” [1, p. 21].

Parteneriatul strategic și cadrul de cooperare:

Pentru cooperarea NATO și UE sunt importante o serie de principii definitorii precum complementaritatea, evitarea duplicărilor, transparența și autonomia decizională, precum și implicarea deplină a aliaților non-UE (privind și din perspectiva apartenenței duble la nivelul celor două organizații; 20 din 30 de state NATO sunt și membre UE). Ambele organizații sunt interesate de asigurarea stabilității și securității în plan internațional, contribuind activ la aceasta prin instrumentele de care dispun. În contextul Summit-ului de la Bruxelles (11-12 iulie 2018) relațiile NATO-UE au continuat să progreseze semnificativ. Prealabil evenimentului, conducerea celor două organizații a semnat la 10 iulie 2018 o nouă Declarație comună (după cea inițială de la Varșovia din 2016) prin care se reconfirmă angajamentul de dezvoltare a parteneriatului. Totodată, au fost evidențiate 4 domenii prioritare de acțiune: mobilitatea militară, combaterea terorismului, consolidarea rezilienței la riscuri de natură biologică, radiologică, chimică și nucleară (CBRN), respectiv promovarea agendei circumscrise domeniului privind femeile, pacea și securitatea [5].

Summit-ul NATO de la Praga și reuniunile UE ce au urmat acestui moment de cotitură din viața o organizației euro-atlantice, ca și evenimentele de la Madrid, din Kosovo și Orientul Mijlociu, au conferit o nouă dinamică instituțiilor de securitate continentală și relațiilor dintre ele.

Recentrarea atenției pe securitatea Europei, după 11 martie 2004, unește azi și mai mult eforturile NATO și UE pentru o acțiune comună preventivă și un demers multilateral și profesionalizat contra pericolelor terorismului și armelor de nimicire în masă, care să lase în urmă orice reacție tardivă și inconsistentă. Noile frontiere suprapuse ale NATO și UE de după 1 mai 2004 cer o acțiune unită de securizare, pentru blocarea atacurilor teroriste, pătrunderii și traficării în spațiul unic de securitate a armamentelor, munițiilor, drogurilor, crimei organizate, construirea unui răspuns politic și strategic eficace la amenințările tot mai ample din mediul continental și global [3, p. 5].

Împărtășind interese strategice și confruntându-se cu aceleași provocări, NATO și Uniunea Europeană (UE) cooperează în probleme de interes comun și lucrează cot la cot în managementul crizelor, dezvoltarea capacităților și consultări politice, precum și sprijinirea partenerilor lor comuni în est și sud. UE este un partener unic și esențial pentru NATO. Cele două organizații au o majoritate de membri, au valori comune și se confruntă cu amenințări și provocări similare.

Relațiile dintre NATO și UE au fost instituționalizate la începutul anilor 2000, pornind de la măsurile luate în anii 1990 pentru a promova o mai mare responsabilitate europeană în problemele de apărare (cooperarea NATO-Uniunea Europeană de Vest¹). Declarația NATO-UE din 2002 privind o politică europeană de securitate și apărare (PESD) a reafirmat accesul asigurat de UE la capacitățile de planificare ale NATO pentru propriile operațiuni militare ale UE. În 2003, așa-numitele aranjamente „Berlin Plus” au pus bazele Alianței pentru a sprijini operațiunile conduse de UE în care NATO în ansamblu nu este implicată. La Summitul de la Lisabona din 2010, Aliații și-au subliniat hotărârea de a îmbunătăți parteneriatul strategic NATO-UE. Conceptul strategic din 2010 a angajat Alianța să lucreze mai strâns cu alte organizații internaționale pentru a preveni crizele, a gestiona conflictele și a stabili situațiile post-conflict. La Varșovia, în iulie 2016, cele două organizații au evidențiat domenii pentru o cooperare consolidată în lumina provocărilor comune la est și sud, inclusiv combaterea amenințărilor hibride, creșterea rezilienței, consolidarea capacității de apărare, apărarea cibernetică, securitatea maritimă și exercițiile. Ca urmare, în decembrie 2016, miniștrii de externe ai NATO au aprobat o declarație la care au fost anexate 42 de măsuri comune pentru promovarea cooperării NATO-UE. Alte 32 de măsuri au fost convenite în decembrie 2017. La 10 iulie 2018, într-o declarație comună, cele două organizații au convenit să se concentreze asupra progresului rapid în domeniile mobilității militare, combaterii terorismului și întăririi rezistenței la riscurile chimice, biologice, radiologice și nucleare, precum și promovarea femeilor, agenda de pace și securitate. Liderii aliați au salutat această declarație comună la Summit-ul de la Bruxelles din iulie 2018 și rezultatele tangibile obținu-

te începând cu 2016. Dezvoltarea capacităților europene de apărare, asigurând în același timp coerența și complementaritatea și evitând dublarea inutilă, este esențială în eforturile comune de a face zona euro-atlantică mai sigură. și contribuie la împărțirea transatlantică a sarcinilor. Cooperarea strânsă dintre NATO și UE este un element important în dezvoltarea unei „abordări globale” internaționale a gestionării crizelor și a operațiunilor, care necesită aplicarea eficientă atât a mijloacelor militare, cât și a celor civile. NATO și UE sunt unite în a condamna invazia neprovocată a Ucrainei de către Rusia și în sprijinirea suveranității, integrității teritoriale și a dreptului la autoapărare ale Ucrainei [6].

NATO și UE cooperează, de asemenea, și în plan operațional. NATO și UE sunt implicate operațional în Balcanii de Vest în Kosovo prin KFOR (NATO) și EULEX (UE), iar în Bosnia și Herțegovina operația EUFOR Althea (UE) și NATO HQ Sarajevo (NATO)] și în Irak. Anterior, NATO și UE au cooperat în combaterea pirateriei în largul coastelor Somaliei, precum și în Afganistan. De asemenea, NATO și UE sprijină și parteneri precum Ucraina, Georgia, Republica Moldova. Republica Moldova a fost identificată drept stat pilot pentru activități NATO-UE în domeniul construcției de capacități în sfera securității și apărării. Pe durata în care a asigurat președinția rotativă a Consiliului UE, România și-a asumat ca una dintre priorități consolidarea relațiilor NATO-UE, continuând ulterior să susțină dezvoltarea unui parteneriat puternic între NATO și Uniunea Europeană în vederea multiplicării efectelor politicilor și acțiunilor acestora, precum și pentru a putea răspunde optim așteptărilor cetățenilor legate îndeosebi de securitate și prosperitate [5].

Un alt domeniu promițător al cooperării NATO-UE este securitatea energetică. Pentru multe țări UE, dependența semnificativă de sursele externe de energie reprezintă de mult o realitate, în timp ce pentru altele aceasta constituie o perspectivă nouă dar care se va materializa pe termen scurt. Pe măsura producerii schimbărilor în peisajul surselor de energie, cererea globală crește de asemenea. Emergența Chinei și a Indiei ca puteri economice majore va determina o creștere a cererii globale de energie cu aproape 60% în următorii 20 de ani și va agrava competiția între țările importatoare de energie. Este nevoie să se conceapă răspunsuri coordonate pentru aceste provocări, care să încorporeze capabilitățile și gândirea forțelor armate și industriilor de apărare, un domeniu în care Alianța este mai bine poziționată pentru a oferi noi răspunsuri. În prezent, NATO explorează modalitățile prin care ar putea contribui la securizarea infrastructurii rețelelor de energie. Discuțiile cu Qatarul ilustrează interesul Alianței pentru furnizarea securității în domeniul gazului natural în întreaga lume [7].

Importanța relațiilor dintre NATO și UE:

În cadrul Consiliului European din 28 iunie 2016, se solicita o mai mare consolidare a relației dintre UE și NATO prin colaborarea cu toate statele membre și în beneficiul lor, pe baza obiectivelor și a valorilor pe care le împărtășesc și

ținând seama de dificultățile fără precedent cu care se confruntă ambele organizații. La ședința Consiliului se spunea următoarele: Securitatea noastră este interdependentă: împreună putem mobiliza o gamă largă de instrumente și putem utiliza cu cea mai mare eficiență resursele pentru a soluționa dificultățile și a spori securitatea cetățenilor noștri. În acest sens, sunt necesare modalități noi și mai bune de colaborare, cu ambiție și pragmatism, pentru realizarea obiectivului general de consolidare a unei veritabile relații între cele două organizații. Cooperarea dintre UE și NATO se va desfășura în continuare într-un spirit de deplină deschidere și transparență și cu respectarea totală a autonomiei decizionale și a procedurilor ambelor organizații. Ea se va întemeia pe principiile incluziunii și reciprocității, fără a aduce atingere caracterului specific al politicii de securitate și apărare desfășurate de oricare stat membru [8].

Reuniunea informală a șefilor de stat sau de guvern de la Versailles, la 10-11 martie 2022, a afirmat încă odată importanța cooperării dintre NATO și UE. În acest sens, Liderii UE și-au reafirmat angajamentul de a-și asuma o responsabilitate mai mare pentru propria securitate a UE, de a urma o direcție strategică de acțiune în domeniul apărării și de a-și mări capacitatea de a acționa în mod autonom, pe baza concluziilor din decembrie 2021. Liderii au subliniat faptul că menținerea unei coordonări strânse în materie de securitate și apărare cu partenerii și aliații este esențială în acest sens, inclusiv cooperarea UE-NATO și principiile incluziunii, reciprocității și autonomiei decizionale, prevăzute în tratate. Pentru a proteja mai bine cetățenii și pentru a dota UE cu mijloacele necesare pentru a face față provocărilor emergente cu evoluție rapidă, UE trebuie să stimuleze investițiile în capacități de apărare și în tehnologii inovatoare. În acest scop, liderii au convenit: să crească substanțial cheltuielile de apărare; să elaboreze stimulente suplimentare pentru investițiile colaborative în proiecte comune și în achiziții publice comune; să investească în factori determinanți strategici precum securitatea cibernetică și conectivitatea bazată pe spațiu; să încurajeze sinergiile dintre cercetarea și inovarea din domeniul civil, cel al apărării și cel al spațiului; să investească în tehnologii critice și emergente și în inovare pentru securitate și apărare. În acest context, liderii au afirmat, de asemenea, necesitatea: de a oferi protecție împotriva războiului hybrid; de a consolida reziliența cibernetică; de a proteja infrastructura critică; de a combate dezinformarea; de a consolida dimensiunea de securitate și apărare a industriilor spațiale; de a accelera eforturile legate de mobilitatea militară în UE [9].

Concluzii:

În concluzie, NATO și Uniunea Europeană se confruntă cu aceleași provocări de securitate vitale. O cooperare sporită în aceste domenii ar fi logică și ar conduce probabil la obținerea unor rezultate mai bune pentru ambele. Există oportunități de a construi pe fundația oferită de învățămintele desprinse din colaborarea anterioară și ar trebui identificate noi domenii de cooperare. Pentru a

realiza un parteneriat mai solid și comprehensiv, NATO și Uniunea Europeană trebuie să acționeze în vederea creșterii cooperării practice și a continuării armonizării agendei transatlantice. Parteneriatul strategic între NATO și UE este necesar pentru a face față provocărilor pe linie de securitate, având în vedere instabilitatea regională în vecinătățile estice și sudice ale celor două organizații. În ultimii patru ani s-a remarcat o relaționare mai strânsă între NATO și UE, cu accent pe consolidarea cooperării, a planificării coordonate și a schimbului de informații în mai multe domenii strategice. Cu toate acestea, există numeroase obstacole de natură politică, precum cele generate de interesele naționale, în special economice, de opinia publică privind alocarea bugetelor pentru apărare, precum și de faptul că statele membre văd în mod diferit amenințările regionale.

Referințe bibliografice:

1. Liviu Mureșan, Adrian Pop, Florin Bonciu. Politica europeană de securitate și apărare – element de influențare a acțiunilor României în domeniul politicii de securitate și apărare. Institutul European din România. Studiul nr. 4. București, 2004. 86 p.;
2. Politica Europeană de Securitate și Apărare. Lucrarea elaborată în cadrul proiectului Phare RO-2002/000-586.03.01.04.02 – “Formare inițială în afaceri europene pentru funcționarii publici din administrația publică centrală” implementat de Institutul European din România în colaborare cu EUROMED – Euro Mediterranean Networks din Belgia. București, 2005. 19 p. Disponibil online la:
3. http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/publicatii/Securitate_si_aparare.pdf;
4. Vasile Popa, Nicolae Dolghin. NATO și UE – Determinări și finalități. Editura Universității Naționale de Apărare. București, 2004. 32 p.;
5. <https://s9.ro/1m2v> (Accesat: 08.05.2022);
6. <https://nato.mae.ro/node/282> (Accesat: 09.05.2022);
7. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49217.htm (Accesat: 09.05.2022);
8. <https://www.scribub.com/stiinta/stiinte-politice/Date-generale-Uniunea-Europeana23399.php> (Accesat: 07.05.2022);
9. <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2016/12/06/eu-nato-joint-declaration/> (Accesat: 08.05.2022);
10. <https://www.consilium.europa.eu/ro/meetings/european-council/2022/03/10-11/> (Accesat: 08.05.2022).

CZU 352:327(4+478)

ROLUL ADMINISTRAȚIEI PUBLICE LOCALE ÎN PROCESUL DE INTEGRARE EUROPEANĂ A REPUBLICII MOLDOVA

Silvia MUNTEAN⁵⁰

Rezumat: *Asistența Uniunii Europene rămâne un aspect crucial în procesul de reforme din Republica Moldova, atât pentru menținerea stabilității macro-financiare, cât și pentru ajutorul sustenabil de reformare sectorială. Acordul de Asociere a adus o serie de beneficii (din punct de vedere economic, comercial, etc.) pentru Republica Moldova, iar continuarea procesului de implementare este o ancoră și pentru alte reforme, în special cele care țin de guvernanta. Procesul de europeanizare a Republicii Moldova este condiționat în mare măsură și de societatea civilă. Reforma administrației publice centrale și locale reprezintă priorități ale Guvernului Republicii Moldova, în vederea consolidării capacității administrației publice și identificării unor scenarii de reformă de creare a unor structuri administrative moderne, profesioniste și orientate spre oferirea serviciilor publice de calitate, conform necesităților și așteptărilor cetățenilor și cele ale entităților sociale și economice. Promovarea reformei teritorial-administrative cu considerarea aspectului de dezvoltare regională pentru a asigura implementarea noului concept de dezvoltare regională, axată pe creșterea competitivității și dezvoltării durabile constituie un deziderat asumat prin aprobarea noii Strategii Naționale de Dezvoltare Regională pentru anii 2022-2028.*

Cuvinte cheie: Integrare europeană, cooperare și dezvoltare regională, parteneriate, societate civilă, descentralizare, reforma administrativ-teritorială.

THE ROLE OF THE LOCAL PUBLIC ADMINISTRATION OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN THE EUROPEAN INTEGRATION PROCESS

Abstract: *European Union assistance remains a crucial issue in the reform process in the Republic of Moldova, both for maintaining macro-financial stability and for sustainable sectoral reform support. The Association Agreement has brought a large number of benefits (economic, trade, etc.) to the Republic of Moldova, and the continuation of the implementation process is an anchor for other reforms, in particular those related to governance. The process of Europeanization of the Republic of Moldova is also largely conditioned by civil society. Central and local public administration reform is a priority of the Government of the Republic of Moldova, intending to strengthen the capacity of public administration and*

⁵⁰ Silvia MUNTEAN, doctorandă, Academia de Administrare Publică, silvia.muntean@gov.md

identify reform scenarios for the creation of modern, professional administrative structures geared to providing quality public services in line with the needs and expectations of citizens and social and economic entities. The promotion of territorial-administrative reform with consideration of the regional development aspect in order to ensure the implementation of the new concept of regional development, focused on increasing competitiveness and sustainable development is a goal assumed through the approval of the new National Strategy for Regional Development for 2022-2028.

Key words: European integration, cooperation and regional development, partnerships, civil society, decentralization, administrative-territorial reform.

Rolul administrației publice locale în procesul de aliniere la standardele Uniunii Europene este definitoriu, atât din perspectiva faptului că autoritățile publice locale sunt cele mai aproape de cetățeni și de necesitățile lor, cât și a încrederii care se prezumă că acestea o propagă în rândul comunităților locale care le-au mandatat. Astfel, contribuția autorităților publice locale în procesul de integrare europeană nu derivă doar în transpunerea obligatorie, la nivel regional, a prevederilor legale, dar și în a-și asuma responsabilități în vederea realizării reformelor în toate domeniile ale căror beneficiari sunt cetățenii și localitățile.

Urmărindu-se actualizarea și completarea studiilor existente referitoare la „cursa spre integrare europeană a Republicii Moldova” prin contribuția autorităților publice locale, pe fundalul procesului de completare a chestionarului Comisiei Europene cu privire la cererea de aderare la Uniunea Europeană a Republicii Moldova, a aprobării unor documente de politici publice și a afirmării unor noi mecanisme de dezvoltare locală, în prezenta lucrare se aplică metoda analizei documentare, axată implicit pe cercetarea în birou. Aceasta a vizat o serie de activități inclusiv, consultarea și analiza informațiilor oficiale recepționate de la autorități, confruntarea acestora cu date din alte surse disponibile, după caz, clarificarea lor în cadrul grupurilor de lucru și/sau discuțiile cu funcționarii din sectorul public, asociativ, mediul academic, analiza actelor normative, documentelor de politici și a actelor aferente, analiza studiilor și cercetărilor la subiectul consolidării capacităților autorităților administrației publice locale și contribuției acestora la implementarea Acordului de Asociere dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova, colectarea informațiilor și datelor relevante din mass-media digitală, a articolelor de investigație conexe subiectelor ce țin de implementarea reformei administrației publice, distribuția resurselor publice, analiza conținutului paginilor web ale autorităților publice centrale și locale, ale portalurilor guvernamentale și ale asociațiilor de profil reprezentative.

Totodată, depunerea cererii de aderare la Uniunea Europeană pe 3 martie 2022, în pofida contextului regional complicat, se înscrie deplin în angajamentul Guvernului Republicii Moldova de a avansa pe calea integrării europene. Depunerea cererii de aderare a declanșat procedura oficială care prevede elaborarea opiniei Comisiei Europene cu privire la nivelul de pregătire a țării respective pen-

tru obținerea statutului de candidat. Ulterior, opinia Comisiei este transmisă Statelor Membre ale Uniunii Europene pentru aprobarea deciziei politice privind oferirea statutului de candidat și, eventual, deschiderea negocierilor de aderare. Opinia Comisiei Europene este elaborată în baza unui chestionar care urmează a fi completat de țara ce a depus cererea de aderare. Exercițiul de completare a chestionarului eurointegrării a determinat mobilizarea tuturor instituțiilor vizate și prioritizarea acestei sarcini, sub control personal al conducerii autorităților implicate. Formularea răspunsurilor la fiecare dintre cele 369 de întrebări relevante, în cadrul grupurilor de lucru create [3], a oferit o radiografie a situației actuale a Republicii Moldova privind nivelul de pregătire pentru aderarea la Uniunea Europeană și, în același timp, a evidențiat domeniile unde sunt necesare eforturi suplimentare și conjugate, inclusiv și din partea societății civile, având în vedere faptul că aderarea la Uniunea Europeană reprezintă un proiect de țară.

Integrarea europeană presupune un amplu și continuu proces de dialog politic, de adaptare instituțională (la nivel central și local), de armonizare și adoptare a politicilor publice, de mediu și sociale prin prisma directivelor Uniunii Europene, de relații comerciale și economice, de dezvoltare regională și cooperare transfrontalieră, de identificare a societății civile cu valorile europene și de apartenență la comunitatea europeană.

Relațiile Uniunii Europene – Republica Moldova au fost reglementate inițial de Acordul de Parteneriat și Cooperare din 1994 (care a intrat în vigoare în 1998) și de Planul de Acțiuni din cadrul Politicii Europene de Vecinătate (lansat în 2003-2004 pentru a preveni apariția unor linii ce ar diviza Europa, precum și pentru a consolida prosperitatea, stabilitatea și securitatea Uniunii Europene în proces de extindere), ulterior, negocieri privind un Acord de Asociere, Uniunea Europeană și Republica Moldova au început la 12 ianuarie 2010 care urma a prelunge relațiile reglementate prin Acordul de Parteneriat și Cooperare întru promovarea asocierii politice și integrării economice între părți.

Reforma administrației publice, instituirea unor autorități publice locale descentralizate, autonome, cu o bună gestionare a serviciilor publice de interes local și care să abordeze nevoile cetățenilor în mod transparent și eficient reprezintă angajamente prioritare pentru Republica Moldova în contextul alinierii la standardele europene.

Procesele de democratizare au amplificat rolul și importanța colectivităților locale privind furnizarea de servicii publice și asigurarea bunăstării populației. Aceste schimbări au determinat necesitatea redimensionării organizării teritoriale a puterii locale în statele democratice ale lumii contemporane. Experiența sistemelor politice ce recunosc puterea locală este o confirmare a rolului foarte important pe care acesta îl are în afirmarea statului de drept și a societății civile. Existența și recunoașterea puterii locale, constituită în baza unor principii democratice și ale eficienței, reprezintă unul din elementele esențiale care definesc aspirațiile de modernizare ale unei țări [6, p.9].

Articolele 21-23 din Capitolul 1 „Reforma administrației publice” din Titlul

IV al Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și Statele membre ale acestora, pe de altă parte, semnat la 27 iunie 2014 la Bruxelles și ratificat în Parlamentul Republicii Moldova la 2 iulie 2014 [1] se referă la necesitatea reformei administrației publice, atât centrale, cât și locale, pentru dezvoltarea unui serviciu public responsabil, eficient, transparent și profesionist. De asemenea, prevederile articolului 107 și 108 ale Capitolului 20 din Acordul de asociere reflectă importanța administrației publice locale în: descentralizarea procesului de luare a deciziilor de la nivel central la nivel local, cel al comunităților regionale, consolidarea parteneriatului dintre toate părțile implicate în dezvoltarea regională, cofinanțarea prin intermediul contribuției financiare a părților implicate în implementarea programelor și a proiectelor de dezvoltare regională, precum și îmbunătățirea mecanismului privind interacțiunea verticală și orizontală a administrației publice centrale și locale în procesul de elaborare și punere în aplicare a politicilor regionale, dezvoltarea capacității autorităților publice locale de a promova cooperarea transfrontalieră în conformitate cu reglementările și cu practicile Uniunii Europene, și schimbul de cunoștințe, de informații și de cele mai bune practici cu privire la politicile de dezvoltare regională pentru a promova bunăstarea economică a comunităților locale și dezvoltarea omogenă a regiunilor.

Astfel, unul dintre domeniile cheie în cooperarea Republicii Moldova cu Uniunea Europeană, dar și al politicii interne, ține de dezvoltarea regională. Procesul de descentralizare este strâns legat de politica de dezvoltare regională, iar autonomia locală va spori capacitățile instituționale ale autorităților publice locale pentru implementarea politicilor de dezvoltare regională.

Unul din documentele prioritare de politici publice conexe activității administrației publice locale este Strategia Națională de Dezvoltare Regională a Republicii Moldova pentru anii 2022-2028, aprobat la 26 ianuarie 2022, prin Hotărârea Guvernului nr.40 și publicat în Monitorul Oficial, ediția din 01 aprilie 2022 [2], care reprezintă viziunea Guvernului Republicii Moldova pentru următorul ciclu de planificare, în calitate de document umbrelă de politică publică de planificare strategică a dezvoltării regionale a țării, având la bază prevederile Legii nr.438/2006 privind dezvoltarea regională în Republica Moldova. Actul normativ manifestă prioritățile guvernamentale în abordarea dimensiunilor teritoriale, a intervențiilor sectoriale, precum și relațiilor instituționale care urmează să faciliteze parteneriatul dintre autoritățile publice centrale și autoritățile publice locale, mediul de afaceri și sectorul civic.

Noul concept al Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională a Republicii Moldova reflectă al patrulea ciclu consecutiv de planificare strategică a dezvoltării regionale a Republicii Moldova și va asigura tranziția de la precedentele cicluri acoperind perioadele 2010-2012, 2013-2015 și 2016-2020, fiind aliniat ciclului european de planificare pe 7 ani, înglobând un orizont de timp 2022-2028, bazându-se pe următoarele principii de implementare:

Politica națională de dezvoltare regională va aborda nu doar susținerea regiunilor defavorizate, dar se va orienta spre creșterea competitivității regiunilor de dezvoltare;

Politica națională de dezvoltare va impune o abordare unică și integrată de coordonare inter-instituțională a intervențiilor guvernamentale direcționate pentru sprijinirea regiunilor și localităților țării;

Consolidarea rolului Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale în calitate de autoritate centrală cu atribuții de integrare și coordonare a intervențiilor politice sectoriale de susținere a dezvoltării regiunilor și localităților;

Politica națională de dezvoltare regională se va concentra pe prioritzarea proiectelor investiționale cu impact regional sporit (cel puțin 20 mii locuitori), astfel încurajând cooperarea inter-comunitară și regionalizarea serviciilor publice.

În scopul atingerii viziunii strategice stabilite, implementarea Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională a Republicii Moldova se axează pe următoarele 3 obiective generale cu direcții aferente:

Creșterea competitivității și ocupării forței de muncă a regiunilor, prin: consolidarea rolului și funcțiilor orașelor în calitate de motoare de creștere a competitivității regiunilor, îmbunătățirea mediului antreprenorial în regiuni, identificarea și promovarea specializării inteligente în regiuni, cooperarea regională și transfrontalieră;

Sporirea coeziunii teritoriale și prevenirea excluziunii, prin: îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare de bază în regiuni, dezvoltarea infrastructurii de afaceri în regiuni, sprijinirea procesului de adaptare a regiunilor la schimbările climatice, prevenirea riscurilor și reziliența în fața dezastrelor;

Îmbunătățirea instrumentelor de coordonare și implementare a politicii naționale de dezvoltare regională, prin eficientizarea operațională a cadrului de implementare, consolidarea mecanismului de finanțare al proiectelor de dezvoltare regională, operaționalizarea Regiunii de Dezvoltare Chișinău.

Impactul scontat al implementării Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională a Republicii Moldova constă în sporirea competitivității regiunilor de dezvoltare, ajustarea disparităților inter-regionale și creșterea nivelului de trai ai locuitorilor țării. Ori, contextul actual al politicii naționale de dezvoltare regională în Republica Moldova se caracterizează prin provocări majore care afectează negativ competitivitatea economică a țării și indicatorii de calitate a vieții, influențând negativ perpetuarea migrației externe și interne a populației. Astfel, persistă tendința aprofundării discrepanțelor teritoriale, manifestate în special prin tendința de concentrare excesivă a resurselor în municipiul Chișinău în detrimentul celorlalte unități administrativ-teritoriale.

Conform prevederilor Legii nr.438/2006 privind dezvoltarea regională în Republica Moldova [4], principala sursă de finanțare a programelor și proiectelor de dezvoltare regională, orientate spre atingerea obiectivelor Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională a Republicii Moldova este Fondul Național pen-

tru dezvoltare regională, în baza Documentului unic de program. Astfel, pentru prima perioadă de implementare a Strategiei în Documentul unic de program pentru anii 2022-2024 sunt incluse proiecte cu un cost estimat la 1,5 mlrd. lei, iar concomitent, pentru realizarea obiectivelor și atingerea rezultatelor prevăzute de Strategia Națională de Dezvoltare Regională vor fi utilizate sursele financiare planificate în Cadrul Bugetar pe Termen Mediu, și indirect, prin sursele financiare alocate de partenerii de dezvoltare, bugetele locale ale autorităților publice locale și alte surse neinterzise de legislație.

În acest sens, recent a fost lansat concursul de propuneri de proiecte în cadrul Programului de Dezvoltare Locală finanțat din Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală, destinat autorităților publice locale de nivelul 1 – *Satul European*. Scopul concursului de proiecte este de consolidare a coeziunii sociale și economice la nivel local prin realizarea următoarelor obiective specifice:

Dezvoltarea durabilă a localităților;

Asigurarea accesului cetățenilor la serviciile publice de calitate;

Creșterea accesului populației la infrastructura socială;

Creșterea gradului de valorificare a oportunităților de atragere a investițiilor din surse externe în cadrul autorităților publice locale.

Perioada de aplicare la concursul de propuneri de proiecte este 22 martie – 20 aprilie 2022 la sediul Agențiilor de Dezvoltare Regională (Nord, Sud, Centru și Găgăuzia), lista de documente necesare pentru depunerea dosarului fiind plasat pe site-ul guvernamental: www.satuleuropean.gov.md și constând în formularul cererii de finanțare, bugetul proiectului, declarația applicantului, declarația de parteneriat, în cazul existenței partenerilor în cadrul proiectului, tabelul de verificare, documentele de suport și cele confirmative [5]. De asemenea, este stabilită valoarea limită per proiect finanțat din Programul de Dezvoltare Locală care constă în:

10 mil. lei – pentru construcția, extinderea, reabilitarea, modernizarea sistemelor de alimentare cu apă, de epurare a apei și de canalizare;

3 mil. lei – pentru instalarea iluminatului public;

1 mil. lei - pentru elaborarea Planurilor Urbanistice Generale;

10 mil. lei – pentru construcția, renovarea, reabilitarea clădirilor publice, inclusiv măsuri de îmbunătățire a eficienței energetice;

5 mil. lei – pentru instalarea sistemelor de producere și furnizare a energiei folosind surse regenerabile;

10 mil. lei - pentru construcția, reconstrucția edificiilor sportive, inclusiv a edificiilor destinate grupurilor social-vulnerabile (centre de îngrijire pentru copii, persoane în etate și persoane cu necesități speciale), inclusiv a infrastructurii medicale;

5 mil. lei - pentru construcția, reconstrucția obiectelor de arhitectură rurală cu interes istoric, grădini, parcuri, peisaje culturale și naturale,

bugetul total al programului de proiecte pentru dezvoltarea locală pentru anul în curs fiind de 470 mil. lei.

Concluzii:

Perspectivile dezvoltării durabile a Republicii Moldova rămân a fi puternic afectate de subdezvoltarea și marginalizarea periferiilor municipiului Chișinău, cu semnificative decalaje intra și inter-regionale, care necesită o abordare sistemică de soluționare. În același timp, o provocare majoră pentru asigurarea dezvoltării durabile a Republicii Moldova o constituie situația social-economică a orașelor regionale, menite să acționeze ca poli de dezvoltare regională. Ori, municipiile Cahul, Comrat, Orhei, Ungheni, Soroca și Edineț nu dețin suficiente capacități endogene pentru a-și valorifica pe deplin potențialul de dezvoltare în calitate de poli de creștere, fiind în incapacitate de a difuza prosperitate pentru teritoriile rurale adiacente pe care le polarizează, astfel fiind afectată negativ competitivitatea și ritmurile de creștere economică a Republicii Moldova.

Mai mult, păstrarea tendințelor actuale de dezvoltare a acestor municipii riscă, pe termen mediu, să conducă la situația când Republica Moldova va rămâne fără orașe regionale de mărime medie, capabile să acționeze ca poli de creștere, ceea ce va influența o decădere și mai mare a zonelor proxime și o subminare a ritmurilor de creștere a economiei naționale.

Respectiv, se impune implementarea unor politici publice și mecanisme legale care să transpună în profil regional obiectivele de dezvoltare durabilă, asigurându-se că toți cetățenii țării, indiferent de locul de reședință, vor beneficia de îmbunătățirea calității vieții. În cele din urmă, destinația finală a noului concept de dezvoltare regională constă în revitalizarea urbană și rurală, implementarea noilor criterii de valorificare a fondurilor pentru dezvoltare regională, conectarea localităților la rețelele de apeduct și canalizare, promovarea dezvoltării sustenabile a orașelor-poli de creștere Edineț, Soroca, Ungheni, Orhei, Cahul, Comrat. Acestui scop, Programul de Dezvoltare Locală presupune o investiție consolidată la nivel regional, pentru a determina capacitatea orașelor și eventual, a satelor, de a deveni poli de creștere pentru regiunile/localitățile alăturate.

Procesul de asociere și integrare europeană implică toate domeniile, iar stabilirea clară a obiectivelor și direcțiilor prioritare de intervenție a statului și mobilizarea eforturilor și de către întreaga societate, întru edificarea unui stat și sat european, sunt inerente. Contribuția autorităților publice locale la realizarea intereselor, atât locale, cât și naționale este importantă, autorităților publice locale revenindu-le responsabilitatea dezvoltării resurselor materiale și financiare locale, precum și valorificarea resurselor umane și economice ale colectivității pe care o reprezintă. Astfel, colaborarea bilaterală cu autoritățile similare din străinătate și activitatea desfășurată în cadrul organizațiilor internaționale asigură reprezentarea externă a autorităților locale și perfecționarea mecanismului propriu de funcționare, constituindu-se într-o dimensiune a cooperării internaționale a țării, iar integrarea europeană privită și ca factor major de schimbare a unei configurații socio-politice, economice și administrative presupune desfășurarea diverselor raporturi cu colectivități locale inclusiv din alte state (cum ar fi cazul acordurilor de înfrățire care susțin și promovează dezvoltarea relațiilor pe

multiple planuri economice, comerciale, culturale sau de dezvoltare regională și consfințesc prin programe și proiecte comune continuitatea lor) și organizații internaționale.

Referințe bibliografice:

1. Acordul de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană, accesat la 01 aprilie 2022, link de acces: https://ro.wikipedia.org/wiki/Acordul_de_Asiociere_Republica_Moldova%E2%80%93Uniunea_European%C4%83.
2. Hotărârea Guvernului nr.40/2022 cu privire la aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare regională a Republicii Moldova pentru anii 2022-2028. În Monitorul Oficial nr.88-95, art.238, din 01 aprilie 2022.
3. Indicația Prim-ministrului nr.31/02-69-3460 din 1 aprilie 2022.
4. Legea nr.438/2006 privind dezvoltarea regională în Republica Moldova. În Monitorul Oficial nr.21-24, art.68, din 16 februarie 2007.
5. Satul European, accesat la 01 aprilie 2022, link de acces: <https://satuleuropean.gov.md/>
6. Sergiu Cornea. Reorganizarea teritorială a puterii locale – imperativ al modernizării Republicii Moldova. Editura: Universitatea Babeș-Bolyai. Presa Universitară Clujeană. Cluj-Napoca, România, 2019, p.9.

CZU [314.74:061.1EU]:341.3(477)

EVOLUȚIA POLITICII DE MIGRAȚIE ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ: NOI PROVOCĂRI ÎN CONTEXTUL RĂZBOIULUI DIN UCRAINA

Aurelia PERU-BALAN⁵¹

Rezumat: *Politica de migrație este parte integrantă a dezideratului european de creare a unui spațiu de libertate, securitate și justiție. Libera circulație a persoanelor, care poate fi privită și ca un fenomen de migrație liberă în spațiul UE, reprezintă unul dintre pilonii principali ai eurointegrării. Politicile migraționiste vizează atât migrația intracomunitară, migrația extracomunitară, precum și migrația forțată - în condiții de criză, cum ar fi conflictele, războiul.*

Războiul ruso-ucrainean a generat noi probleme și a revedicat noi abordări în materie de migrație. Peste 350 milioane de ucraineni fiind nevoiți să caute refugiu în alte state. Ce soluții au oferit instituțiile europene, care sunt noile paradigme, de război, în materie de azil și migrație - ne propunem să elucidăm în studiul de față.

Cuvinte cheie: *tratate UE, politici de migrație, azil, refugiați ucraineni, protecție temporară, „viza de aur”.*

The evolution of migration policy in the European Union: new challenges in the context of the war in Ukraine

Abstract: *Migration policy is an integral part of Europe's desire to create an area of freedom, security and justice. Free movement of persons, which can also be seen as a phenomenon of free migration within the EU, is one of the main pillars of Eurointegration. Migration policies target both intra-Community migration, extra-Community migration, and forced migration - in conditions of crisis, such as conflict, war.*

The Russian-Ukrainian war has created new problems and revived new approaches to migration. More than 350 million Ukrainians have been forced to seek refuge in other states. What solutions have the European institutions offered, which are the new paradigms, of war, in the field of asylum and migration - we intend to elucidate in the present study.

Key words: *European Union treaties, migration policy, asylum, Ukrainian refugees, temporary protection, „golden visa”.*

⁵¹ Aurelia PERU-BALAN, dr.hab., conf.univ., Republica Moldova, Academia de Administrare Publică, peruaurelia@gmail.com

Introducere:

În ultimii ani, Europa a trebuit să răspundă celei mai severe provocări legate de migrație de la sfârșitul celui de al Doilea Război Mondial. Criza migraționistă, care a atins punctul maxim în 2015, a scos în evidență o serie de deficiențe în politicile UE privind frontierele externe, azilul și migrația. O nouă încercare pentru instituțiile europene, începând cu februarie 2022, a devenit invazia armatei ruse în Ucraina, care a generat noi dificultăți în gestionarea fluxului de refugiați din zonele afectate de război.

Așadar, în acest articol ne-am propus să elucidăm un subiect de incontestabilă actualitate și relevanță – în ce mod își reconstruiește Uniunea Europeană, după 2015, politicile legate de azil și de migrație. Europa trebuie să facă față astăzi celor două tipuri de migrație – legală și ilegală. În acest studiu ne vom referi, însă, la migrația legală și migrația forțată, generată de războiul din Ucraina.

Pentru realizarea acestui obiectiv, au fost aplicate metode specifice relațiilor internaționale - analiza de conținut în textul documentelor, metoda de observare, metoda istorică, analize statistice.

Tratatul Uniunii Europene, chiar de la înființarea Comunității Europene în 1957 și până în prezent, au consacrat capitole distincte gestionării problematicei migrației și azilului de către statele membre.

Un fenomen al migrației libere îl constituie și libera circulație în UE. Actul Unic European (1986) a definit libera circulație a persoanelor drept una dintre cele patru libertăți fundamentale ale Pieței interne.

Din noiembrie 1993, după intrarea în vigoare a Tratatului de la Maastricht, cetățenii Uniunii Europene au putut să circule liber pe baza articolului 14 al Tratatului, cât și a articolului 18 privind cetățenia europeană.

Tratatul de la Amsterdam (1997) a introdus prevederi legate de vize, azil, imigrație și alte politici legate de libera circulație a persoanelor și a prevăzut o perioadă de 5 ani până la momentul în care se vor aplica procedurile comunitare în aceste domenii.

O importanță istorică îi revine Tratatului de la Lisabona, semnat în 2007, care a modificat în mod substanțial conținutul art. 6 TUE, în sensul că: a) stabilește statutul Cartei drepturilor fundamentale ale UE; b) deschide calea aderării UE la Convenția europeană pentru protecția drepturilor omului și libertăților fundamentale [1].

Migrația poate fi considerată „un indicator fidel al stării de sănătate al organismului social și rezultatul unor fenomene cumulate, dintre care cel mai important este sărăcirea continuă a populației” [2]. Migrația este adesea o ultimă soluție pentru oameni în perioade de criză. Tipurile de crize cu care oamenii se pot ciocni pot varia de la cele cu totul personale până la persecuția din cauza apartenenței la o anumită comunitate, grup politic, etnie, religie sau orientare sexuală. Crize mai pot fi provocate și de catastrofe care afectează mai multe părți ale unei societăți, cum ar fi războaiele sau catastrofele ecologice. În unele circumstanțe, crizele pot fi atât de acute sau extreme încât oamenii nu mai pot

rămâne în locurile în care trăiesc în mod normal. Când se întâmplă acest lucru, putem descrie migranții rezultați ca fiind persoane „strămutate forțat”. Conform estimărilor UNHCR, la finele anului 2019 existau aproximativ 79,5 milioane de persoane strămutate forțat în întreaga lume (ICNUR 2019) [3].

În aceste condiții, Cadrul Financiar Multianual CFM (2021-2027) pentru problemele legate de migrație aproape s-a triplat, ajungând la peste 34,9 miliarde EUR, în comparație cu 14 miliarde EUR în perioada 2014-2020. Cadrul se axează pe sprijinirea unei politici în domeniul migrației solidă, realistă și echitabilă, prin intermediul unui Fond pentru azil și migrație consolidat, de 11,2 miliarde EUR. Bugetul pe termen lung va aborda, de asemenea, o consolidare semnificativă a frontierelor externe ale UE prin crearea unui nou Fond de gestionare integrată a frontierelor în valoare de 9,3 miliarde EUR și printr-o creștere semnificativă, de 12 miliarde EUR, a fondurilor pentru agențiile descentralizate care sprijină apărarea frontierelor UE de către statele membre, în special Agenția Europeană pentru Poliția de Frontieră și Garda de Coastă [4].

În ultimii ani, în mare parte datorită recesiunii economice, numărul emigranților către UE tinde să crească. Este vorba despre migrația de muncă. Astfel, într-un studiu intitulat *Migrația creierelor și a brațelor*, Andrei Banc arată că, în pofida unei rate a șomajului, destul de ridicate, europenii din spațiul Uniunii „nu vor să mai efectueze munci necalificate sau slab calificate și, în consecință, prost plătite” [5]. Nevoia de a importa pe lângă specialiști de înaltă calificare și milioane de muncitori „de slabă sau medie calificare” este acută și se datorează scăderii populației și îmbătrânirii acesteia. În astfel de condiții, „nu va mai avea cine să mai ocupe locurile de muncă vacante, ori, și mai grav, nu va mai avea cine să plătească impozitele necesare asigurării pensiilor europenilor activi de astăzi” [6]. O statistică ONU arată că pentru păstrarea raportului de 3 persoane active la un pensionar și ocuparea locurilor de muncă vacante, Uniunea Europeană va trebui să „importe” anual în perioada 2015 și 2040 cca 6,1 milioane de oameni. Aproximativ 40% din populația Europei va fi alcatuită în anul 2050 din imigranți și „descendenții lor din prima generație”. Europa va avea în 2050 mai puțini locuitori decât astăzi. De aceea, ea are de ales: își va închide granițele sau „va accepta imigrarea a zeci de milioane de oameni din Asia și nordul Africii” [7].

Conform datelor statistice, în 2020, 86 milioane de cetățeni din afara UE lucrau în UE, din totalul de 189,1 milioane de persoane cu vârste cuprinse între 20 și 64 de ani. În 2020, rata de ocupare a forței de muncă în rândul populației active din UE a fost mai mare pentru cetățenii europeni - 73,5% - decât pentru cetățenii din afara UE. Mulți cetățeni din afara UE sunt ceea ce numim „lucrători esențiali”.

În 2020, cetățenii din afara UE au fost suprareprezenți în anumite sectoare economice cum sunt:

Ocupații în care sunt suprareprezenți cetățenii din afara UE

Grup ocupațional	Ocuparea globală a forței de muncă de către cetățenii din afara UE	Ocuparea globală a forței de muncă de către cetățenii din UE
Personal de curățenie și menaj	11,9%	3,1%
Lucrători din domeniul serviciilor personale	9,0%	4,2%
Personal de îngrijire	5,1%	2,9%
Lucrători în domeniul construcțiilor	5,8%	3,6%
Muncitori necalificați în industria minieră, construcții, industria prelucrătoare și transporturi	5,6%	2,4%
Ajutoare de bucătari	2,7%	0,5%
Muncitori necalificați în agricultură și pescuit	2,6%	0,6%

Ocupații în care sunt subreprezențați cetățenii din afara UE

Grup ocupațional	Ocuparea globală a forței de muncă de către cetățenii din afara UE	Ocuparea globală a forței de muncă de către cetățenii din UE
Personal didactic	2,5%	5,6%
Specialiști asociați cu funcții administrative și comerciale	2,5%	6,8%
Funcționari cu atribuții generate și operatori la mașini de scris și de calcul	1,4%	4,0%
Specialiști cu funcții administrative și comerciale	2,0%	4,1%
Specialiști asimilați în știință și inginerie	2,1%	4,2%

[8] sursa https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/promoting-our-euro-pean-way-life/statistics-migration-europe_ro

Pe lângă Tratatul UE, fundamentul juridic al migrației UE este consolidat și de cele două acte juridice de referință: Cartea albastră a UE și Regulamentul privind Agenția UE pentru Azil.

Cartea albastră a UE reprezintă un permis de muncă și de ședere care conferă posesorului acesteia dreptul de ședere și de muncă pentru statul membru pentru care a fost emis. De asemenea, aceștia beneficiază de aceleași drepturi ca și resortisanții țării emitente a Cărții albastre în ceea ce privește pregătirea, recunoașterea diplomelor, securitatea socială și libertatea de asociere. După 18 luni de ședere legală, titularul de Carte albastră a UE beneficiază de o anumită facilitare pentru obținerea vizei necesare pentru a se deplasa într-un alt stat membru. Cu condiția ca acesta să îndeplinească în continuare criteriile de admitere [8].

Directiva 2009/50/CE stupulează condițiile de intrare și de ședere a resortisanților din țările din afara UE pentru ocuparea unor locuri de muncă înalt calificate. Directiva creează un sistem al Cărții Albastre a UE și urmează a fi abrogată și înlocuită de Directiva (UE) 2021/1883 de la 19 noiembrie 2023.

Pactul privind migrația și azilul: Consiliul a adoptat Regulamentul privind Agenția UE pentru Azil

În scopul îmbunătățirii mecanismelor de aplicare a politicii în domeniul azilului în cadrul UE, Consiliul a adoptat, în octombrie 2021, Regulamentul de instituire a *Agenției Uniunii Europene pentru azil*, care a substituit Biroului European de Sprijin pentru Azil (EASO). Această reformă a reprezentat un pas important în construirea politicii comune a UE în domeniul azilului. Agenția este în măsură să ofere sprijin rapid și concret statelor membre ori de câte ori este necesar, dar va coopera activ și cu țări terțe.

Azil – protecția oferită de un stat cetățenilor unui alt stat sau apatrizilor care au o temere întemeiată de persecuție în țara lor de naștere pe baza convingerilor lor politice sau religioase, a etniei, naționalității sau a grupului social (statutul de refugiat). Dreptul la azil este protejat prin dreptul internațional, în special prin Convenția privind statutul refugiaților din 1951 și alte instrumente internaționale privind drepturile omului.[11]

Călătoria fără viză de până la 90 de zile către UE a fost considerată un pas important înainte în relațiile Uniunii cu Balcanii de Vest și fostele state sovietice. Totuși, Germania, Franța și Italia au devenit recent din ce în ce mai nemulțumite de presupusele abuzuri ale călătoriilor fără vize. Germania menționează Moldova cu o creștere a cererilor de azil cu 429% mai mare în perioada iunie-august 2021 față de cea similară din 2019 [12]

Criza umanitară din Ucraina și Politica de migrație a UE: schimbare paradigmei de război

Migrația unui număr foarte mare de oameni din zonele afectate de război în alte zone non-conflictuale are urmări multiple. Enumerăm doar câteva: destabilizează economia țărilor de destinație; facilitează acțiunile criminalității organizate transfrontaliere și a terorismului; generează ură și violență xenofobă și rasială. Un exemplu ni-l oferă destrămarea fostei Iugoslavii, care a dat naștere mai multor fluxuri de refugiați către țările vecine [13].

În contextul războiului din Ucraina, Consiliul UE, în martie 2022, introduce un **sistem de protecție temporară** pentru refugiații ucraineni, pentru a se bucura de drepturi armonizate în spațiul UE. Acesta este un mecanism de urgență care poate fi aplicat în cazul unui flux masiv de persoane strămutate și care oferă o protecție imediată și colectivă. Obiectivul este de a atenua presiunea asupra sistemelor naționale de azil. Printre aceste drepturi: dreptul la ședere, accesul la piața muncii și locuințe, asistență medicală, accesul la educație pentru copii.

Decizia va funcționa pentru o perioadă inițială de un an. Statele membre pot aplica această decizie și altor persoane, inclusiv oricărui resortisanți ai unei țări terțe cu reședința legală în Ucraina și care nu se pot întoarce în siguranță în țara lor

de origine, precum și resortisanților ucraineni care au fugit cu puțin timp înainte de 24 februarie sau care s-au regăsit pe teritoriul UE imediat înainte de această dată (de exemplu în vacanță sau din motive profesionale). Ca parte a acestei decizii, Comisia va coordona cooperarea și schimbul de informații între statele membre, în special în ceea ce privește monitorizarea capacităților de primire și identificarea eventualelor nevoi de sprijin suplimentar. Agențiile UE, inclusiv Frontexul, Agenția UE pentru Azil și Europolul, pot oferi sprijin operațional suplimentar la cererea statelor membre. (*Din comunicatul de presă al Consiliului UE:*)

O altă schimbare de paradigmă în politica de migrație a UE, urmare a invaziei ruse în Ucraina, o constituie solicitarea Parlamentului European către Comisia europeană de a pregăti o inițiativă legislativă în vederea sistării procedurii de eliberare a „vizelor de aur” – vinderea cetățeniei europene - care ar expune UE la riscuri sporite în ceea ce privește spălarea de bani, evaziunea fiscală, corupția. Este un subiect controversat mai vechi și reactualizat în contextul războiului din Ucraina. Într-o Rezoluție din 16 ianuarie 2014, Parlamentul European a afirmat, că valorile și realizările asociate cu cetățenia UE „nu pot fi scoase la vânzare”. Ulterior în Rezoluția adoptată la 10 iulie 2020, Parlamentul și-a reiterat apelul adresat statelor membre de a elimina treptat toate sistemele existente de acordare a cetățeniei sau rezidenței prin investiții, deoarece acestea sunt adesea legate de spălarea banilor, ceea ce ar putea duce la subminarea încrederii reciproce și a integrității spațiului Schengen.

În martie 2022, în contextul invaziei armatei ruse pe teritoriul Ucrainei, Bruxelles-ul revine la problema *vizelor de aur*. Executivul de la Bruxelles a publicat, în premieră, un raport cuprinzător privind sistemele de acordare a cetățeniei și a dreptului de ședere pentru investitori, în care identifică anumite riscuri la care este expusă UE din cauza acestor sisteme, în special în ceea ce privește securitatea, spălarea banilor, evaziunea fiscală și corupția.

În prezent trei state oferă sisteme de dobândire a cetățeniei prin investiții: Malta, Bulgaria (unde guvernul a înaintat deja legislație pentru încetarea schemei) și Cipru (care procesează doar solicitări făcute înainte de noiembrie 2020). **Guvernul maltez, începând cu mrtie 2022, devine primul care a decis să suspende până la o nouă notificare, procesarea cererilor de la cetățenii Federației Ruse și ai Belarusului pentru acordarea „pașapoartelor de aur”, documente de ședere sau de cetățenie emise investitorilor străini.**

Douăsprezece țări UE operează scheme de dobândire a dreptului de ședere pe bază de investiții. Nivelul minim de investiții variază de la 60 000 EUR la 1 250 000 EUR. Un studiu a estimat la peste 130 000 numărul persoanelor care au obținut cetățenia sau dreptul de rezidență în țări UE prin acest tip de scheme, iar investițiile totale sunt estimate la 21,4 miliarde de EUR din 2011 până în 2019 [14].

Statisticile fluxului de refugiați din Ucraina.

Așadar, Până în data de 13aprilie, după intervenția Rusiei în Ucraina, 4, 615, 830 milioane au părăsit Ucraina:
Polonia 2, 645, 877

România – 701, 741

Ungaria – 428, 954

Rusia - 433,088

Republica Moldova – 413, 374

Slovacia- 320,246

Germania a preluat până acum peste 300.000 de refugiați ucraineni.[16].

Totodată, 537 mii au revenit în Ucraina la începutul lui aprilie.

Războiul a dus la una dintre cele mai importante deplasări în masă a copiilor de la al Doilea Război Mondial. În timpul unei luni a războiului 4,3 milioane de copii au fost nevoiți să-și părăsească casele. Aceasta este mai mult de jumătate din populația de 7,5 milioane de copii a țării, se menționează în raportul UNICEF. Peste 1,8 milioane de copii au plecat în țările vecine, iar 2,5 milioane sunt considerate persoane strămutate în interiorul țării [15].

Plan UE în 10 puncte pentru gestionarea crizei refugiaților.

Comisia Europeană a elaborat un plan din zece puncte pentru a înregistra imigranții la nivelul întregii UE și a evalua această criză. Printre principalele noi măsuri se numără înregistrarea și coordonarea imigranților - lucru care până acum se făcea la nivel național. Mai mult, lucru cu totul inedit, ei pot alege țara în care doresc să meargă, ceea ce contravine tuturor protocoalelor anterioare ale UE privind refugiații.

Planul prevede o coordonare a UE cu Republica Moldova, pentru a “reloca” imigranții de acolo și pentru a evita traficul de persoane, devenit foarte prosper pentru rețelele criminale. De asemenea, textul prevede transferuri sporite și desfășurarea rapidă a unor echipe *Frontex* în Moldova. Transferurile, în cooperare cu ICNUR (UNHCR, Agenția ONU pentru Refugiați) și OIM și sprijinite de finanțare UE, reprezintă o prioritate imediată.

Conform datelor, de la începutul lunii aprilie, cu privire la situația refugiaților ucraineni în R. Moldova în cele peste 100 de centre de plasament erau cazați în aproape 4.200 de refugiați. În perioada 24 februarie - 28 martie curent, Biroul migrație și azil a preluat 5 748 de cereri de azi. Potrivit datelor Ministerului Afacerilor Interne, în aceeași perioadă în țara noastră pe segmentul moldo-ucrainean al frontierei au intrat 348 867 de cetățeni ucraineni. Circa 251 460 au plecat, iar 94 411 ucraineni au rămas pe teritoriul țării. În total, pe teritoriul Republicii Moldova - la sfârșitul lunii martie, se aflau 98 300 de cetățeni străini, dintre care 48 379 minori. Ministerul Muncii și Protecției sociale anunță că aproape 100 de refugiați au reușit să se angajeze, odată ajunși pe teritoriul țării noastre [17].

Concluzii:

Politicile în materie de migrație sunt determinante pentru Uniunea Europeană atât din perspectiva securității, a performanței economice, cât și a problemelor demografice. Tendințele actuale arată că Europa va continua, fără îndoială, să fie atractivă pentru migranți și solicitanții de azil, iar gestionarea fluxurilor de migrație va continua să ocupe un loc important pe agenda UE. Acest lucru este

determinat de o serie de factori, precum și de conflictele internaționale și interne în creștere, discrepanțele economice persistente dintre statele membre ale UE și alte țări. Prin urmare, instituțiile abilitate vor trebui să combine o serie de instrumente de politică internă și externă în domeniul migrației.

Războiul din Ucraina a solicitat o abordare rapidă, eficientă, dar și umanistă a politicii UE de gestionare a fluxului de refugiați din zonele afectate de război. În contextul acestei crize a fost demonstrată capabilitatea institutelor UE de mobilizare și solidaritate cu țara agresată, de susținere a refugiaților. UE face față crizei umanitare declanșate în urma războiului. Și, remarcabil, autoritățile de la Chișinău, cetățenii simpli s-au implicat plenar în acest exercițiu de solidaritate.

Referințe bibliografice:

1. Druga, Dan. Legislația Uniunii Europene în domeniul migrației, În **Sfera Politicii, București**, Vol. 19, Iss. 12, (Dec 2011): 123-131.
2. Dobrescu, P., Bârgăoanu A., Geopolitica, p. 116 - www.romaniaeuropa.com/.../geopolitica_paul_dobrescu_alina_bargaoanu.php
3. <https://www.unhcr.org/uk/figures-at-a-glance.html>
4. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/29/cadrul-financiar-mul-tianual>
5. Sinescu Călin, Trofim Liliana, Impactul migrației asupra contextului internațional. În: Sfera politicii, București, Vol.137. actualhttp://revistasferapoliticii.ro/sfera/pdf/Sfera_137.pd
6. Ibidem.
7. Ibidem.
8. D'Alfonso A., Orav A., Smart Borders: EU Entry/Exit System („Frontiere inteligente: Sistemul de intrare/ieșire al UE”), EPRS, Parlamentul European, ianuarie 2018.
9. https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/statistics-migration-europe_ro
10. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=LEGISSUM:l14573>, accesat 12.03.22
11. https://www.icmpd.org/file/download/54500/file/Handbook_ROM.pdf
12. https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/statistics-migration-europe_ro
13. Alexandra Sarcinschi, Migrație și securitate, București, 2008, p. 5 - cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/migratie_si_securitate.pdf Acum- Ucraina.
14. <https://www.europarl.europa.eu/news/ro/headlines/economy/20220228STO24220/eu-rodeputatii-vor-sa-puna-capat-pasapoartelor-de-aur>
15. <https://www.jurnal.md/ro/news/16d0054d6c8b88ee/onu-aproape-un-sfert-din-populatia-ucrainei-a-fost-stramutata-de-razboiul-provocat-de-invazia-rusa.html>
16. Euronews, 13.04.22
17. <https://www.moldpres.md/news/2022/03/28/22002314>, accesat 28.03.22

CZU 314.74:351.86(479.24)

MIGRAȚIA EXTERNĂ ȘI PROBLEMELE DE SECURITATE ÎN AZERBAIDJAN

Ascherova SIMUZER⁵²

Rezumat: În articolul dat migrația externă în Azerbaidjan este considerată ca un aspect separat în stat, care afectează securitatea acestuia. S-a făcut o analiză a amplitudinii și impactului migrației forței de muncă asupra dezvoltării socio-economice a țării, în contextul securizării acestui proces. Articolul a studiat și potențialul analitic al organelor de stat din Azerbaidjan în domeniul securității migrației.

Cuvinte cheie: migrație; securitatea migrației; securizare; migrația externă.

EXTERNAL MIGRATION AND SECURITY ISSUES IN AZERBAIJAN

Abstract: In this article, external migration in Azerbaijan is considered as a separate aspect in the state that affects its security. The analysis of the scale and impact of labor migration on the socio-economic development of the country, in the context of securitization of this process, was carried out. The article also examined the analytical potential of the state bodies of Azerbaijan in the field of migration security.

Key words: migration; migration security; securitization; external migration.

ВНЕШНЯЯ МИГРАЦИЯ И ВОПРОСЫ БЕЗОПАСНОСТИ В АЗЕРБАЙДЖАНЕ

Аннотация: В данной научной статье внешняя миграция в Азербайджане рассматривается, как отдельный аспект в государстве, влияющий на его безопасность. Был проведен анализ масштабов и воздействие трудовой миграции на социально-экономическое развитие страны, в условиях секьюритизации данного процесса. Так же в статье был изучен аналитический потенциал государственных органов Азербайджана в сфере миграционной безопасности.

Ключевые слова: Миграция; Миграционная безопасность; Секьюритизация; Внешняя миграция.

Тема экономической миграции для Азербайджана является безусловно одной из важнейших, беря во внимание ее масштабы и воздействие на экономическо-социальное развитие страны. Но не смотря, на важность и

⁵² Ascherova SIMUZER, doctorandă, Academia de Administrare Publică din Moldova, Republica Azerbaidjan, simi.93@mail.ru

влияние миграции для страны, данный вопрос не изучен в полной мере на сегодняшний день. Однако, сейчас такое явление, как миграции становятся все более и более важным аспектом в жизни государства. Причиной тому служит секьюритизация миграции.

О секьюритизации – намеренном переносе явления в область безопасности – в широком смысле заговорили в конце XX века. Копенгагенская школа исследований в области безопасности, которая положила начало теории секьюритизации, опиралась на изучение новых вопросов безопасности – экономических, экологических, социальных, вытесняя традиционные военно-политические аспекты. Основоположниками теории являются исследователи Барри Бузан, Оле Вейвер и Яап де Вильде, которые в 1998 г. опубликовали фундаментальную работу. «Безопасность: новая система анализа». Это исследование дает схематическое изображение процесса секьюритизации:

существует феномен или процесс, сам по себе не являющийся угрозой, однако неудобный агенту секьюритизации (чаще всего – политической элите, пользующейся доверием общества, обладающей определенным авторитетом); агент секьюритизации совершает секьюритизирующее действие, т.е. выставляет неудобное явление в качестве угрозы выживанию референтного объекта;

в качестве секьюритизирующего действия выступает речевой акт;

референтный объект представляет особую ценность для аудитории, которая либо принимает, либо отвергает секьюритизирующий речевой акт в зависимости от собственных убеждений, системы ценностей и уровня доверия к агенту секьюритизации;

особым параметром является контекст – окружающая аудиторию среда, повышающая или понижающая её восприимчивость к секьюритизирующему дискурсу [1]

Секьюритизации миграции процесс, который был ответом на то, что в последнее время иммигранты все чаще представляют собой вызов для государства и всеобщего благосостояния, угрозой его культурному национальному составу и нередко его этнической идентичности. Использование агентами секьюритизации миграции таких метафор для определения последней как «вторжение», «оккупация», нацелены, прежде всего, на устрашение аудитории, поскольку страх является одним из наиболее действенных технологий управления обществом, особенно в случае угрозы предельным основаниям его существования. Одновременно страх может рассматриваться как инструмент, вписанный в онтологию современной политики, что делает его действенным ресурсом достижения целей в политической риторике. Обобщающие категории – «группы риска», «внутренние враги», «опасные классы или этничности» [2]

На сегодняшний день вполне очевидно, что секьюритизация миграции в первую очередь характерна для стран-реципиентов, причем наибо-

лее интенсивно эта тенденция стала развиваться именно в тех странах, которые принимают значительное число мигрантов из других стран. Чаще всего тема миграции в контексте вопроса о безопасности государства, возникает в периоды конфликтов, войн и обострение международных отношений, в результате которых и возникают угрозы значительного перемещение людей через границы государств в качестве беженцев.

Любая принимающая страна в мире всегда обеспокоена тем, как наплыв трудовых мигрантов, (или же беженцев) повлияет на важнейшие уровни жизни государства, такие как: внутренний рынок труда, экономика, система социальной защиты, на социальная инфраструктура и т.д. Кроме того стали обсуждаться все чаще вопросы касаемые личной и общественной безопасности, моральных и культурных ценностей, сохранения и укрепления коллективной гражданской идентичности, культурной и религиозной идентичностей. Возникновение этих вопросов стало причиной того, что вопросами миграции стали заниматься такие отделы как, министерства обороны, министерства внутренней безопасности, министерства иностранных дел. Из чего можно следует, что произошёл процесс секьюритизация миграции, означающая то, что миграция стала рассматриваться как проблема безопасности, а само определение безопасности значительно расширилось.

Во времена СССР и сразу после его распада Азербайджан был преимущественно страной эмиграции. По информации имеющийся в государственном бюро статистики Азербайджанской Республике (Приложение 1) Согласно данной статистике, самый большой отток граждан из страны произошел именно в период обретения Азербайджаном независимости с 1990-1999 годы. Тогда, суммарно за тот период страну покинули более 400 тысяч человек. В первые десятилетия независимости Азербайджана ситуация в сфере контроля и регулирования трудовой миграции была достаточно сложной. Отсутствие новых норм по регулированию миграционных процессов, отсутствие каких-либо регистрации и слежение за движением трудовых мигрантов. Приток и утечка мигрантов, в том числе и трудящихся мигрантов, не регулировались. А поток трудовых мигрантов между Азербайджаном и бывшими странами СССР не прекращался, а даже усиливался и приобретал различные формы.

На фоне сложившейся ситуации Азербайджан присоединился к ряду международных документов и началось формирование национального законодательства в сфере трудовой миграции. Были приняты такие нормативно-правовые акты как:

Закон «О Трудовой миграции»,

Закон «Об иммиграции»

Закон «О регистрации по месту жительства и месту пребывания»,

Закон Азербайджанской Республики «О выезде из страны, въезде в страну и паспортах»,

Закон о «Положение о Государственной миграционной службе Азербайджанской Республики»,

Закон о «Правила выдачи персонального разрешения на осуществление иностранцами оплачиваемой трудовой деятельности на территории Азербайджанской Республики и образца этого персонального разрешения»,

Закон о «Правила определения квоты трудовой миграции».

Но начиная с 2006-го года, Азербайджан превращается в страну иммиграции. И тогда постепенно начинается секьюритизация миграции в Азербайджане и в этом направлении были приняты ряд нормативно-правовых актов, регулирующих миграционные процессы, а также были подписаны двусторонние и многосторонние соглашения.

Государственная Миграционная Служба АР, созданная в 2007-ом году, является главным органом исполнительной власти, осуществляющим миграционную политику. В то же время в сфере миграции были определены полномочия следующих государственных органов:

Министерство Труда и Социальной Защиты,

Министерство Внутренних Дел,

Министерство Национальной Безопасности и т.д.

Также был определен орган, устанавливающий трудовую квоту для регулирования трудовой миграции. [2]

Основной документ, регулирующий трудовую иммиграцию, является Закон «О трудовой миграции».

Статья 1-ая Закона «О трудовой миграции» гласит: **трудовой мигрант** – это физическое лицо, мигрировавшее на законных основаниях из одной страны в другую для занятия трудовой деятельностью. [3] Основными условиями для занятия иностранцев оплачиваемой деятельностью является наличие вакантных мест, на которые не претендует гражданин Азербайджанской Республики, обладающий профессиональной подготовкой и квалификацией, соответствующими требованиям рабочего места, а также отсутствие возможности обеспечить органами службы занятости потребности работодателей в рабочей силе за счёт местных трудовых резервов [4]

Закон предполагает, что, иностранцы, желающие приехать в Азербайджан в качестве трудовых мигрантов и заниматься в стране оплачиваемой работой, должны получить персональное разрешение на работу, которое дает им право приехать в страну в качестве трудового мигранта. В действительности реалии сегодня отличаются. Обычно иностранные граждане приезжают в страну по туристической визе. Чаще всего процесс получения разрешения на работу осуществляется лишь тогда, когда мигрант заключает контракт с работодателем, а работодатель в свою очередь обращается в Государственную Миграционную Службу. Государственная Миграционная Служба отклоняет большинство поступивших

обращений, а это создает благоприятные условия для эксплуатации работающих труда лиц без трудового договора в будущем. Хотя, Азербайджаном не предусмотрено упрощение получение трудовой визы, исключение в статье имеются.

Закон «О трудовой миграции» предусматривает упрощённые правила получения разрешения для следующих лиц:

- занимающихся предпринимательской деятельностью;

- руководящих работников организаций, созданных на основании международных договоров;

- работающих в дипломатических представительствах и консульствах;

- работающих в международных организациях;

- находящихся в командировке сроком не более трех месяцев;

- привлеченных на работу соответствующим органом исполнительной власти;

- занимающихся религиозной деятельностью в религиозных организациях и обществах, прошедших государственную регистрацию;

- аккредитованных сотрудников средств массовой информации;

- морьяков;

- спортсменов и работников искусства;

- профессорско-преподавательский состав, лекторов, приглашенных для чтения лекционных курсов, и специалистов, ведущих научно-исследовательскую работу в высших учебных заведениях.

В Азербайджанской Республике трудовые мигранты делятся в основном на 2 вида:

Трудовые мигранты, получившие разрешение для занятия частной предпринимательской деятельностью,

Трудовые мигранты, получившие индивидуальное разрешения для работы по найму.

Самые популярные направления, в которых заинтересована иностранная рабочая сила эта отрасли экономики как строительный и нефтяной сектор. В строительном секторе в основном присутствуют мигранты из Ближнего Востока. Граждане Великобритании или других европейских стран обычно привлекаются в нефтяной сектор.

Таблица 1. Иностранцы получившие разрешения на работу в Азербайджане в 2020 году

Страна	Кол-во	Страна	Кол-во
США	115	Молдова	8
Бангладеш	13	Узбекистан	40
Белоруссия	23	Пакистан	81
Великобритания	640	Казахстан	90
Китай	147	Кыргызстан	8
Филиппины	184	Россия	274
Грузия	129	Турция	2033
Индия	293	Туркменистан	39
Иран	184	Украина	123
Италия	104	Другие страны	759
Всего	5287		

Источник* Государственный Комитет Статистики Азербайджана

За 2020 год в Азербайджана разрешение на работу и продление уже имеющихся разрешений получили 5287 человек из них 605 человек это выходцы из стран СНГ. Если смотреть динамику выданных разрешений на работу в Азербайджане с 2016 по 2020 годы (Приложение 2), то самый высокий уровень иностранной граждан, приехавших в Азербайджан, в поисках работы приходится на 2016-2017 года. В те годы Государственной Миграционной службой было выдано 9480 и 6602 патента на работу соответственно.

Помимо законодательных актов в Азербайджане существуют государственные органы в сфере трудовой эмиграции граждан. Основным государственным органом, функционирующим в данной сфере, до создания ГМС являлось Министерство Труда и Социальной Защиты Населения. В полномочия данного органа входили такие обязательство как: подготовка предложений по регулированию процессов трудовой миграции, создание необходимых условий для социальной защиты трудовых мигрантов, выдача специальных лицензий частным агентствам занятости для занятия посреднической деятельностью в отправке трудовых мигрантов в другую страну. Но после создания в 2007 году Государственной Миграционной Службы Азербайджана основные полномочия перешли к ним. В законодательстве Азербайджанской Республики предусматривается существование «посредника» в трудоустройстве азербайджанских граждан за рубежом. Такими посредниками в Азербайджане выступают частные агентство по занятости. Согласно 13-ой статье закона АР «О Трудовой Миграции» частные агентства занятости в республике, должны получить специальные лицензии для осуществления трудоустройства граждан Азербайджана в зарубежных странах. Примеров таких агентств несколь-

ко, например HIRELABAS GROUP, Human Capital Baku (HCB), Avanti group и т.д.

Для получения лицензии агентства должны соответствовать ряду некоторых требований:

- наличие достаточного количества человеческих ресурсов с подходящей специализацией;
- наличие подходящего места для офиса для занятия данной деятельностью;
- наличие договора с местными и иностранными агентствами занятости о сотрудничестве;
- наличие формы трудового договора, утверждённого Министерством Труда и Социальной Защиты Населения.

На данный момент, на законодательном уровне в Азербайджане существуют акты и законы, которые обязаны осуществлять полный контроль за трудовыми мигрантами как в самом Азербайджане, так и за азербайджанскими мигрантами за рубежом, но к сожалению на сегодняшний день полного контроля за движениями рабочей силы нет.

Такие пробелы существуют не только в Азербайджане, но и во всех странах бывшего Советского Союза. Так, например, лицензия частным агентством выдается Министерством труда и Социальной Защиты Населения, однако в дальнейшем никакого мониторинга за деятельностью данных агентов не производится. Что в последствии приводит к недоброжелательной и часто к незаконной деятельности этих агентств в стране.

Еще одной проблемой, с которой сегодня сталкивается Азербайджан является то, что не смотря на наличие двухсторонних договоров государством с некоторыми странами в сфере трудовых мигрантов (например, с Россией в 2003 году) граждане АР не приезжают в страну, как официальные трудовые мигранты. Фактически данные соглашения существуют лишь на бумаге и почти не выполняются.

Как уже очевидно, в правовой системе Азербайджана существуют некоторые пробелы, которые могут быть угрозой миграционной безопасности в стране.

Для улучшения национальной правовой системы в области трудовой эмиграции необходимо предпринять некоторые шаги:

Расширить законодательство сфере трудовой миграции, например, принять полноценный законодательный акт, для полного контроля и регулирования сферы трудовой миграции. Сегодня в национальном законодательстве прописаны только три статьи касающихся вопросов о трудовой эмиграции, что является недостаточным.

Ввести изменения в существующие законы. Итак, есть определённые недостатки в правовых нормах требующие рассмотрения. К примеру, статья 12-ая Закона АР «О трудовой миграции» предусматривает обязанность граждан АР, выезжающих в другую страну для занятия трудовой деятель-

ностью, в течение месяца регистрироваться в посольстве АР в той стране. Однако на практике данная норма не исполняется. Из чего следует невозможность точного наблюдения и учёта за гражданами, уезжающими за границу для занятия трудовой деятельностью. Таким образом, необходимо ввести новые пункты в уже имеющиеся правовые нормы, которые позволят ввести более жесткий учет над деятельностью агентств, занимающихся трудоустройством граждан за рубежом. В данном случае будет легче вести учёт граждан, выезжающих из страны для трудоустройства.

Частные агентства занятости должны более активно принимать участие в трудоустройстве граждан за рубежом. Однако во избежание случаев злоупотребления и торговли людьми, деятельность агентств должна строго контролироваться со стороны соответствующих государственных органов.

Список литературы:

Законы

1. Закон АР «О трудовой миграции» Статья 1-ая
2. Закон АР «О трудовой миграции.» Статья 4-ая
3. Сборник Законов Азербайджанской Республики от 30-го июня 2009-го года

Научные статьи

4. Глоссарий терминов в области миграции. Международное миграционное право. MOM (Glossary on Migration. International Migration Law. IOM).2019. Р. 15.
5. Григорьева К Секьюритизация миграции: обзор зарубежных эмпирических исследований. Научное обозрение. Серия 2: Гуманитарные науки. 2021. № 4-5. С. 48-63.
6. Сарайкина Я «ДИСКУРС СЕКЬЮРИТИЗАЦИИ МИГРАЦИИ» Современная Европа, 2021, № 7, с. 133-142
7. Эндрюшко А.А. Ситуативные факторы культурной интеграции мигрантов в России (на примере граждан Азербайджана) // Вопросы национальных и федеративных отношений. 2021. Т. 11. №10(79). С. 2847-2854.

Интернет-Ресурсы

8. <http://interfax.az/view/831975>
9. <http://interfax.az/view/858102>
10. <https://az.sputniknews.ru/>
11. <https://migration.gov.az/ru/about/54> - Государственный Комитет Статистики Азербайджана

Приложение 1.
7.1. Международная миграция населения ¹⁾
(тысяч. Чел.)

Годы	Приехавшие в страну на ПМЖ	Уехавшие из страны на ПМЖ	Миграционное сальдо	из них;	
				Город	Сельская местность
1970	...	...	-2,8	25,2	-28,0
1971	...	...	-1,3	16,9	-18,2
1972	...	...	1,5	16,0	-14,5
1973	...	...	-4,4	16,7	-21,1
1974	...	...	-4,6	20,0	-24,6
1975	...	...	-13,3	18,9	-32,2
1976	...	...	-15,0	18,1	-33,1
1977	...	...	-13,6	13,7	-27,3
1978	...	...	-9,1	15,3	-24,4
1979	...	...	-21,8	5,0	-26,8
1980	...	...	-22,8	5,5	-28,3
1981	...	...	-20,0	2,7	-22,7
1982	...	...	-23,1	-2,5	-20,6
1983	...	...	-17,8	-0,8	-17,0
1984	...	...	-22,7	2,7	-25,4
1985	...	...	-36,3	0,4	-36,7
1986	...	...	-35,7	-4,4	-31,3
1987	...	...	-33,0	3,7	-36,7
1988	...	...	-34,2	-2,8	-31,4
1989	...	...	-40,2	-11,5	-28,7
1990	84,3	137,9	-53,6	-52,7	-0,9
1991	66,3	106,4	-40,1	-39,4	-0,7
1992	35,7	49,9	-14,2	-13,8	-0,4
1993	16,3	28,5	-12,2	-11,9	-0,3
1994	8,6	19,6	-11,0	-10,8	-0,2
1995	6,2	16,0	-9,8	-9,5	-0,3
1996	5,8	13,2	-7,4	-7,2	-0,2
1997	7,5	15,7	-8,2	-8,1	-0,1
1998	5,4	10,5	-5,1	-5,0	-0,1
1999	4,8	9,1	-4,3	-3,5	-0,8
2000	4,4	9,9	-5,5	-5,0	-0,5
2001	2,6	7,3	-4,7	-3,6	-1,1
2002	1,2	4,3	-3,1	-2,0	-1,1
2003	2,5	3,8	-1,3	-1,6	0,3

2004	2,4	2,8	-0,4	-0,7	0,3
2005	2,0	2,9	-0,9	-0,6	-0,3
2006	2,2	2,6	-0,4	-1,9	1,5
2007	2,0	3,1	-1,1	-1,4	0,3
2008	3,6	2,5	1,1	0,5	0,6
2009	2,3	1,4	0,9	0,1	0,8
2010	2,2	0,8	1,4	1,2	0,2
2011	2,2	0,5	1,7	2,0	-0,3
2012	2,2	0,2	2,0	1,8	0,2
2013	3,1	0,8	2,3	1,2	1,1
2014	1,9	0,8	1,1	0,6	0,5
2015	2,7	1,6	1,1	0,6	0,5
2016	3,2	1,7	1,5	1,0	0,5
2017	3,1	1,9	1,2	0,6	0,6
2018	3,2	1,6	1,6	0,5	1,1
2019	2,0	1,6	0,4	0,1	0,3
2020	1,7	0,6	1,1	0,2	0,9

Приложение 2

Распределение разрешений на работу, выданных и продленных для оплачиваемой работы по странам 2016-2020

Кол-во
человек

Страны	2016	2017	2018	2019	2020
Всего	9480	6602	5048	5466	5287
Из Них					
США	212	177	141	140	115
Бангладеш	409	18	13	17	13
Беларусия	9	7	14	17	23
Великобритания	1630	1395	921	729	640
Китай	161	188	186	203	147
Филиппины	295	266	199	197	184
Грузия	117	99	87	99	129
Индия	855	502	380	370	293
Иран	172	149	171	207	184
Италия	126	121	116	136	104
Молдова	8	6	9	11	8

Узбекистан	112	88	80	59	40
Пакиста	118	92	70	92	81
Казахстан	80	56	40	75	90
Кыргызстан	12	5	9	9	8
Россия	180	181	176	239	274
Таджикистан	1	-	-	-	-
Турция	3595	2168	1445	1865	2033
Туркменистан	14	16	21	47	39
Украина	99	84	89	110	123
Другие страны	1275	984	881	844	759
Страны СНГ	515	443	438	567	605
Другие страны	8965	6159	4610	4899	4682

CZU 341.236

DESPRE COMPORTAMENTELE "ULTRA VIRES"

Victor Andrei Cărcăle⁵³

Rezumat: În comunicarea de față, vom încerca să determinăm dacă statul răspunde în dreptul internațional de toate comportamentele adoptate de organele sale în exercitarea funcțiilor lor oficiale, excluzând bineînțeles cazurile când un organ acționează în mod clar în calitatea sa pur privată. Analizând unele excepții menționate, vom încerca să căutăm criteriile în măsura posibilului cât mai precise care să permită deosebirea comportamentelor *ultra vires* care sunt imputabile statului de comportamentele indivizilor-organe de care statul nu răspunde. Cu alte cuvinte vom încerca să precizăm în ce condiții, comportamentul neautorizat a unui organ trebuie, în cadrul ordinii juridice internaționale, să fie considerat ca un fapt al statului și în ce situații acțiunea sau omisiunea unui individ-organ al statului să fie asimilată cu o acțiune sau omisiune a unui simplu particular.

Cuvinte cheie: răspunderea internațională a statelor, imputabilitatea statului a comportamentului *ultra vires* al organelor sale; jurisprudență.

ABOUT „ULTRA VIRES” BEHAVIOR

Abstract: In the present communication, we will attempt to determine whether the State is responsible under international law for all conduct of its organs in the exercise of their official functions, excluding of course cases where an organ is acting in a purely private capacity. In analysing some of the exceptions mentioned, we shall try to find criteria that are as precise as possible and which make it possible to distinguish between *ultra vires* conduct which is attributable to the State and the conduct of individual organs for which the State is not responsible. In other words, we shall try to specify under what conditions the unauthorised conduct of an organ must, within the framework of the international legal order, be regarded as an act of the State and in what situations the action or omission of an individual organ of the State must be assimilated to an action or omission of a mere private individual.

Key words: international responsibility of States, the imputability of the State for *ultra vires* conduct of its organs; jurisprudence.

În literatura dreptului internațional⁵⁴ se subliniază că, orice stat având depli-

⁵³ Victor Andrei Cărcăle, lect.univ.dr., Universitatea "Stefan cel Mare" din Suceava, victorcarcale@litere.usv.ro

⁵⁴ R. Ago, *Troisième rapport*, Annuaire de la Commission du droit international de Nations Unites, 1971, op.cit.pp, 248-249.

na libertate de a se organiza singur (*fără amestecul nimănui*⁵⁵) înseamnă că lui îi revine alegerea și numirea organelor sale. Este știut că, numai persoanele fizice cărora ordinea juridică internă le conferă statutul de organe ale statului respectiv sunt considerate ca organe de iure ale acelui stat. Adăugăm că literatura juridică este în acest sens.

De altfel, după unii autori⁵⁶, acest drept la "autodeterminare" este unul din principalele atribute ale suveranității⁵⁷ și face parte din "nucleul dur" al domeniului rezervat al statului⁵⁸.

În sensul celor de mai sus, s-a afirmat că, dreptul internațional public ne-comportând nici o regulă generală privind întemeierea și existența statului, atât nașterea cât și dispariția statelor nu reprezintă pentru acesta decât un simplu fapt istoric, și nicidecum o chestiune de iure, și aceasta este firesc, deoarece Statul ca și toate organele sale interne (organizarea sa) nu constituie pentru ordinea juridică decât un simplu fapt de care el ia act și căruia îi atribuie anumite consecințe juridice⁵⁹. În acest caz, s-a afirmat⁶⁰ că, statul este liber să-și aleagă structura internă pe care o dorește și să-și numească propriile organe. Deci sunt considerate în principiu, ca fapte ale statului pe plan internațional toate comportamentele indivizilor care au statut ca organe în conformitate cu dreptul intern al statului respectiv⁶¹. Dacă este adevărat că desemnarea organelor statului se

⁵⁵ Prezintă poate interes de arătat că principiul neamestecului în treburile interne ale altor state este unul dintre principiile *unanim* recunoscute ale dreptului internațional actual. El cere fiecărui stat să se abțină în raporturile sale internaționale de la orice acțiune care ar reprezenta o încălcare a suveranității. Decurgând nemijlocit din principiul suveranității, principiul neamestecului constituie, totodată un important mijloc de drept internațional al apărării suveranității statelor, o *garanție* a respectării dreptului acestora de a duce o politică internă și externă independentă. De aceea respectarea *strictă* a principiului citat are o însemnătate deosebită pentru *asigurarea păcii și securității* internaționale, constituind o condiția dintre cele mai importante a existenței unor relații internaționale europene, ca de altfel între toate statele lumii. Pe lângă acestea, în contextul actul, trebuie amintit și faptul că, aplicarea principiului neagresiunii nu este limitată nici în timp, nici în spațiu. El se aplică nu numai în relațiile dintre statele membre ale O.N.U., ci între toate statele comunității internaționale. A se vedea, Grigore Geamanu, *Principii fundamentale ale dreptului internațional*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1967, op.cit. p.129 și urm; Gheorghe Moca, *Principiul neamestecului și activitatea adunării generale a O.N.U.*, Justiția Nouă nr.2/1963, op.cit. p. 62. Gheorghe Moca, *Principiul egalității statelor în organizațiile internaționale*. Ed. Științifică, București 1968.p.81;

⁵⁶ K. Strupp, vorbește de fapte ajuridice și prejurdice, *Les règles générales du droit de la paix*, RCADI, 1934, I, tome 47, op.cit.p. 422;

⁵⁷ În momentul de față, mai mult ca oricând, pentru unele state (de pildă, Ucraina) problema suveranității naționale este o problemă de viață și de moarte.

⁵⁸ R.Miga-Besteliu, *Drept internațional. Introducere în dreptul internațional public*, ed. A III/a, Ed. All Beck, 2003, p.85; Gr.Geamanu, *Drept internațional public*, vol.I, Ed. Didactică și pedagogică, București, 1981, p.140-141.

⁵⁹ R. Ago, *Troisième rapport*, p.249

⁶⁰ K. Strupp, *Element du droit international public universel, européen et américain*, vol. I, Paris, Les Editions Internationales, 1930, pp.208-209.

⁶¹ Art.5 de la première partie du projet de la C.D.I. (Comission du Droit International).

face în virtutea normelor de drept intern, trebuie totuși de relevat că calitatea de organ al statului *nu* are valoare juridică decât în ordinea juridică internă⁶².

În această privință, se susține totuși că, dreptul internațional operând de o manieră cu totul autonomă în *materia imputațiilor*⁶³ *are libertatea deplină de a imputa sau nu unui stat, în virtutea propriilor sale reguli, comportamentul unei persoane fizice care posedă statutul de organ în ordinea juridică internă. Ca atare, un stat poate fi făcut răspunzător pe plan internațional pentru anumite comportamente ale unor indivizi care nu aparțin, din punct de vedere formal, organelor sale interne (organe de facto)*. În legătură cu aceasta, se susține că, statului îi revine sarcina de a alege organele sale este normal că tot lui îi revine îndatorirea de a stabili competența sau sfera de activitate a reprezentanților săi. De aici, deducem ideea că pentru a stabili într-un caz particular, dacă organul unui stat a acționat conform competenței sale sau dimpotrivă în contradicție cu aceasta, este necesar de a apela la ansamblul de legi și regulamente (reglementări în general) interne ale statului care circumscriu sfera de activitate a acelui organ.

Pe lângă acestea, arătăm că, dreptul internațional *nu* poate aplicând propriile sale criterii să califice un organ de stat ca fiind competent sau incompetent. Această facultate nu revine decât dreptului intern al statului de care ține organul respectiv. Prin urmare, existența unui fapt al statului în dreptul internațional este legată de măsura în care este competent acel organ al său.

Însă cum trebuie privită această problemă?

În legătură cu această problemă s-a răspuns că un organ al statului poate acționa în *trei* (3) moduri diferite. Astfel:

Mai întâi, el poate să adopte un *comportament conform competenței sale*. Acesta este cazul cel mai clar privind fapta statului în dreptul internațional. Toate acțiunile comportamentale adoptate de către organele sale în limitele reale ale competenței și conform instrucțiunilor privind activitatea lor sunt în dreptul internațional *imputabile* statului⁶⁴.

În această privință, remarcăm că, Comisia de Drept Internațional (C.D.I.) în proiectul de articole a preferat termenul „*a atribui*” în locul celui de „*a imputa*”, care în opinia autorilor proiectului fiind împrumutat din dreptul penal intern⁶⁵, (*imputatio*) ar putea crea unele dificultăți. Pentru rezolvarea problemei puse în discuție, suntem de părere ca și alți autori, să se folosească termenul „*a imputa*” în sensul dreptului internațional fără nici o referire la

⁶² R. Ago, *Le délit international*, RCADI (Recueil des cours de l'Académie de droit international de la Haga) 1939 – II tome 68, pp.464-465 și *Troisième rapport*, p. 249.

⁶³ D. Anzilotti, *Cours de droit international*, Paris, Sirey, 1929, pp. 254-255; J. G. Starke, *Imputability in international delinquencies*, BYBIL, (The British Yearbook of International Law) 1938, tome 19, op.cit. p.105. J.G.Starke, *Introduction to International law*, ed.9, Landon, Butterworths, 1984, op.cit. p.294. R.Ago, *Le délit international*, op.cit.p.441; Th. Meron, *International responsibility of States for unauthorized acts of their officials*, Bybil, 1957, tome 33, op.cit.pp. 89-90.

⁶⁴ D. Anzilotti, *La responsabilité des Etats*, op.cit. p. 291.

⁶⁵ T. Avriganu, *Pericol social, vinovăție personală și imputare penală*, Ed. Wolter Kluwer, 2010, p. 84.

accepțiunile din dreptul penal intern. Un alt argument, în acest sens, ar fi acela că art.1, partea I, din proiectul C.D.I. (Commission du droit international des Nations Unies), prevede că un "stat nu - și poate atrage răspunderea pe plan internațional decât dacă este autorul *unui fapt internațional ilicit*". De aceea, se susține⁶⁶ că, există un fapt ilicit al statului, atunci când: un comportament constând dintr-o acțiune sau omisiune poate fi *imputat*, în conformitate cu dreptul internațional, statului; și b) acest comportament constituie o încălcare a unei obligații internaționale a statului⁶⁷.

Potrivit unei alte păreri⁶⁸, competența organelor fiind, de regulă, determinată exclusiv prin ordinea juridică internă, dacă un organ acționează conform competenței sale și încalcă o obligație internațională ce revine statului, acesta fiind de *bună - credință (bona fides)* n-ar putea nega că este în cauză propria sa faptă. În această opinie se vorbește că printr-un astfel de comportament al organului acesta exprimă însăși "voința statului". Aceasta întrucât *bona fides* în relațiile internaționale va împiedica ca un stat să nu se pravaleze în mod valabil de dispozițiile dreptului său intern pentru a se sustrage de la consecințele ce decurg din alegerea suverană făcută de el.

În concluzie, afirmăm că temeinicia acestui principiu nu a fost niciodată contestat de către jurisprudența internațională și-a găsit de asemenea, confirmarea expresă sau implicită în toate proiectele de codificare referitoare la răspunderea internațională a statelor⁶⁹.

În al doilea rând, Statul poate fi autorul unor acte sau omisiuni pe care să le execute cu titlu personal, pur privat (ca particulari).

În legătură cu aceasta, evocăm că, un stat *nu* poate să fie ținut a răspunde pentru toate comportamentele ale unor indivizi care chiar au statut de organe în conformitate cu ordinea juridică a acelui stat. De aici, se poate pune întrebarea: de ce oare?

Răspunsul în această privință ar fi că, dreptul internațional impune statului obligația de a împiedica persoanele locuind pe teritoriul său să exercite o activitate revoluționară îndreptată împotriva altor state, în măsura în care această activitate ia forma pregătirilor unor expediții ostile împotriva teritoriului altor state.

⁶⁶ Ion Ifrim, *Reflecții asupra elementelor constitutive ale faptei internaționale ilicite-fundament al răspunderii internaționale a statului*. Revista Dreptul nr.7/2010, op.cit. pp.236-245.

⁶⁷ J.G.Starke *Imputability in international delinquencies*, op.cit, p.106. R.Ago, *Le délit international*, op.cit. p.441; P.A.Zannas, *La responsabilité internationale des États pour les actes de négligence* thèse présentée à l'université de Genève, Montreux, imprimerie Ganguin et Laubscher S.A., 1952, p.23. J. Lenoble, *Responsabilité internationale des États et contrôle territorial*, Revue belge de droit international, 1981, tome 16, p.96. L. Condorelli, *L'imputation à l'État d'un fait internationalement illicite; solutions classiques et nouvelles tendances*, RCADI, 1984-VI, tome I 89,p.24, 25. B. Cheng, *General Principles of law as applied by International Courts and Tribunals*, second edition, Cambridge, Grotius Publications Limited, 1987, p.170.

⁶⁸ C. Eagleton, *The Responsibility of States in International law*, New York, The New York University Press, 1928, op.cit.p. 52-53.

⁶⁹ D. Anzilotti, op.cit.p. 500.

Apoi, dreptul internațional mai obligă statul să pedepsească și să nu încurajeze orice activitate care tinde să ducă la asasinarea dușmanilor.

Mai mult decât atât, în art. 4 al Proiectului de Declarație asupra drepturilor și obligațiilor statelor, adoptat de Comisia de Drept Internațional O.N.U.⁷⁰, se prevede: "Fiecare stat *are obligația de a se abține* de la incitarea la război civil în teritoriul unui alt stat și de a împiedica organizarea în interiorul teritoriului său a activităților care au ca scop, incitarea la război civil"⁷¹.

În mod justificat s-a remarcat⁷² că, deși activitatea subversivă îndreptată împotriva statelor străine de către persoane particulare în principiu *nu* atarage răspunderea internațională a statelor, o asemenea activitate dacă ea derivă direct din partea guvernului sau indirect printr-o organizație care este finanțată de guvern...reprezintă o *încălcare* a dreptului internațional. Se mai arată, în această viziune că "obligația de a respecta teritoriul altor state include obligațiile în ceea ce privește guvernul respectiv de a se abține și de a împiedica în limitele teritoriului său orice agresiune, intervenție subversivă⁷³ și alte activități injurioase". De ceea este important de știut că "propaganda contra unui stat străin constituie un delict internațional în cazul când ea are ca scop să incite la răsturnarea instituțiilor sale politice".

În ce ne privește împărtășim părerea exprimată în literatura noastră, în sensul că ne aflăm în fața unei forme dintre cele mai grave de intervenție în treburile interne ale altor state, ale unei "intervenții subversive" astfel cum este condamnată chiar de doctrina dreptului internațional. În practica internațională sunt cunoscute multe exemple care confirmă ca *interdicția statelor de a efectua acțiuni ostile* îndreptate contra altor state a devenit un principiu al dreptului internațional.

Totodată s-a mai considerat că indivizii - organe sunt integrați în "*persoana statului*" și ca atare, își pierd toată individualitatea lor, totuși, precizăm faptul că o persoană fizică investită în calitate de organ *nu* își pierde total individualitatea sa decât în măsura în care ea acționează în această calitate⁷⁴. Această condiție este foarte clar enunțată în articolele 5, 7, 10, 12 și 13 din prima parte a proiectului C.D.I. (Comisia de Drept Internațional) și ea a fost menționată, de asemenea, de Tribunalul arbitral, în speța *Yeager versus Iran*. În acest sens, Tribunalul a decis că organul unui stat trebuie să acționeze în calitatea sa oficială de organ pentru ca comportamentul său să fie imputabil statului respectiv. Deci, *per a contrario* orice individ organ neacționând în calitatea sa oficială sau în exercițiul funcției

⁷⁰ O.N.U. a fost creată prin Carta organizației, semnată la 26 iunie 1945, la San Francisco de reprezentanții a 50 de state participante la Conferința de la San Francisco pentru elaborarea și adoptarea Cartei.

⁷¹ Quincy Wright, *Subversive Intervention*, American Journal of International Law, nr. 54/1960, op.cit.p.532.

⁷² N. Androne, *O acțiune subversivă în lumina dreptului internațional*, op.cit.p. 23.

⁷³ Dintre toate atacurile verbale peste frontieră și care au cauzat cel mai mare număr de incidente internaționale în trecut și care constituie cel mai mare pericol pentru pace în prezent este ceea ce poate fi numit "*acțiune subversivă*".

⁷⁴ R. Ago, Troisième rapport, *Troisième rapport*, Annuaire de la Commission du droit international de Nations Unites, op.cit.p. 254.

sale trebuie să fie asimilat unui simplu particular ale cărui acțiuni sau omisiuni *nu* sunt imputabile statului.⁷⁵

În concluzie, subliniem și faptul că, toate proiectele de codificare⁷⁶ recunosc implicit principiul conform căruia acțiunile și omisiunile comise de către organe cu titlu pur privat (ca simpli particulari) *nu sunt* imputabile statului⁷⁷, decât în măsura în care acestea au acționat în calitatea lor oficială de organe de stat sau în exercițiul funcției lor. În plus, jurisprudența arbitrară internațională a enunțat, de asemenea, în mod clar acest principiu în unele spețe în care organele unui stat au fost asimilate ca simpli particulari datorită caracterului privat al comportamentului acestora⁷⁸.

În fine, distingem *un al treilea* comportament și anume, *când organul adoptă, în calitatea sa oficială, de organ al statului, un comportament excedând, mai mult sau mai puțin, competența sa*⁷⁹ (*comportamentele ultra vires*).

Pe lângă comportamentele pe care le adoptă în conformitate cu competența lor sau cu titlu pur privat (ca simpli particulari), organul de stat poate să mai fie autorul actelor pe care le efectuează în exercitarea funcțiilor oficiale⁸⁰ dar *cu depășirea limitelor competenței sale determinate de dreptul intern* sau *contravenind* instrucțiunilor ce îi sunt date. În aceste condiții, nefiind în principiu, autorizat de a încălca legea, *un organ excede competența sa de fiecare dată când în exercitarea funcțiilor sale*, el va adopta un comportament în *contradicție* cu o normă a dreptului intern.

O mențiune deosebită se cuvine a fi făcută sub acest aspect, că există în majoritatea reglementărilor de drept intern principiu care asigură *preeminența, întâietatea* pentru regulile de drept internațional în raport cu regulile de drept intern.

S-a mai spus⁸¹ că atunci când un organ încalcă o normă internațională el violează prin acest fapt dispozițiile dreptului intern relative la regimul competențelor sale sau contravine la instrucțiunile privind desfășurarea activității sale. Dacă un organ de stat adoptă un comportament *ultra vires*, el *nu* acționează deci ca

⁷⁵ CDI, *Rapport de la Commission sur les travaux de sa vingt-septième session*, ACDI, 1975, vol. II, p. 66.

⁷⁶ Vladimir Hanga, *Organizația Națiunilor Unite și codificarea dreptului internațional*, RRD nr.8/1971, p.33.

⁷⁷ N. Androne, *O acțiune subversivă în lumina dreptului internațional*, Justiția Nouă nr.10/1962, op.cit.p. 23.

⁷⁸ H. Accioly, *Principes généraux de la responsabilité internationale d'après la doctrine et la jurisprudence*, RCADI, 1959, -Tome -I, 96, p. 363; V. Coussirat -Coustere et P.M.; Eisemann, *L'enlèvement de personnes privées et le droit international*, RGSIP, 1972, tome, 76-I, p. 365.

⁷⁹ C. Eagleton, *The Responsibility of States in International law*, op.cit. pp. 51-52; F. V. Garcia - Amador, *Premier rapport sr la responsabilité de l'Etat à raison des dommages causés sur son territoire à la personne ou aux biens des étrsngers*", ACDI, 1956, vol. II, p. 184. *State responsibility some new problems*, RCADI, 1958, - II, tome 94, p. 403.

⁸⁰ Ch. de Visscher, *La responsabilité des Etates*, p. 92; J.-L. Brierly, *Règles générales du droit de la paix*, RCADI, 1936, tome 58, p. 172.

⁸¹ J.-L. Brierly, *Règles générales du droit de la paix*, op.cit.p. 172.

un simplu particular dar nici *nu* adoptă, cu atât mai puțin, un comportament a cărui îndeplinire să fie permisă de dreptul intern al statului respectiv. De aici observăm că situația evocată este la *mijlocul poziției* între cele două situații extreme reprezentate, pe de o parte, prin toate comportamentele adoptate de organele statului în conformitate cu competența lor și de cealaltă parte, prin toate actele și omisiunile ale organului statului care acționează ca simpli particulari.

În continuare, vom evoca că principiul imputării statului a comportamentului *ultra vires* al organelor sale *nu* a mai fost repus în discuție.

Spre deosebire de Curtea Permanentă de Justiție Internațională (CPIJ) și de Curtea de Justiție Internațională care nu au avut nici o ocazie de a se pronunța asupra fondului acestei probleme, menționăm că, mai întâi, Comisia și apoi, Curtea Europeană a Drepturilor Omului precum și Curtea inter-americană a drepturilor omului au subliniat cu claritate importanța acestei *reguli de imputabilitate*.

Eidențiem, în același timp, că nici un proiect de codificare, elaborat fie de instituții private sau sub egida unor organizații internaționale, *nu* a mai pus sub semnul îndoielii principiul că un stat este ținut să răspundă în dreptul internațional pentru comportamentul *ultra vires* al organelor sale.

În cursul ultimelor ani, principiul după care un stat trebuie să răspundă pe plan internațional de comportarea organelor sale interne când ele acționează în calitatea lor oficială și *nu* cu titlu absolut privat, dar care *depășește limitele competenței lor* sau *neconformându-se* prescripțiilor dreptului intern privind activitatea, așa cum am arătat mai sus, nu a mai fost contestat de nimeni sau repus în discuție. Cele câteva cazuri rare care fac excepție⁸², (redăm: "dacă organele depășesc limitele competenței lor, obligația statului de a răspunde pentru daunele cauzate prin astfel de acte există, în aceeași măsură ca și pentru actele săvârșite de indivizi privați, deoarece comportamentul adoptat de către un organ prin depășirea competenței sale este asimilat cu un act privat) *nu* fac decât să confirme unanimitatea recunoașterii sale de către state în practica lor și de către jurisprudența și doctrina internațională, cât și de diversele proiecte de codificare care îi confirmă valoarea de necontestat.

De aceea, principiul dreptului internațional după care comportamentul unui organ care acționând ex calitate dar excedându-și competența trebuie să fie considerat ca un fapt al statului se impune datorită rațiunilor legate de stabilitatea și securitatea relațiilor internaționale a căror necesitate apare ca fiind primordială în prezent. În virtutea puterilor sale de autoguvernare, autoorganizare internă statul își alege în mod liber organele sale, și le acordă mijloacele necesare pentru executarea funcției lor. Prin urmare, dacă în exercitarea sarcinilor sale oficiale un organ adoptă un comportament *ultra vires*, în contradicție cu o obligație internațională, statul de care el ține își angajează răspunderea pe plan internațional deoarece el este cel care l-a numit pe organul respectiv punându-l

⁸² *Dirito internazionale pubblico*, cinquieme edition, Napoli, Editione. 1968, reedition 1980, p.594.

în situația care i-a permis realizarea faptului ilicit.

Ce s-ar alege de securitatea și stabilitatea relațiilor internaționale dacă un stat ar putea de-a dreptul să se sustragă de la răspunderea sa internațională invocând că organul său a acționat contrar prescripțiilor dreptului intern? Cele mai dăunătoare excese ale unui organ acționând în exercițiul funcțiilor sale ar risca să nu fie niciodată reparate.

Înlăturarea principiului imputării statului a comportamentelor *ultra vires* ale organelor sale ar reveni la a face iluzorie și a condamna, în definitiv, regimul răspunderii internaționale în întregul său, deoarece se întâmplă rar dar bineînțeles nu este imposibil ca un organ să primească instrucțiuni de a comite acte ilicite sau să fie autorizat să le facă. Statul ar evita astfel toate răspunderile pe plan internațional deoarece marea majoritate de cazuri de violare a dreptului internațional sunt rezultatul "*opera*" organelor care în activitatea lor și-au depășit competența.

Studierea recunoașterii progresive a principiului de a imputa statului comportamentele *ultra vires* a organelor sale a dus la degajarea principalelor motive care au influențat practica, jurisprudența și doctrina internațională de admite temeinicia și necesitatea acestui principiu.

În concluzie, deși, uneori este dificil de a clasa un comportament într-una din aceste *trei* categorii, nu este mai puțin adevărat că aceste trei trebuie să fie cât mai bine *deosebite* unele de altele. Pe de altă parte, dreptul internațional⁸³ dispune de un sistem larg de sancțiuni⁸⁴, clasificate pe categorii și tipuri, având diferite denumiri și fiind destinate a îndeplini funcții mergând de la modificarea conduitei unui stat neconformă normelor de drept sau încetarea faptului ilicit și luarea măsurilor de restabilire a situației existente înainte de producerea faptului ilicit, până la generarea unor efecte pe linia prevenirii unor fapte dăunătoare întregii societăți internaționale în ansamblul său. Numai astfel se pot restabili relații internaționale normale, singurele conforme cu cauza păcii și securității internaționale, (*ius ad pacem*)⁸⁵ scopul suprem al omenirii.⁸⁶

Referințe bibliografice:

1. B.Cheng, *General Principles of law as applied by International Courts and Tribunals*, second edition, Cambridge, Grotius Publications Limited, 1987;

⁸³ E. Glaser, *Dreptul la pace*, Studii și Cercetări Juridice, nr.2/1958, op.cit. p. 53.

⁸⁴ De pildă, interzicerea comerțului cu arme, a zborurilor aeriene, înghețarea fondurilor bănești – pentru a nu dăuna întregii economii, sancțiunile direcționate să se întreprindă ca măsuri de menținere a păcii și nu de pedepsire a întregii națiuni și ele trebuie implementate printr-un lanț de acțiuni la toate nivelele de luare a deciziei, implementarea trebuie făcută cu mare atenție, deoarece un regim prea sever poate genera corupție, bunurile supuse sancțiunilor pot fi uneori greu de distins de bunuri similare nesancționabile.

⁸⁵ Se arată că "*Cele două valori, dreptul și pacea sunt inseparabile. Dreptul înseamnă pacea*".

⁸⁶ D. Popescu, A.Năstase, *Drept internațional public*, Ed. revăzută și adăugită, Casa de editură și presă „Șansa” SRL, București, 1997, op.cit. p.320; P.M. Dupuy, *Droit international public*, 5e edition DALLOZ, Paris, 2000, p.503.

2. C. Eagleton, *The Responsibility of States in International law*, New York, The New York University Press, 1928;
3. CDI, *Rapport de la Commission sur les travaux de sa vingt -septième session*, ACIDI, 1975, vol. II, p 66.
4. D. Anzilotti, *Cours de droit international*, Paris, Sirey, 1929;
5. D. Anzilotti, *La responsabilité des Etats à raison des dommages soufferts par des étrangers*, RGDIP;
6. D. Popescu, A.Năstase, *Drept internațional public*, Ed. revăzută și adăugită, Casa de editură și presă „Șansa” SRL, București, 1997, p.320 ;
7. *Diritto internazionale pubblico*, cinquieme edition, Napoli, Editione. 1968, reedition 1980;
8. E. Glaser, *Dreptul la pace*, Studii și Cercetări Juridice, nr.2/1958;
9. F. V. Garcia - Amador, *Premier rapport sr la responsabilité de l'Etat à raison des dommages causés sur son territoire à la personne ou aux biens des étrangers*, ACIDI, 1956, vol. II, p. 184. *State responsibility some new problems*, RCADI, 1958, - II, tome 94;
10. Gheorghe Moca, *Principiul egalității statelor în organizațiile internaționale*. Ed. Științifică, București 1968;
11. Gheorghe Moca, *Principiul neamestecului și activitatea adunării generale a O.N.U.*, Justiția Nouă nr.2/ 1963;
12. Gr.Geamanu, *Drept international public*, vol.I, Editura didactică și pedagogică, București, 1981;
13. Grigore Geamanu, *Principii fundamentale ale dreptului internațional*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1967;
14. H. Accioly, *Principes généraux de la responsabilité internationale d' après la doctrine et la jurisprudence*, RCADI, 1959, -Tome -I, 96;
15. Ion Ifrim, *Reflecții asupra elementelor constitutive ale faptei internaționale ilicite-fundament al răspunderii internaționale a statului*. Revista Dreptul nr.7/2010;
16. J.G.Starke *Imputability in international delinquencies*, BYBIL, (The British Yearbook of International Law) 1938, tome 19;
17. J.G.Starke, *Introduction to International law*, ed.9, Landon, Butterworths, 1984;
18. J.-L. Brierly, *Règles générales du droit de la paix*, RCADI, 1936, tome 58, p. 172.
19. J.Lenoble, *Responsabilité internationale des États et contrôle territorial*, Revue belge de droit international, 1981, tome 16;
20. K. Strupp, *Element du droit international public universal, européen et américain*, vol. I, Paris, Les Editions Internationales, 1930;
21. K. Strupp, *Les règles générales du droit de la paix*, RCADI, 1934, I, tome 47;
22. L. Condorelli, *L'imputation á l'États d'un fait internationalement ilicite*; solutions clasiques et nouvelles tendances, RCADI, 1984-VI, tome I 89;
23. M. Dupuy, *Droit international public*, 5e edition Dalloz, Paris, 2000;

24. N. Androne, *O acțiune subversivă în lumina dreptului internațional*, Justiția Nouă nr.10/1962;
25. P.A.Zannas, *La responsabilité internationale des États pour les actes de négligence thèse présentée à l'université de Genève*, Montreux, imprimerie Ganguin et Laubscher S.A., 1952;
26. Quincy Wright, *Subversive Intervention*, American Journal of International Law, nr. 54/1960;
27. R. Ago, *Le délit international*, RCADI (Recueil des cours de l'Académie de droit international de la Haga) 1939 – II tome 68, pp.464-465 și *Troisième rapport*, p. 249;
28. R. Ago, *Troisième rapport*, Annuaire de la Commission du droit international de Nations Unites, 1971;
29. R.Ago, *Le délit international*, RCADI (Recueil des cours de l'Académie de droit international de la Haga) 1939 – II tome 68;
30. R.Miga-Besteliu, *Drept internațional. Introducere în dreptul internațional public*, ed. A III/a, Ed. All Beck, 2003;
31. T. Avriganu, *Pericol social, vinovăție personală și imputare penală*, Ed. Wolter Kluwer, 2010;
32. Th. Meron, *International responsibility of States for unauthorized acts of their officials*, Bybil, 1957, tome 33;
33. V. Coussirat -Coustere et P:M.; Eisemann, *L'enlèvement de personnes privées et le droit international*, RGSIP, 1972, tome, 76-I;
34. Vladimir Hanga, *Organizația Națiunilor Unite și codificarea dreptului internațional*, RRD nr.8/1971.

CZU 061.1EU:329.055.1(437.6)

ATITUDINI FAȚĂ DE UE ÎN EXPUNEREA DE MOTIVE A DEPUTAȚILOR K-LSNS

Mgr. Marián Bušša, PhD.⁸⁷

Mgr. Pavol Struhár, PhD.⁸⁸

Rezumat: *Lucrarea oferă rezultatele analizei tuturor expunerilor de motive la propunerile legislative ale partidului slovac K-LSNS de legislatura 2016-2020. Acest studiu valorifică doar atitudinile față de Uniunea Europeană. Constatăm că partidul a manifestat o opoziție consecventă față de ideea integrării europene și chiar a înaintat propuneri legislative menite să influența apartenenței Slovaciei la UE. Atitudinile naționaliste mai largi erau mult mai frecvente și doar în unele cazuri vizau, în mod specific, UE. Concluzionăm că, pe baza conținutului propunerilor sale legislative, K-LSNS în această perioadă poate fi evaluat ca un partid eurosceptic dur, chiar dacă n-a fost preocupat de acest subiect în propunerile sale legislative.*

Cuvinte cheie: Uniunea Europeană, Euroscepticism, atitudine, extremă dreaptă, parlament.

ATTITUDES TOWARDS THE EU IN THE EXPLANATORY MEMORANDA OF K-LSNS DEPUTIES

Abstract: *The paper offers the conclusions of the analysis of all explanatory memoranda to legislative proposals by Slovak K-LSNS party in the 2016-2020 parliamentary term. It only deals with narrow subgroup of all expressed attitudes – the attitudes to the European Union. We find that the party showed consistent opposition to the idea of European integration and even submitted legislative proposals aiming to seriously impair Slovak membership in the EU. The broader nationalist attitudes were much more common and only in some cases did they specifically concern the EU. We conclude that based on the content of its legislative proposals, the K-LSNS in this time period can be evaluated as a hard Eurosceptic party even though it was not primarily concerned with this topic in its legislative proposals.*

Key words: European Union, Euroscepticism, attitude, extreme right, parliament

⁸⁷ Mgr. Marián Bušša, PhD., Department of Political Science, Alexander Dubček University of Trenčín, Študentská 2, 911 50 Trenčín, Slovak republic; e-mail: marian.bussa@tuni.sk

⁸⁸ Mgr. Pavol Struhár, PhD., Department of Political Science, Alexander Dubček University of Trenčín, Študentská 2, 911 50 Trenčín, Slovak republic; e-mail: pavol.struhar@tuni.sk

Introduction:

The paper analyses legislative proposals submitted by deputies for the extreme right K-LSNS⁸⁹ party during the 2016-2020 parliamentary term and is focused on attitude of the party toward European Union. Analyzing legislative proposals of a political party has its specifics. This is a very formal part of the party's political activity. More informative than the paragraph texts of draft laws themselves are their explanatory memoranda, which seek to place the proposal in a context in which they need to be understood and within which, according to the deputies, they make sense. The explanatory memoranda therefore depict situations that require a solution by the given legislation and present a view, often ideologically defined, within which the given problem and its solution should be viewed. They are therefore a good insight into the worldview of its proponents even though the texts are not primarily addressed to party supporters but to other deputies from other parties. Based on the analysis of the texts of all explanatory memoranda to legislative proposals in given parliamentary term by this party, we conclude, that the party showed consistent opposition to the idea of European integration and even submitted legislative proposals aiming to seriously impair Slovak membership in the EU. This has mostly been motivated by and associated with strong nationalist sentiments. Since the party has almost no coalition potential and was generally ignored by the rest of the parliamentary parties, its proposals were unsuccessful and the authors kept resubmitting them during the four years. Only a small fraction was concerning the topic of European union and we can pay close attention to them. The broader nationalist ideas were much more common and only in some cases did they specifically concern the EU. We conclude that based on the content of its legislative proposals, the K-LSNS in this time period can be evaluated as a hard Eurosceptic party even though it was not primarily concerned with this topic in its legislative proposals.

1. Perception of the European Union in the legislative proposals

One of the draft laws with explanatory memorandum dealing with the European Union is the proposal of Marian and Martin Kotleba, R. Schlosár, J. Kecskés from January 10, 2018 with parliamentary press number (PPN) 814. It proposes mandatory use of the national anthem at the beginning of each parliamentary session. According to the authors, this will emphasize the key importance of state sovereignty in society. Interesting is why, according to the authors, this is necessary. They argue that since the accession of the Slovak Republic to the EU, foreign symbols – those of the EU have been used in the country, often together with the national symbols of the Slovak Republic.

⁸⁹ Mgr. Marián Bušša, PhD., Department of Political Science, Alexander Dubček University of Trenčín, Študentská 2, 911 50 Trenčín, Slovak republic; e-mail: marian.bussa@tuni.sk

lic, which the applicants consider to be their degradation and an obvious expression of the growing restriction of Slovakia's sovereignty. They further portray Slovak state sovereignty as being gradually destroyed by promoting the idea of European integration and federalization. At the end of this process a foreign power will decide on all fundamental issues of society. This rather alarming justification is used by party deputies to introduce the mandatory use of the anthem in parliament, which in itself sounds like a harmless proposal. This shows us that the party does not spare the EU from criticism and uses every opportunity to reject the European project.

In the explanatory memorandum to the proposal submitted on October 30, 2019 (PPN 1756), Marian Kotleba, M. Beluský and R. Schlosár frame the decline in production of several agricultural products over the last 40 years as a result of free competition and non-discrimination principles in the EU and of excessive benevolence of Slovak government towards foreign companies. Noting that since joining the European Union in 2004, imports have been growing at a much stronger pace than before. As a solution, in the bill, they propose to give the state the possibility to prefer to Slovak agricultural producers and Slovak companies in tenders. The criticism of the EU here is secondary to the criticism of the then government establishment, which refuses to make such a change itself due to the preference of the interests of the EU and foreign companies over the Slovak ones. We can see that the strongest idea in the proposal is populist interpretation of politics. Here the EU represents both interests antagonistic to Slovak ones and a bureaucratic system enforcing them, which needs to be thrown away. The fact that EU membership is harmful for the Slovak Republic is an undisputed assumption rather than the main claim of the explanatory memorandum.

Along with the above mentioned proposal, the same deputies also submitted a draft constitutional law (PPN 1755) with much more far-reaching potential impacts on the relationship between the EU and the Slovak Republic. The stated aim of the proposal was to create the constitutional preconditions for restoring the sovereignty of the Slovak Republic. This was allegedly lost by joining the European Union in 2004. The explanatory memorandum depicts the Slovak Republic as threatened by foreign power and its representatives, who often openly or covertly pursue and promote their own interests and goals, harming the citizens of the Slovak Republic. The EU is identified as this hostile foreign power and the Slovak Republic is portrayed as non-sovereign and controlled. EU membership is thus perceived by K-LSNS deputies as a security to existential risk for the Slovak Republic, an obstacle in fulfilling the interests of citizens and in its current form as a voluntary submission to the harmful interests of other member states. Deputies see this expressed in Art. 7 par. 2 of the second sentence of the Constitution of the Slovak Republic, which states: "Legally binding acts of the European Communities and the European Union take precedence over the laws of the Slovak Republic."

And their proposal is to simply remove the sentence from the Constitution of the Slovak Republic. The Explanatory Memorandum sees the proposal as unproblematic and does not further explore its consequences, except for the aforementioned return of sovereignty of the Slovak Republic, which again is not explained in more detail. It follows from the text of the explanatory memorandum that what bothers the K-LSNS deputies and what they try to remove is the supremacy of EU law over Slovak law, which, however, would most likely not be achievable in this way. Moreover, if such an objective were theoretically achieved, a selective disregard for EU law would either lead to a very serious disruption of the EU's functioning or jeopardize the given country's EU membership⁹⁰. The draftsmen do not address these consequences. Their criticism of decision-making processes in the EU, the perception of the EU as a "foreign power" and the emphasis on the sovereignty of the Slovak people and parliament suggest that such a disruption of the EU, or the de facto withdrawal of Slovakia from it, would be a welcome result.

When a similar result was recently achieved in Poland, albeit not by a constitutional amendment but by a decision of the Constitutional Court, Mader [2022] assessed the implications of this decision as follows: „On 7 October 2021, the TK proclaimed that the supremacy of Union law contradicted the Polish constitution and was incompatible with Poland's sovereignty; no obligations arose from art. 19 TEU. The logical options for dissolving the internal legal discord evoked by the TK are (1.) a repeal of the mentioned TK - decision of 7 October, (2.) a change of the constitution in order to make it compliant with EU law, or (3.) a withdrawal from the EU.“ [Mader, 2022: 51]

However, partially the same deputies (M. Kotleba, R. Schlosár, J. Kecskés, N. Grausová, J. Nehézová) argued in favor of another of their legislative proposals (PPN 371, submitted on January 13, 2017) by referencing European legal norms when it seemed advantageous to them - to defend the abolition of compulsory vaccination against certain diseases in Slovakia. Thus, the party displays no opposition to European law and its validity in Slovakia as a matter of principle. Rather, the probable motive for the other proposals is resistance to EU membership itself and the deputies are seeking to generally undermine and weaken it. The aim of such efforts seems to be the complete abolition of Slovakia's membership in the EU, as no alternative vision of EU is presented.

Legislative proposals by K-LSNS parliamentary deputies pay little attention to the EU. But in those few proposals their general approach is comprehensible - rejecting the European level of politics, emphasizing national sovereignty, which should be reflected in ignoring already adopted European legal norms and obligations by Slovak laws and the Constitution. The EU is mentioned in the context of foreign, anti-Slovak interests and the general loss of sovereignty.

⁹⁰ Mgr. Pavol Struhár, PhD., Department of Political Science, Alexander Dubček University of Trenčín, Študentská 2, 911 50 Trenčín, Slovak republic; e-mail: pavol.struhar@tmuni.sk

2. Soft or Hard Euroscepticism:

To be able to evaluate these positions in a meaningful way, it is useful to put them in some theoretical framework. It is obvious that attitudes of the K-LSNS deputies as expressed in the explanatory memoranda in this time period are Eurosceptic in nature. It is less obvious, however, if they fall under the soft Eurosceptic or hard Eurosceptic category. The distinction between soft and hard Euroscepticism was first conceptualized by Taggart and Szczerbiak [2001]. According to them hard Eurosceptic parties outright reject the whole project of European political and economic integration and refuse that their country remain an EU member. It means a principled objection to the current form of European integration in the EU. These parties see the EU as counter to their deeply held values. On the contrary, soft Eurosceptic parties are in a qualified opposition to European integration. Soft Euroscepticism is conditional opposition to integration because after some changes in policy areas, the European integration could be theoretically supported. [Taggart – Szczerbiak, 2001]

Both these concepts since underwent significant development as a reaction to active academic debate. Recently Baboš and Világi [2019] suggested new conceptualization using the status quo of the EU political system as a reference point. According to them hard Eurosceptic parties demand absolute deconstruction of the European Union political system as they see the EU as unacceptable in its entirety. It can mean either the demand to abolish or dissolve the European Union, or the demand for their country to leave the EU. [Baboš – Világi, 2019]

Conclusions:

In this case it does not matter which one of these models we would apply. Attitudes of the K-LSNS deputies expressed in the explanatory memoranda to their legislative proposals in the 2016-2020 parliamentary period would according to both models fall under hard Eurosceptic category. The party is principally opposed to the European integration project as it contradicts its nationalist ideals. Consequently it often proposes to simply ignore the EU law, which would very likely lead to either Slovak withdrawal from the EU or seriously impair the EU as a whole. It does not try to advocate for partial reforms of the EU that would lead to a version if European integration it could support, because its objections to the EU political system are concerning its basic characteristics. The party therefore seems to advocate the absolute deconstruction of the EU political system and can be labeled as hard Eurosceptic – at least according to materials we covered in this research and in the evaluated time period.

Bibliographical references:

1. BABOŠ, Pavol - VILÁGI, Aneta. 2019. Reconceptualisation of Party Euroscepticism: Towards the Political Reality. In: SEI Working Paper, 2019, Vol. 27, No. 145. 35 p. ISSN 1350-4649.
2. MADER, Oliver. 2022. Poxexit? Hungarexit? Quo vadis EU? Reflexions on the latest solutions provided by EU constitutional law in the face of a persistent rule of law misery. Austrian Law Journal 1/2022, pp. 47-69. ISSN: 2409-6911 . DOI: *10.25364/01.09:2022.1.3*.
3. TAGGART, Paul - SZCZERBIAK, Aleks. 2001. Parties, Positions and Europe: Euroscepticism in the Candidate States of Central and Eastern Europe. In: SEI Working Paper, 2001, Vol. 9, No 46. 39 p. ISSN 1350-4649.

CZU 329.055.1(437.6)

EXTREMA DREAPTĂ SLOVACĂ PE DRUMUL CĂTRE POPULISMUL DE DREAPTĂ?

Pavol Struhár⁹¹Marián Bušša⁹²

Rezumat: *Lucrarea tratează dezvoltarea politică și ideologică a lui Kotlebovci – Partidul Poporului Slovacia Noastră. Evidențiază procesul de moderare a partidului din 2012 și explică contextul acestuia. Cercetarea sa bazat pe analiza calitativă a conținutului (ziare de partid, manifestul partidului și programe electorale), interviu cu fostul membru al partidului și pe date de la instituțiile oficiale ale statului. Lucrarea are în vedere trei perspective: conectarea partidului la scena neo-nazistă, modificarea subiectelor și imaginii partidului și reacția partidului asupra activității organelor de drept. Există indicii puternice că partidul a trecut de la populismul de extremă dreaptă la un populism de dreapta din 2012. Cu toate acestea, există obiecții legitime la această afirmație, inclusiv accent pe agenda extremistă ascunsă sau condamnarea reprezentanților partidului pentru crime motivate de ură. Prin urmare, considerăm concluziile lucrării ca fiind preliminară, ca un impuls pentru cercetarea următoare.*

Cuvinte cheie: populism, extremă dreaptă, Kotlebovci – Partidul Popular Slovacia noastră, democrație, Marian Kotleba.

Slovak extreme right on the road to right-wing populism?

Abstract: *Paper deals with the political and ideological development of Kotlebovci – People's Party Our Slovakia. It highlights the process of moderation of the party since 2012 and explains its context. The research was based on qualitative content analysis (party newspapers, party manifesto and election programs), interview with former member of the party and on data from the official state institutions. The paper considers three perspectives: connection of the party to the Neo-Nazi scene, modification of party's topics and image and reaction of the party on the activity of law enforcement authorities. There are strong indications that the party has been moving from extreme right to right wing populism since 2012. However, there are legitimate objections to this assertion, including emphasis on the extremist hidden agenda or conviction of party representatives for hate crimes. Therefore, we consider paper's findings as preliminary, as an impulse to next research.*

⁹¹ Slovak name of the party since 2015 is Kotleba - Ľudová strana Naše Slovensko, since 2019 Kotlebovci - Ľudová strana Naše Slovensko, meaning Kotlebovci - People's Party Our Slovakia.

⁹² A similar situation occurred in Poland on October 7, 2021 following the ruling of its Constitutional Court, and the consequences are likely to be drastic.

Key words: populism, extreme right, Kotlebovci – People’s Party Our Slovakia, democracy, Marian Kotleba.

Introduction:

Kotlebovci – People’s Party Our Slovakia (K-LSNS) represents the dominant political subject within the Slovak extreme right. There are not many relevant extreme right parties with neo-Nazi or extremist background in Europe, so the party’s current presence in parliament attracted both the public and academic sphere. Scientific focus on Kotlebovci – People’s Party Our Slovakia helps us to understand the Slovak political extremism in general. Kotleba’s party, as a bearer of political extremism in the Slovak republic, has integrated ultranationalist voters in Slovakia and weakened other right-wing extremist or even radical political parties and groups in 2010s. Despite the current unclear situation at the far-right scene (some of its previous popular members left the party in early 2021 and established the political party Republika /Republic/), the electoral success of the Kotlebovci – People’s party Our Slovakia is still a relevant question. It managed to evolve from the marginal political party in 2010 to the relevant parliamentary political party in 2016 and 2020 elections with 14 and 17 won seats, respectively. However, as the party gained some popularity among predominantly ultranationalist voters, it also changed the political strategy to attract the wider spectrum of voters and act in compliance with law. The aim of the paper is to outline these changes and highlight important points or perspectives of party’s political or ideological shift. The paper is based on a qualitative content analysis of party documents (specifically the party newspaper *Naše Slovensko* (Our Slovakia) and the party’s election programs since the party’s inception in 2010. It also uses interview with previous member of the political party, who left the party in 2012, and official sources of Slovak institutions, e.g. Statistical Office of the SR or Supreme Court of the SR.

The party’s connection to the loosely organized neo-Nazi scene:

The first significant perspective in political development of Kotlebovci – People’s party Our Slovakia is its public attitude to political extremism. The political party was officially established in 2010, but its leaders were much earlier organized within the political party Slovak Togetherness – National party, which was dissolved by Supreme Court in 2006 because the party manifesto violated democracy (Supreme Court 2006). Kotlebovci - People’s Party Our Slovakia has an apparent neo-Nazi background. On the candidate list from 2010, there were members of the loosely organized neo-Nazi scene (for example members of the Autonomous Nationalists or National Resistance) (Struhar 2016). As far as the authors of this paper know, at least 14 of 44 candidates were of neo-Nazi background. After the electoral failure in 2010 and 2012 most of these candidates left the party (interview with

previous member of K-LSNS). This does not mean, that since then there are no candidates or party members with a neo-Nazi background in the party. However, with the growth of grassroots, their influence became weaker. Party's position is pragmatic; it keeps them in party structure, but it does not support them publicly. In 2018, the party had to respond to criticism of media and NGOs, that the local leader of the party had a tattoo with swastika. According to Milan Uhrík, then deputy leader of the party, it was just the youth reckless behaviour of the individual and the party „*distances itself from associating with fascism, Nazism or similar extremist ideologies*” (SITA 2018). This strategy allows the party to communicate with the extremist core of the party, but at the same time to convince moderate voters of its democratic position. Party representatives also abandoned the aggressive image of extremist subcultures and mostly adapted their appearance to new target group of moderate voters. Although they still reject ties as a sign of standard politicians, they do not often wear polo shirts or military clothing as they were used to at the beginning of 2010s.

2. New themes and image for public:

The second significant point in political and ideological development of Kotlebovci – People's Party Our Slovakia is their effort to bring new themes and image for public. The main topic since establishment of the party has been a sharp critique of the Roma community (so called anti-Gypsyism). It was issue No. 1 of the 2010 election program. As Alena Kluknavska (2012) concluded, the popularity of Kotleba's party was higher in regions with a higher representation of the Roma community as a reaction on problems of their coexistence. However, although the party still offers anti-Roma rhetoric and other controversial topics to their radical voters in its party newspaper Naše Slovensko (e.g. various anti-Semitic conspiracy theories or historical revisionism), their campaigns and political statements are much more cautious and reserved since 2012 to avoid possible intervention of law enforcement authorities. Moreover, these topics would probably not guarantee the nationwide success of the party and its leader Marian Kotleba. Therefore, the success of Marian Kotleba in regional elections in 2013⁹³ and party's success in the coming years can be explained rather by the adoption of a right-wing populism strategy.

Populists see a society divided into two homogeneous and antagonistic groups, the “pure people” versus the “corrupt elite,” and which argue that politics should be an expression of the general will of the people (Mudde 2007). In the case of right-wing populism, aggressive nationalism or xenophobia is a tool to explain and legitimize the homogeneity of the people⁹⁴ (e.g. the Slovak nation

⁹³ Marian Kotleba was elected a chairman of the Banská Bystrica self-governing region in 2013.

⁹⁴ In this context, Thomas Greven (2016) speaks about the second antagonism based on the differences of a culturally homogeneous people from minorities or migrants supported by a (corrupt) political elite.

vs. “Brussels-dominated political elites” or “decent citizens vs. parasites in Gypsy settlements and parliament”). Since 2012, the first point of the party manifesto (and election programs in 2012 or 2016) has been a promise to punish politicians for abuse of power and corruption. During regional elections in 2013, Marian Kotleba managed to convince voters of the conspirational cooperation between “mainstream” political parties and the media, which called him an extremist.

As a result, Kotleba’s party criticizes not only the Roma community, but also political elites who are unable to solve the problem and even help these minorities in conflict with decent people. The same model was used during the migration crisis in 2015, when it criticized Brussels and Slovak political elite who, according to its words, do not protect the security of Slovak people but support uncivilized individuals.

At the end of this section, it must be acknowledged that the political advantage of Kotleba’s party lies in their political consistency and a corruption-free past. Since the party’s inception, it has rejected the European Union, so criticism of the European Union for managing the migration crisis may have been more credible to voters. Likewise, when the politicians of Kotlebovci – People Party Our Slovakia criticized the corrupt political elite, they did it as novices with no experience or even responsibility for governance and managing public funds at the national level.

3. Activities of law enforcement authorities (and courts):

Activities of law enforcement authorities is another important point in the discussion on the moderation of Kotleba’s party. As was already mentioned, Kotleba’s first party Slovak Togetherness – National party was dissolved in 2006. Since then, the party has learned to move on the margins of the law and keep the extremist agenda hidden. The current party’s manifesto is therefore brief, general and, in principle, democratic. Marian Kotleba and his fellows quite effectively avoid racist or xenophobic vocabulary and even changed their logo to avoid accusations of supporting the undemocratic wartime Nazi-allied Slovak State. This change in strategy is the most likely reason why the party was not dissolved by the Supreme Court in 2019. The court concluded that the arguments for dissolution of the party were not sufficient for such a serious legal intervention into the right of people to associate in political parties (Právne noviny 2019).

Paradoxically, the alleged moderation due to the intervention of law enforcement agencies and the Supreme Court’s decision has helped to legitimize the party and possibly obtain the votes of moderate voters. However, some party members have been found guilty of hate crimes in recent years. In 2022, the Supreme Court has even sentenced its leader, Marian Kotleba on suspended six-month sentence with an 18-month probation period for expressing sympathy for a movement suppressing basic rights and freedoms (Euroactiv 2022). He did it not openly but through symbols. According to Tomáš Honz, well known prose-

cutor dealing with hate crimes, this decision will live up the discussion of party's democratic character (SME 2022). After all, it seems that Kotleba's political strategy could have its limits.

Conclusion:

As stated in the provocative title, the Slovak extreme right is on the road to right-wing populism. We have briefly outlined the main points in the political and ideological development of Kotlebovci – People's party Our Slovakia. These points indicate moderation of the party, although it is rather a hypothesis for next research than definitive conclusion. There are many other factors that could be taken into account when explaining the party shift, e.g. competition within the nationalist scene or even within the party itself, possible pressure or inspirations from abroad, cooperation with foreign allies from Alliance for Freedom and Peace, etc.

Bibliographical references:

1. EUROACTIV. 2022. Head of Slovak far-right party sentenced for using Nazi symbolism. [Accessed May 2, 2022]. Available at https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/head-of-slovak-far-right-party-sentenced-for-using-nazi-symbolism/
2. GREVEN, T. 2016. The Rise of Right-wing Populism in Europe and the United States. A Comparative Perspective. Friedrich Ebert Stiftung
3. KLUKNAVSKÁ, A. 2012. Krajne pravicové strany v parlamentných voľbách 2012 na Slovensku. In: Rexter, 2012, Vol. 01, 1-31
4. MUDDE, C. 2007. *Populist radical right parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press. PRÁVNE NOVINY. 2019. Prečo Najvyšší súd nerozpustil ĽSNS? Prečítajte si dôvody. [Accessed May 2, 2022]. Available at <https://www.pravenoviny.sk/preco-najvyssi-sud-nerozpustil-lsns-precitajte-si-dovody>
5. SITA. 2018. ĽSNS: Okresný predseda strany tvrdí, že tetovanie s hákovým krížom už nemá. [Accessed May 2, 2022]. Available at <https://mylevice.sme.sk/c/22009026/lSNS-okresny-predseda-strany-tvrdi-ze-tetovanie-s-hakovym-krizom-uz-nema.html>
6. SME. 2022. Prokurátor Honz: Po Kotlebovi preverujeme aj ľudí z Republiky. [Accessed May 2, 2022]. Available at <https://domov.sme.sk/c/22895524/tomas-honz-prokurator-rozhovor.html>
7. STRUHÁR, P. 2016. Vývoj neoficiálnej pravicovo-extrémistickej scény na Slovensku od roku 1989. In Rexter časopis pro výskum radikalizmu, extremizmu a terorizmu. 2016, 14(1), 1-43.
8. SUPREME COURT OF THE SR. 2006. Decision of Supreme Court No. č. k. 3Sž/79/2005-54 f of March, 1st, 2006.

CZU 338.2:351.86

INTERESE NAȚIONALE ÎN CONTEXTUL ASIGURĂRII SECURITĂȚII ECONOMICE A STATULUI

Ludmila GOLOVATAIA⁹⁵

Rezumat: *Relevanța temei de cercetare este determinată de necesitatea formării unui sistem armonios de interese economice naționale ale țării în contextul integrării globale din perspectiva asigurării securității economice. Autorul subliniază că nivelul asigurării securității economice a țării depinde în mare măsură de echilibrul intereselor naționale (interne și externe) ale entităților economice. Scopul articolului este de a dezvolta o bază teoretică pentru îmbunătățirea nivelului de securitate economică prin formarea conceptului de interese naționale (economice) ale țării.*

Cuvinte cheie: interese naționale, securitate națională, asigurarea securității economice, procesul de integrare globală.

NATIONAL INTERESTS IN THE CONTEXT OF ENSURING THE ECONOMIC SECURITY OF THE STATE

Abstract: *The relevance of the research topic is caused by the need to form a harmonious system of national and economic interests of the country in the context of global integration from the perspective of ensuring economic security. The author points out that the level of ensuring the economic security of the country largely depends on the balance of (internal and external) national interests of economic entities. The purpose of the article is to develop a theoretical basis for improving the level of economic security by forming the concept of national (economic) interests of the country.*

Key words: national interests, national security, ensuring economic security, the process of global integration.

Introduction:

National interests are the most important concept in the system of ensuring the economic security of the state in the context of global integration. All nations are involved in the process of achieving and ensuring the goals of their national interests. "The behavior of the state is always conditioned and regulated by its national interests"^[1]. But it is not easy to determine exactly what is the national interest of a nation. The ambiguity of the formulations is caused by the different use of the concept in certain contexts. National interests explain the aspirations

⁹⁵ Ludmila GOLOVATAIA, dr., conf. univ. Academia de Administrare Publică golovataya4@gmail.com

of the state, which it can use in the strategic planning of various policies and state military programs, and then they can be used in political arguments to justify rationalization or criticism. Modern contradictions in foreign policy and in ensuring economic security usually occur due to different ideas about the essence of national interests. Despite its uncertainty, the concept of national interest is key to any attempt to describe, explain, predict, and understand the culture of behavior of international relations. At all times, state leaders justify their actions in the name of national interests. Consequently, the national interest is the first step towards the development of the state's foreign policy and understanding of international policy, taking into account the national (economic) security of the state.

The concept of national interest:

To define the concept of national interests, it is advisable to divide them into two categories:

national interest as a concept that can be investigated using some objectively determined criteria;

It contains those definitions whose researchers seek to interpret national interests as an ever-changing pluralistic set of subjective references.

National interests are formed in accordance with the geopolitical and geo-economic parameters and possible resources of the country. "As a result, not only the content, but also the forms and methods of promoting national interests have their own national specifics." [2]

The concept of the formation of national interests is presented in table 1.

Table 1
The concept of formation of national interests

Stages of formation of national interests	The concept of formation of national interests
Identification of needs – formation of interests	Objective needs of the state and society are revealed in a certain period of historical development
Analysis of the influence of factors	Based on the identified needs, factors affecting national interests are determined
Assessment of the state of the country	At this stage, it is necessary to assess the state of the country: determine the level of economic development relative to the declared interests and assess the available resources for the realization of these interests, as well as analyze threats to the national security of the state and the challenges of the world economy

Realization of national interests	At this stage, national interests are realized in the relevant strategies, concepts, and national security programs
Evaluation of the achieved result	With the frequency set by the program, the results achieved are checked. If the goals have not been achieved, adjustments are made and the program is implemented with new parameters. If the goals are achieved, then the effectiveness of this program is evaluated

A source: Leshchenko Yu. G. [2]

“The realization of national interests manifests itself both in the internal and foreign policy of the state”[3]. The success of a country’s foreign policy depends on clearly formulated national interests and an adequate understanding of how to implement them. In fact, the definition of national interests is based on the position of the president of a country held by a particular person in relation to various pairs of extremes, such as ideals and personal interests, idealists versus realists, short-term and long-term, as well as traditional and individual problems. In the context of accelerating integration processes, the task of defining and realizing national interests is becoming increasingly burdensome, since the internal and international activities of the state overlap. In most nation-states, the iron law of oligarchy prevails, implying that government decisions are made by only a few citizens. These decisions are often made in such a way as to promote national interests, and since this concept is perceived and defined by the decision makers, at best they will be justified by the fact that they are related to national interests.

Determinants of national interests:

Several variables, both internal and external, play a specific role in the formulation of national interests. These determining factors are:

- qualities, personality and ideals of decision makers;
- interests of the most influential groups within nations;
- types of philosophies of government structures and processes;
- customs and cultural styles of different societies;
- ideologies of states, geopolitical situation and opportunities of various countries;
- types of challenges and pressures that each country faces from neighboring countries, great Powers and international financial and economic organizations;
- the general nature of the international society that exists at the moment.

National interests, not limited by the content of “foreign policy”, pay attention to common ideas and how cultural and social differences, technological in-

novations, history and religion affect the behavior of states. Let's consider the following types of national interests (Table 2).

Table 2
Typology of national interests

Types of national interests	Concept
Primary interests	Primary or vital interests. These include the preservation of the physical, political and cultural identity of the state from possible encroachments of external forces. These interests are paramount and vital, so the state must constantly protect them at any cost.
Secondary interests	They are important for the existence of the state. These include the protection of citizens abroad and the provision of immunization for diplomatic personnel
Permanent interests	This refers to the relatively permanent and long-term interests of the State. Changes in ongoing interest, if any, are fairly steady. An example of this kind is the determination of the State to maintain the scale and growth of trade both on the domestic market and on the external one
Variable interests	These interests are considered vital to the national good in certain circumstances. In this sense, a variable interest may differ from the main and permanent interest, and is determined by factors such as personality, public opinion, group interests, polistics, political and moral traditions.
Common interests	This refers to those conditions that apply to a large number of nations or in several specific areas, such as economics, trade, diplomatic relations, etc.
Specific interests	Through the logical development of common interests, specific interests are determined in terms of time and space. For example, Britain considered it a special national interest to preserve the independence of new countries in order to maintain the balance of power in Europe

International identical interests	This refers to interests that are supported by a number of States. They are also known as common interests. For example, both the United States and Britain were interested in Europe not being dominated by any one power. Third world countries are interested in requesting a new international economic order. It should be mentioned here that the area of generality is always subject to change
International complementary interests	Interests that do not coincide, but may form the basis of an agreement on certain specific issues, are called complementary interests. For example, Britain was interested in Portugal's independence from Spain because it wanted to control the Atlantic Ocean region. In addition, Portugal was interested in British naval hegemony because it was a safe means of defense against Spain.
International conflicts of interest	Conflicting interests are not fixed and are undergoing changes due to the force of events and diplomacy. Thus, the currently conflicting interests can become complementary. Similarly, complementary and identical interests can be transformed into conflicting interests. Over time, the number of common and conflicting interests of each nation may develop or decrease depending on the current needs of international relations

“Survival” as a national interest:

According to Morgenthau⁹⁶, the concept of national interest is similar to the principles of the Constitution, such as general welfare and due process. But in addition to these minimum requirements, the content can cover the entire gamut of values that are logically compatible with it. This content is determined by political traditions and the general cultural context in which the nation formulates its foreign policy. The residual value corresponding to the concept of national interests is “survival”. According to Morgenthau, “the minimum requirement of a national state is the protection of its physical, political and cultural identity from the encroachments of other national states” [4].

That is, formulated into more specific goals:

the preservation of physical identity is equated with the maintenance of the territorial integrity of the national state;

the preservation of political identity is equated with the preservation of existing political and economic regimes, such as democratic, communist, socialist, authoritarian and totalitarian;

⁹⁶ Hans Morgenthau (1904–1980) – american political scientist.

the preservation of cultural identity is linked to ethnic, religious, linguistic and historical norms and traditions in the nation State.

Based on these common goals, it can be argued that the leaders of the state can make specific joint and even conflicting political decisions, such as competitive weapons, balance of power, foreign aid, alliances, subversive activities, as well as economic and propaganda wars. Mahandra Kumar notes: "Perhaps the only level at which national interests can be determined is the level of survival" [5] Without being a clearly defined definition, national interests are rather "a psychological phenomenon that is subject to radical changes that may arise as a result of internal shifts in power or changes in the values of the nation"

Conclusions:

It is obvious from the presented research that decisions about national interests are not purely scientific or mathematical formulations that lead to real benefits for the nation state. On the contrary, "decisions on national interests are the result of a confrontation of ambitions, motivation, needs, requirements, criteria and factors" [6] On this basis, the following main characteristics of national interests can be distinguished:

- national interests are a reflection of the needs of certain communities;
- the use of the category "national interests" is unconditional only in the conditions of the established national state;
- national interests are the basis for the formation of the state's foreign policy;
- national interests reflect the generalized aspirations of the population living in a certain territory;
- in the concept of national interests, it is impossible to take into account a lot of specific individual interests, only that part of them that has national significance is reflected in it.;
- the process of forming the concept of national interests is influenced by both objective factors (the geopolitical position of the state, "the level of its socio-economic development, etc.") and subjective (the views of decision-makers about the national interests of the country, the system of values inherent in this society, etc.);
- national interests remain constant in their basis for a long period of time, changing only in certain parameters. They undergo the greatest changes during periods of global transformations of society.

"When formulating goals and objectives of national interest, all countries should make adequate attempts to make them compatible with the international interests of the world" [7]: environmental protection, human rights protection and sustainable development. Peaceful coexistence, peaceful settlement of conflicts and purposeful mutual cooperation for development are common interests of all countries. Thus, along with promoting their national interests, countries

should strive to protect and promote common interests in the interests of the entire international community. All this makes it necessary for each nation to formulate its foreign policy and carry out its relations with other nations on the basis of its national interests, which are interpreted and determined in accordance with the common interests of humanity (civilization).

Bibliographical references:

1. Senchagov V.K. (2016). *Ekonomicheskaya bezopasnost Rossii* [Economic security of Russia] M.: BINOM.
2. Leschenko Yu.G., Bolonina S.E. Theoretical approaches to the improvement of mechanisms to ensure the external economic security of Russia in international financial and economic organizations // Journal of international economic affairs. – 2019. – № 1. – p. 11-26. – doi: 10.18334/eo.9.1.39923.
3. Gorodetskii A.E. "Ob ishodnih predposilkah razrabotki natsionalnoi sistemi upravleniya riskami ekonomicheskoi bezopasnosti" // Ekonomicheskaya bezopasnost. – 2018. – № 1. – s. 9-20. – doi: 10.18334/ecsec.1.1.100484.
4. Morgenthau Hans J. Dilemmas of Politics. University Of Chicago Press. – 1958. – p. 65.
5. Mahendra Kumar. Theoretical Aspects of International Politics. Agra. – 1972. – 2-nd edn. – p. 242-244
6. Leschenko Yu.G. (2018). Ekonomicheskiy suverenitet v XXI veke: k voprosu o vneshneekonomicheskoy bezopasnosti Rossii v usloviyakh chlenstva v mezhdunarodnyh finansovo-ekonomicheskikh organizatsiyakh [Economic sovereignty in the 21-st century: the issue of Russia's foreign economic security in the conditions of membership in international financial and economic organizations]. Russian Journal of Entrepreneurship. 19 (12). 3637-3650. (in Russian). doi: 10.18334/rp.19.12.39557.
7. Lev M.Yu., Leschenko Yu.G. (2019). Ekonomicheskaya bezopasnost Rossii v aspekte upravleniya mezhdunarodnymi rezervami [Economic security of Russia in the sense of international reserves management]. Journal of Economics, Entrepreneurship and Law. 9 (4). 223-244. (in Russian). doi: 10.18334/epp.9.4.41464.

CZU 338.439.6:061.1EU

ESENȚA FUNCȚIONĂRII SISTEMULUI DE SECURITATE ALIMENTARĂ AL UNIUNII EUROPENE ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII DURABILE A STATELOR MEMBRE

Vitalie CAZACU⁹⁷

Rezumat: *Securitatea alimentară este de o importanță fundamentală pentru existența umană. Aceasta este considerată că există atunci când toți oamenii, în orice moment, au acces fizic, social și economic la alimente suficiente, sigure și hrănitoare care să răspundă nevoilor și preferințelor alimentare necesare pentru o viață activă și sănătoasă. Siguranța alimentară este o parte integrantă a securității alimentare. Pentru consumator, siguranța alimentelor este cea mai importantă caracteristică a calității acestora. Consumatorul are nevoie să cunoască că alimentele cumpărate sunt conforme cu cerințele sale de siguranță și nu dăunează într-un fel sau altul sănătății lui sau membrilor familiei.*

Cuvinte cheie: Securitate alimentară, politica alimentară comună, sistem de securitate, fondul european de garantare agricolă, programe de dezvoltare rurală.

THE ESSENCE OF THE EUROPEAN UNION'S FOOD SECURITY SYSTEM FUNCTIONING IN THE CONTEXT OF THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF its MEMBER STATES

Abstract: *food security is of fundamental importance for human existence. This is considered to exist when all people, at all times, have physical, social and economic access to sufficient, safe and nutritious food that meets the food needs and preferences necessary for an active and healthy life. Food safety is an integral part of food security. For the consumer, food safety is the most important characteristic of their quality. The consumer has the need to know that the food purchased complies with his safety requirements and does not harm in one way or another his health or family members.*

Key words: food security, Common Food Policy, security system, European Agricultural Guarantee Fund, rural development programmes.

Preocupările cu privire la securitatea alimentară pot fi observate începând cu lucrările Conferinței pentru Alimentație și Agricultură Hot Springs din 1943, iar din acel moment, conceptul a parcurs prin mai multe redefiniri. Conferința din 1943 a dezvoltat conceptul de „aprovizionare sigură, adecvată și potrivită cu

⁹⁷ Vitalie CAZACU, doctor în științe economice., conferențiar universitar, Academia de Administrare Publică din Moldova, vitalie_cazacu@mail.ru

alimente pentru toată lumea”, care a fost preluat ulterior la nivel internațional. Următorul pas a constat în înființarea agențiilor bilaterale de către țările donatoare, cum ar fi SUA și Canada în anii 1950, prin intermediul cărora surplusurile lor agricole urmau a fi expediate în străinătate către țările care aveau necesitatea în aceste produse (Napoli, 2010/2011). Până în anii 1960, guvernele statelor dezvoltate au realizat faptul că ajutoarele alimentare ar putea împiedica, de fapt, progresul unei țări spre auto-aprovizionare, astfel, au fost puse bazele unui nou concept - hrana pentru dezvoltare. Problema securității alimentare a venit cu adevărat în prim-plan în anii 1970, iar în cadrul Conferinței mondiale alimentare din 1974 din Roma, a fost expusă prima recunoaștere explicită care sublinia că această problemă se referea la întreaga omenire: „Fiecare bărbat, femeie și copil are dreptul inalienabil de a fi feriți de foamă și malnutriție pentru a se dezvolta pe deplin și a-și menține facultățile fizice și mentale. (...) În consecință, eradicarea foametei este un obiectiv comun al tuturor țărilor comunității internaționale, în special a țărilor dezvoltate și a altor persoane în măsură să ajute” (Organizația Națiunilor Unite, 1975).

Definiția securității alimentare care a dobândit cea mai largă acceptare este cea prezentată în cadrul Summit-ului Alimentar Mondial (WFS) din noiembrie 1996: „Securitatea alimentară există atunci când toți oamenii, în orice moment, au acces fizic, social și economic la alimente suficiente, sigure și hrănitoare care să răspundă nevoilor lor alimentare și preferințelor alimentare pentru o viață activă și sănătoasă”.

Începând cu Summitul Alimentar Mondial din 1996, securitatea alimentară a devenit modalitatea convențională în cercurile politice internaționale de abordare a inadecvărilor sistemelor alimentare contemporane. Definiția securității alimentare s-a schimbat semnificativ de la introducerea sa în anii 1970. Începând cu un accent discursiv asupra adecvării și disponibilității aprovizionării cu alimente, cu accent pe fluctuația producției de alimente și a prețurilor mărfurilor, conceptul a căpătat un nou sens în anii '80, asociat cu preferințele și stilurile de viață alimentare, precum și conexiunile cu sănătatea și bunăstarea (SAPEA, 2020). Midgley (2013) oferă o descompunere detaliată a acestor schimbări discursive, descriind conceptul de securitate alimentară ca fiind „haotic și contestat”. Midgley susține că dezbaterile politice cu privire la securitatea alimentară s-a intensificat în perioadele de criză, când apar deficiențe acute de alimente în urma dezastrelor naturale sau a creșterilor prețurilor pe termen scurt. Acest lucru afectează modul în care este măsurată nesiguranța alimentară și modul în care este experimentată la diverse scări geografice. Criticii s-au referit la securitatea alimentară drept un „cadru de consens în spatele căruia se ascund disensiuni considerabile” (Maye & Kirwan, 2013; Mooney & Hunt, 2009).

Astăzi, conceptul de securitate alimentară este în general considerat că include patru componente principale: disponibilitate, acces, utilizare și stabilitate. Pentru ca starea de securitate alimentară să existe, este necesar ca toate aceste componente să fie suficient de prezente.

Sistemul de securitate alimentară al Uniunii Europene:

Țările membre ale Uniunii Europene (UE) au fost mereu interesate în asigurarea și menținerea securității alimentare atât la nivel național, cât și la nivelul comunitar al Uniunii. De aceasta depinde în mare măsură dezvoltarea statelor, precum și bunăstarea populației, în general. UE nu posedă un sistem instituționalizat al securității alimentare, cu organisme specifice de monitorizare și control sau cadru legislativ destinat în exclusivitate securității alimentare. Cu toate acestea, securitatea alimentară este un obiectiv principal în UE, fiind evidențiat în cadrul Politicii Agricole Comune (PAC), care în mod direct și indirect, contribuie la asigurarea acesteia.

Politica agricolă comună:

Lansată în 1962, politica agricolă comună a UE reprezintă un parteneriat între agricultură și societate, precum și între Europa și fermierii ce activează pe teritoriul acesteia. Acesta are ca scop:

- sprijinirea fermierilor și îmbunătățirea productivității agricole, asigurând o aprovizionare stabilă cu alimente la prețuri accesibile (*aspectul disponibilității și stabilității*);
- protejarea fermierilor din Uniunea Europeană pentru a putea duce o viață rezonabilă (*aspectul stabilității*);
- contribuirea la combaterea schimbărilor climatice și a gestionării durabile a resurselor naturale (*aspectul utilizărilor*);
- menținerea zonelor rurale și peisajelor din întreaga UE;
- menținerea economiei rurale vii prin promovarea locurilor de muncă în agricultură, industriile agroalimentare și sectoarele asociate (*aspectul accesului și disponibilității*) (The common agricultural policy..., 2020)[7].

Drept urmare, aspectele securității alimentare cum ar fi disponibilitatea, accesul, utilizarea și stabilitatea se regăsesc în scopurile enunțate anterior.

PAC reprezintă o politică comună pentru toate țările membre UE. Aceasta este gestionată și finanțată la nivel european din resursele bugetului UE. Agricultură, în mod normal, diferă de majoritatea afacerilor, deoarece sunt aplicate următoarele considerații speciale:

- în pofida importanței producției de alimente, veniturile fermierilor sunt cu aproximativ 40% mai mici comparativ cu veniturile din alte activități, cum ar fi cele non-agricole;
- agricultura este mult mai dependentă de aspectele climatice și fenomenele atmosferice comparativ cu alte sectoare;
- există un decalaj inevitabil între cererea consumatorilor și capacitatea fermierilor de a furniza mai multe produse. Cultivarea unei cantități mai mari de grâu sau producerea unei cantități mai mari de lapte necesită inevitabil timp adițional și eforturi suplimentare.

Incertitudinile comerciale existente, precum și impactul agriculturii asupra mediului justifică rolul semnificativ pe care sectorul public îl joacă pentru fermierii din UE. În acest sens, PAC acționează cu:

- sprijinul veniturilor prin plăți directe, care asigură stabilitatea veniturilor și remunerează fermierii pentru agricultura ecologică și livrarea de bunuri publice care nu sunt plătite în mod normal de piață, cum ar fi îngrijirea mediului rural;
- măsuri de piață pentru a face față situațiilor dificile, cum ar fi o scădere bruscă a cererii din cauza unei temeri legate de efectul unui produs asupra sănătății sau o scădere a prețurilor ca urmare a unei supra-oferte temporare pe piață;
- măsuri de dezvoltare rurală cu programe naționale și regionale pentru a răspunde nevoilor și provocărilor specifice cu care se confruntă zonele rurale (The common agricultural policy..., 2020).

Într-un asigurarea securității alimentare și dezvoltarea durabilă a statelor membre UE, PAC definește condițiile care vor permite fermierilor să își îndeplinească funcțiile în societate în următoarele moduri:

a) Producerea de alimente

Există aproximativ 10 milioane de ferme în UE, iar 22 de milioane de persoane lucrează regulat în acest sector. Acest fapt oferă o varietate impresionantă de produse abundente, accesibile, sigure și de bună calitate. UE este cunoscută în întreaga lume pentru tradițiile sale alimentare și culinare și este unul dintre principalii producători mondiali și exportator net de produse agroalimentare. Datorită resurselor sale agricole excepționale, UE ar putea și ar trebui să joace un rol cheie în asigurarea securității alimentare a întregii lumii, nu doar a țărilor membre.

b) Dezvoltarea comunității rurale

În mediul rural și resursele sale naturale prețioase, există multe locuri de muncă legate de agricultură. Fermierii au nevoie de mașini, clădiri, combustibil, îngrijire și asistență medicală pentru animalele lor, cunoscute și sub numele de sectoare „în amonte”. Alte persoane sunt ocupate cu operațiuni „în aval” - cum ar fi pregătirea, prelucrarea și ambalarea alimentelor, precum și în depozitarea alimentelor, transportul și vânzarea cu amănuntul. Sectorul agricol împreună cu cel alimentar asigură împreună aproape 40 de milioane de locuri de muncă în UE. Pentru a funcționa eficient și a rămâne modern și productiv, sectoarele din amonte și din aval au nevoie de un acces facil la cele mai recente informații despre problemele agricole, metodele agricole și evoluțiile pieței.

c) Agricultură durabilă din punct de vedere ecologic

Fermierii au o dublă provocare - să producă alimente protejând în același timp natura și protejând biodiversitatea. Utilizarea prudentă a resurselor naturale este esențială pentru producția de alimente și pentru calitatea vieții de astăzi, mâine și pentru generațiile viitoare (The common agricultural policy..., 2020).

Politicile pentru îmbunătățirea securității alimentare a UE reflectate în cadrul PAC 2007 - 2013

Politica Agricolă Comună aferentă perioadei 2007 – 2013 a pus un accent deosebit pe asigurarea securității alimentare a UE. Cele două instrumente principale ale PAC 2007 – 2013 constituiau sprijinul pentru veniturile agricole (prin plata unică pentru fermă și plata unică pe suprafață) și sprijinul pentru prețul pieței (prin tarife, restituiri la export și alte subvenții). Cu toate acestea, conform unor cercetători (Zahrnt, 2011) nu este clar dacă aceste instrumente au un impact pozitiv sau negativ asupra securității alimentare pe termen scurt. În general, instrumentele enunțate sunt destinate păstrării pământului și a forței de muncă în producția agricolă. Păstrarea terenurilor necultivate și readucerea lor în producție, în caz de necesitate, poate crește potențialul de producție în comparație cu scenariul în care se cultivă în mod constant pe cât mai mult teren posibil. În același timp, conform aceluiași cercetător, un punct care se pronunță împotriva oricărui beneficiu pe termen scurt al securității alimentare din sprijinul veniturilor și al prețurilor este că aceste instrumente încetinesc productivitatea, îmbunătățind schimbările structurale. Totuși, indiferent de aceste neajunsuri, securitatea alimentară pe termen scurt nu este pusă în pericol în UE.

În cazul în care securitatea alimentară ar trebui să fie preocuparea factorilor de decizie politică, accentul ar trebui pus pe obiectivul 2050 și nu numai. În această perspectivă pe termen lung, multe instrumente ale PAC 2007 – 2013 pot fi dăunătoare, căci acestea stimulează o producție mai intensivă care slăbește sustenabilitatea ecologică a agriculturii. În scopul asigurării unei securități alimentare pe termen lung, apar două teme cheie. Una este investiția în cercetare și dezvoltare, iar cealaltă este protecția resurselor genetice și a altor resurse de mediu. Această provocare depășește agricultura: de exemplu, atunci când vine vorba de protejarea apei și limitarea răspândirii urbane. O a treia temă, care poate avea o importanță mai mică, se referă la energie. Securitatea alimentară poate fi crescută prin reducerea intensității energetice a agriculturii (în special prin reducerea utilizării îngrășămintelor) și prin evitarea dependenței excesive de producția de biocombustibili care concurează cu producția de alimente.

Comisia Europeană, Parlamentul European și multe state membre au propus securitatea alimentară ca temă cheie pentru PAC post-2013. În comunicarea „PAC către 2020”, DG Agricultură, de exemplu, subliniază necesitatea de a păstra potențialul de producție alimentară al UE, „pentru a garanta securitatea alimentară pe termen lung pentru cetățenii europeni”. Toate acestea au transformat securitatea alimentară în cel mai răspândit și puternic argument al celor care solicită protecția agriculturii UE. Acest lucru ridică trei întrebări: în primul rând, în ce măsură securitatea alimentară este de fapt pusă în pericol în UE? În al doilea rând, care sunt precis pericolele pentru securitatea alimentară a UE și care sunt instrumentele de politică cele mai potrivite pentru a le contracara? În al treilea rând, cum ar trebui UE să contribuie la securitatea alimentară globală?

Aceste întrebări sunt de o importanță crucială, deoarece UE caută un nou model de politică pentru subvențiile sale agricole (Zahrnt, 2011).

Drept urmare, sistemul securității alimentare al UE în perioada 2007 – 2013 s-a axat pe susținerea producătorilor agricoli prin subvenții în scopul producerii unor bunuri de o calitate înaltă, ceea ce asigură, inclusiv și siguranța alimentară. În același timp, în noua PAC devenea necesară o atenție mai sporită pentru asigurarea securității alimentare, ceea ce a fost luat în considerație de grupul implicat în elaborarea PAC 2014 – 2020.

PAC 2014 - 2020 reprezintă încă o mare parte, deși în scădere, a bugetului UE (37,7% din totalul cheltuielilor UE planificate pentru 2014-2020) și a fost concepută pentru a aborda principalele provocări alimentare, identificate ca fiind economice (securitatea alimentară, volatilitatea prețurilor, prețuri mai mari la intrare și poziția deteriorată a fermierilor în lanțul de aprovizionare cu alimente), de mediu (eficiența resurselor, calitatea solului și a apei, precum și amenințări la adresa habitatelor și a biodiversității) și teritoriale (evoluții demografice, economice și sociale în zonele rurale).

Aceste provocări se traduc în trei obiective PAC pe termen lung: 1) producția viabilă de alimente; 2) gestionarea durabilă a resurselor naturale, împreună cu acțiunile climatice; și 3) dezvoltarea teritorială echilibrată. Pentru a atinge aceste obiective, noile instrumente PAC, care pentru prima dată au fost adoptate prin codecizie între Parlamentul European și Consiliu, sunt definite în 4 regulamente, care acoperă:

- Dezvoltarea rurală (Regulamentul (UE) nr. 1305/2013)
- Probleme orizontale precum finanțarea, gestionarea și monitorizarea (Regulamentul (UE) nr. 1306/2013)
- Plăți directe pentru fermieri (Regulamentul (UE) nr. 1307/2013)
- Măsuri de piață (Regulamentul (UE) nr. 1308/2013)

PAC 2014-2020 rămâne structurată în doi piloni:

Pilonul 1 - inclusiv venituri și sprijin pe piață - finanțat prin Fondul european de garantare agricolă (FEGA):

- Sprijin pentru venituri pentru fermieri și promovarea practicilor agricole durabile: plăți directe, reprezentând aproximativ 70% din bugetul PAC. Plățile directe includ trei scheme comune: (1) schema de plată de bază; (2) plata ecologică, legată de respectarea practicilor agricole durabile (diversificarea culturilor, întreținerea pajiștilor permanente sau conservarea zonelor ecologice); și (3) plata pentru tinerii fermieri. În plus, statele membre au opțiunea de a aplica mai multe scheme voluntare: plăți redistributive, sprijin în zonele cu constrângeri naturale și sprijin cuplat voluntar.

- Măsuri de sprijin a pieței: sprijin specific sectorului pentru îmbunătățirea funcționării piețelor agricole. Plățile pentru aceste măsuri reprezintă aproximativ 5% din bugetul PAC.

PAC 2014–2020 pune un accent deosebit pe agricultura ecologică, conservarea resurselor de mediu, respectarea asolamentelor, etc. Aceasta reprezintă un pas

calitativ în asigurarea securității alimentare a UE, atât prin siguranța și suficiența alimentelor, precum și prin protejarea resurselor naturale.

Pilonul 2 - politica de dezvoltare rurală - finanțat prin Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală (FEADR:)[4].

- Programe de dezvoltare rurală (PDR): măsuri politice concepute pentru a ajuta zonele rurale ale UE să își îndeplinească obiectivele economice, de mediu și sociale specifice. Acestea sunt multianuale, parțial finanțate de statele membre și reprezintă aproape 25% din bugetul PAC.

Odată cu PAC 2014-2020, statele membre au câștigat flexibilitate pentru a pune în aplicare instrumentele de politică atât în cadrul Pilonului 1, cât și în Pilonul 2. În primul rând, statele membre au flexibilitatea de a transfera 15% din pachetul de plată directă din Pilonul 1 în Pilonul 2 sau din Pilonul 2 la Pilonul 1. În cazul transferului de la Pilonul 2 la Pilonul 1, se permite un supliment de 10% către 12 state membre, crescând maximul până la 25% în acest caz (articolul 14 din Reg. (UE) Nr. 1307/2013). În al doilea rând, în cadrul Pilonului 1, statele membre au flexibilitatea de a aplica mai multe scheme voluntare (plăți redistributive, sprijin în zone cu constrângeri naturale și sprijin cuplat voluntar). În cele din urmă, în cadrul Pilonului 2, statele membre pot alege accentul măsurilor pentru cele șase priorități. Gama largă de opțiuni de punere în aplicare alese de statele membre ar putea avea o influență semnificativă asupra realizării obiectivelor PAC, precum și asupra efectelor sale de dezvoltare și asigurare a securității alimentare (Blanco, 2018) [12].

Politicile Uniunii Europene în domeniul agriculturii și pescuitului au fost elaborate în vederea atingerii unor obiective laudabile, cum ar fi o economie competitivă, o armonie de reglementare în întreaga Uniune, precum și asigurarea securității alimentare a UE. În ultimii ani, pe măsură ce lanțurile alimentare globale s-au extins, au avut loc numeroase dezbateri academice, politice, tehnice și civile cu privire la posibile reorganizări inovatoare ale lanțurilor de aprovizionare cu alimente pentru a reconecta producătorii și consumatorii, pentru a re-localiza producția de alimente și pentru a aborda dezechilibrele de-a lungul lanțului de aprovizionare, precum și cele existente între zonele rurale și urbane. Acestea includ lanțuri scurte de aprovizionare, rețele alimentare alternative, sisteme agricole locale și vânzări directe. În ceea ce privește politica, mai multe state membre ale UE au dezvoltat cadre juridice și stimulente pentru a sprijini astfel de inovații. Cu toate acestea, la nivelul UE de guvernare există o percepție neutră a politicilor privind siguranța produsului alimentar final care iese din lanțul de aprovizionare. Preocupările privind siguranța se întind de-a lungul lanțului de aprovizionare, începând cu intrările de producție din fermă, cum ar fi hrana animalelor, și finisând cu practicile de prelucrare și fabricație. Răspunsul atât la nivelul UE, cât și la nivel național a fost de a aduce o fază de schimbare instituțională în ceea ce privește siguranța alimentară și standardele, cu accent pe siguranța și sănătatea consumatorului (SAPEA, 2020).

În concluzie la momentul de față, Uniunea Europeană s-a angajat în eforturile globale de combatere a foametei și a malnutriției, mai precis prin intermediul Rețelei globale împotriva crizelor alimentare (GNAFC). GNAFC este o alianță de actori umanitari și de dezvoltare uniți de angajamentul de a aborda cauzele profunde ale crizelor alimentare și de a promova soluții durabile prin analize și cunoștințe partajate, coordonare consolidată în răspunsuri bazate pe dovezi și eforturi colective. GNAFC a fost lansat de Comisia Europeană, Organizația pentru Alimentație și Agricultură (FAO) și Programul Mondial pentru Alimentație (PAM) în cadrul Summit-ului umanitar mondial (WHS) din 2016 pentru a răspunde cererii de noi abordări pentru a aborda crizele prelungite și dezastrele recurente, reducerea vulnerabilității și gestionarea riscurilor, prin reducerea decalajului dintre partenerii umanitari și de dezvoltare. Un plan de implementare pentru securitatea alimentară și nutrițională a fost elaborat și împărțit în șase priorități politice:

- îmbunătățirea rezilienței micilor fermieri și a mijloacelor de trai rurale (de exemplu, furnizarea pentru persoanele din mediul rural a instrumentelor necesare pentru gestionarea și diversificarea culturilor lor, reducerea pierderilor post-recoltare și îmbunătățirea facilităților de depozitare);
- sprijinirea unei guvernări eficiente (de exemplu, ajutarea la asigurarea conducerii responsabile și a elaborării politicilor);
- sprijinirea agriculturii regionale și a politicilor FNS;
- consolidarea mecanismelor de protecție socială pentru FNS (adică dezvoltarea unor sisteme de protecție socială cuprinzătoare deținute la nivel național și conduse care să sprijine pe cei mai vulnerabili în perioade de dificultăți);
- îmbunătățirea nutriției, în special pentru mame, sugari și copii;

Îmbunătățirea coordonării între actorii de dezvoltare și cei umanitari pentru a construi reziliența și a promova FNS durabil (European Comision, 2010) [15].

Referințe bibliografice:

1. Acord de Asociere între Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de o parte, și Republica Moldova, pe de altă parte (2014). Jurnalul Oficial al Uniunii Europene. L 260/4
2. Blanco, M., (2018). The impact of the Common Agricultural Policy on developing countries. Directorate+general for external policies. Policz department. European Parliament. Accesat: https://www.researchgate.net/publication/323474349_The_impact_of_the_Common_Agricultural_Policy_on_developing_countries
3. BNS (2020). www.statistica.md
4. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/109/primul-pilon-al-politiciei-agricole-comune-pac-ii-platile-directe-catre-fermieri>.
5. Conforti, P. (2013). New approaches to the measurement of food security.

- Statistics Division Food and Agriculture Organization of the United Nations. Accesat: <http://ina.bnu.edu.cn/docs/20140606151320177002.pdf>
6. EC (2019), EU agricultural outlook for markets and income, 2019-2030. European Commission, DG Agriculture and Rural Development, Brussels.
 7. <https://www.customs.ro/info-ue/politica-agricola-comuna>.
 8. EU Action on “Food security and food crises”. (2020). Accesat: https://ec.europa.eu/knowledge4policy/global-food-nutrition-security/eu-action-food-security-food-crises_en
 9. EU Strategies related to “Food security and food crises” (2020). Accesat: https://ec.europa.eu/knowledge4policy/global-food-nutrition-security/eu-strategies-related-food-security-food-crises_en
 10. European Commission (2020). An EU policy framework to assist developing countries in addressing food security challenges. Brussels, 31.3.2010, Accesat: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010D_C0127&from=EN
 11. Farm to Fork Strategy (2020). For a fair, healthy and environmentally-friendly food system. European Commission. Accesat: https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/f2f_action-plan_2020_strategy-info_en.pdf
 12. ww.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/103/politica-agricola-comuna-pac-si-tratatul.
 13. Food balances. (2020). Accesat: <http://www.fao.org/faostat>
 14. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ro/ip_22_1963.
 15. Ghidul Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană (2014). Accesat: <http://dcfta.md/uploads/0/images/large/1dcfta-v6.pdf>

CZU 336.71(478)

CĂI DE EFICIENTIZARE A SISTEMULUI BANCAR DIN REPUBLICA MOLDOVA

Elena BĂDĂRĂU⁹⁸Oxana GUREU⁹⁹

Rezumat: Economia de piață presupune în mod necesar existența unui sistem bancar care să asigure mobilizarea tuturor disponibilităților monetare ale economiei și orientarea lor temporară în desfășurarea de activități economice eficiente.

Prin activitatea desfășurată de bănci, de colectare de resurse financiare concomitent cu plasarea acestora spre unitățile care resimt nevoi temporare suplimentare, acestea îndeplinesc un rol important de intermediere bancară. În acest sens, creditul devine instrument activ în stimularea dezvoltării economiei, prin intermediul lui încurajându-se acțiunea anumitor fenomene, în funcție de obiectivele urmărite a se realiza. Adicional la măsurile de consolidare a sistemului bancar autohton analizate este necesar să ne referim și la direcții importante care vor contribui la stabilizarea și sporirea siguranței sistemului bancar al RM. Astfel, în evaluarea stabilității financiare și a solvabilității instituției de credit sunt luate în considerare mulți factori.

Un sistem bancar stabil presupune, la rîndul său, asigurarea exercitării neîntrerupte a tranzacțiilor de intermediere financiară, menținerea unui nivel înalt de credibilitate a participanților în sistem, lipsa vulnerabilităților și efectelor adverse în activitatea desfășurată de instituțiile financiare, astfel băncile fiind cel mai dezvoltat sector al sistemului financiar.

Cuvinte cheie: servicii bancare, gestionarea serviciilor bancare, creditare bancară, instituții bancare, dobînda aferentă, tipologia creditelor bancare.

WAYS TO STREAMLINE THE BANKING SYSTEM IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Abstract: The market economy necessarily presupposes the existence of a banking system that ensures the mobilization of all the monetary resources of the economy and their temporary orientation in the development of efficient economic activities.

Through the activity carried out by banks, of collecting financial resources at the same time as their placement to the units that feel additional temporary needs, they fulfill an important role of banking intermediation. In this sense, credit is an active tool in stimulating the development of economics, in the midst of its intermittency,

⁹⁸ Elena BĂDĂRĂU, doctor în economie, conferențiar universitar, Academia de Administrare Publică, Republica Moldova, el.badarau@gmail.com

⁹⁹ Oxana GUREU, master în drept, Academia de Administrare Publică, Republica Moldova, oxana.gureu81@gmail.com

it encourages its action as a result of its success. In addition to the measures to strengthen the domestic banking system analyzed, it is necessary to refer to important directions that will contribute to stabilizing and enhancing the security of the banking system of the Republic of Moldova. Thus, many factors are taken into account in assessing the financial stability and solvency of the credit institution.

A stable banking system, in turn, is responsible for ensuring the smooth running of financial intermediation transactions, maintaining a high level of credibility of the participants in the system, freeing from vulnerabilities and adverse effects in the activity of financial institutions, making banks the most developed sector, financial system.

Key words: banking services, management of banking services, bank lending, banking institutions, related interest, type of bank loans.

Întroducere:

Stabilitatea sistemului financiar, prin prisma integrării în spațiul european, depinde de un șir de factori, influența majoră revenind în primul rând, cadrului legal și instituțional, reformelor regulatorii, în al doilea rând, modulului de supraveghere a sectorului bancar, precum și prevenirii instabilităților acestuia.

Consolidarea funcționării sistemului bancar autohton constituie o premisă importantă pentru o eventuală integrare a acestuia în structurile europene. Pentru a determina direcțiile principale de consolidare este necesar să ne referim la impedimentele în funcționarea lui, mai cu seamă la acelea care îngrijorează atât autoritățile autohtone, cât și instituțiile financiare internaționale. Este de menționat faptul că, sectorul financiar nu funcționează într-un vacuum, iar eficiența și stabilitatea acestuia depinde nu doar de standardele prudențiale respective, de instituțiile financiare, dar și de stabilitatea macroeconomică.

Analizând sistemul bancar autohton este necesar să ne referim direcții importante care vor contribui la stabilizarea și sporirea siguranței sistemului bancar al Republicii Moldova.

Metodologia aplicată:

În evaluarea stabilității financiare și a solvabilității instituției de credit sunt luate în considerare astfel de factori cum ar fi:

- riscurile inerente ale activității de operare a unei bănci comerciale;
- respectarea cerințelor și condițiilor de furnizare a serviciilor financiare;
- diversificarea operațiunilor active, nivelul lor de profitabilitate și lichiditate;
- eficacitatea managementului în domeniul tranzacțiilor cu valori mobiliare.

Factorii care pot determina o slăbire a stabilității financiare a băncilor comerciale din Republica Moldova sunt:

- lipsa strategiilor de gestionare și de planificare a tranzacțiilor financiare;
- lipsa competenței din partea conducerii băncii în gestionarea activelor și pasivelor instituției de credit;
- gestionarea ineficientă a riscurilor bancare.

De asemenea, instabilitatea financiară a băncilor comerciale poate să apară ca urmare a unei politici de credit cu un nivel ridicat de risc, lipsei soldului efectiv între sursele financiare cu privire la termenii de recrutare și plată. În plus, stabilitatea financiară a băncii poate fi afectată de situația economică din Republica Moldova, creșterea impozitelor, reducerea pieței împrumuturilor inter-bancare. Astfel, pentru a asigura stabilitatea financiară a unei instituții de credit trebuie să se asigure gestionarea corectă a resurselor bancare prin intermediul unei politici de creditare echilibrate și un control minuțios al lichidității.

Menținerea și consolidarea sustenabilității financiare a entităților de afaceri nu este posibilă fără optimizarea lichidității și profitabilității instituției bancare. Optimizarea stabilității financiare a băncii se realizează prin obținerea sumei maxime a veniturilor în limitele restricțiilor legale și cu luarea în seamă a cerințelor actuale ale pieței.

Pînă în prezent sînt cunoscute două modalități de optimizare a stabilității financiare a băncilor comerciale: optimizarea performanței în afaceri, care reflectă organizarea operațiunilor de profit real, și raționalizarea utilizării profiturilor obținute. Structura capitalului este optimizată conform următoarelor criterii:

- creșterii nivelului de rentabilitate financiară a întreprinderii;
- reducerii riscurilor operațiunilor;
- minimizării costului mediu ponderat al capitalului băncii;
- creșterii valorii de piață a activelor băncii.

Astfel, mecanismul de optimizare a structurii capitalului permite obținerea unui raport dintre sursele de capital al instituțiilor de credit (capital propriu și datoriile), oferind astfel băncilor comerciale nivelul necesar de optimizare. Principalele principii în managementul și optimizarea stabilității financiare a băncilor comerciale sunt:

- corelarea structurii de finanțare a instituțiilor de credit cu obiectivele acționarilor săi;
- creșterea valorii economice a întreprinderii prin utilizarea efectului de levier financiar în ceea ce ține împrumuturile și atragerea fondurilor și investițiilor;
- luarea în considerare a factorilor economici și politici în planificarea activităților bancare pe termen mediu;
- luarea în considerare a intereselor tuturor părților implicate în exercitarea tranzacțiilor financiare: creditorilor, acționarilor, clienților, furnizorilor, personalului instituțiilor bancare.

Banca Națională a Moldovei a întărit considerabil standardele de supraveghere bancară și de raportare, inclusiv cele legate de împrumuturile compromise. Cu toate acestea, persistă o serie de probleme sistemice, printre care: aspecte legate de transparența acționarilor și beneficiarii efectivi, guvernanța corporativă și gestionarea inefficientă, procedurile de control intern slabe și auditurile. Deși BNM a încetat să creeze împrumuturi noi, dubioase și compromise, soluția celor existente este dificilă.

Intervenția BNM la cele trei mari bănci comerciale, MAIB, MICB și Victoria-Bank, care dețin circa 75% din totalul activelor din sistemul bancar, a subliniat o serie de probleme sistemice ale sectorului bancar. Aceste probleme au determinat politica bancară de reglementare și supraveghere bancară pentru următorii 2-3 ani. Aceste aspecte pot fi grupate în cinci categorii: transparența acționarilor; riscul de credit, inclusiv creditele neperformante, expunerile “mari” și expunerile față de persoanele afiliate; risc operational; guvernanta internă; combaterea spălării banilor și finanțării terorismului.[1]

Succesul depășirii acestor vulnerabilități ale sistemului bancar depinde de cât de repede pot fi recuperate băncile din criză și vor funcționa normal. În ceea ce privește transparența acționarilor, majoritatea băncilor se confruntă cu probleme cu structura opacă a acționarilor, care pot afecta semnificativ guvernanta corporativă și pot pune în pericol situația financiară a băncilor. În acest context, ar trebui acordată mai multă atenție interacțiunii cu persoanele afiliate și expunerilor față de băncile afiliate, pentru a evita o influență negativă asupra situației financiare a băncii. Riscul de credit este o altă vulnerabilitate majoră în sectorul bancar. O atenție deosebită ar trebui acordată împrumuturilor neperformante, modalităților de rambursare primară a acestora și calității sursei secundare de rambursare, și anume calitatea și valoarea furnizării creditelor. În acest context, procedurile, politicile și strategiile băncilor pentru gestionarea și diminuarea nivelului creditelor neperformante, identificarea grupurilor de persoane care acționează în mod concertat pentru a determina expunerile “mari” și pentru a nu permite depășirea limitelor stabilite trebuie examinate temeinic.

Riscul operațional este un alt pericol pentru bănci. Pierderile potențiale pot fi cauzate de riscurile operaționale, cum ar fi factorii umani, inclusiv înșelătoriile, securitatea sistemelor informatice, abaterile proceselor interne ale băncii, mediul extern etc.

La acest stadiu de dezvoltare sustenabilitatea financiară a băncilor comerciale din Moldova, în pofida mai multor probleme existente, înregistrează tendința de creștere. În gestionarea activităților bancare sunt înregistrate schimbări, precum optimizarea structurii bilanțului, care asigură o eficiență mai mare operațiilor bancare și reduce costurile, astfel îmbunătățind în mod semnificativ evaluarea finală a stării financiare a băncilor comerciale din Moldova și solvabilitatea acestora.

Obiectivele cadrului european de reglementare și supraveghere reprezintă nu doar cerința de conformare a băncilor cu setul de reguli aferente adecvării capitalului și lichidității. Aceste obiective, de asemenea, au ca scop să încurajeze băncile să dezvolte o infrastructură și sisteme corespunzătoare de guvernanta internă, de gestionare a riscurilor și de transparență, precum și să permită Băncii Naționale a Moldovei să implementeze noi tehnici și instrumente de supraveghere a băncilor. În acest context a fost implementat Basel III în 2017.

Basel III pune accent pe riscul de piață, riscul de credit, riscul operațional, riscul de lichiditate, instrumente macroprudențiale, remunerare și guvernanta.

Potrivit informațiilor băncii centrale, standardul are drept scop crearea unui fundament solid pentru reglementarea prudențială a capitalului, supravegherea și disciplina de piață, precum și sporirea gestionării riscului și stabilității financiare. Basel III își propune trei piloni de bază.

1) Este vorba de cerințe de capital – prevede regulile de determinare a cerințelor de capital pentru riscul de capital, riscul de credit și riscul de piață.

2) Pilonul doi presupune supravegherea capitalului – prevede evaluarea procedurilor interne ale băncilor privind adecvarea capitalului la profilul de risc.

3) Pilonul trei – cerințele de raportare către autoritatea de supraveghere.

Pentru a îmbunătăți guvernanta corporativă a băncilor, regulamentul privind cadrul de gestionare a activității băncii a intrat în vigoare la 1 iulie 2017, cu prevederi privind gestionarea riscurilor, cerințele privind politicile de gestionare a riscurilor și riscurilor privind apetitul și profilul de risc, care a asigurat o tranziție treptată la pachetul cadru de transpunere Basel III.[2]

La baza Planului de consolidare a sectorului bancar stau două principii fundamentale:

- bancă centrală independentă și bine echipată cu instrumente moderne de monitorizare și reglementare bancară;
- bănci comerciale administrate și deținute de persoane profesionale și integre, cu guvernanta corporativă exemplară și suficient capitalizate pentru a putea absorbi pe cont propriu orice eșec de management.

Concluzii:

În baza celor analizate am putea propune măsuri de dezvoltare a sectorului bancar din Republica Moldova:

- Întărirea independenței BNM. Acțiunile în acest sens trebuie să vizeze eliminarea pârghiilor prin care anumite cercuri de interese politice sau private pot pune presiuni asupra băncii centrale. Pe lângă sporirea eficienței activităților de reglementare aceasta asigură și o mai bună responsabilizare a băncii centrale.
- Fortificarea monitorizării supravegherii bancare. Măsurile se referă la diminuarea factorului uman în procesul de monitorizare și reglementare prin implementarea soluțiilor TIC, sporirea capacității BNM în a identifica și contracara activitățile concertate, înăsprirea sancțiunilor penale pentru abuzul de piață și alte încălcări din partea băncilor comerciale, dar și eficientizarea comunicării și coordonării între instituțiile responsabile în mod direct sau indirect de stabilitatea financiară.
- Sporirea transparenței acționarilor din sistemul bancar. Este necesară instituirea unui mecanism clar de evaluare a „calității” acționarilor pentru a nu admite deținerea acțiunilor bancare de către persoane cu profil de integritate dubios. În acest sens, acțiunile trebuie să vizeze implementarea și instituționalizarea testului fit-and-proper (standarde minime de in-

tegritate și transparență) și facilitarea schimbului de informații cu statele de reședință a acționarilor finali ai băncilor.

- Îmbunătățirea guvernante corporative în bănci. Sunt necesare atât măsuri motivaționale, printre care elaborarea și promovarea unui Cod general de Guvernanță Corporativă, elaborarea și publicarea anuală a rapoartelor privind transparența gestionării riscurilor și promovarea unor standarde etice și profesionale pentru funcționarii din cadrul băncilor, cât și măsuri coercitive, cum ar fi înăsprirea sancțiunilor pentru guvernarea improprie.
- Responsabilizarea managerilor bancari. Am propus dezvoltarea principiului verificării duble (eng: four eye approach), dar și implementarea mecanismului de bail-in, în care acționarii sub obligați să acopere din sursele proprii pierderile și orice alte consecințe ale management-ului defectuos. În lista de acțiuni mai intră și sporirea independenței membrilor Consiliilor de administrație care verifică activitatea managerilor bancari și înăsprirea sancțiunilor pentru administrarea necorespunzătoare a băncilor.
- „De-offshorizarea” sectorului bancar. Interzicerea oricăror interacțiuni dintre bănci și companiile din regiunile care nu respectă standardele de transparență, precum și armonizarea deplină a legislației autohtone cu prevederile UE în domeniul spălării banilor.
- Sporirea capacității băncilor de a absorbi pierderi. Este necesară revizuirea indicatorilor prudențiali conform prevederilor Basel III, delimitarea unor cerințe și mai stringente pentru băncile sistemice în raport cu băncile mici și majorarea plafonului de garantare a depozitelor bancare.

Totodată, pentru evitarea instabilităților sistemului bancar, este necesară efectuarea unui management eficient al riscurilor prin determinarea politicilor și exigențelor față de desfășurarea activităților ce prezintă un risc major pentru activitatea instituțiilor financiare, implementarea unor sisteme de control intern adecvate pentru monitorizarea și evaluarea acestor riscuri, precum și prevenirea fraudelor sau activităților ilegale ale unor angajați. Este absolut necesară asigurarea transparenței sectorului bancar, precum și respectarea principiilor „potrivit și adecvat” în autorizarea băncilor și în confirmarea persoanelor în funcția de administrator al acestora. Pentru evitarea instabilităților financiare, este necesară stimularea proceselor de reorganizare și privatizare a instituțiilor financiare, ceea ce ar permite micșorarea influenței statului asupra sectorului bancar, atragerea și accesul pe piață al băncilor străine, ar impulsiona procesele de contopire și absorbție a băncilor.

Referințe bibliografice:

1. Legea privind Banca Națională a Moldovei nr. 548-XIII din 21.07.1995. Monitorul Oficial nr.297-300 / 544 din 30.10.2015.
2. [https://www.bnm.md/files/Strategia%20web%20-%202017%20\(dupa%20redactori\).pdf](https://www.bnm.md/files/Strategia%20web%20-%202017%20(dupa%20redactori).pdf)

CZU 334+338

METODOLOGIE PENTRU PROIECTAREA SISTEMELOR DE SECURITATE INTEGRATE ALE ACTIVITĂȚILOR DE AFACERI ÎN CONTEXTUL ASIGURĂRII SECURITĂȚII INOVATORII A ECONOMIEI NAȚIONALE

Tatiana ANDREEVA¹⁰⁰

Rezumat: *Articolul discută principalele principii metodologice ale formării și proiectării sistemelor integrate de securitate a afacerilor. Articolul propune o abordare generalizată a construcției bazate pe știință a sistemelor complexe de securitate de afaceri, și anume sistemele de securitate integrate. Se pune accent și pe sistemul de asigurare a securității inovatoare a economiei naționale a statului. Metodologia propusă ar trebui elaborată ținând cont de schimbările din sfera legislativă, științifică, tehnică și economică. Anumite etape care vizează organizarea măsurilor de protecție în sectorul de afaceri vizează în principal asigurarea securității activităților de afaceri ale unei anumite organizații în ansamblu și, în consecință, în contextul asigurării securității inovatoare a economiei naționale a statului. Prin urmare, este necesar să se specifice anumiți termeni în domeniul securității.*

O amenințare este un potențial posibil impact neautorizat asupra elementelor activității afacerii de către subiecții amenințărilor, factori destabilizatori, care poate fi realizat în orice moment dacă sunt îndeplinite anumite condiții.

Implementarea unei amenințări specifice se numește o intrare neautorizată la un element al activității antreprenoriale.

Cuvinte cheie: securitate inovatoare, sisteme de securitate integrate, amenințări, securitatea afacerilor

METHODOLOGY FOR DESIGNING INTEGRATED SECURITY SYSTEMS OF BUSINESS ACTIVITIES IN THE CONTEXT OF ENSURING INNOVATIVE SECURITY OF THE NATIONAL ECONOMY

Abstract: *The article discusses the main methodological principles of the formation and design of integrated business security systems. The study proposes a generalized approach to the science-based construction of complex business security systems, namely, integrated security systems. The emphasis is also placed on the system for ensuring the innovative security of the national economy of the state. The proposed methodology should be developed taking into account changes in the legislative, scientific, technical, and economic spheres. Certain steps ai-*

¹⁰⁰ Tatiana ANDREEVA, doctor în științe economice, conferențiar universitar, ULIM, Republica Moldova, andreevatatiana72@mail.ru

med at organizing protective measures in the business sector are mainly aimed at ensuring the security of the business activities of a particular organization as a whole, and, accordingly, in the context of ensuring the innovative security of the national economy of the state. Therefore, there is a need to specify certain terms within the scope of security.

A threat is a potentially possible unauthorized impact on the elements of business activity by the subjects of threats, destabilizing factors, which can be realized at any time if certain conditions are met.

The implementation of a specific threat is called an unauthorized input to an element of entrepreneurial activity.

Key words: innovation security, integrated security systems, threats, business security

Introduction:

Certain steps aimed at organizing protective measures in the business sector are mainly aimed at ensuring the security of the business activities of a particular organization as a whole, and, accordingly, in the context of ensuring the innovative security of the national economy of the state. Therefore, there is a need to specify certain terms within the scope of security.

A threat is a potentially possible unauthorized impact on the elements of business activity by the subjects of threats, destabilizing factors, which can be realized at any time if certain conditions are met.

The implementation of a specific threat is called an unauthorized input to an element of entrepreneurial activity.

Main text:

Based on the studies of potential security threats to various aspects of business activities, we have identified several main types of threats from a large number of potential threats. These are specific types of threats, the process of protection against which we will consider below:

- threats to life, health, personal human rights;
- Threats aimed at material values and physical media;
- threats to economic activity;
- threats to the legal activities and interests of the service;
- threats to public safety;
- computer security threats;
- threats of industrial espionage;
- threats of emergency situations;
- equipment related threats.

The sources of threat in various situations are people, and the technogenic environment, and the legal environment, and the economic environment, and terrorist organizations, and nature.

Accordingly, the object of protection is understood as a person, natural reso-

urces, sources, products of the life of society, its spiritual and moral potential, sovereignty, territorial integrity, constitutional order, state administration system.

The problem of ensuring the security of business activities is not only laborious, but also a completely new approach to building security systems. This is further complicated by the fact that the implementation of threats from their source, as a rule, is not isolated. At the same time, a set of unauthorized input actions on an element of entrepreneurial activity can be directed to various objects of protection.

The process of protection against threats over time should be considered in three stages:

- pre-event (warning stage);
- event-driven (prevention stage);
- post-event (stage of liquidation of consequences).

When we consider the methodology of building, designing a security system, then the technical tasks of ensuring the business activities of large enterprises and organizations, especially important facilities are designed to be solved by integrated security systems. An integrated security system is a system that combines the means of protection and security of an organization on the basis of a single software and hardware complex with a common information environment and a single database.

An integrated security system is more efficient and more reliable than an integrated security system. There are no redundant communication lines in it, management is operational and centralized. The implementation of an integrated security system requires significant financial costs, but for large organizations it is more cost-effective.

As part of an integrated security system, the following subsystems should be considered:

- engineering and technical means of safety;
- security alarm;
- fire safety;
- alarm;
- access control and management;
- life support;
- information security;
- collection, processing and display of information;
- operational communications, etc.

The most difficult stage, of course, is the stage of building an integrated security system, its design. The complexity of this stage is due to the complexity of the automation of the design of an integrated security system. Each organization is individual, has its own characteristics, so the use of a template algorithm in this situation is not possible. To overcome this problem, the proposed method provides for the possibility of filling the knowledge base of the expert system on a turnkey basis, that is, taking into account the main differences between the entrepreneurial activity of an organization and a template one.

To overcome the problem under consideration and achieve the goals, we offer for consideration the Business Security program, which is a flexible information system that allows you to take into account the requirements of the customer and contractor for the design of a specific integrated security system. This program combines a number of software products.

1. Analysis of the criminal situation in the region where the organization is located, based on statistical data.

2. Analysis of property crimes in the region where the organization is located, based on statistical data.

3. Expert survey. This program includes a set of tasks:

- determination of a specific list of risk factors and threats for a given company and assessment of the likelihood of their occurrence;
- determination of the level of possible damage;
- formation of a complex of organizational and technical measures to prevent identified threats and eliminate their consequences;
- determination of the organization's safety factor at the moment;
- formation of a list of risks for insurance.

4. Security service, which allows you to optimize the organizational structure based on the analysis of the organization.

The implementation of the methodology is carried out according to a certain scheme. The head of the organization sets the task for the head of the security service to develop a concept for the safe operation of the organization. Together with the leading specialists of the organization, a complete list of threats is identified and those threats that are inherent in the organization at a certain moment are distinguished from this list. Further, an expert group is formed, headed by the head of the organization and the security service. Its tasks include determining the significance of threats, damage coefficients for all possible consequences, identifying objects of protection and determining the level of acceptable risk.

The next stage is performed in an automated mode, which collects and analyzes expert assessments and, on their basis, forms a threat model for the activities of a particular organization. Based on this analysis, information about the vulnerabilities of the organization is revealed.

Primary attention should be paid to human resources for the formation of the security service and human resources. The structure of the security service is formed in such a way as to effectively block the maximum number of threats at minimal cost.

After the formation of the structure in an automated mode, a regulatory framework for its functioning is developed. It is necessary to correlate the functions of a particular security service and the list of tools that help employees in their implementation, that is, the regulatory framework, practical experience and qualifications of specialists, a set of technical security equipment.

Integrated security systems are considered as complex systems, various mechanisms are used to optimize their structure; mathematical apparatus of

conflict theory, probability theory and mathematical statistics. It is necessary to take into account the factor of uncertainty in the problems of management, choice and decision-making.

Conclusions:

Thus, based on the identified threats, the head of the organization, together with the head of the security service, using the forecasts of the information and analytical department, can almost completely solve the issues of conceptual management of the security service and the design of an integrated security system in the organization.

The proposed approach takes into account the individual characteristics of each specific organization and allows the optimal allocation of resources for the development and implementation of a security system. Accordingly, the methodology for designing integrated business security systems is innovative and is one of the links in ensuring innovative security for both the organization and the national economy of the state.

Bibliography:

1. Вавилина А.В., Калашников И.Б. Экономическая безопасность и инновационная политика. Москва, КНОРУС, 2020.
2. Вишняков С.М. Системы комплексной безопасности: вопросы стандартизации. В: Конфидент, №1(43), 2012, с.32-36.
3. Козьминых С.И., Забияко С.В. Принципы проектирования систем безопасности. Москва, Дело, 2018.
4. Новикова И. Экономическая безопасность в инновационной среде. https://www.ozon.ru/product/ekonomicheskaya-bezopasnost-v-innovatsionnoy-srede-154658460/?sh=ueRHa_UmLw

CZU [334:004]:37

ANTREPRENORIATUL DIGITAL - INSTRUMENT EFICIENT ÎN CONDIȚIILE ACTUALE DE CRIZĂ

Valeria GARBATOVSKI¹⁰¹

Rezumat: În acest articol, autorul abordează un subiect actual pentru societatea contemporană, care este condiționat de necesitățile și cerințele contextului social referitor la abilitățile necesare unei personalități umane în secolul XXI. Aceste necesități au apărut în timp, sub influența diferitor factori de ordin politic, economic, cultural, social, observându-se importanța identificării unor alternative pentru declanșarea ideilor de afaceri, înregistrarea vânzărilor, promovarea acestora, prin intermediul diferitor instrumente digitale. Astfel, e necesar ca intraprenorii, dar și antreprenorii să dea dovadă de flexibilitate, creativitate și capacitate de adaptare la schimbări și încadrare pe piața muncii pentru a-și asigura succesul propriu, dar și progresul societății. Astfel, în acest studiu, ne propunem să analizăm specificul antreprenoriatului digital, care constituie aptitudinea de a folosi tehnologiile media și cele digitale pentru a crea noi oportunități și a rezolva probleme specifice crizei actuale. Totodată, vom analiza și modalitățile de educare a acestuia la viitorii specialiști și vom oferi sugestii cadrelor didactice în vederea creării contextelor educaționale prielnice dezvoltării acestei aptitudini.

Cuvinte cheie: antreprenoriat digital, instrument, școală, criză, eficiență.

DIGITAL ENTREPRENEURSHIP - AN EFFECTIVE TOOL IN THE CURRENT CRISIS

Abstract: In this article, the author addresses a current topic for contemporary society, which is conditioned by the needs and requirements of the social context regarding the skills needed by a human personality in the 21st century. These needs have emerged over time, under the influence of various political, economic, cultural, social factors, noting the importance of identifying alternatives for triggering business ideas, recording sales, promoting them, through various digital tools. Thus, it is necessary for entrepreneurs, but also for entrepreneurs to show flexibility, creativity and the ability to adapt to change and enter the labor market in order to ensure their own success, but also the progress of society. Thus, in this study, we aim to analyze the specifics of digital entrepreneurship, which is the ability to use media and digital technologies to create new opportunities and solve problems specific to the current crisis. At the same time, we will analyze the ways of educating it to future specialists and we will offer suggestions to teachers in order to create educational contexts conducive to the development of this skill.

Key words: digital entrepreneurship, tool, school, crisis, efficiency.

¹⁰¹ Valeria GARBATOVSKI, profesor discipline de specialitate, grad didactic II, Colegiul „Alexei Mateevici” mun. Chișinău, Republica Moldova, valeriaciobanu8@yahoo.com

Introducere:

În condițiile societății contemporane, devenind tot mai ambițioasă adaptarea sistemului educațional la cerințele, societatea contemporană înaintează în fața sistemului educațional cerințe din ce în ce mai riguroase. Este o adaptare necesară care a format un proces ireversibil în structura complexă a gândirii și structura personalității și a culminat prin inteligența digitală. Instituțiile de învățământ, la toate nivelele, trebuie să-și revadă programele pentru a promova dezvoltarea competențelor în corespundere cu imperativele timpului, pentru a asigura tranziția oportună și de succes pe piața forței de muncă. Astfel, Parlamentul European și Consiliul Uniunii Europene, în 2006, a adoptat "Recomandarea privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții", punând accentul pe următoarele competențe-cheie:

- Competențe de comunicare în limba maternă
- Competențe de comunicare în limbi străine
- Competențe de bază în matematică, științe și tehnologie
- **Competențe digitale**
- Competențe de învățare/de a învăța să înveți
- Competențe sociale și civice
- **Competențe antreprenoriale și spirit de inițiativă**
- Competențe de exprimare culturală și de conștientizare a valorilor culturale [3].

Există o serie de factori ce favorizează în cariera antreprenorială:

- existența unui mediu economico-social flexibil, favorizant dezvoltării unei afaceri (legislație, libera concurență ș.a.);
- existența unei culturi proactive antreprenoriatului, în sensul acordării unui grad ridicat de credibilitate persoanelor care își deschid/ desfășoară propria afacere;
- existența educației antreprenoriale în școli, universități și a unui sistem de formare continuă a indivizilor în vederea asimilării cunoștințelor și aptitudinilor specifice antreprenoriatului [1, p. 3].

În acest sens, atât competențele antreprenoriale, cât și cele digitale dețin un impact semnificativ asupra progresului social și economic prin generarea de noi locuri de muncă și responsabilizarea socială. Dezvoltarea acestor competențe este susținută de diferite politici de dezvoltare la nivel național, sectorial, dar și variate proiecte, ce promovează sporirea calității vieții prin măsuri concrete privind transformarea digitală a domeniilor vieții sociale.

De exemplu, în cadrul Strategiei Naționale de Dezvoltare a Moldovei 2030, se descrie viziunea și tendințele majore în dezvoltarea Republicii Moldova pe termen lung, se prezintă obiectivele strategice ce reflectă elementele ce influențează calitatea vieții pentru toți oamenii și principiile de implementare a documentelor de politici sectoriale. Astfel, domeniile și prioritățile care oglindesc aspectele menționate sunt:

- ✓ Domeniul educației, cercetării și inovării (prioritatea „Educație relevantă și de calitate pe tot parcursul vieții”);
- ✓ Domeniul infrastructurii și dezvoltării regionale și regionale (prioritatea „Asigurarea condițiilor de trai decente pentru toți”, „Creșterea veniturilor din surse durabile”);

În aceeași ordine de idei, prin proiectul *„Accelerarea transformării digitale în sectorul public din Republica Moldova”*, 2021-2023, PNUD Moldova își propune să îmbunătățească accesul la servicii publice și condiții pentru afaceri de calitate prin accelerarea transformării digitale a proceselor guvernamentale și a modelului (modelelor) de afaceri, precum și să promoveze inovarea și experimentarea colaborativă în cadrul Guvernului, în sectorul privat, pe intern la PNUD Moldova, precum și în colaborare cu partenerii externi. Acest proiect constituie un integrator de soluții programatice cu mentalitate inovatoare, care urmărește finalitățile:

- ✓ Dezvoltarea unei viziuni/strategii naționale pentru transformarea digitală a societății moldovenești - aceasta include asistența către Guvern pentru elaborarea viziunii și a Strategiei de transformare digitală pentru Moldova până în 2030, în conformitate cu angajamentul Guvernului ca parte a Acordul de asociere cu UE -Moldova și viitoarea strategie Moldova 2030;
- ✓ Digitalizarea serviciilor publice pentru cetățeni și sectorul de afaceri prin angajarea și încurajarea participării sectorului privat TIC și entităților inovatoare pentru contribui la transformarea digitală a societății;
- ✓ Testarea unei abordări de portofoliu pentru accelerarea dezvoltării competențelor digitale, atât în sectorul public, cât și în cel privat, care ar facilita transformarea digitală incluzivă, orientată pe egalitatea de gen, vârstă, precum și includerea altor categorii vulnerabile ale populației în procesul de digitalizare, inclusiv construirea unei rețele de ambasadori (implementatori, influenceri, etc.) ai transformării digitale a Moldovei (agenți ai schimbării);
- ✓ Crearea în parteneriat cu Guvernul Republicii Moldova a platformelor digitale de date/evidențe noi și utilizarea lor, atât pentru informarea proceselor de elaborare a politicilor, cât și în diferite activități de analize experimentale;
- ✓ Sprijinirea schimbărilor transformative în cultura organizațională și inovațională în sectoarele public și privat și implicarea tuturor participanților în vederea realizării accelerate a Agendei de dezvoltare durabilă și a țintelor naționalizate;
- ✓ Sprijinirea digitalizării Republicii Moldova, care va contribui la o guvernare îmbunătățită prin sporirea eficienței și eficacității proceselor de guvernare, majorând transparența și accesul public la informațiile guvernamentale, astfel, promovând răspunderea și participarea publică, îmbunătățind prestarea inovativă a serviciilor publice, precum și evaluarea impactului și a sprijinului strategic pentru extinderea soluțiilor reușite [5].

Astfel, transformarea digitală se conturează atât ca consecință a schimbărilor din mediul economico-social, dar și ca o soluție pentru diminuarea dificultăților generate de crizele existente în societate, ceea ce solicit și antrenarea, dezvoltarea inteligenței digitale a personalității.

Inteligența digitală se definește ca suma abilităților cognitive, emoționale și sociale care permit persoanelor să facă față provocărilor și să se adapteze la cerințele vieții din spațiul digital. Este o inteligență emergentă stimulată de interacțiunea umană cu tehnologia informației, iar prin recunoașterea acestei inteligențe se va extinde sfera de predare și învățare în viitorul apropiat și va pătrunde în toate aspectele vieții personale și profesionale. Inteligența digitală se referă la o neoformațiune, neointeligență, care combină abilitățile, modalitățile de cunoaștere și capacitatea de a interacționa eficient într-un cadru cultural sau comunitar. O particularitate importantă a acestei neointeligențe sau inteligenței digitale este spargerea granițelor comunitare, tradiționale ori culturale, și extinderea fără limite ori restricții – internaționalizarea tuturor aspectelor vieții private sau profesionale. În prezent, fiecare persoană poate avea prieteni virtuali în orice colț al lumii, poate procura sau vinde tot ce dorește, poate învăța aspectele culturale ale oricărei comunități, poate accesa biblioteci virtuale ori învăța online o profesie [2, p. 20].

Inteligența digitală poate fi divizată pe câteva dimensiuni, cum ar fi:

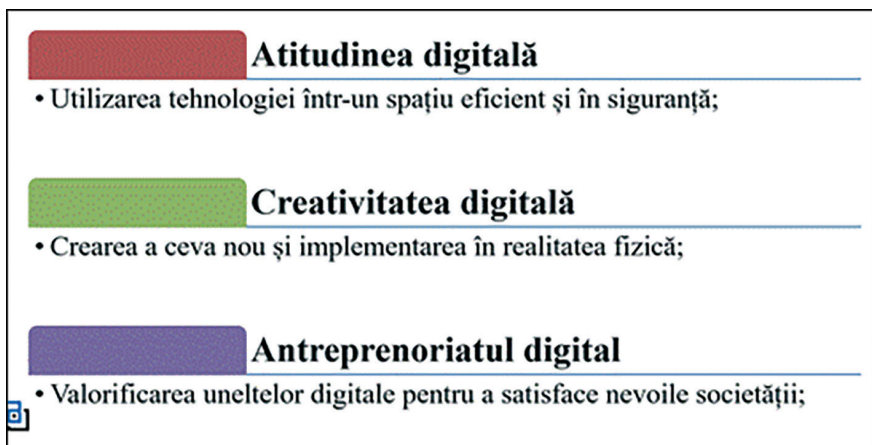

Figura 1.1 Dimensiunile inteligenței digitale

Totodată, antreprenoriatul digital este aptitudinea de a folosi tehnologiile media și cele digitale pentru a rezolva probleme globale sau pentru a crea noi oportunități. Dintre cele trei dimensiuni, creativitatea digitală este cel mai puțin neglijată pe măsură ce tot mai multe instituții școlare încearcă să furnizeze elevilor competențe mediatice, noțiuni de codare software și chiar de robotică, toate acestea fiind considerate ca având legătură directă cu viitoarea ocupare a forței

de muncă și crearea de locuri de muncă. Instituțiile de învățământ au adoptat sau au dezvoltat noi inițiative, precum antreprenoriatul sau au organizat hackatoane antreprenoriale (evenimente în care mai mulți programatori, dar și alte persoane ce participă la dezvoltarea de software, designeri și manageri de proiecte, colaborează pentru dezvoltarea unor proiecte informaționale) [2, p. 19].

Tehnologiile digitale ocupă un loc proeminent în antreprenoriatul digital în cel puțin trei moduri: ca **facilitatori digitali** ai proceselor antreprenoriale (activități precum prospectarea, dezvoltarea, scalarea), ca **rezultate digitale** ale proceselor antreprenoriale (piața solicită oferirea de noi întreprinderi), ca **contexte digitale** în care au loc procesele antreprenoriale (mediu sectorial și de reglementare), sau în cadrul oricărei combinații ale celor trei moduri (Figura 1.2).

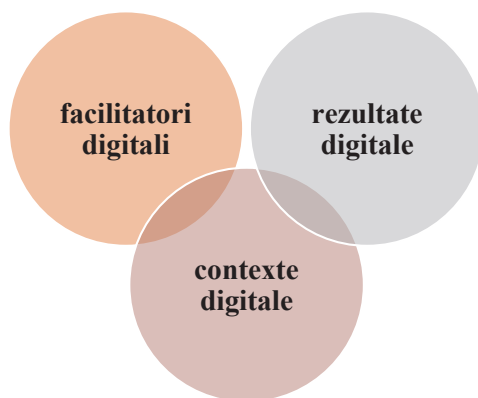

Figura 1.2 Modurile antreprenoriatului digital

Prima dimensiune a cadrului nostru recunoaște tehnologiile digitale ca factori favorizanți ai antreprenoriatului. La nivel macro, facilitatorii se manifestă ca astfel de forte, progrese tehnologice, schimbări de reglementare, tendințe demografice și schimbări ale mediilor socio-culturale, economice, politice și naturale care influențează acțiunile antreprenoriale și rezultatele acestora. Tehnologiile digitale pot modela, răsturna și estompa afacerea, procesele de creație și rezultatele acestora. De exemplu, magazinele de aplicații pot permite comercializarea și distribuirea de oferte de software, imprimantele 3D și platformele de dezvoltare electronică pot permite crearea de prototipuri mai rapidă și mai ieftină, depozitele online pot oferi artefacte pe care să le construiești, comunitățile online open source pot permite dezvoltarea de noi software ofertele și platformele de crowdfunding pot permite accesul la finanțare de la mulțimi mari de indivizi necunoscuți.

A doua dimensiune se concentrează pe proiecte antreprenoriale care creează tehnologii digitale ca nucleu al întreprinderilor lor, oferte de piață. Similar cu

tehnologiile digitale ca facilitatorii antreprenoriatului, de asemenea, tehnologiile digitale care formează nucleul ofertelor de pe piață au potențialul de a modela, răsturna și estompa procesele și rezultatele creării de întreprinderi. Infuzia de tehnologii digitale în produsele și serviciile tradiționale a creat vaste oportunități pentru antreprenori de a crea oferte noi de piață. De exemplu, un număr tot mai mare de start-up-urile creează hardware digitizat, cum ar fi trackere de activitate, dispozitive inteligente pentru casă, drone și roboți, în timp ce alte start-up-uri creează și comercializează instrumentele digitale și infrastructură, cum ar fi imprimante 3D și depozite online, softuri pentru procesul educațional.

A treia dimensiune a cadrului nostru se concentrează pe tehnologii digitale care modelează și dezechilibrează contexte mai largi ale antreprenoriatului, cum ar fi în industriile auto, asistenței medicale sau financiare sau care stabilesc noi ecosisteme digitale pentru antreprenoriat. De exemplu, digital platforme precum Apple CarPlay și Google Auto pot oferi ecosisteme virtuale pentru dezvoltatorii de software și să deschidă sectoare industriale tradiționale, cum ar fi industria auto. Alte sectoare industriale, cum ar fi biotehnologia, creează cantități mari de date care trebuie stocate, procesate, analizate și interpretate, ceea ce conduce la crearea de oportunități pentru întreprinderile digitale pentru a umple golurile și a îmbunătăți procesul general [4, p.3-4].

Analizând aceste dimensiuni, putem sublinia faptul că în cadrul procesului educațional prin natura competențelor proiectate, a activităților organizate, a strategiilor didactice utilizate, a sarcinilor didactice, e necesar să se pună accent pe formarea și dezvoltarea unor personalități flexibile, cu gândire creativă, inteligență digitală, inovative, competitive.

Printre alte bune practici, care demonstrează solicitarea și antrenarea inteligenței digitale în domeniul antreprenoriatului, dar și cel educațional, se regăsesc o serie de acțiuni realizate atât de către angajați, cât și de către angajatori, prezentate în Figura 1.3.

Figura 1.3 Acțiuni ce antrenează inteligența digitală în variate domenii

Concluzii:

În concluzie, considerăm important să menționăm că transformarea digitală s-a declanșat datorită implementării la nivel regional, național a diferitor proiecte, strategii, reforme, ce susțin creșterea calității vieții sociale, dar acest proces necesită a fi susținut în continuare, ceea ce este posibil prin intervențiile actanților educațional în cadrul educației formale, nonformale și informale. Indiferent dacă un tânăr tinde să devină intraprenor sau antreprenor, acesta are nevoie să-și dezvolte spiritul de inițiativă, gândirea critică, flexibilitatea, creativitatea digitală pentru a reuși să facă față provocărilor cotidiene, să se adapteze la amalgamul de schimbări, să manifeste flexibilitate și deschidere în vederea corespunderii cu cerințele sociale actuale.

În această ordine de idei, pentru stimularea abilităților și priceperilor menționate mai sus, propunem cadrelor didactice următoarele recomandări în vederea creșterii calității procesului educațional și impactului acestuia:

- Analiza activităților în mod constant și adaptarea acestora în funcție de rezultatele dorite în domeniul învățării și de nevoile individuale ale tinerilor.
- Utilizarea modalităților de predare-învățare-evaluare axate pe învățarea prin experiențe practice, investigație, colaborare și activități specifice proiectelor.
- Încurajarea tinerilor să cerceteze și să identifice rațional riscurile, dificultățile, dar și soluțiile potrivite contextului.
- Integrarea tehnologiilor Web în procesul educațional, îmbogățind experiențele de învățare a elevilor.
- Asigurarea unui mediu școlar care să încurajeze creativitatea și asumarea riscurilor, în care greșelile să fie considerate o ocazie de a învăța.
- Manifestarea deschiderii și flexibilității în beneficierea oportunităților de a învăța continuu și a îmbogăți spectrul metodologic utilizat.

Referințe bibliografice:

1. Drăgan, Mihaela. Studiu privind importanța competențelor antreprenoriale pe piața muncii. Disponibil pe: <https://cutt.ly/hHdj7C>
2. Paladi A. Sinteze teoretice asupra inteligenței digitale. În: Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, USM, 10-11 noiembrie, 2020. Disponibil pe: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/18-22_36.pdf
3. Recomandarea Consiliului din 22 mai 2018 privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții. Disponibil pe: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=LT](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=LT)
4. Recker J., F. von Briel, The Future of Digital Entrepreneurship Research: Existing and Emerging Opportunities. Disponibil pe: <https://core.ac.uk/download/pdf/267815713.pdf>
5. <https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/projects/digital-moldova.html>

CZU 341.67

UNELE PROBLEME FUNDAMENTALE ALE BINOMULUI DEZARMARE - PACE

Ion Ifrim¹⁰²Shilbaya Matei Mihaela¹⁰³

Rezumat: *Departa de a putea trata fie și numai schematic problemele fundamentale pe care le ridică binomul dezarmare - pace, în rândurile care urmează arătăm felul în care dezarmarea ar putea fi întru chiparea concretă a principiului coexistenței pașnice între state; ale unei păci fără arme, fără armate, fără bombe și tancuri, singura cale spre PACE în mod real.*

Cuvinte cheie: dezarmare, pace, bombe nucleare, responsabilitatea oamenilor de știință.

SOME FUNDAMENTAL PROBLEMS THE DISARMAMENT - PEACE BINOMIAL

Abstract: *Far from being able to deal even if only schematically with the problems raised by the binomial disarmament - peace, in the following lines we show how general and total disarmament could be the concrete embodiment of the principle of peaceful coexistence between states; of a peace without weapons, without armies, without bombs and tanks, the only way to PEACE in reality.*

Key words: disarmament, peace, nuclear bombs, responsibility of scientists.

Așa cum se știe, la 24 februarie a.c. Rusia a început o invazie în Ucraina considerat la nivel internațional un război de agresiune, fiind cel mai mare atac militar convențional asupra unui stat european după cel de-al Doilea Război Mondial. În aceste condiții, armele nucleare (simbol al Războiului Rece), au revenit în atenția opiniei publice, ca urmare plasării forțele atomice ale Federației Ruse într-un "regim special de stare de alertă". Relevăm că, după acest avertisment, a urmat un al doilea avertisment la începutul lunii martie a.c. atunci când Președintele Federației Ruse a ordonat submarinelor purtătoare de armament atomic și unităților mobile de rachete să efectueze o manevră militară. Or, este general admis, atât cutuma internațională cât și cel convențional (art. 51 din Carta ONU) recunosc dreptul statului la autoapărare individuală sau colectivă în caz de atac armat, dar permiterea recurgerii la forță în acest caz *nu* înseamnă și permiterea

¹⁰² Ion Ifrim, prof.univ.dr.abilitat, CS II la Institutul de Cercetări Juridice „Acad.Andrei Rădulescu” al Academiei Române email: ionut_ifrim24@yahoo.com

¹⁰³ Shilbaya Matei Mihaela, cercetător științific extern al Centrului de Studii și Cercetări de Biodiversitate Agrosilvică ”Acad. David Davidescu” al Academiei Române email: mt_ellamatei@yahoo.co.uk

utilizării "forței nucleare". Altfel spus, armele nucleare sunt contrare regulilor războiului și, tot atât de contrare sunt și în cazul autoapărării. De aceea, dreptul la autoapărare este un drept inerent al statului atacat, dar el trebuie exercitat cu mijloace de luptă care *nu* încalcă normele fundamentale de purtare a războiului¹⁰⁴. În acest scop, este suficient să amintim că, de mai bine de 77 ani de când s-a încheiat cel de al doilea război mondial statele doresc *pacea* și în același timp, duc o luptă pentru dezarmarea și interzicerea armei atomice, precum și pentru reducerea forțelor armate și a armamentelor de tip clasic.

Observăm de la unii autori ai dreptului internațional¹⁰⁵ că arma nucleară, deși este cel mai periculos mijloc de distrugere în masă, deținută legal de *cinci* (5) state: Statele Unite ale Americii, din 1991, Federația Rusă, Marea Britanie, Franța, China, și *de facto* de alte *trei* state, India (1974, 1998) și Pakistan (1998), iar în octombrie 2006 și Coreea de Nord constituie singurul tip de arme care, totuși, **nu este supus unui regim juridic propriu-zis**, neproliferarea având cum rezultă din chiar termenul folosit scopuri limitate. Se mai susține că ar putea să dețină și alte state arma nucleară, dar *nu au recunoscut în mod public*, ori altele recunosc posesia unor asemenea arme, însă neverificată. În legătură cu aceasta, amintim că la începutul anului 2007 Statul Israel a făcut unele dezvăluiri în acest sens.

Apoi, în ceea ce privește „clubul nuclear legal”, după încheierea în 1996 a Tratatului de interzicere *totală* a experiențelor nucleare, relevăm că acesta **nu a intrat în vigoare**, statele respective nu au mai procedat la efectuarea unor experiențe nucleare¹⁰⁶. Se cunoaște că, arma nucleară, apărută în 1945 a fost folosită pentru prima oară, la sfârșitul celui de-al doilea război mondial, de către SUA împotriva unui stat considerat ca inamic, asupra orașelor japoneze Hiroshima la 6 august 1945 și Nagasaki la 9 august 1945 și a avut efecte dezastruoase, în primul rând a provocat distrugerea a numeroase vieți omenești, majoritatea civili. Acestora adăugăm și efectele dăunătoare ale radiației persistente asupra omului și celelalte organisme, printre care cele somatice ca leucemia, cancerul osos și scurtarea vieții, iar din punct de vedere genetic, primejdia afectării ereditare transmise urmașilor.

¹⁰⁴ D. Popescu, *Fundamentul juridic al interzicerii și eliminării armelor nucleare*, în R.R.S.I., nr.4, iulie - august, 1988, pp.295-296.

¹⁰⁵ Arma nucleară *nu este definită* în Tratatul de neproliferare ci, în Tratatul de instituire a unor zone libere de arme nucleare, care arată că „un dispozitiv nuclear exploziv” înseamnă orice armă nucleară sau alt dispozitiv capabil de a elibera energie nucleară, indiferent de scopul în care ar putea fi folosită. Conceptul include o asemenea armă sau dispozitiv în forme neasamblată sau parțial asamblată, dar *nu* include mijlocul de transport sau de furnizare a unei astfel de arme ori dispozitiv dacă mijlocul de transport poate fi separat de dispozitiv și *nu* constituie parte integrantă a acestuia (art.1 (lit.c) din Tratatul cu privire la denuclearizarea Pacificului de sud din 1985, în vigoare din 1986; art.1(c) din Tratatul privind denuclearizarea Africii, din 1995; art. 5 din Tratatul pentru interzicerea armelor nucleare în America Latină din 1967, în vigoare din 1968. Vezi, D. Popescu, *Fundamentul juridic al interzicerii și eliminării armelor nucleare*, op.cit.pp.295-296.

¹⁰⁶ Tratatul cu privire la neproliferarea armelor nucleare (TNP) a fost adoptat de către Adunarea Generală a ONU la 12 iunie 1968, deschis pentru semnare la 1 iulie 1968, la Londra, Moscova și Washington și a intrat în vigoare la 5 martie 1970. România a ratificat acest tratat prin Decretul Consiliului de Stat al R.S.România nr.21 din 30 ianuarie 1970 - B.Of. nr. 3 din 31.01.1970.

Cunoștințele asupra geneticii omenești nu sunt încă suficiente pentru a permite preziceri precise asupra consecințelor eventuale ce s-ar datora creșterii considerabile a mediei mutațiilor rezultând dintr-un război nuclear dus fără restricții. Cu toate acestea, geniștii consideră că aceste consecințe ar putea fi foarte grave pentru viitorul unei populații supraviețuitoare. Mai mult, arătăm că, s-ar provoca astfel moartea a multor milioane, nu numai în țările beligerante dar și în cele nebeligerante, prin efecte acute ale radiațiilor. Aceasta accentuează concluzia generală că nu este de dorit și că trebuie evitată orice expunere inutilă a omenirii în fața radiațiilor.

Este de la sine înțeles că primejdia biologică a unui război, în care ar fi utilizate numeroase bombe nucleare, ar fi incomparabil mai mare decât cea pe care o prezintă experiențele. De altfel, s-a afirmat că există peste 50.000 de arme nucleare pe pământ, cu o putere de explozie totală echivalentă cu o putere de 1.000.000 de ori puterea de explozie a bombei folosită la Hiroshima în 1945¹⁰⁷. De aici, consecința că, arma nucleară aparține tipului de arme de distrugere în masă foarte periculoase, putând produce efecte distructive nediscriminatorii pe arii întinse ca spațiu, dar și în timp. După părerea noastră, apărarea în față unui atac nuclear este foarte dificilă. Pe de altă parte, aceste arme reprezintă și un instrument de descurajare a statelor care nu le posedă¹⁰⁸. Eforturile de reglementare în cadrul multilateral s-au canalizat spre un regim de neproliferare a armelor nucleare¹⁰⁹, vizând două mari direcții: a) neproliferarea orizontală – *oprirea răspândirii armelor nucleare pe glob* și b) *neproliferarea verticală* – limitarea perfecționării și apariției unor noi generații de arme nucleare.

Din această perspectivă, concluzia ar fi aceea că acestea ar garanta *pacea* lumii prin desființarea tuturor forțelor armate terestre, maritime și aeriene, prin distrugerea armamentelor și a stocurilor de materiale militare, precum și a întregii tehnici militare, interzicerea totală a *armei atomice* și cu hidrogen, interzicerea totală a producției și distrugerea tuturor tipurilor de arme-rachetă și a altor arme de distrugere în masă, înlăturarea oricăror feluri de baze militare pe teritorii străine și a tuturor rampelor de lansare a rachetelor și alte măsuri menite să ducă la desființarea oricărui potențial militar al statelor. Acest proces s-ar putea realiza în trei etape. Astfel, redăm¹¹⁰: *în prima etapă* ar trebui reduse, sub control corespunzător, *efectivele forțelor armate*, într-o *a doua etapă urmează* a fi desființarea bazelor militare de pe teritorii străine, iar trupele aflate în străinătate să fie retrase pe teritoriul propriu și desființate.

¹⁰⁷ A. Năstase, *Documente fundamentale ale dreptului internațional și al relațiilor internaționale*, Regia Autonomă Monitorul Oficial, București, 1997, p. 385.

¹⁰⁸ C. Istrate, *Dreptul dezarmării multilaterale*, Editura All Beck, București, 2005, op. cit. p. 9-10.

¹⁰⁹ În literatura de specialitate, (Dumitra Popescu) preocupările și obiectivele privind neproliferarea armelor nucleare sunt grupate în 6 etape: *Controlul internațional* (1945-1946); *Cultivarea secretului de fabricație* (1947-1952); *Programul „Atomii pentru pace”* (1953-1960); *Regimul Tratatului de neproliferare* (1968-1995); *Perioada extinderii pe durată nelimitată a tratatului după 1995* și regimul impus prin Rezoluția nr. 1540/2004 a Consiliului de Securitate al ONU. Vezi, C. Istrate, *op. cit.*, pp. 10-12.

¹¹⁰ D. Popescu, *Fundamentul juridic al interzicerii și eliminării armelor nucleare*, în R.R.S.I., nr. 4, iulie-august, 1988, pp. 295-296.

Desăvârșirea *dezarmării generale* va urma să aibă loc în cea de *a treia etapă*, în care vor fi distruse *toate tipurile de arme nucleare și rachete*, desființarea instituțiilor militare și toate fondurile materiale pentru întreținerea armatei. De aici, se poate susține că dezarmare generală și totală indică cel mai bun și mai sigur mijloc *de a face războaiele cu neputință*. Dacă ele vor fi înfăptuite, dacă nimeni *nu va avea arme aducătoare de moarte*, urmează că singura politică ce va putea fi promovată, va fi o *politică de pace*.

La acestea, trebuie să mai adăugăm¹¹¹ că „*prin dezarmare generală totală*, s-ar înțelege renunțarea de către *toate statele*, fără excepție, la menținerea oricăror forțe armate, în afară de contingente minime pentru paza internă (poliția), înarmate cu arme ușoare pentru menținerea ordinii a fiecărei țări”.

Evident, enumerarea pe care am făcut-o nu este decât exemplificativă. Aceasta ne indică, să insistăm asupra ideii subliniate, fiindcă necesitatea *menținerii păcii* nu a fost niciodată mai resimțită decât în zilele noastre. Argumentarea reiese și din prezența rachetelor intercontinentale și a armelor nucleare, un nou război (un al treilea război mondial) ar fi o calamitate fără seamăn. Așa cum am mai precizat, arma nucleară modernă *nu cunoaște limite* în ceea ce privește raza de acțiune. Tocmai înlăturarea acestui pericol de moarte urmăresc propunerile noastre de dezarmare generală și totală.

De asemenea trebuie să subliniem că, cele mai temerare programe de dezarmare formulate după cel de al doilea război mondial, în cadrul O.N.U., cât și în afara ei, prevedeau *interzicerea armei atomice* și reducerea efectivelor forțelor armate, ceea ce însemna că, după realizarea lor, statele ar fi rămas cu un potențial militar considerabil și ar fi menținut mari armate. De aceea, se acceptă în general ideea că într-o astfel de situație, controlul asupra dezarmării constituie problema cea mai grea de rezolvat, deoarece statele sunt interesate să-și păstreze secretele militare.

Chiar mai mult decât atât, remarcăm că, problema controlului a ocupat cea mai mare parte a tratatelor de dezarmare, dovedindu-se unul din principalele obstacole care au stat în calea rezolvării problemei dezarmării. Acest lucru s-a datorit, pe de o parte, faptului că elaborarea măsurilor de control prezintă o serie de dificultăți obiective, pe de altă parte, tendinței unor curenturi de a folosi problema controlului pentru a zădărnici un acord în problema dezarmării. De aceea¹¹², s-a menționat că: „dacă dezarmarea va fi atotcuprinzătoare și totală, după terminarea ei, *controlul* va fi de asemenea general și total. Statele *nu* vor avea ce să ascundă unul de altul; nici unul dintre ele nu va poseda arme pe care să le poată ridica împotriva altuia”. De aici, rezultă că, soluția sporește mult eficiența controlului internațional și creează mult mai mari posibilități de sancționare a celor ce ar încălca *acordul de dezarma-*

¹¹¹ D. Popescu, *Drept internațional public*, Editura Universității „Titu Maiorescu”, 2005, op.cit.p.22-23; A.Bolintineanu, A.Năstase, B.Aurescu, *Drept internațional contemporan*, Ed. a II-a, Editura All Beck, București 2000, op.cit.p.11.

¹¹² R.Miga-Beșteliu, *Drept internațional, Introducere în dreptul internațional public*, Ediția a III-a, Editura All Beck, 2003, p.386.

re, decât în condițiile *reducerii și limitării* armamentelor, deoarece este mult mai ușor să constăți că un stat **nu** are, în general, nici un fel de armament și de forțe armate, decât să stabilești dacă și în ce măsură el a respectat limitele de reducere a armamentelor stabilite prin acordul internațional. Această părere ar corespunde unui climat internațional favorabil *reglementării pașnice a tuturor problemelor* internaționale litigioase¹¹³.

În asemenea condiții, războiul interzis în prezent de normele unanim admise de drept internațional, ar deveni și imposibil de purtat din punct de vedere practic, deoarece *ar lipsi* armamentele și forțele armate necesare.

Organizația Națiunilor Unite va putea rezolva aceste importante probleme și să atingă obiectivele care stau în fața sa numai dacă se va obliga să acționeze într-un *spirit nou*, mergând într-adevăr pe calea indicată de Cartă. Este necesar astfel ca în *problema dezarmării* să se țină seama de *interesele păcii și securității* tuturor statelor și care să fie în conformitate cu interesele *generale ale păcii*.

Organizația Națiunilor Unite va trebui să întreprindă cât mai urgent cele mai eficace acțiuni pentru a pune capăt îndemnurilor la război și „*războiului din Ucraina*”. „Războiul din Ucraina” și propaganda de război pe care o generează Rusia, prezintă un pericol cu atât mai mare, cu cât ele se desfășoară în condițiile cursei înarmărilor care trebuie întreruptă, de asemenea, fără întârziere.

Constatarea acestei situații reprezintă o chestiune de fapt și ca atare, în-lăturarea „*războiului*”, *întărirea păcii și coexistența pașnică a statelor* reprezintă nu numai un țel urgent, dar și în *totul realist*, deoarece în prezent sunt create condițiile necesare pentru o cotitură categorică spre bine în relațiile internaționale. Ideea dezarmării generale și totale nu este emisă pentru prima oară acum.

În concluzie ca teză generală, se poate spune că observațiile asupra binomului dezarmare -pace sunt valabile, pentru aceleași considerente de principiu, și în ce privește situația actuală, în sensul că, nu se poate vorbi de realizarea securității în Europa, ca de altfel în întreaga lume atâta timp cât *nu se trece în mod ferm la dezarmare* și, în primul rând, la *dezarmarea nucleară*. În orice caz, punctul de vedere exprimat reprezintă, chiar dacă nu ar exista un acord asupra interpretării propuse, o ipoteză de discuție și că oricum rezolvarea problemei este posibilă pe cale diplomatică.

¹¹³ M.Ghelmegeanu, *Coexistența pașnică și dezvoltarea dreptului internațional general contemporan*, în S.C.J. nr.1/1960, op.cit.p.83.

Referințe bibliografice:

1. A.Bolintineanu, A.Năstase, B.Aurescu, *Drept internațional contemporan*, Ed. a II-a, Editura All Beck, București 2000.
2. M.Ghelmegeanu, *Coexistența pașnică și dezvoltarea dreptului internațional general contemporan*, în S.C.J. nr.1/1960, op.cit.p.83.
3. C. Istrate, *Dreptul dezarmării multilaterale*, Editura All Beck, București, 2005.
4. A.Năstase, *Documente fundamentale ale dreptului internațional și al relațiilor internaționale*, Regia Autonomă Monitorul Oficial, București, 1997;
5. R.Miga-Beșteliu, *Drept internațional, Introducere în dreptul internațional public*, Ediția a III-a, Editura All Beck, 2003.
6. D. Popescu, *Drept internațional public*, Editura Universității „Titu Maiorescu”, 2005.

CZU 343.97(478-22)

RURALITATEA – MEDIUL UNUI SENTIMENT DE VULNERABILITATE ȘI NELINEȘTE

Vitalie IONAȘCU¹¹⁴
Alexandru FRUNZĂ¹¹⁵

Rezumat: *Teama de crimă are potențialul de a face mai mult rău decât victimizarea efectivă datorită efectului stresului pe termen lung. Zonele rurale pot fi liniștite, întunecate și relativ pustii. În general, în ultima perioadă s-a constatat că satele din Republica Moldova sunt depopulate masiv, nu au infrastructură, gospodăriile rămân fără supraveghere, mass-media deseori are o influență negativă iar în astfel de condiții apare un sentiment de vulnerabilitate și neliniște în rândul populației, în special a celei rurale.*

În acest context, apar precondiții de a pune accent pe studierea complexă a fenomenului criminofobiei în știința criminologică din Republica Moldova în vederea elaborării de politici publice menite să diminueze sentimentul de insecuritate și frică din localități.

Cuvinte cheie: frică, victimizare, rural, noapte, neliniște, pericol, criminofobie, mass-media.

RURALITY - ENVIRONMENT OF A FEELING OF VULNERABILITY AND ANXIETY

Abstract: *The fear of crime has the potential to do more harm than good to the victimization due to the long-term effect of stress. Rural areas can be quiet, dark and relatively deserted. In general, recently it has been found that villages in the Republic of Moldova are massively depopulated, have no infrastructure, households remain unsupervised, the media often has a negative influence and in such conditions there is a sense of vulnerability and unrest among the population, especially the rural one.*

In this context, there are preconditions to emphasize the complex study of the phenomenon of criminophobia in criminology in the Republic of Moldova in order to develop public policies aimed at reducing the feeling of insecurity and fear in localities.

Key words: fear, victimization, rural, night, anxiety, danger, criminophobia, media.

¹¹⁴ Vitalie IONAȘCU, conferențiar universitar, doctor în drept, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM, vitalie-ionascu@mail.ru

¹¹⁵ Alexandru FRUNZĂ, doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM, Frunza.alexandru@gmail.com

Introducere:

Cunoașterea nivelului de criminalitate în zonele rurale prezintă doar o imagine parțială a problemei. Este probabil ca experiența criminalității în zonele rurale să difere calitativ și cantitativ de zonele urbane. Acest studiu este efectuat dincolo de statisticile reale privind criminalitatea, pentru a face lumină asupra problemelor care pot fi diferite sau unice în zonele rurale.

Mulți oameni, fiind în stare de teamă și alertă continuă de a nu fi victima unei infracțiuni, chiar și dacă nu sunt victime ale infracțiunilor pot suferi din această cauză ceea ce ar avea un efect dăunător asupra calității vieții.

În literatura de specialitate, s-a sugerat că teama de crimă are potențialul de a face mai mult rău decât victimizarea efectivă datorită efectului stresului pe termen lung [31]. Zonele rurale pot fi liniștite, întunecate și relativ pustii. În general, în ultima perioadă s-a constatat că satele sunt depopulate într-un regim rapid ca efect al urbanizării. Din lipsa unor infrastructuri bine dezvoltate, multe regiuni rurale ajung într-o stare deplorabilă, fără drumuri asfaltate, fără lumină stradală, fără magazine și alte instituții care pot presta diferite servicii comunității. Totodată, din cauză urbanizării și depopulării masive multe gospodării rămân fără supraveghere, fără întreținere care deseori devin drept pradă sau locuri pentru adăpost pentru infractori, contravenienți sau alte persoane care duc un mod parazit de viață.

În procesul studiului dat au fost utilizate următoarele **metode de cercetare științifică**: analiza sistemică, analiza logică, sondajul, analiza comparativă, sinteza și clasificarea. Materialele folosite sunt: literatura criminologică de specialitate națională și cea internațională, în special cea occidentală.

Rezultatele investigației:

S-ar putea specula că situația descrisă mai sus ar determina apariția diferitor circumstanțe negative care ar favoriza săvârșirea de fapte ilicite. O astfel de stare a lucrurilor ar determina și apariția factorilor care ar putea contribui la nașterea unui sentiment de vulnerabilitate și neliniște în zonele rurale. Într-adevăr, autorii, sunt de părere că teama de criminalitate în zonele rurale poate fi mai mare decât în zonele urbane, în ciuda faptului că nivelurile de criminalitate sunt mai mici [17].

Un exemplu elocvent îl constituie rezultatele estimative ale unui sondaj anonim efectuat, în perioada 25.04.2022 – 09.05.2022, în unele zone rurale din Republica Moldova la care au participat circa 451 de persoane (213 bărbați și 238 de femei) care au îndeplinit un chestionar de apreciere a sentimentului de neliniște și vulnerabilitate criminologică în zonele rurale [26], luându-se în calcul în mare parte infracțiunile și contravențiile contra persoanei și a proprietății.

La întrebarea cât de sigur(ă) te simți pe timp de zi în stradă, 76.9% dintre femei au menționat că se simt sigure/foarte sigure, 15.5% - nesigure/foarte nesigure iar 7.6% au răspuns că nu știu. La aceeași întrebare, 85.4% dintre bărbații în-

tervievați au răspuns că se simt siguri, 8.5% au menționat că se simt nesiguri iar 6.1% au răspuns că nu știu. Aceste rezultate ne sugerează ideea că chiar în timpul zilei persistă această frică în spațiul public, în special la femei. Dacă să analizăm situația în cazul sentimentului de frică în casă pe timp de zi, 83.2% dintre respondente se simt sigure, 10.5% se simt nesigure/foarte nesigure iar 6.3% au menționat că nu știu. În raport cu aceeași situație, bărbații au oferit următoarea informație, 90.1% au menționat că sunt siguri, 7.5% - nesiguri/foarte nesiguri și 2.3% nu au oferit un răspuns concret. În acest context, observăm că există o doză mică de neliniște chiar dacă persoana se află în casă pe timp de zi.

Același studiu [26] a relevat o stare diferită a lucrurilor pe timp de noapte. La întrebarea, cât de sigură te simți pe timp de noapte în stradă, femeile au oferit următoarea informație, 47.1% au menționat că se simt sigure/foarte sigure, 39.9% - nesigure/foarte nesigure iar 13% nu au știut ce să răspundă. Persoanele de gen masculin la fel au oferit informații care ne sugerează o creștere a neliniștei, 74.2% se simt siguri în astfel de situații, 15% sunt nesiguri/sau foarte nesiguri iar 10.8% nu au oferit un răspuns concret.

La întrebarea dacă le este frică femeilor să meargă noaptea pe stradă, 50.4% au răspuns că nu le este frică, 43.3% au menționat că le este frică iar 6.3% nu au oferit un răspuns concret. Respondenții de gen masculin au oferit următoarea informație, 77% au menționat că nu le este frică, 18.3% le este frică și 4.7% nu au oferit un răspuns concret.

La fel crește și sentimentul de neliniște în casă pe timp de noapte. Femeile au răspuns că, 66.8% sunt sigure/foarte sigure, 21.4% se simt nesigure/foarte nesigure iar 11.8% nu au oferit răspunsuri concrete. Bărbații au oferit următoarea informație, 84.5% se simt siguri, 9.4% - nesiguri și 6.1% nu au oferit un răspuns concret. Constatăm că și în astfel de situații există un sentiment de neliniște chiar dacă persoana se află în propria casă, loc care se presupune că ar izola persoana de careva pericole potențiale. Acest sentiment este alimentat, pe de o parte, de faptul că o parte dintre respondenți au fost victime ale unor contravenții sau infracțiuni și au frica de a se victimiza în mod repetat, pe de altă parte, de probabilitatea considerabilă de a deveni victimă reieșind din situația criminologică de fapt.

Astfel, la întrebarea dacă persoana a fost vre-o dată victimă a unei infracțiuni sau contravenții, 70.2% dintre femei nu au fost, 23.9% au fost victime și 5.9% nu au oferit un răspuns concret. Bărbații au răspuns la această întrebare în felul următor, 70.4% nu au fost victime, 28.6% au fost victime și 0.9% nu au oferit un răspuns concret [26].

Despre probabilitatea ca cineva să săvârșească vre-o infracțiune sau contravenție, la fel a fost relevată informația care ne sugerează că în conștiința locuitorilor din zonele rurale există ideea că cineva în orice moment poate săvârși fapte ilegale. Prin urmare, la întrebarea dacă, există probabilitatea ca cineva să intre în casă și să comită un furt sau alt tip de infracțiune, respondenții de gen masculin au menționat că, 12.7% este o probabilitate mare, 67,1% - probabilitate redusă iar 12,7% nu au oferit răspuns concret. Respondentele, ca de obicei, au oferit răspun-

suri care denotă o neliniște mai mare, 31.9% menționând că există o probabilitate redusă, 31.9% - probabilitate mare iar 14.7% nu au oferit răspunsuri concrete.

O situație asemănătoare se atestă și în legătură cu faptul că există o probabilitate de a fi victima unei infracțiuni/contravenții în stradă. La întrebarea dacă există probabilitatea ca cineva să comită un furt/jaf/huliganism sau alt tip de infracțiune în locuri publice. Respondentele de gen feminin, în proporții de 42,9% au menționat că există o astfel de probabilitate, 24.8% - nu iar 32.4% nu au știut ce să răspundă la această întrebare. Respondenții de gen masculin sunt de părerea că există o probabilitate mare, în proporție de 37.6%, ca cineva să comită un furt/jaf/huliganism sau alte tipuri de infracțiuni în locuri publice, 30.5% consideră că este o probabilitate redusă iar 31.9% nu a oferit un răspuns concret [26].

Informația obținută în cadrul sondajului nu este una foarte precisă deoarece există mulți factori care pot influența aceste rezultate, cum ar fi, gradul de înțelegere a întrebărilor, nivelul de informare, gradul de inteligență a respondenților, modul de percepție a informației despre criminalitate etc.

În literatura de specialitate au existat dezbateri considerabile cu privire la modul în care frica de crimă ar trebui conceptualizată și măsurată [5, p. 658-679]. De exemplu, cercetătorii, Ferraro și LaGrange, au făcut anumite distincții între frica de anumite tipuri de infracțiuni și o anxietate generală „liberă” de victimizare [6]. Alți autori, Williams și alți cercetători, susțin că termenul „frică de crimă” ar putea fi substituit cel mai bine cu termenul „îngrijorare cu privire la victimizare” până când se ajunge la un consens asupra a ceea ce presupune de fapt „frica de crimă”.

Oamenii se pot teme foarte mult de ceva, chiar dacă percep că probabilitatea apariției este redusă. Cu toate acestea, deși nu sunt în întregime legate, pare rezonabil să presupunem că percepția oamenilor asupra probabilității de victimizare contribuie într-un fel la sentimentele de teamă și anxietate ale unei persoane și, în consecință, la calitatea vieții lor [8, p. 946-966].

În contextul dezbaterilor pe marginea subiectului propus pentru studiu, identificăm în literatura de specialitate un vector nou de cercetare criminologică, în special pentru Republica Moldova, care este criminofobia. Observăm că fenomenul de criminofobie este cercetat foarte bine de către criminologii din occident care au reușit să elaboreze anumite definiții, caracteristici, teorii și măsuri de prevenire în acest context.

Criminofobia [13] este o stare patologică de neliniște și de frică obsedantă de criminalitate. Se consideră că o astfel de fobie, în mod similar cu alte sindroame asemănătoare, este caracteristică culturii occidentale în care își are originea [23, p. 236]. Criminofobia în opinia publică are diferite nuanțe, dând naștere la diferite teorii și atitudini cu privire la riscul de victimizare. Mai mult decât atât, există o tendință de a percepe și distinge anumite situații ca fiind mai periculoase și de extindere a semnificației socio-culturale a criminalității în viața de zi cu zi ale oamenilor [9, p. 600-614]. Diferite percepții, teorii și comportamente au puterea de a condiționa, și în cele din urmă de a afecta persoana sau grupuri de persoane, de exemplu, în cazul în care o zonă rurală este considerată a fi o „zonă interzisă”, să

fie evitate cu orice preț ar putea induce o percepție care subminează fundamentele coeziunii sociale, încrederea și relațiile de vecinătate [12, p. 79-150].

Reacția comportamentală la criminofobie, în anumite situații poate avea și rezultate pozitive. Psihologii au subliniat că tensiunea psihică în cazurile de criminofobie determină stimularea unor măsuri de precauție, auto-protecție și de soluționare a problemelor, ceea ce face posibilă distincția între comportamentul de anxietate scăzută-medie, care duce la prudență și contraproduktivitate sau griji care afectează bunăstarea [11, p. 75-94]. Factorii care influențează criminofobia sunt:

- psihologia riscului [16, p. 365-390]
- reprezentări ale victimizării prin intermediul *mass – media*;
- opinia publică privind relațiile de vecinătate și de rudenie [25]
- alți factori în cazul în care criminophobia ascunde o anxietate față de menținerea ordinii publice [22 și 10].

Există, de asemenea, alte condiționat de natură culturală: potrivit unor cercetători [18, p. 227-246], epoca modernă i-a determinat pe oameni să devină deosebit de sensibili la problemele de securitate și insecuritate.

Unul dintre aspectele de bază ale criminofobiei este dezvoltarea la cetățeni a unor emoții puternice care determină un anumit grad de victimizare. În timp ce cifrele standard privind criminofobia variază între 30% și 50% în Anglia și Țara Galilor, mai multe sondaje indică faptul că unii oameni în prezent, nu se simt în siguranță [4, 127-132]. Din aceste motive, în literatura de specialitate este tendința de a se face distincția între frică, înțeleasă ca emoție, și între anxietate, înțeleasă ca senzație [30, p. 451-489]. Trebuie remarcat, totuși, că unii oameni ar putea fi mai probabil să recunoască preocupările și slăbiciunile lor decât alții [28, p. 212-224].

Aspectele cognitive ale criminofobiei depind de diferite percepții despre victimizare, inclusiv impresia opiniei publice cu privire la o faptă ilicită. De exemplu, dacă un anumit tip de criminalitate a scăzut într-o anumită perioadă de timp pe un anumit teritoriu, atunci aspectul cognitiv al criminofobia include percepția unei persoane despre posibilitatea de a deveni o victimă, un sentiment public al controlului asupra acestei eventualități, și atitudinea publică pentru consecințele criminalității. Persoanele care se simt deosebit de vulnerabile la victimizare sunt mai predispuși să devină posibile ținte ale infractorilor, deoarece acestea sunt în imposibilitatea de a controla comportamentul sau situația de victimizare [16, p. 365-390]. Mai mult decât atât, aceste moduri diferite de a percepe un risc pot interacționa iar impactul percepției asupra răspunsului emoțional este mult mai puternic la acele persoane care pun accent pe consecințe și minimizează auto-eficacitatea [29, p. 29-46].

Un alt model de evaluare a criminofobiei este de a întreba oamenii, dacă din întâmplare sunt obișnuiți să evite o anumită zonă urbană, să-i protejeze pe alții sau să ia măsuri de precauție de orice fel. Un astfel de model poate deveni relativ util, deoarece întrebările se referă la comportamentul actual și fapte obiective,

cum ar fi cantitatea de resurse investite în sistemele de alarmă la domiciliu, ferestre blindate sau alte mijloace de autoapărare. Anumite niveluri de frică, așa cum s-a menționat mai sus, pot spori nivelul de securitate socială prin crearea unor instrumente de auto-apărare împotriva criminalității. Cu alte cuvinte, atunci când riscul este real, un anumit nivel de frică poate fi funcțional: îngrijorarea cu privire la criminalitate poate duce la luarea de măsuri de precauție care amplifică percepția de siguranță și scade riscul de a comite o infracțiune [13].

În cadrul sondajului efectuat în Republica Moldova [26], la întrebarea dacă persoanele dețin o armă sau alt mijloc special de autoapărare (pistol, pușcă, balonaș cu gaze lacrimogene, cuțit, electroșoc, baston etc.), 12.7% dintre respondenți de gen masculin și 4.6% de gen feminin au menționat că dețin mijloace de autoapărare.

Referitor la asigurarea pazei locuinței/gospodăriei, respondenții au oferit următoarea informație, 5.6% (gen masculin) și 2.9% (gen feminin) și-au instalat sau au contractat agenții de pază în acest sens [26].

Influența cea mai mare asupra criminofobiei este cea a opiniei publice despre ceea ce cred oamenii despre securitatea rurală, **coeziunea socială** sau eficiența **politicilor publice** [24, p. 63-107]. Percepția riscului de săvârșire a unei infracțiuni începe să condiționeze modalitatea de a percepe la rândul său problemele de stabilitate socială, consens moral și procesele sociale informale care formează baza ordinii social a unui cartier [1, p. 69-84]. Astfel de probleme zilnice produc informații distorsionate care pot genera un sentiment de insecuritate și neîncredere în instituțiile de stat [14, p. 317-334].

Opinia publică își exprimă percepția asupra incidenței infracțiunilor, în principal, pe baza informațiilor furnizate de mass - media, uneori cu caracter manipulator. La nivel individual, percepția este condiționată de relațiile interpersonale, formată prin **prototipuri sociale** sau de modalitatea prin care **publicitatea** este expusă de un canal important de difuzie. În literatura de specialitate este formulată noțiunea de similitudine sau asemănare impulsivă. Această noțiune presupune că dacă o persoană citește o **știre** dintr-o sursă mass-media și se **identifică** cu victima sau își amintește un eveniment similar care s-a întâmplat cu el sau cineva cunoscut, îi apare o anumită imagine despre pericol, situația este personalizată și imediat transpusă în considerente de securitate [32, p. 251-265]. Într-un studiu s-a constatat că subiecții care primesc știri despre **accidente rutiere** și care împărtășesc aceeași identitate socială cu victimele, dezvoltă capacitate ridicată de a estima pericolul, comparativ cu cei care nu au avut nici o bază pentru a face orice asemănare [27, p. 1-17].

Nu punem la îndoială faptul că există o legătură directă dintre criminofobia și mass – media. Cu alte cuvinte, dilema este dacă oamenii se tem pentru că canalele de mass-media trimit întotdeauna mai multă informație despre crime sau pentru că sunt prezentate informații despre modelele de comportamente pentru a încuraja oamenii să urmeze fiecare caz? În acest context, caracterul complex al faptelor ilegale ar putea permite unor grupuri de interese, care uti-

lizează mass-media pentru a exploateze naivitatea oamenilor, nu doar mascând anumite evenimente, ci și inducând în eroare întreaga lume, contribuind astfel la crearea unui strat suplimentar de frică, bazat pe sugestie, din cauza ratei actuale de victimizare este o mică parte din ceea ce se poate întâmpla în viitor [6].

Concluzii:

Locuitorii zonelor rurale fiind în stare de teamă și alertă continuă de a nu fi victima unei fapte ilicite, chiar și dacă nu sunt victime ale infracțiunilor sau a contravențiilor pot suferi din această cauză ceea ce ar avea un efect dăunător asupra calității vieții. Teama de crimă sau criminofobia are potențialul de a face mai mult rău decât victimizarea efectivă datorită efectului stresului pe termen lung

Criminofobia poate fi înțeleasă dintr-un punct de vedere constructiv [21]. Se consideră că acest termen și conceptul de frică nu au fost cercetat în domeniul public, cel puțin până la mijlocul anilor 60 [20]. Acest lucru nu înseamnă că o astfel de frică nu a existat înainte de apariția acestui termen, dar au fost prezente anumite niveluri de frică [2]. Criminofobia trebuie să devină o parte a politicii publice, atunci când există criminologi dispuși să o cerceteze și să o măsoare. Odată ce sunt disponibile date concrete și pot fi colectate, guvernul trebuie să realizeze **programe de apărare socială** care vizează promovarea securității în localități [3], astfel încât cetățenii să poată reacționa emoțional la amenințarea victimizării [18, p. 227-246].

Referințe bibliografice:

1. Bannister, J. Frica, Localizarea: Securitatea mediului și ontologică. În H. Jones (Ed.), Crimă și mediul urban, 1993, p. 69-84.
2. Chevalier, L. Lucrând, Clase și clasele periculoase în Paris, în prima jumătate a secolului Ninteenth. New York: Howard Festig, 1973.
3. Ditton, J., Farrall S., Teama de crima. Aldershot: Ashgate, 2000.
4. Farrall, S. Gadd, D., Frecvența fricii de crimă. British Journal of Criminologie, 44, 2004, p. 127-132.
5. Farrall, S., Bannister, J., Ditton, J., and Gilchrist, E., Questioning the measurement of the „fear of crime”, Findings from a major methodological study. British Journal of Criminology, 37(4), 1997, p. 658-679.
6. Ferraro, K., Frica de Crimă, Interpretariat victimizare de risc. Universitatea de Stat din New York, presa, Albany, 1995.
7. Ferraro, K. F. and LaGrange, R., The measurement of fear of crime, Sociological Inquiry, 57(1), 1987, p. 70-101.
8. Gabriel U., Greve, W., Psihologia fricii de criminalitate: perspective conceptuale și metodologice. British Journal of Criminologie, 43, p. 600-614, 2003; Jackson, J., „Experiența și exprimare: semnificație socială și culturală în frica de infracționalitate”, British Journal of Criminologie, 44, 2004, p. 946-966.
9. Gabriel U., Greve W., The Psychology of Fear of Crime: Conceptual and Me-

- thodological Perspectives. *British Journal of Criminology*, 43(3), 2003, p. 600-614.
10. Girling E., Loader I., Sparks R., *Crimă și de control social în Orientul Mijlociu Anglia: Problemele legate de Ordine într-un oraș englezesc*. Londra: Routledge, 2000.
 11. Gray E., Jackson J. și Farrall S. „Sentimente și funcții în frica de Crimă: Aplicarea unei abordări noi victimizării Nesiguranță”, *British Journal of Criminologie*, 51, 1, 2011, p. 75-94.
 12. Hale C., *Teama de crima: O trecere în revistă a literaturii*. *Revista Internațională de Victimology*, 4, 1996, p. 79-150.
 13. <https://koaha.org/wiki/Criminofobia>, accesat la data de 03.05.2022.
 14. Infracțiuni Innes, M. *Signal și tulburări de semnal: Note privind devianța ca acțiunea de comunicare*. *British Journal of Sociologie*, 55, 2004, p. 317-334.
 15. Jackson J., *Introducerea Frica de a Criminalității de cercetare a riscurilor, analiza de risc*, 26, 1, 2006, p. 253-264.
 16. Jackson J., *O perspectivă psihologică asupra Vulnerabilitate în frica de Crimă*. *Psihologie, Crimă și Drept*, 15, 4, 2009, p. 365-390.
 17. Lawtley A. and Deane M., *Community safety in rural areas*. NACRO, 2000. From <http://www.nacro.org.uk/data/briefings/Nacro-2000071002-csps.doc> (accesat la data de 02.05.2022).
 18. Lee M., *Frica de Crimă și auto-Guvernare: Către o genealogie*. *Australia si Noua Zeelanda Journal of Criminologie*, 32 (3), 1999, p. 227-246.
 19. Lee M., *Teama de criminalitate și de auto-guvernare: Către o genealogie*. *Australia si Noua Zeelanda Journal of Criminologie*, 32, 1999, p. 227-246.
 20. Lee M., *Geneza Teama de Crimă*. *Criminologie teoretică* (5) 4, 2001.
 21. Lee M., *Inventarea Frica de Crimă: Criminologie și politica de anxietate*. Willan, Collumpton, 2007.
 22. Merry S., *Urban Pericol: Viața într-un cartier al Strangers*. Philadelphia: Temple University Press, 1981.
 23. Pearson, G., *Huligan: o istorie de temeri respectabile*. Palgrave Macmillan. 1983, p 236.
 24. Perkins D., Taylor R., *Evaluări ecologice ale comunității tulburare: Relația lor să se teamă de criminalitate și implicații teoretice*. *American Journal of Psychology comunitare*, 24, 1996, p. 63-107.
 25. Skogan W. și Maxfield M., *Depasirea cu crima*, Beverly Hills: Sage, 1981.
 26. Sondaj de opinie (anonim, în regim online, pe platforma docs.google.com) privind aprecierea sentimentului de neliniște și vulnerabilitate criminologică în zonele rurale din Republica Moldova, efectuat în perioada 25.04.2022 – 09.05.2022, pe un eșantion de 451 de persoane (213 bărbați și 238 de femei), începând cu vârsta de 25 ani (https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSfBm_xXMs6oDD4VDyV0rB446TnB61h9QY4L1XsjRlepNpnxwg/viewform?usp=sf_link; https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSeGP3uhagEtNehG_85uM9RGUUFtSjI5El06bhVaO8InkTiuOA/viewform?usp=sf_link).
 27. Stapel D. A., Reicher S. D. & Spears R., *Identitatea socială, disponibilitatea și percepția riscului*. *Cognition Social*, 12 (1), 1994, p. 1-17.

28. Sutton R. M., & Farrall S. D., Gen, social dorit să răspundă și teama de criminalitate: Sunt femeile într-adevăr mai anxioase despre crima? *British Journal of*, 45, 2005, p. 212-224.
29. Warr M., Frica de victimizare și sensibilitate la risc. *Journal of cantitative Criminologie*, 3, 1987, p. 29-46.
30. Warr M., Teamă de crima în Statele Unite: Avenues pentru cercetare și politica. *Justiție penală*, 4, 2000, p. 451-489.
31. Williams F. P., McShane M. D. and Akers R. L., (). Worry about victimization: An alternative and reliable measure for fear of crime. *Western Criminology Review* 2(2), 2000, Online: <https://www.westerncriminology.org/documents/WCR/v02n2/williams/williams.html>. (accesat la data de 02.05.2022).
32. Winkel F. W. & Vrij A., Frica de criminalitate și mass rapoarte de criminalitate media: Testarea ipotezelor de similaritate. *Revista Internațională de Victimology*, 1, 1990, p. 251-265.

REVIRIMENT JURISPRUDENȚIAL PENAL ȘI SCHIMBĂRI DOCTRINARE. SPRE O TEORIE CONCRETĂ A IZVOARELOR DREPTULUI PENAL ROMÂNESC DE AZI

Ion IFRIM¹¹⁶

Mihaela SHILBAYA MATEI¹¹⁷

Rezumat: *Autorii, în lucrarea de față, analizează pe larg, două probleme de mare importanță referitoare la **proiectul** juridic național cu tema: "Reviriment jurisprudențial și schimbări doctrinare. Spre o teorie concretă a izvoarelor dreptului românesc de azi", propus de Institutul de Cercetări Juridice "Acad. Andrei Rădulescu" al Academiei Române și anume dacă practica penală este în statul nostru, azi, un izvor de drept penal? și dacă practica penală crează norme penale? față de tema generală a sesiunii științifice internațională cu titlul Diplomația UE în spațiul Parteneriatului Estic, Realizări, Dificultăți, Probleme, organizată de Academia de Administrare Publică din Republica Moldova.*

Cuvinte cheie: reviriment jurisprudențial, izvoarele dreptului penal, probleme.

REVISION OF CRIMINAL JURISPRUDENCE AND DOCTRINAL CHANGES. TOWARDS A CONCRETE THEORY OF THE SOURCES OF ROMANIAN CRIMINAL LAW TODAY

Abstract: *The authors, in this paper, analyze in detail, two issues of great importance regarding the national legal project with the theme: "Jurisprudential reversal and doctrinal changes. Towards a concrete theory of the sources of today's Romanian law", proposed by the Institute of Legal Research "Acad. Andrei Rădulescu" of the Romanian Academy, namely if the criminal practice is in our state, today, a source of criminal law? and if criminal practice creates criminal norms? compared to the general theme of the international scientific session entitled EU Diplomacy in the field of Eastern Partnership, Achievements, Difficulties, Problems, organized by the Academy of Public Administration of the Republic of Moldova.*

Key words: jurisprudential revival, sources of criminal law, problems.

1. La data de 12/07/2021, prof. univ. dr. Mircea Duțu - Directorul Institutului de Cercetări Juridice Acad. „Andrei Rădulescu” al Academiei Române lansează pe site-ul institutului un (posibil) proiect juridic național cu tema: "Reviriment jurisprudențial și schimbări doctrinare. Spre o teorie concretă a izvoarelor dreptului românesc de azi", în raport de tema generală a sesiunii științifice internațională

¹¹⁶ Ionuț IFRIM, doctor habilitat, prof.univ., cercetător științific II, Institutul de Cercetări Juridice „Acad.Andrei Rădulescu” al Academiei Române, ionut_ifrim24@yahoo.com

¹¹⁷ Mihaela SHILBAYA MATEI, cercetător științific extern, Centrul de Studii și Cercetări de Biodiversitate Agro-silvică „Acad. David Davidescu”, Centrul de Biodiversitate „David Davidescu” al Academiei Române.

cu titlul *Diplomația UE în spațiul Parteneriatului Estic, Realizari, Dificultăți, Probleme*, organizată de Academia de Administrare Publică din Republica Moldova.

Proiectul național propus ridică cel puțin două probleme importante și anume:

- ***dacă practica penală este în statul nostru, azi, un izvor de drept penal?***
- ***și dacă practica penală crează norme penale?***

2. Întrucât problemă pusă în discuție de autorul Mircea Duțu depășește, evident, cadrul dreptului penal, fiind o problemă a teoriei generale a dreptului¹¹⁸, nu considerăm necesar să adâncim în comunicarea de față, analiza ei și din această perspectivă.

3. În legătură cu prima problemă, considerăm că, ar fi necesar să reamintim, mai întâi, cuprinsul amplu în cadrul dreptului penal al noțiunii de izvor drept penal.

Se susține într-o teorie că există mai multe înțelesuri (accepțiuni) ale noțiunii de izvor de drept, fiecare privind o anumită realitate care contribuie la procesul de formare a dreptului¹¹⁹.

Din această perspectivă, există un *izvor natural* sau sursă socială a dreptului care îl constituie realitatea socială din care s-a inspirat legiuitorul. În acest caz, norma penală apare ca rezultat al anumitor cerințe, nevoi de reglementare apărute în realitatea socială, cum ar fi de pildă, infracțiunea de violare a vieții private, infracțiunii informatice, etc.

Apoi, prin *izvor al normei penale* se înțelege *izvorul constitutiv, sursa politică*, adică însăși voința organului legislativ, care recepționând cerințele, nevoile sociale, le materializează în cuprinsul unei norme de incriminare pe care o adoptă, în modalitatea prevăzută de Constituție, impunând-o cetățenilor spre respectare¹²⁰.

Există și un al treilea înțeles al noțiunii de izvor de drept, și anume de *izvor formal* sau *sursă juridică* a dreptului. Acest izvor este constituit din actul legislativ care cuprinde normele de incriminare a unor fapte determinate.

În mod frecvent când ne referim la izvoarele dreptului avem în vedere numai izvorul formal, adică actul legislativ în care este cuprinsă norma în vigoare (dreptul pozitiv).

Specific normelor penale este că ele își au izvorul formal în acte legislative de o anumită valoare constituțională. Potrivit art. 72 lit. f) din Constituție, normele

¹¹⁸ *Asupra acestor probleme a se vedea, pe larg, A.M. Naschitz și Ina Fodor, Rolul practicii judiciare în formarea și perfecționarea normelor dreptului, București, Ed. Academiei, 1961, p. 71 și urm. Betinio Diamant, Jurisprudența, ca izvor de drept în sistemul de drept, Revista Studii de Drept Românesc nr. 1-2, 1999, Ed. Academiei Române, p. 197; Sofia Popescu, Alexandrian Șerban, Maria-Luiza Hrestic, Radu Stancu și Mădălina Viziteu, Teoria generală a dreptului, Ed. Pro Universitaria, București, p.149.*

¹¹⁹ Vintilă Dongoroz, Tratat, pp. 79-90.

¹²⁰ Ion Ifrim, *Problema jurisprudenței ca izvor de drept în România*, S.C.J., pp.149-159, <http://www.rscj.ro/SCJ-2-2018.pdf>

relative la infracțiuni, pedepse, regimul de executare al acestora nu pot fi cuprinse decât în legi organice adoptate, cu majoritatea membrilor fiecărei Camere [art. 74 alin. (1)]. Prin urmare, termenul de lege penală poate avea *un sens larg* și un *sens mai restrâns*. Numim lege penală, în *sens larg*, orice dispoziție cu caracter penal. La acest înțeles se referă art. 173 C. pen. care prevede că prin lege penală se înțelege „orice dispoziție cu caracter penal”, fie că este cuprinsă în Codul penal sau în legile penale. În raport cu aceste prevederi norma penală presupune o dublă condiție: să aibă caracter penal și să fie cuprinsă într-un act legislativ cu caracter de lege¹²¹. Au caracter penal nu numai normele care cuprind incriminări și pedepse (normele penale primare), dar și normele generale referitoare la infracțiune, răspundere penală și pedepse, inclusiv cele privind aplicarea legii penale în timp și spațiu. În *sens restrâns*, prin lege penală se înțelege un ansamblu de dispoziții cu caracter penal cuprinse într-un act normativ denumit lege. În acest sens restrâns lege penală este Codul penal, legile penale complinitoare și legi extrapenale cu dispoziții penale. Așadar, principalul izvor al dreptului penal român este Codul penal.

3. Astfel cum arătam, izvoarele dreptului penal reprezintă unul din elementele definitorii ale oricărui mare sistem juridic. Astfel, pentru sistemul de drept *romano-germanic*, legea (codurile penale) reprezintă principalul izvor juridic sau sursă a dreptului penal. De aici, deducem că, justiția *aplică legea*, conform aliniatului 1 al articolului 124 din Constituția României¹²². Dimpotrivă, pentru sistemul de *common law* jurisprudența are un rol de prim rang în cadrul izvoarelor obișnuite ale dreptului penal, cu precizarea că, și în acest sistem deosebirea în ce privește importanța jurisprudenței și a legii ca izvoare principale ale dreptului penal tinde a se estompa. În sistemul *common law* o hotărâre pronunțată de o instanță reprezintă un precedent care trebuie respectat în situația în care se judecă o faptă penală similară¹²³. Spre exemplu, în Anglia, Canada și Statele Unite ale Americii, unul din izvoarele fundamentale de drept este *precedentul judiciar*, adică hotărârea judecătorească dată *într-o speță concretă*. Aceasta înseamnă că principiul pe care se bazează hotărârea judecătorească într-o speță anumită, *devine obligatoriu* la rezolvarea unei cauzei *asemănătoare* la ceași instanță sau la o instanță inferioară. Astfel, în aceste state, justiția *nu se limitează* la simpla aplicare a dreptului, ci ea *însăși crează* dreptul, ele se mai numesc și *decizii de principiu*. În aceste state, precedentul judiciar și practica judecătorească, adică generalizarea precedentelor, *devin* izvoare de drept, pe temeiul cărora justiția rezolvă spețele concrete.

4. **Sub acest aspect**, observăm că, și în doctrina noastră, unii autori recunosc că, practica judiciară, *este un izvor* de drept, cărora li se opune, categoric, părerea susținută de un alt grup de autori, care *neagă* practica judiciară, inclusiv deciziile pronunțate de Curtea Constituțională sau de Înalta Curte de Casație și Justiție.

¹²¹ Vintilă Dongoroz, Explicațiile codului penal român, vol. IV, Ed. Academiei Române, 1972, p. 962.

¹²² Tudorel Toader, Marieta Safta, *Constituția României*, ediția a 2 a, Ed. Hamangiu, 2016, p.366; Constituția României, revizuită, publicată în M. Of. nr. 767 din 31 octombrie 2003.

¹²³ Victor Dan Zlătescu, *Geografie juridică contemporană*, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1981, p. 19

În acest scop, într-o opinie¹²⁴, se susține că practica judecătorească numită și jurisprudență, în general, este alcătuită din totalitatea hotărârilor judecătorești date de instanțe de toate gradele *poate deveni izvor de drept*, prin prisma soluțiilor invocate uneori ca precedente juridice din activitatea judecătorească și care ajută la soluționarea anumitor cazuri. Remarcăm că, autorii recunoasc imediat că nu toate formele de exprimare a dreptului pot fi așezate în aceeași categorie sau pe aceeași treaptă. Ei spun că practica judiciară *este un izvor de drept de un grad inferior*, puterea ei este mai mică decât puterea legii.

Pe aceeași linie de gândire¹²⁵, se susține că practica demonstrează că există multe domenii unde dreptul se dovedește neputincios să reglementeze anumite situații și chiar dacă o face, *nu reușește* decât într-o manieră imperfectă. Această atribuție de orientare a practicii judiciare se exercită prin emiterea unor decizii prin care se rezolvă cu caracter de generalitate anumite probleme de drept de importanță principală, cu privire la care instanțele au adoptat soluții neunitare sau greșite.

Într-o altă viziune *nu* practica judiciară, în general, ci *numai* Deciziile Curții Constituționale sau ale I.C.C.J. alcătuiesc *un izvor* al dreptului. Aceste decizii pot constitui izvoare de drept penal. Autorii care susțin aceasta se sprijină pe caracterul de aplicație generală și obligatorie a deciziilor, pe faptul că adesea acestea desprind anumite principii, creînd în felul acesta drept.

Într-o altă opinie¹²⁶ se susține că, practica judiciară –nici chiar exprimată de Înalta Curte de Casație și Justiție a României sau de Curtea Constituțională *nu* ar putea fi un izvor al dreptului penal român. Deciziile amintite, arată majoritatea autorilor care au cercetat problema, subliniază faptul că, nu pot și nu trebuie să depășească limitele activității de aplicare și interpretare a actelor normative existente.

În raport cu opiniile precedente, considerăm că, după o perioada dominată de școala *exegetică*, școala care refuză să ia în considerare orice alt factor decât litera codului penal (dreptului penal pozitiv), în gândirea noastră juridică s-a produs un important reviriment, tradus, pe plan doctrinar, prin marele ascendent căpătat de așa numită *metodă științifică de interpretare*, care acordă jurisprudenței un rol însemnat nu numai în configurarea conținutului real al normei penale, dar și la îmbunătățirea înțelegerii, interpretării și aplicării normelor de drept penal existente, la promovarea, cristalizarea și dezvoltarea principiilor care stau la baza dreptului nostru și care, inspirând conținutul social și conținutul juridic al normelor de drept, pot servi în egală măsură și la justa lor traducere în viață precum și la soluționarea, în conformitate cu legalitatea și cu obiectivele și finalitățile dreptului în general, a problemelor și situațiilor juridice care nu-și găsesc o rezolvare adecvată într-o normă expresă a dreptului obiectiv în vigoare la un moment dat.

¹²⁴ Sofia Popescu, Alexandrian Șerban, Maria –Luiza Hrestic, Radu Stancu și Mădălina Viziteu, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Pro Universitaria, București, p.149.

¹²⁵ Alexandrina Șerban, *Internormativitate – aspect esențial al abordării sistematice a dreptului*, Revista Studii de Drept Românesc, 2002 nr. 1/-2, op.cit.p. 117.

¹²⁶ George Antoniu, Tudorel Toader, și colab., *Explicațiile noului cod penal*, vol.I art.1-52, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p.86.

Pe lângă acestea, afirmăm că, practica judiciară, *reprezintă*, în statul nostru, un *izvor de drept principal*, în opinia noastră, fie că este vorba, uneori, de simpla precizare sau interpretare a unor dispoziții legale; alteori, de desprinderea unor *principii generale* din norme de drept speciale, disparate, fragmentare sau incomplete; de statornicirea unor *principii noi, neexprimate* în nici un text de lege, dar care dau expresie unor trăsături esențiale, fundamentale ale dreptului penal ori poate fi vorba de aplicații noi sau de dezvoltări creatoare ale unor probleme de drept penal consacrate ori de concretizarea unor idei mai generale și de precizarea modului lor de aplicare în condițiile specifice unui anumit domeniu al dreptului penal, etc.

Mai mult, precizăm că, începând cu 1 februarie 2014 odată cu *aplicarea* noului cod penal (adoptat prin Legea nr.286 din 2009 privind codul penal publicat în M.Of.nr.510 din 24 iulie 2009) până în prezent, practica penală contribuie substanțial la conturarea, formularea unor noțiuni și instituții de drept penal necesare pentru o corectă aplicare și interpretare a dreptului penal. Practica penală datorită circumstanțelor particulare în care a avut loc procesul de elaborare a legislației penale, a căpătat, cel puțin în această perioadă, cu adevărat rol creator de drept penal pentru anumite instituții ale dreptului penal, cum ar fi aplicarea legii penale, extradarea, cauzele justificative, pedeapsa tentativei, unitatea infracțiunii continuate și a celei complexe, pedeapsa principală în caz de concurs de infracțiuni, recidiva, pedeapsa în caz de recidivă, pluralitatea intermediară, pedeapsa accesorie, pedepsele complementare, computarea pedepselor și măsurilor preventive executate în afara țării, efectele circumstanțelor atenuante, efectele circumstanțelor agravante, condițiile amânării aplicării pedepsei, revocarea amânării aplicării pedepselor, anularea amânării pedepselor, termenul de supraveghere, revocarea suspendării executării pedepsei sub supraveghere, condițiile liberării condiționate în cazul pedepsei închisorii, revocarea liberării condiționate, confiscarea specială, confiscarea extinsă, consecințele răspunderii penale, pluralitatea de infracțiuni, termenele de prescripție a răspunderii penale, întreruperea cursului prescripției răspunderii penale, împăcarea, etc., *continuă* încă, practica penală având un cuvânt greu de spus. La acestea, practica penală a adăugat un prețios aport științific, care are un rol hotărât în transformarea lor în adevărate acte normative (a se vedea, în acest sens, deciziile din codul penal în vigoare).

Trebuie să arătăm că, era și este necesar, în aceste condiții, un act de apreciere și această apreciere o face instanțele de judecată. Juridic privind lucrurile, termenul de aplicare al normelor penale nu consta în dispozițiile codurilor abrogate, ci în autoritatea deciziilor judecătorești. Așadar, afirmăm, sub textele neatinse ca formă, că, se dezvoltă un ***drept penal nou***, care trebuie căutat în decizii ale jurisprudenței penale.

Iată cum practica penală a devenit izvor de drept penal.

5. Referindu-ne, *dacă practica judiciară penală crează norme penale*, remarcăm că, unii autori¹²⁷, după ce arată, în general, că nu se poate vorbi despre o

¹²⁷ Florin Streteanu, Daniel Nițu, *Drept penal Partea generală*, vol. I, Curs universitar, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p.75, p. 84 și p. 85.

activitate creatoare de drept penal al judecătorului, totuși, ajung la concluzia clară, că rolul creator de drept penal *trebuie să se recunoască fără discuțiune* Înaltei Curți de Casație și Justiție în dezlegarea unor chestiuni de drept și în soluționarea recursului în interesul legii. Teză preluată și de alți autori români. Pe lângă acestea, se mai invocă, printre altele, art. 147, alin. (1) din Constituția României care prevede că, *efectele hotărârilor* Curții Constituționale, deciziile Curții Constituționale se publică în Monitorul Oficial al României, iar de la data publicării deciziile sunt "general obligatorii și au putere numai pentru viitor". De aici, rezultă că, deciziile sunt obligatorii pentru instanțele judecătorești, căci numai astfel se poate realiza aplicarea unitară a legii în practica judiciară. Această obligativitate rezultă nu numai din caracterul obligatoriu al legilor pe care deciziile le interpretează, dar ea se explică și prin puterea de convingere a acestor decizii, prin conținutul lor principial și prin argumentarea juridică de înaltă ținută științifică¹²⁸.

S-a mai afirmat că, aceste decizii „constituie o contribuție de seamă a Curții Constituționale la asigurarea legalității și a ordinii de drept, precum și la promovarea și dezvoltarea dreptului nostru penal, prin statornicirea de principii și elaborarea unor teze teoretice de o valoare deosebită pentru activitatea practică, nu numai a instanțelor cărora le sunt adresate, dar și a altor organe de stat și organizații chemate să aplice legile”. De aici rezultă în mod evident tocmai *caracterul contributiv* al activității Curții Constituționale, în general, faptul că ea, aplicând legea în modul cel mai strict, n-o aplică, totuși, în mod mecanic, faptul că prin deciziile pronunțate instanțele contribuie nu numai la formarea și perfecționarea normelor dreptului penal, dar și la justa interpretare și aplicare a acestor norme, și chiar la dezvoltarea științei dreptului penal, prin fundamentarea practică a unor *teze și principii*, ca și prin verificarea și confirmarea practică a justității unor asemenea teze sau principii.

Or, legea fundamentală română *nu prevede* ca aceleaș organ al statului să aibă două activități distincte: judecătorească și legislativă. În prezent, sistemul legislativ român *exclude* posibilitatea concentrării atribuțiunilor judiciare și legislative, în sarcina unui singur organ al statului potrivit aliniatului 1 al articolului 4 din Constituția României. Apoi, art. 61 din Constituția României, prevede că, Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului român și unica autoritate legiuitoare a țării. Prin urmare, numai parlamentul ca organ reprezentativ suprem ales de popor, este împuternicit de popor să exprime voința în forma normelor de drept, a căror respectare este obligatorie în întreg stat român. De altfel, dacă s-ar atribui Înaltei Curți de Casație și Justiție un rol de creatoare a normelor de drept, ar însemna să i se confere funcții legislative, ceea ce este vadiu contrar articolului 1 alin.4 din Constituția României¹²⁹.

¹²⁸ Tudorel Toader, Marieta Safta, *Indeplinirea de către legiutor a obligațiilor izvorâte din deciziile Curții Constituționale*, în volumul Simplificarea -imperativi al modernizării și ameliorării calității dreptului, *Comunicări prezentate la Sesiunea științifică a Institutului de Cercetări Juridice*, 17 aprilie 2015, București, p.241.

¹²⁹ Statul se organizează potrivit principiului separației și echilibrului puterilor - legislativă, executivă și judecătorească - în cadrul democrației constituționale.

Nu numai, judecătorii - prevede Constituția României, sunt independenți și *se supun numai legii* (art.124, alin. 3). De aici, rezultă că, judecătorii se supun *numai legii*. Judecătorul este orb și dezarmat în fața legii. Aceasta înseamnă că judecătorii trebuie să acționeze *nu* arbitrar, *ci în conformitate cu legea*. Chiar dacă constată inadvertențe, el nu poate reacționa, deoarece nu lui, Parlamentului îi revine sarcina corectării legii.

În aceste condiții, independența judecătorilor, ca principiu fundamental al procesului, înseamnă că, *soluționând cauzele concrete* deduse în fața lor judecătorii nu trebuie să asculte sugestiile nici unor persoane cu privire la stabilirea adevărului în cauza dată, aprecierea probelor de vinovăție sau de nevinovăție existente, aplicarea sancțiunii sau stabilirea drepturilor părților, ci ei *au obligația* să se conducă *numai după prevederile legii*. Acest principiu este menit să garanteze judecătorilor libertatea de a chibzui în deplină liniște asupra cauzelor supuse judecății lor, îi obligă de a se situa în afara intereselor părților din proces și să dea soluția corespunzătoare convingerii lor intime, obținută pe baza probelor existente în dosar.

Iată deci că, însuși textul legii care proclamă *principiul independenței judecătorilor și supunerea lor numai legii*, îi obligă pe judecători – dacă este just înțeles – să-și subordoneze activitatea lor, *numai legii*. Pe de altă parte, am putea spune că, normele cuprinse în decizii *nu sunt norme juridice noi*, ci, interpretând legea aplicabilă, *o completează, descifrându-i sensul său real*, fiind *numai o expunere mai amănunțită* a normelor existente. Ele trebuiesc deduse din legi și întemeiate pe legi. Ar fi mai exact, să se vorbească *nu despre crearea legii, ci de aplicarea ei creatoare*, adică de o astfel de aplicare a legii, care să se bazeze pe surse creatoare, pe înțelegerea și aplicarea ei în practică, independente de orice influență străină.

S-a mai subliniat că: "judecata nu crează un drept nou. Judecătorii nu sunt legiuitori, judecătorii, în general dacă instanțele și activitatea judecătorească, sunt bine organizate, sunt chemați nu să creeze dreptul ci să realizeze justiția ținând seama de dispozițiile legii, adică în conformitate cu dreptul în vigoare".

Se știe că, în aplicarea legii penale mai favorabile *nu* este permisă combinarea dispozițiilor mai favorabile dintre legile care se succed, întrucât s-ar ajunge la o construcție „judiciară” care ar împumuta elemente din legile care se succed, la așa zisă *lex tertia* (a treia lege), o lege care nu există în realitate¹³⁰. Legea prevede în același timp, că, Înalta Curte de Casație și Justiție emite Decizii în soluționarea unor *cauze concrete* cu care a fost investită, nu se poate spune valabil că aceasta are puterea de a edicta norme juridice. Articolul 471 din C.pr.pen. *nu* prevede că, Înalta Curte de Casație și Justiție este împuternicit să emită norme de drept ci, aceasta *este menită* să asigure *interpretarea și aplicarea unitară* a legii de către instanțele judecătorești (art.477 alin 3 C.pr.pen.). Chiar dacă sub imperiul principiului legalității incriminării, în prezent *nu se recunoaște judecătorilor dreptul de*

¹³⁰ George Antoniu, Tudorel Toader, și colab., *Explicațiile noului cod penal*, vol.I art.1-52, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p.86. Sofia Popescu, Alexandrian Șerban, Maria –Luiza Hrestic, Radu Stancu și Mădălina Viziteu, *Teoria generală a dreptului*, op.cit. p. 150.

a crea norme penale jurisprudența penală constituie un izvor principal pe baza căruia se administrează justiția penală¹³¹.

Referințe bibliografice:

1. A.M. NASCHITZ ȘI INA FODOR, Rolul practicii judiciare în formarea și perfecționarea normelor dreptului, București, Ed. Academiei, 1961, p. 71 și urm.
2. ALEXANDRINA ȘERBAN, *Internormativitate – aspect esențial al abordării sistematice a dreptului*, Revista Studii de Drept Românesc, 2002 nr. 1/-2, op. cit. p. 117.
3. BETINIO DIAMANT, **Jurisprudența, ca izvor de drept în sistemul de drept**, Revista Studii de Drept Românesc nr. 1-2, 1999, Ed. Academiei Române, p. 197;
4. FLORIN STRETEANU, DANIEL NIȚU, *Drept penal Partea generală, vol. I, Curs universitar, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 75, p. 84 și p. 85.*
5. GEORGE ANTONIU, TUDOREL TOADER, și colab., *Explicațiile noului cod penal*, vol. I art. 1-52, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 86.
6. GEORGIANA BODORONCEA, VALERIAN CICLEI, IRINA KUGLAY, LAVINIA VALERIA LEFTERACHE, TEODOR MANEA, IULIANA NEDELCU, FRANCISCA -MARIA VASILE, GEORGE ZLATI, *Codul penal, Comentarii pe articole*, ediția 3-revăzută și adăugită, Ed. C.H.Beck, București, 2020, p. 4.
7. ION IFRIM, *Problema jurisprudenței ca izvor de drept în România*, S.C.J., pp. 149-159, <http://www.rscj.ro/SCJ-2-2018.pdf>
8. MIRCEA DUTU, *Revirement jurisprudențial și schimbări doctrinare. Spre o teorie concretă a izvoarelor dreptului românesc de azi*, www.icj.ro, 2021.
9. SOFIA POPESCU, ALEXANDRIAN ȘERBAN, MARIA -LUIZA HRESTIC, RADU STANCU ȘI MĂDĂLINA VIZITEU, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Pro Universitaria, București, p. 149.
10. Tudorel Toader, Marieta Safta, *Constituția României*, ediția a 2 a, Ed. Hamangiu, 2016, p. 366; Constituția României, revizuită, publicată în M. Of. nr. 767 din 31 octombrie 2003.
11. TUDOREL TOADER, MARIETA SAFTA, *Indeplinirea de către legiuitor a obligațiilor izvorâte din deciziile Curții Constituționale*, în volumul Simplificarea -imperativi al modernizării și ameliorării calității dreptului, *Comunicări prezentate la Sesiunea științifică a Institutului de Cercetări Juridice*, 17 aprilie 2015, București, p. 241.
12. VICTOR DAN ZLĂTESCU, *Geografie juridică contemporană*, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1981, p. 19
13. VINTILĂ DONGOROZ, *Explicațiile codului penal român*, vol. IV, Ed. Academiei Române, 1972, p. 962.
14. VINTILĂ DONGOROZ, *Tratat*, pp. 79-90.

¹³¹ Georgiana Bodoroncea, Valerian Ciclei, Irina Kuglay, Lavinia Valeria Lefterache, Teodor Manea, Iuliana Nedelcu, Francisca -Maria Vasile, George Zlati, *Codul penal, Comentarii pe articole*, ediția 3-revăzută și adăugită, Ed. C.H.Beck, București, 2020, p. 4.

CZU [327+355]:159.9

ROLUL TEORIEI JOCURILOR REFLEXIVE ÎN PREVIZIUNEA EVENIMENTELOR MILITAR- POLITICE

Nicolae PARCEVSCHII¹³²

Rezumat: În acest studiu autorul pune în evidență rolul Teoriei Jocurilor Reflexive în previziunea evenimentelor militar- politice. Autorul a început analiza reflexivă a evenimentelor din Ucraina în aprilie 2021 și continuie până în prezent, când pericolul militar rus sa conturat bine, apoi s-a definitivat odată cu declarațiile președintelui V. Putin la subiectul concentrării trupelor la hotarul Donbass și Ucraina, cerința Rusiei de retragere a contingentului NATO din România. Aceste mesaje conțin nu numai construcții subliminale, dar reprezintă și o reflexie care afectează un spațiu geografic extins, de la Donbass până la Bruxelles, Londra și Washington, NATO, UE și ONU. Iar afirmația lui Vl. Putin despre lipsa sensului de existență a civilizației fără Rusia, induce în mod dramatic noi reflexii diplomatice și doctrinare în Occident.

Menționez că metodologia planificării strategice reflexive include câteva variante de acțiuni, respectiv și câteva variante militare a timpului „C,,. Vl. Puțin este omul „cuvântului,, odată enunțând ceva va urma ideilor propuse. Occidentul nu s-a învățat să deslușească semnalele lui Vl. Putin. Unele declarații stângace ale oficialilor de la Chișinău au fost percepute de Vl. Putin ca fiind ne prietenoase. Ca și în 2021 sunt sceptic față de declarațiile tonifiante ale unor analiști militari și politici privitor la intențiile Rusiei.

Cuvinte cheie: reflexii, jocuri, geopolitic, militar, atac.

THE ROLE OF REFLECTIVE GAME THEORY IN THE FORECAST OF MILITARY-POLITICAL EVENTS

Abstract: In this study, the author highlights the role of Reflective Game Theory in the prediction of military-political events. The author began a reflective analysis of the events in Ukraine in April 2021 and continues to this day, when the Russian military danger was well defined, then ended with the statements of President Vl. Putin on the concentration of troops at the Donbass border and Ukraine, Russia's demand for withdrawal of the NATO contingent in Romania. These messages contain not only subliminal constructions, but also a reflection that affects a large geographical area, from the Donbass to Brussels, London and Washington, NATO,

¹³² Parcevșchi Nicolae, doctorand anul III, Academia de Administrare Publică. Președintele Centrului de Geografie Istorică Militară din Moldova, Membru al Societăților de Geografie din Prahova-România și India. Nominant al concursului în numele lui A. Gromico a Institutului Europei al AȘ din Rusia, parcevșchiinicolai@mail.ru

the EU and the UN. And the statement of Vl. Putin about the lack of meaning of civilization without Russia dramatically induces new diplomatic and doctrinal reflections in the West.

I mention that the methodology of reflective strategic planning includes several variants of actions, respectively some military variants of the time "C". Vl. Putin is the man of the word, once he utters something he will follow the proposed ideas. The West has not learned to discern the signals of Vl. Putin bit. And some clumsy statements of Chisinau officials were perceived by Vl. Putin like we're unfriendly. As in 2021, I am skeptical of the invigorating statements of some military and political analysts about Russia's intentions.

Key words: reflections, games, geopolitics, military, attack.

Reflexiile militare ale Rusiei în Ucraina

Am început analiza reflexivă a evenimentelor din Ucraina în aprilie 2021 și am continuat până în prezent, când pericolul militar rus sa conturat bine, apoi s-a definitivat odată cu declarațiile președintelui V. Putin la subiectul Donbass și Ucraina, cerința Rusiei de retragere a contingentului NATO din România. Exemplu concret îl putem găsi în mesajele reflexive a președintelui rus Vl. Putin privind problema Ucrainei și Donbasului sau concentrarea trupelor militare la perimetrul hotarelor Ucrainei în anii 2020-2022. Aceste mesaje conțin nu numai construcții psiholingvistice subliminale, dar și reprezintă o reflexie care afectează un spațiu geografic extins, de la Donbass până la Bruxelles, Londra și Washington, NATO, UE și ONU. După cum vedem președintele Putin V. este în cunoștință de cauză ce înseamnă reflexia, iar consilierii lui (cu studii în domeniul reflexiei) construiesc discursuri reflexive pentru el la diferite forumuri internaționale și presa occidentală (ex. discursul pentru concernul mediatic Bloomberg 2016 s.a).

În ajunul invaziei, analizând sursele mass-media am atestat apariția unor stări afective în Ucraina, Moldova și România și oscilații „brouniene” în spațiul informațional al acestor țări, cu precădere în România (lista surselor mass-media ce abordează subiectul este impunătoare, iar unele surse sunt parte componentă a sistemului reflexiv rus, cum ar fi agenția media „Sputnic”, din Moldova și România). Am sesizat apariția anxietății în masă pe fondul militar-politic, specifică etapei incipiente a haosului dirijat. Rusia în luna ianuarie nu avansează, dar stopează reflexiile la pragul oscilațiilor majore, pentru a nu provoca stări afective dramatice până la momentul „C”. Metodologia planificării strategice reflexive include câteva variante de acțiuni, respectiv există și câteva variante a momentelor „C,..”. Nu mă îndoiesc că există și varianta militară, dar aceasta va fi aplicată în cazul în care Ucraina va cădea în cursă ecuației de substituție „provocare – reflexie- feedback”. Fără feedback la provocare componenta militară nu poate fi aplicată (ex. conflictul nistean din 1992, conflictul ruso-georgian 2008). Cu alte cuvinte Rusia se află în libera alegere a acțiunilor sale și nu întâmpină obstacole de ofensivă pentru realizarea doctrinelor sale geopolitice. Sunt de părerea că

acest fapt plasează Rusia în poziție favorabilă față de alte state UE și NATO. Am sesizat că tactica respectivă este folosită de Rusia minim de două ori pe an, pentru a menține spațiul UE în tensiune reflexivă incertă. Această stare de lucruri îi permite să acumuleze rezerve la compartimentul planificare strategică reflexivă.

Atestez că Rusia posedă și aplică efectiv strategiile reflexive în politica regională și continentală (globală). În mass-media rusă apare o reflexie psiholingvistică bine structurată, care inoculează administrației de la Kiev idea că Ucraina va pierde în fața Rusiei, fără o agresiune militară în teritoriul ei național. Consider că Ucraina la etapă actuală gestionează slab fluxurile informaționale în așa numitul război informațional. Paralel Occidentul încearcă să aplice o altă reflexie la adresa Rusiei, precum că Kremlinul se va lovi de sancțiuni fără precedent dacă va începe agresiunea în Ucraina. Sunt de părerea că Occidentul, făcând aceste declarații, nu i-a în calcul profiling-ul lui Putin Vl.. Problema trebuie privită mult mai profund, din pozițiile „doctrinei Putin” despre spațiul semantic rus. O altă abordare este că Ucraina, Moldova și România nu posedă școli în teoria reflexiei, structuri de aplicare a reflexiilor și practică în domeniu. Accentuez faptul că Rusia este nu numai o putere nucleară, dar posedă o doctrină militară ajustată la realitățile obiective ale lumii și la final este un applicant global de constructe reflexive. Reiterez că aceste rânduri au fost scrise în luna ianuarie 2022.

Care sunt soluțiile corecte în astfel de situații?

Apelez la necesitatea de a recurge, în primul rând, la analiza sistematică a incursiunilor reflexive de către specialiști sau structurile specializate. Se va ține cont că orice reflexie include elementul de provocare, precum și feedback-ul ca reacție (ex. conflictul militar nistrean 1992). În rândul doi, determinarea variantelor acțiunilor reflexive, iar la final tonifierea populației. Teoria jocurilor reflexive devine nu numai parte componentă a fluxului informațional, dar se încadrează în conținuturile și semantica acestor informații, prin instrumentele sale neuro și psiholingvistice specifice, transformă modulul de existență și mentalitatea receptorilor și beneficiarilor de informații. Un loc deosebit în acest context ocupă „Teoria mediilor reflexive active de dezvoltare inovativă” a prof. Lepski Vladimir, doctor, prof. univ., membru al AȘ din Rusia. În esență este o teorie, care concretizează la maxim teoria prof. Lefebvre V., accentele fiind puse pe capacitățile sinergetice a individului, grupului social, statelor, care prin aplicații reflexive pot fi dirijate operational (situația Moldovei contemporane). Menționez că teoriile prof. Vl. Lepski au intrat în arsenalul activ al politicii și geopoliticii ruse actuale și stau la baza aplicațiilor reflexive internaționale. Sistemele reflexive trebuie să fie complexe, mozaice, capabile de autorganizare, cu calități sinergetice. Cu alte cuvinte, complexitatea generează un haos, iar capacitatea sinergetică a sistemelor asigură dirijarea haosului și stabilizarea lui. Se formează un paradox- impulsul reflexiv extern activează haosul local care este dirijat din interiorul sistemelor afectate. Astfel prezența reflexiei externe rămâne neobservată, iar populația și guvernarea în stare incertă.

Referindu-mă la situația Republicii Moldova atestez prezența bifurcării sistemului reflexiv estic în spațiul țării din anul 1992 și continuă până în prezent prin nodul reflexiv transnistrean. De fapt, este vorba de construcția unui fractal inovativ, politico- administrativ, parte componentă a sistemului politico- administrativ rus. Ca și în 2021 sunt sceptic față de declarațiile tonifiante ale unor analiști militari și politici privitor la intențiile Rusiei față de Ucraina, dar și efectele amânate pentru Republica Moldova.

10 aspecte care au provocat atacul asupra Ucrainei și sfidarea comunității internaționale de către Rusia.

În viziunea mea Westul, NATO și UE continuă să disconsidere Rusia ca forță geopolitică și dreptul său la identificare în ordinea geopolitică mondială. Cert este faptul că în anul 2022 ne lovim de un nou gen de război, cel doctrinar- strategic (doctrinelor militare, strategiilor de securitate).

Europa, dar în special Ucraina s-a lovit de voința geopolitică rusă, bazată pe doctrina lui Putin despre „spațiul rus,” și „lumea rusă,”. Extinderea „soft,” a NATO în Europa de est a trezit nemulțămirea Rusiei, desi acorduri oficiale la acest subiect nu au fost semnate. Astfel de motive pot fi nominalizate mai multe, când NATO și UE nu și-au respectat promisiunile verbale. Dar cea mai importantă promisiune este cea de tutelă NATO asupra Ucrainei după refuzul ultimei de a deține arme nucleare. Acum Vl. Putin este intenționat în cel mai serios mod să pornească o rundă de negocieri consistente și poate chiar revizuirea Acordurilor de la Helsinki 1975.

La această etapă este important prin teoria reflexiilor să prevedem acțiunile Rusiei, care au perturbat ordinea europeană și globală. În acest context marginalizarea și izolarea Rusiei de spațiul european poate duce la formarea unei noi axe geopolitice Moscova- Běijing - New Delhi.

Menționez că la data de 28 februarie 2022 Rusia nu a dezvoltat apogeul operațiunii militare, deși posedă destule forțe tehnice și tehnologice militare. Invația rusă la etapa actuală, urmărește destabilizarea politico- militară internă. Iar trupe de divirsiune ruse nu fac decât să mențină această tactică de destabilizare (chiar și cu prețul vieților militarilor ruși).

Etapă II a operației din Ucraina va începe odată cu distrugerea infrastructurii energetice a Ucrainei (hidrocentrale, termocentrale, baze de carburanți). După care atât Ucraina cât și Moldova vor cădea în criză energetică deplină, colaps energetic și economic. Unele declarații stângace ale oficialilor de la Chișinău au fost percepute de Vl. Putin ca fiind ne prietenoase, fapt ce permite predicția unor perturbații de ordin social- politic la Chișinău în următoarele 2-3 luni. Iar interviul (1.03.2022) a ex-președintelui Ig. Dodon confirmă această percepție a stării de fapt¹³³.

UE aplică acum sancțiuni de diferit gen, inclusiv financiar- bancare. Aceasta poate trezi dorința Rusiei de a abandona zona dolarului american, iar masa mare

¹³³ <https://point.md/ru/novosti/politika/igor-dodon-esli-moldova-sokhranit-neitralitet-grazhdanam-nepredetsia-pokidat-stranu/>

de dolari eliberați din circuitul bancar vor provoca o inflație fără precedent în SUA.

Rusia este determinată să atragă în reflexiile ucrainene mai multe state occidentale, astfel încât să le impună voința sa geopolitică, prin șantajul energetic și nuclear. „Criza din Caraibe”, regăsește reflexii neașteptate în zilele noastre.

Doctrina militară rusă permite folosirea armei nucleare în conflictele locale începute cu arme convenționale. Rusia nu va ezita să recurgă la această lovitură de „grație”, pentru a impune voința sa. Îmi exprim deplina îngrijorare privitor la aplicarea focoselor nucleare de mica capacitate asupra unor baze antirachetă din țările Europei de est (ex. țințele Gdansk 1980, Istanbul 1980-1982).

Și în sfârșit V. Putin și-a propus reviziunea hotarelor în zona carpato-danubiană, după cum a enunțat în discursul pentru concernul mediatic Bloomberg 2016. Vl. Puțin este omul „cuvântului”, odată enunțând ceva va urma ideilor propuse. Iar tragedia lumii occidentale constă în faptul că ea nu s-a învățat să deslușească semnalele lui Vl. Putin. Faptul că Rusia a început această invazie militară trebuie să pună în gardă UE și NATO că Rusia a calculat cu minuțiozitate reflexiile acțiunilor sale și urmările.

Acceptarea Ucrainei în cadrul UE poate servi drept pretext nou pentru Vl. Putin de a abcede la lovitura de „grație”, și extinderea operațiilor militare. Afirmăția lui Vl. Putin despre lipsa sensului de existență a civilizației fără Rusia, induce în mod dramatic noi reflexii diplomatice și doctrinare în Occident. Pentru soluții raționale și pragmatice Occidentul trebuie să i-a în considerație profilul psihologic al președintelui rus, ori lipsa unei astfel de abordări reprezintă absența unor astfel de studii.

Concluzii:

Negocierile între Ucraina și Rusia sunt iminente. Dacă aceste negocieri vor fi desfășurate fără NATO și UE ele nu se vor solda cu o finalitate, asemeni celor de la Minsk. Actorii principali a negocierilor ce urmează sunt Rusia, UE și NATO. Lăsarea Ucrainei pe cont propriu nu se va solda cu soluționarea agresiunii.

Referințe bibliografice (ru):

1. Лепский В.. Рефлексивные процессы и управление. 2006. - Т. 6. - № 1. - С. 26-37. - <http://www.reflexion.ru>.
2. Лефевр В., Адамс-Веббер Дж. // Рефлексивные процессы и управление. 2001. - Т. 1. - № 1. - С. 34-46. - <http://www.reflexion.ru>.
3. Лефевр В.. Закон саморефлексии: возможное общее объяснение трех различных психологических феноменов / В.А. Лефевр // Рефлексивные процессы и управление. 2003. - Т. 3. - № 1. - С. 64-73. - <http://www.reflexion.ru>.
4. Лефевр В.. Ментализм и бихевиоризм: слияние? / В.А. Лефевр // Рефлексивные процессы и управление. 2004. - Т. 4. - № 1. - С. 75-98.

-<http://www.reflexion.ru>.

5. Лефевр В.. О самоорганизующихся и саморефлективных системах / В.А. Лефевр // Рефлексивные процессы и управление. 2005. - Т. 5. -№ 1. - С. 29-34. - <http://www.reflexion.ru>.
6. Лефевр, В.А. Алгебра совести / В.А. Лефевр. М.: Когнито-Центр, -2003.- 426 с.

Referințe bibliografice (ro).

1. Parcevschii N., Regulamentul pregătirii psihologice a militarilor Armatei Naționale, 2001, ed. MA RM, Chișinău, 18 pagini A5;
2. Parcevschii N., Metodica pregătirii psihologice a militarilor Armatei Naționale, 2002, ed. MA RM, Chișinău, 124 pagini A5;
3. Parcevschii N., Metodica pregătirii psihologice a militarilor pentru acțiuni de luptă și menținere a păcii (tematică clasificată), 2002, ed. MA RM, Chișinău, 74 pagini A5;
4. Parcevschii N., Metodica mozaică de analiză psiholingvistică a textelor (tematică clasificată), 2003, ed. MA RM, Chișinău, 56 pagini A4;
5. Parcevschii N. ș.a. Coordonate ale psihologiei militare aplicate, 2009, ed. Centrul Tehnic- Editorial al Armatei, București, 309 pagini A5;
6. Parcevschii Nicolae. Irenologie, Geografia militară a Moldovei, 2017, ed. RealPrint , Chișinău, 333 pagini A4.

CZU 37.014:32 (569.4)

APRECIEREA ROSTURILOR, OBIECTIVELOR EDUCAȚIEI ÎN TEORIA POLITICĂ MODERNĂ

(Conexiuni cu instituția de învățământ din Israel)

Dasman EL-FAHEL¹³⁴

Rezumat: Interpretarea fluxului educațional în teoriile politice moderne, precum guvernarea democratică, este atât funcțională, cât și fundamentală. Contextele și relațiile reciproce pe latura funcțională sunt posibile dacă educația întărește teoria politică dominantă și stabilizarea naturală a democrației. În plus, este fundamental traseul educațional al indivizilor desfășurat în scopul dezvoltării potențialului personalității lor și, astfel, să contribuie la manifestarea calităților și virtuților lor, cum ar fi: onoarea, demnitatea, incluziunea civică.

În concluzie, autorul subliniază că teoria politică trebuie plasată la baza politicilor educaționale, care reglementează relațiile dintre actorii procesului educațional, definește obiectivele și evaluează rosturile educației. Instituțiile sistemului educațional sunt chemate să soluționeze toate problemele, contradicțiile în mod pașnic, compromisul fiind esențial. Educația este forma, instrumentul principal de dezvoltare a unei națiuni în care moderația, toleranța, încrederea socială și implicarea civilă sunt învățate ca mod de viață, ca stil de gândire.

Cvinte cheie: educație, rost, obiectiv, teorie politică, politică educațională, Israel.

CHALLENGES FACING EDUCATION IN MODERN POLITICAL THEORY *(Connections with the Educational Establishment in Israel)*

Abstract: The association between the contribution of the educational stream to modern political theories, such as democratic rule, is both functional and fundamental. Contexts and reciprocal relationships on the functional side are possible if education strengthens prevailing political theory, and naturally stabilization of democracy. Additionally, it is fundamental if the educational journey that individuals create for the purpose of developing latent potential in their personalities, and thus contribute to their honor as people, and citizens connected to their nationality. One must emphasize that political theory is not only expressed through institutions, constitution and laws; modern politics is also a cultural journey in which conflicts are resolved peacefully and compromise is a core value. It refers to a culture and means of educating a nation in which moderation, tolerance, social trust and civil involvement are learned as a way of life.

Key words: education, goal, objective, political theory, education policy, Israel.

¹³⁴ Dasman EL-FAHEL, Ministerul Educației, Israel, dasumi28@gmail.com

Introduction

The association between the contribution of the educational stream to modern political theories, such as democratic rule, is both functional and fundamental. Contexts and reciprocal relationships on the functional side are possible if education strengthens prevailing political theory, and naturally stabilization of democracy. Additionally, it is fundamental if the educational journey that individuals create for the purpose of developing latent potential in their personalities, and thus contribute to their honor as people, and citizens connected to their nationality. One must emphasize that political theory is not only expressed through institutions, constitution and laws; modern politics is also a cultural journey in which conflicts are resolved peacefully and compromise is a core value. It refers to a culture and means of educating a nation in which moderation, tolerance, social trust and civil involvement are learned as a way of life.

Main materials:

The doctrine of educational science links it naturally to both philosophical and political theories. The world is witness to a system of sequential interactions, over years, through a journey of updating and changes adapted to the diverse attributes of individuals and everyone over generations, and in a natural context of political and cultural influences. Educational doctrine has existed for hundreds of years and was always diagnosed as a socio-economic need. It is appropriate to mention **Jean-Jacques Rousseau's** [13] educational theory. As on many other issues, the philosopher Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) was ahead of his times on the question of education. His huge disappointment in social and political order of his time led to him writing is well-known political essay "*The Social Contract*". It also drove him to express a revolutionary educational method, which it appeared, would educate citizens who would realize the vision of his contract: "*The Social Contract*" was published in 1762 and opened with the words "Man is born free, but is everywhere in chains" [14]. His most important book [13], the novel "*Emile, or Treatise on Education*" (published in the same year) opens with the words "Everything is good as it leaves the hands of the Author of things; everything degenerates in the hands of man". These words connect to the insight that Rousseau believed that a political revolution will only occur after patterns of accepted thinking in society have changed, and therefore he also called for an educational revolution to subvert social institutions.

According to Rousseau [13], people receive their education from three sources: from nature, from human beings and from direct encounters with objects around them. In Rousseau's eyes, because people are born good, educators have to regulate the effects of society on students and the encounter between students and things around them. This is all to benefit the development of natural tendencies and skills as independent individuals. Therefore, individuals' education depends greatly on the political doctrine surrounding them, directing their steps

and affecting how they think and see life as individuals themselves, and as citizens in their socio-cultural environment.

After Rousseau, came John Dewey (1859-1952). More than hundred turbulent years separated between Rousseau's and Dewey's publications. Years during which science in its entirety developed greatly, and public education systems had begun to be consolidated in western countries [6]. John Dewey was an American philosopher, psychologist and educator, who was extremely influential in the United States and throughout the world. He is considered one of the founders of the philosophical schools known as **pragmatism**. Dewey is considered as a pioneer of functional psychology, and leading representative of the American progressive education movement in the first half of the 20th century. Gordon [4] defined the *pragmatic school* as a pattern of thought and philosophic action. Pragmatism opposes the idea that the role of thought is to describe, demonstrate and represent reality. Instead, pragmatists ascribe thought as a tool and instrument to predict, solve problems and act. Pragmatism is logical relying on practical not theoretical considerations. This philosophical school naturally connects to political approaches espousing direct activism, without any intermediate factors, and among others, this philosophical approach, which was translated into a political approach, was what practically led to the establishment of the State of Israel in the late 1940s.

The philosophy of pragmatism refers to the practical implications of ideas by examining them in light of human experience, so that the truth of an argument is determined by its practical outcomes and benefits it serves. Pragmatism focuses on the world as a changing place, and therefore the need for action without hesitation. Pragmatism espouses that **search for truth is not central rather an action's outcomes in a certain time and place.**

As can be seen in his book "*Democracy and Education*" [3], Dewey attempted to unite, criticize and expand Rousseau's democratic-political philosophies of education, in other words, saw the challenges of education and problems emerging in the face of modern political theory. **He viewed Rousseau's philosophy as overemphasizing the individual, and that of Plato as overemphasizing society.** For Dewey, this **division between an individual and society was meaningless.** Hence it resembles in its sensitivity progression political theories. **For Dewey, it was very important that education be not only teaching dry facts, but the skills and knowledge students acquire will be integrated into their lives as citizens and human beings** [10]. According to Gordon & English [4], in the laboratory school operated by Dewey and his wife Alice at the University of Chicago, children learned much from chemistry, biology and basic physics by exploring natural processes employed by cooking breakfast. This was learning by doing, an activity performed in their classrooms.

His ideas were quite popular, but they were not introduced widely or profoundly into use at American public schools, although values he supported including concepts he used were accepted by the broad public. Progressive educa-

tion was abandoned during the Cold War, when the main goal in education was to create and maintain a technological elite for military purposes. However, after the Cold War ended, progressive education returned to may parties supporting the reform of education. Dewey's overall philosophical doctrine was according to his definition "empirical naturalism", a system based on people's tangible, initial, direct and genuine experience and assumed that with the same initial material, and not by simplifying science and philosophy, genuine and empirical realization is found. Rimón & Argaman [12] interpreted this matter as Dewey having been influenced greatly by Darwin's "Origin of the Species", and therefore opposed any view seeking to separate man and nature. According to his perception, man was an integral part of the natural progress sequence; man in his opinion, *"continues to live because he is a living creature, not because reason convinces him of the certainty or probability of future satisfactions and achievements. He is instinct with activities and carry him on"* [6]

In a way, Dewey preceded relativistic thought by emphasizing that diverse values cannot be judged and ranked and it is impossible to compare them, and therefore the only, single and valid measurement is the degree of development and pleasure accompanying an experience. As he wrote in his book *"Democracy and Education"* [3], everything in examining purpose and good in a certain situation has an equal value, like any other good in any other situation. Therefore, the authoritative role of teachers, in Dewey's eyes, is reduced to a minimum and a child's life is not in testing his preparation for his role as an adult. A child's life is the supreme goal of education and is also his only means; if cultural residue and hindering prejudices would only be removed, a child's development would be achieved on the basis of his internal tendencies and realization of his scientific and exploratory curiosity.

Rousseau's and Dewey's educational dilemmas and modern politics

Every political worldview aspires to be seen by its supporters and opponents as an ideology [11]. Although there are different approaches, and in any case, addressing this question is done in many ways, principally what is common to all is that they compel the above argument. According to all approaches, means to achieve political power entails preparing an electoral background that will grow from the educational school practices in a state of territorial area. Obviously, a political worldview that presents itself as one that will find it difficult to acquire support and sympathy, but in contrast if it will only envelop itself in an ideological costume will become attractive, which was supported in customary educational policy.

Rousseau's point of origin also started with natural, anarchical and individualist circumstances [13]. However, he took another step and focused on the autonomy of man in its natural situation even if he is affected by the educational process undergone. Rousseau, as a contemplator who focused on education, saw the education system's main goal in a democratic society as the development of personal independence. Rousseau maintained individualism. Rousseau's most

important addition to democratic theory is that man would be able to find happiness only as a contributing citizen involved in government and rule. Participation was not intended to protect his rights and express his interests, but to find harmonious social truth for all citizens living in this society. Democracy is justified, according to Rousseau, because it expresses the exchange between individual freedom and naturally anarchic circumstances. However, more significantly, Rousseau argued that this did not refer to a passive body but to a system expressing the best in human nature and maximizing his happiness. Rousseau argued that a “perfect society” would be controlled by the “general desire” of the nation [13].

This idea about direct democracy, at the heart of Rousseau’s political contemplation, caused many, used to accepted representative democracy in regimes founded on liberal democracy, to argue that Rousseau’s plans are impossible to implement. Publication of his written books was a progressive production affecting political reform and revolutions in Europe and especially in France. The book refuted the myth of divine rule of kings and determined that the only authority is the nation. Thus, it can appoint the executive authority, as well as fire it.

In contrast, Dewey discussed in the fifth chapter of his book “The public and its Problems” [2] an existing problem in modern political theory – in the democratic method. According to Dewey [3], elected public officials were supposed to be concerned with public good as perceived by the public. The democratic methods assume, therefore, that the public is capable of determining what is good for it, but this is a mistaken assumption. The public does not have tools or tendency to understand what is good for it. Understanding what “public good” requires investigation or logical and systematic discussion at a public level, and not only this, it requires multi-stage and multidimensional education opening to citizens the possibility of understanding why their good is needed as a community as a scientific and accurate stage. People have a preconceived idea that rational and fact-based discussion is preserved for science. In social areas, people believe in, implicitly or subconsciously, acting according to feelings. One can object to this and argue that today the public has large amounts of information.

However, this information includes half-truths and deviations, where citizens do not have tools to verify things. Additionally, today’s media (Dewey mentioned telegraph, radio and fast post – communication means of the time) spread news rapidly. But what determines what is news is the order in which things happened, and mainly the spirit of messages learned in educational frameworks. In this situation, the public does not know what is for its good, there is only an illusion that government (i.e. public representatives) operates for the good of the public. Dewey argued, therefore, that these facts explained why the more things change, the more they remain the same. This explains the fact that instead of comprehensive change expected to occur following implementation of the political mechanism of democracy, the main occurrence is transition of power from one status to another.

According to this analysis, an essential condition for democracy is the existence of community in which there is public discussion, learning and exploring community. In other words, through rational and fact-based public discussion, the public is likely to clarify what is for its good, in other words, what is the general good. Only in circumstances in which the public understands what is for its good, will its elected officials work for its good. Therefore, according to Dewey, the target of education in a democracy is to create habitual, critical and fact-based community thought. That being the case, Dewey believed in the following ideas: (1) Public discussion required rational examination based on knowledge, for public discussion to be conducted as a scientific discussion. (2) Examining public issues must not be a decision between abstract values (for example religion versus secularism) but a discussion focused on specific problems that need to be resolved. (3) Through education, society is likely to progress to a model of community exploring its issues systematically. In other words, one must start applying the model of exploring democratic community in the education system. This is likely to help society in general cast aside stubborn habits of non-systematic conduct of public issues.

Rimon & Argaman [12] in their book, “*Ticking Thought John Dewey: Key Principles in His Theory and Rethinking Them*”, pointed out that the inspiration for Dewey’s ideas came from the progressive movement in education, which gave birth to most open, free, and democratic schools worldwide. Dewey himself refused the status of movement founder because he disagreed with the simplistic and dichotomous interpretation progressive educators ascribed to his ideas. In his book “*Experience & Education*” [2], Dewey explained his reservations about the movement. With or without Dewey, the progressive movement accumulated many supporters in the United States and other countries, as well as in the Hebrew settlement making up the Land of Israel and changed the face of education worldwide.

Integration between educational view and essence and political ideologies

Modern political theories and big ideologies such as liberalism, conservatism, socialism, social democracy, nationalism, fascism, communism and others, developed during the 19th century branched out and expanded at the same time as “mass politics” that consolidated in modern societies in Europe and other places around the world [1]. However most these ideologies exhausted themselves: in extreme cases they became catastrophes. In many cases, they broke up against the rocks of complex and dynamic human reality, dimmed and distorted to the point of ridiculousness, or lost for this reason or another any relevance to the changing circumstances of a given society [8]. Today, Michael & Jandric [10] argue, it is clear that in the post-modern world politics has lost the ideological dimension characterizing it one or two generations ago. Moreover, there are signs that politics has become an arena of belligerent, manipulative sparring, free of any practical issue. As a result, it has developed hostility and disgust on the part of broad sections of the public. In the period of ideological politics, educational

framework espousing ideological political education, espoused in fact education characterized by taking a stand, indoctrination, and closed to competing ideologies. As a reaction, many argued that genuine democratic education must be free of factional, and instill solely established democratic values, in other words focus on providing democratic tools to all while maintaining freedom of choice by taking factional ideological politics out of schools completely.

In Israel, this phenomenon was expressed in preferring the “state”, which is fundamentally void of any ideological political content, and left this area to youth movements and information education [7]. However, with the collapse of the ideological era, it became clear that taking politics out of schools under the good intentions of its initiators, a young generation is growing free of any ideology, exposed superficially to the negative sides of political culture, and therefore politics disgusts them and they see it as an area of contempt. Lamm [9] argued that this generation develops hostile actions to political occupation and avoids entering the public arena, does not realize its right to vote, and thus control its future, and if it does so, it acts out of social isolation and preferring the lesser evil. Furthermore, among a large part of the young generation their revulsion for politics develops a tendency to adopt radical nihilism or yearning for a totalitarian authoritative alternative. Radical nihilism is expressed by fleeing from the public area, ignorance about mechanisms of using power, apathy and indifference to what goes on outside their own home. Totalitarian yearning is expressed most of all in the expectation for “someone strong to sort things out” [7].

The distance created between the majority of the public and politics, has left the field in the control and maneuvering of highly powerful minority groups and empowers the ability of the few who are occupied with politics’ underhanded opportunism. Hence alienation grows between politicians and strong interest groups and society in general, particularly its young people. Recently, many have addressed the field of educational theory and practice facing this risk: educational researchers, intellectuals from overlapping fields, experts and role-holders in the education system, principals and teachers feel a genuine need to change this trend and return political-civic education to schools. They examine ways of rehabilitating political education to nurture political literacy in the young generation, strengthen its sense of citizenship, and rehabilitate the “political” in face of its diminished valued caused by politicians themselves, interest groups influencing them, and their media work environment.

Dewey’s educational approach and the educational paradigm in the Israeli establishment. Israeli academic adopted the progressive educational approach at a late stage (relatively), but it is clearly present today. One of the senior designers of educational thought in Israel in the last generation, Professor Zvi Lamm (1921-2004) in his book “*The contradictory logics in teaching*” (1973) in which he criticized schools’ structure, and on the other hand admired Dewey’s educational-political doctrine [9]. He argued that schools had developed into stable institutions in past social conditions, were built according to a society that no

longer exists. Lamm [9] analyzed three groups of teaching theories (“logics” in his terms), clearly distinguishing between logics representing the obsolete and those representing the innovative:

Imitation logic – according to this approach, education is principally imitation and teachers are an authority figure instilling knowledge into pupils (even coerced) and prefers intellectual development over developing imagination and other personality traits. From what Lamm argued, it is noticeable that this ‘logic’ repulsed him, and to him it appeared that there was no imitation that was not a total abolition of compulsive authority. This criticism connects to his regard for Dewey’s educational theory referring to the most fundamental of Dewey’s ideas regarding education that must put a greater emphasis on expanding intellect and developing problem solving and creative thinking skills, and not remembering lesson content or imitating its leader – and in this case, teachers.

Molding logic – according to this approach, the purpose of education is to improve and complete pupils’ personality in light of culturally accepted values and views. Different to the imitation logic, here it is important for pupils to identify with external values they are meant to internalize, and as well as accruing knowledge, emphasis is placed on acquiring tools (such as: rational thought, good communication, value judgement) enabling successful integration into human society. Lamm [9] believed that this was a more worthy approach, even though it belonged to the old world, but in any event in his opinion, schools had failed to implement it because they are drawn institutionally-traditionally into imitation instead molding. According to Lamm, the common and faulty characteristic of both these approaches was associated with the fact they both need, to set their goals, an external model. In this case too, Dewey’s doctrine led Lamm’s view.

Development logic – according to this theory, there are no exclusive values to educate and no model other than educators needing to adapt knowledge content to pupils’ needs instead of seeking ways (as accepted in imitation and design patterns) to adapt pupils to types of knowledge chosen to teach. There is no mind that has an intrinsic self-worth. The value of mind in teaching is measured by its support for the development of those occupied with it.

It is difficult to assess to what degree the progressive-individualist view is rooted in the Israeli education field, but there is no doubt that there is a reasonably wide trend of democratic, anthroposophical and ‘open’ schools gathering many of those whom conventional education has disappointed. This view has also permeated public education, for example through Project Based Learning (PBL) that encourages pupils’ independent learning and present explorative outcomes in various ways, at the expense of organized frontal learning. This method, which realizes to a large degree Dewey’s vision of the ‘class as a laboratory’ and encourages independent creation, was introduced in recent years in many schools in the Israeli education system, and the Democratic Institute that operates many such programs in public schools states explicitly that its goal is to assimilate progressive education in Israeli schools.

The way the education system in Israel addressing modern political theories was tested in the publication “*Education for cohabitation or education for partnership*” by Tammy Hoffman [5]. The concept “education for cohabitation” with its biases, has become widespread in the field (research and practice) since the beginning of the 21st century and seeks to promote through the education system relationships and links between groups and individuals in a one-state framework, against a background of mutual respect, recognition and tolerance. In a way, the concept “education for cohabitation” replaced, or was added, to other common concepts in this area such as “education for co-existence”, “education for peace” and even “education for democracy”. During the 2000s, various forms of the concept have taken root in public discourse, such as “education for partnership”, but there is no broad paradigmatic reference to this in the Israeli Ministry of Education’s work plans.

Use of the concept “*education for democracy*”, which is a core concept in modern political theories, and as appears in Dewey’s educational political doctrine serves as a key concept contributing to discussions about the future of education for democracy in the state of Israel. It was found in Hoffman’s [4] research that from the use of the word “democracy” bring with it its baggage as a barrier or entry ticket. Avoiding the use of the word “democracy” is more widespread among those who hold a more conservative worldview. Hence, for example, one interviewee said, “*When they say, ‘education for democracy’ it contains something very threatening for certain public*”. Kela & Danoch [7], an Israeli’s education and politics researcher in Israel explained that many state documents address the need to train educators in subjects associated with civil education, education for democracy and education for cohabitation. There is a direct link, or at least there should be, between modern political theories, and firstly democracy, and how to train educators in the country. Teacher workshops on educational-political issues are at the heart of many programs both at a Ministry of Education level and at the heart of social civil organizations. This insight of course joins recognizing the importance of training to promote education for cohabitation and education for democracy. Nevertheless, findings of the educational approach in Israel emphasize the importance of training among those working in the field, at all levels, with an emphasis on policy makers in the public sector and civic society. This population is an integral part of decision-making processes, determining policy and its implementation in the educational field. In many cases, instructors, inspectors and heads of bodies are partners in this processes because of their roles. However, since one of the central gaps is the absence of an agreed language, workshops must include all those occupied in this field both at policy and application levels.

In conclusion, the ideological link, which cannot be broken between education, with its characteristics, policies, indecisions and problems arising from the field, with contemporary political theories leading the political atmosphere and decision makers, even in the current crisis between Ukraine and Russia. Modern

political theories, both radical such as fascism and socialist such as liberalism and democracy, predict the conduct of governments and leaders, and of course their effect on educational space. The link between the two, and their reciprocal effects leads to mixing the educational political arena in which it works with what can be called also formulating educational policy. In other words, in structuring the legislative, funding and organizational platform on the back of which educational doing is driven and within which it is realized. Dewey emphasized that progressive education personnel sinned in that they believed that if they overturned traditional education principles it would be enough to create another education, with later implications for politics. From what he said, innovative education must be constructed fundamentally, methodically and coherently, aware of problems and consciously wording solutions.

How are education and formulating a person's nature a basis for growing a political culture? Philosophers, or politicians, who have addressed this question, apparently could not provide an answer without previously addressing the question of the nature of man and its essence. Dewey analyzed human nature using three key concepts: impulse, habit and insight. He argued that when habits are not successful in overcoming a created problem, it is the place of culture to solve the problem. People's insight is measured in how they renew an activity stopped when the problem was created. Even though there is great similarity between Dewey's and Plato's view about human nature, their conclusions about just society are completely different. Plato constructed a society that can exist notionally, because in his method, only a "just" society can educate truthful and just people, and only true and just people can establish that just society. Dewey viewed just society as one that educates is children to realize their unique abilities without directing them to a predetermined social or idealistic goal.

References:

1. Darling-Hammond, L., Flook, L., Cook-Harvey, H., Barron, B., & Osher, D. Implications for educational practice of the science of learning and development. *Applied Developmental Science*, 24:2, 2020. Pp. 97-140, DOI: [10.1080/10888691.2018.1537791](https://doi.org/10.1080/10888691.2018.1537791)
2. Dewey, J. Experience and Education. *The Educational Forum*, 50:3, 1986. Pp. 241-252, DOI: [10.1080/00131857.2016.1204742](https://doi.org/10.1080/00131857.2016.1204742)
3. Dewey, J. Democracy and Education. The Project Gutenberg E-Book of Democracy and Education, 2015. Available at: <https://www.gutenberg.org/files/852/852-h/852-h.htm>
4. Gordon, M., English, A.R. John Dewey's *Democracy and Education* in an Era of Globalization. *Educational Philosophy and Theory*, 48:10, 2016. Pp. 977-980, DOI: [10.1080/00131857.2016.1204742](https://doi.org/10.1080/00131857.2016.1204742)
5. Hoffman, T. "Education for cohabitation or education for partnership". Jerusalem, The Israel Institute for Democracy and Education Policy - Research Report on Definitions and Differences in Key Concepts in Contemporary Civil

- Education in Israel, August 2020. Pp. 43 – 61 (In Hebrew).
6. Hopkins, N. Dewey, *Democracy and Education*, and the school curriculum, *Education* 3-13, 46:4, 2018. Pp. 433-440, DOI: [10.1080/03004279.2018.1445477](https://doi.org/10.1080/03004279.2018.1445477)
 7. Kela, N., Danoch, A. Inclusive education in Israel: a study of policy impact on access to education, *International Journal of Inclusive Education*, 2021. DOI: [10.1080/13603116.2021.1916109](https://doi.org/10.1080/13603116.2021.1916109)
 8. Koops, W. Jean Jacques Rousseau, modern developmental psychology, and education. *European Journal of Developmental Psychology*, 9 (1), 2002. Pp. 46-56. Available at: <https://doi.org/10.1080/17405629.2012.730996>
 9. Lamm, Z. *The contradictory logics in teaching*. Rahanana: Hapoalim Library, 1973. Pp. 56-73. (In Hebrew).
 10. Michael A. P., Jandrić, P. Dewey's *Democracy and Education* in the age of digital reason: the global, ecological and digital turns. *Open Review of Educational Research*, 4:1, 2017. Pp. 205-218 DOI: [10.1080/23265507.2017.1395290](https://doi.org/10.1080/23265507.2017.1395290)
 11. Oelkers, J. Rousseau and the image of 'modern education', *Journal of Curriculum Studies*, 34:6, 2002. Pp. 679-698, DOI: [10.1080/00220270210141936](https://doi.org/10.1080/00220270210141936)
 12. Rimón, A., Argaman, Y. Ticking Thought John Dewey: Key Principles in His Theory and Rethinking Them. Tel Aviv: Pardes Publishing Ltd, 2017. Pp. 63 – 92. (In Hebrew).
 13. Rousseau, J.J. *Emile: Or Treatise on Education*. Prometheus, 2003. Pp. 171 – 173 ISBN-10: 9781591021117
 14. Rousseau, J.J. *The Social Contract*. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2014. ISBN-10: 9781496172686

CZU 323(569.4)

REZILIENȚA NAȚIONALĂ, REZILIENȚA COMUNITĂȚII ÎN VREMURI DE CRIZĂ, TEORII ȘI INFLUENȚE

Noha ALVAKILI¹³⁵

Rezumat: Într-o perioadă de criză socială, când sistemele mari au probleme de funcționare, asistența principală vine din partea comunității. Astăzi, statul nu poate lua comunitățile și grupurile de la sine înțelese și se gândește că fără pregătire pentru astfel de momente de criză, comunitatea va continua să existe ca o societate coerentă, capabilă să facă față provocărilor crizei actuale. Societatea israeliană a cunoscut destul de multe situații de urgență, în care se pune accent pe serviciile civile (securitate), dar nu trebuie să uităm contribuția semnificativă a membrilor comunității în astfel de situații, nici integrarea grupurilor minoritare existente în cadrul acesteia.

Într-o lume în schimbare, societatea civilă trebuie să fie pregătită pentru situații imprevizibile. Pregătirea unei societăți cu toate grupurile sale pentru crize sociale o va transforma într-o comunitate puternică care își va îndeplini obligațiile naționale atât în perioade normale, cât și în cele de urgență. Articolul dat va examina acest fenomen și teoriile disciplinare care se referă la domeniul cunoașterii.

Cuvinte cheie: reziliență națională, comunitate, minoritate, angajament național.

NATIONAL RESILIENCE, COMMUNITY RESILIENCE IN TIMES OF CRISIS, THEORIES AND INFLUENCES

Abstract: In a time of social crisis, when large systems have trouble functioning, the primary assistance comes from community. Today, the state cannot take communities and groups for granted, and think that without preparation for such moments of crisis, the community will continue to exist as a cohesive society capable of meeting the challenges of the current crisis. Israeli society has known quite a few emergency periods, in which the focus is on civil services (security / health, etc.), but we must not community members' significant contribution must not in such situations must not be forgotten, nor the integration of existing minority groups within it. In a changing world civil society must be prepared for changing and unpredictable situations. Preparedness for community crises will place society as a whole, with all its groups as a strong community, which will also meet its nation-

¹³⁵ Noha ALVAKILI, doctorand, Academia de Administrare Publică din Moldova, Colegiul Kaye, Israel, nohaa2911@gmail.com

al commitment during routine and emergency hours. This article will review the phenomenon, and disciplinary theories surrounding the field of knowledge.

Key words: National Resilience; Communities; Minorities; National Commitment.

In a time of social crisis, when large systems have trouble functioning, the primary assistance comes from community. Today, the state cannot take communities and groups for granted, and think that without preparation for such moments of crisis, the community will continue to exist as a cohesive society capable of meeting the challenges of the current crisis [15]. Israeli society has known quite a few emergency periods, in which the focus is on civil services (security / health, etc.), but we must not community members' significant contribution must not in such situations must not be forgotten, nor the integration of existing minority groups within it. In a changing world civil society must be prepared for changing and unpredictable situations. Preparedness for community crises will place society as a whole, with all its groups as a strong community, which will also meet its national commitment during routine and emergency hours.

The term **National Resilience**, and in older sources National Strength, is a wide term that refers the resilience and strength of society in several fields [1]. National resilience is the level of strength, resilience and sturdiness of a society to a given threat (internal or external) in national security dimensions. Therefore, national resilience is very close to National Security. The quantity and quality of national resources have a direct link to the national resilience level. The wider the country areas, and the more strategic assets spread over the country, the greater the country's resilience, and if it will be attacked or suffer systemic reversal, it can have failures, set up new defense systems and recover. However, a country that does not have many areas or most of its vital strategic assets are concentrated near the front line, will usually be decided if attacked and subjected to a systemic reversal before it will be able to establish a new defense system.

Adger [1] has deeply examined if the term national resilience may be a significant term in social subjects. He has begun with the link between social resilience and ecological resilience and distinguished between three responses to crisis or changes. This is how a typology of responses that test resilience has developed. The **first** reaction describes resilience as the point in which the resistance takes the system out of stable status, and it is being harmed or broken. The **second** reaction presents temporary harm in the system functioning, but then it returns to normal. The **third** response reflects a situation in which the system moves to a different stable status after the impact. In addition, he found the dependence on resources to be the main element in social resilience and connects this dependence to the market and economic resources. Kretzman & McNight [7, 440 p.] divides national resilience:

Community resilience: the resilience of a community is defined in its ability to function in crisis and effectively return to routine (even a new one) after a disaster. Community resilience is based on preparation in routine, and community conduct in an emergency will be usually related to its conduct in routine. Community resilience is a resource for coping with threat or difficulty, both personal and community. In social crisis, when large systems have difficulty to function, the first help comes from the community. Community cannot be treated as a privilege or one whose only place is improving life quality, community is a vital entity that can save life and save its member security and health. According to MacDonald [9], in a changing world, citizens must be prepared for changing and unexpected situations. Preparedness for emergencies is a result of a community that is also strong in routine. This is in fact community strength.

Community strength: this strength enables the existence of the worthy community to which we aspire. The exact definition is how much community resources and processes empower the wellbeing of the individuals and the community based on equality, inclusion, participation, self-reliance and social responsibility [Brown]. This definition deals with the community ability and functioning in daily routine and for long time, while community resilience deals with the community coping and functioning in crisis [Kimhi, S. & Shamai].

Maguire & Hagan [10] claim that the two terms - community strength and community resilience are not separate, but clearly linked to each other. The assumption is that a community that is strong in routine will be able to cope with the crisis optimally and quickly, and recover more quickly than a community that is not strong. Namely - community strength influences its resilience.

Measuring the national resilience. According to Aharonson-Daniel L, et al [2], the tool that measures national resilience is CCRAM (Conjoint Community Resiliency Assessment Measure). It was developed for two years in a unique co-operation process between 18 researchers from seven academic institutes, from various fields and governmental authorities. The tool includes a 4 pages questionnaire for the residents and one page of voluntary filling. The questionnaire is in Hebrew, Arabic, English, German and soon will be translated to Russian. They say that **community resilience was defined as its ability to function in crisis and effectively return to routine (even a new one) after a disaster**. The goal of this tool is providing community leaders and decision makers the ability to focus and direct resources for factors that research found as influencing community resilience.

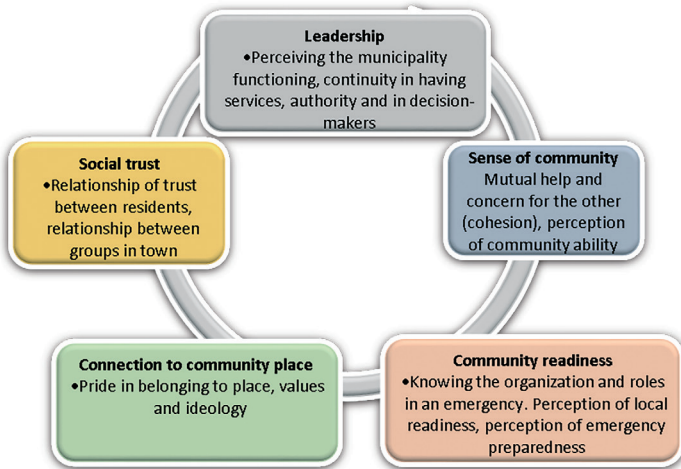

Figure 1. The Tool for Estimating Community Resilience (CCRAM)

Source: made by the writer [2]

The community resilience profile, as expressed in the model of Aharonson-Daniel L, et al [2], allows to distinguish between resilience of different settlements or the same settlement resilience after a while and allows to identify what resilience components have weakened or strengthened. For example, the following diagram shows that a place that was examined before, during and after the “Operation Pillar of Defense” (Israeli military operation in the Gaza Strip in 2012), all the community resilience components were significantly improved during the emergency except for social trust, which was not significant influenced by the confrontation. A year later, three resilience factors went back to the average level before the emergency, while the readiness factor continued improving even a year after the operation [17].

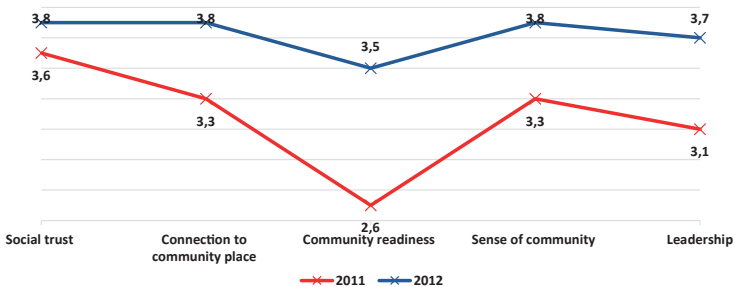

Figure 2. The profile of community resilience in the southern Israel settlements during operations (11. 2011; 11.2021- Military Operation)

Source: made by the writer [14]

Every community has the potential to effectively function and successfully adjust to new reality after a disaster. Periodic assessment of community resilience, even in routine, will help to strengthen readiness and focus the resources in supporting the issues weakening resilience and in crisis assess the issues that require support and intervention. Later claims Lazarus [8], a nation resilience is also based on complimenting components, the social resilience, that is contents and reasons were mentioned earlier, and the economic factor. The economic resilience refers to the economic areas that concern society's resilience and the economy status, its infrastructures and natural and technological resources as well as its manpower resources [17, 36 p.].

The importance of these economic foundations in diagnosing the economy status and determining its resilience are pretty clear and these components can be easily examined. Social resilience refers to the ability to face potential loss or recover from loss/ damage after its occurrence or the ability to successfully cope and positively function in a situation of existential threat. The connecting parameters are the ability of society (that include individuals, families, communities, authorities and essential services) to continue functioning in this situation. This ability is built in routine, continues to be built in emergency and its success is measured in emergency situations in functional and mental indices.

The State of Israel, which has quite a few security events during its history, knows how to strengthen community resilience, but sometimes forgets to include all the community members, including its minority groups. The Israeli way to strengthen those community members will be reflected in government support to local authorities [14].

Community service activities in local authorities. Norris [11, 15 p.] explains that strengthening the community resilience is performed simultaneously in two planes and foci: the first focus is the local authority, its departments, and professional employees, in cooperation with the **National Emergency Authority (NEA)**, government ministries, the home front command and emergency organizations. The second focus is the residents - the population. This focus refers to the activities with the community residents, activists and volunteers, populations with special needs (second circle), voluntary organizations and the business community. The unique perception of community resilience, which was developed by the community work service, is based on combining these activities simultaneously. Professionals should be prepared and trained in a multidisciplinary and inter-organizational view to work in situations of uncertainty, crisis and emergency, and at the same time work with community residents and populations to identify powers, abilities and opportunities that have to be developed and empowered to strengthen community resilience.

Perception of the operation of local resilience and emergency teams in Israel: Aharonson-Daniel L, et al. [2] claim that in order to assist local authorities in regional councils and cities preparing on community level to cope with crisis and emergency situations, the community work service, in cooperation with additi-

onal government ministries in Israel, the emergency economy, the Israeli home front command and the local authority center, the perception of operating local resilience and emergency teams. These teams combine professionals, volunteers and activities for community preparation for crisis and emergency situations. The teams comprised of community activists, in community settlements, local councils, neighborhoods and cities, who help the residents and populations with special needs to cope with crisis and emergency situations, and assist social workers in social services departments and to additional professional in the municipality in their activity with the residents and various target populations in the community [1].

Team roles in crisis and emergency situations: (1) coordinating primary assistance operations for victims and the needy - medical and physical; (2) organizing and managing the immediate reaction to the event and treating the crisis; (3) coordinating the cooperation with local authorities and factors outside the locality; (4) operating information and explanation system for the public [19].

The team is trained: (1) the characteristics of crisis and emergency situations, its stages and influence on individuals and groups; (2) behavior of individuals and groups in stress and crisis situations and coping with the situation; (3) mapping assistance and support factors (internal and external) and creating work interfaces including procedures of joining and cooperation with aid agencies outside the locality / neighborhood [6].

Community resilience preparation in minority communities in Israel. Peled [12] has presented in his research an example of a unique training program for developing service called “*community resilience and establishment of resilience and emergency local teams in Arab society*” [12, 80 p.]. 23 social services department managers, social workers and community social workers from local authorities in Arab society in the North, who engage with strengthening community resilience and developing and establishing the mentioned teams, have participated in the program. The training program was for the community work service and the Ministry of Interior in the Western Galilee region [Northern Israel] and performed by the main school for social services employee training. Following the program and the accompanying consultation, 18 community resilience teams were established in Arab society localities, with about 300 community activists. 468 teams were established and operated until 2009 in 72 local authorities in Judea and Samaria, in the localities near the Gaza border, and in the confrontation line in the north. 4,784 community activists worked in these teams.

Community resilience centers. According to Rotem Griman [14] research, community resilience centers are active in Judea and Samaria regional councils: Samaria, Mate’ Binyamin, southern Hebron Mountains and Gush Etzion, and in local authorities near the Gaza border: in Sderot and in the regional councils Sha’ar HaNegev, Eshkol, Sdot Negev and Hof Ashkelon. The partners in estab-

lishing resilience centers in the local authorities near the Gaza border are the Ministry of Health, the Ministry of Education, the Ministry for senior citizens, the Ministry of Welfare and Social Services, the Israeli coalition of trauma and the local authorities. Walsh & Smith, R.S, (2019) add that a community resilience center is a multidisciplinary organization that combines professionals, activists and volunteers from the community. The center initiates, develops and operates programs and activities to improve and strengthen community resilience, improve the life quality of community members, sustainable community development and provide multi-professional support and help services in crises. The community resilience centers are acting in many activity areas [4]:

Activities in the individual and family level (1) identifying personal and family situations that require attention due to crisis situations; (2) providing opportunities for free conversation and referring crisis situations to people and families that have experienced crisis, with professional and significant characters; (3) Reaching out activities for people with unique needs to examine the need to reinforce the voluntary system for them.

Activities at the group and community level. (1) having group meetings in settlements that are influenced by crisis situations in order to give them information, explanation and voicing; (2) guiding parents and children how to cope with the situation and its consequences; (3) meeting with locality secretariats and officials in order to provide information, explanation, having feedback, planning the activities and volunteer operation; (4) operating volunteer and activists in the community to help finding population that harmed and need assistance and support.

Activities in community - economy fields. Kimhi, S. & Shamai [6] explain that in the community - economy fields the challenge is increasing community economic resilience. In communal economic crisis situations, innovation and creativity has great importance when combined with local social capital to respond to the local crisis. The community - economic resilience will be achieved if vulnerable populations, who live in chronic poverty, will be assisted in getting out of their situation through family and community assets and resources. The programs and activities that will be developed will emphasize the accessibility of economic and employment opportunities and expansion and increase of community responsibility [4]. Herein activities in the community - economy field performed in local communities: (1) mappings and profiles at the community - economic level, which include the community assets and the community social capital in economic contexts; (2) identifying the employment and economic potential of different populations; (3) strengthening and operating social networks to increase the community social capital and increase its resilience; (4) development and connection to advanced services in occupation world [Peled].

Walsh & Smith [18, 9 p.] **summarize that national resilience is a long process the community goes through in many aspects** (economic, social, and in individual and family level). Maguire & Hagan [10] have presented a model that

explains how the community national resilience is expressed and what it creates: healthy community, sustainable community and resilient community. It may be seen that in all definitions and perceptions there are three repeating components that are emphasized: using existing resources, developing mechanisms of community activity and involvements and the resident sense of wellbeing (physical, emotional and mental).

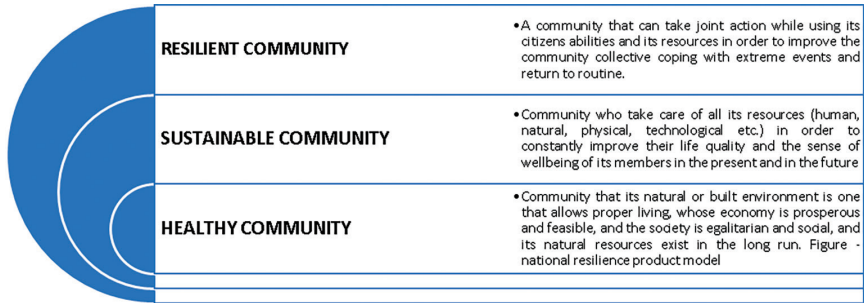

Figure 3. Model of national resilience products

Source: made by the writer [10]

Regional preparation and resilience center for Bedouin society in Israel. Praver & Serphos [13, 15 p.], in their research, present the Bedouin society in the Negev as a traditional society that is being transformed into a modern society. On the other hand, Shimoni [15] claims that despite the transformation, Bedouins still keep traditional lifestyle, which is expressed in high rate of inbreeding, polygamy, and the highest fertility rates in Israel and among the highest in the world. The Bedouin population increase rate is estimated at 5.5% per year, which means doubling the population about every thirteen years.

Background: it is estimated that 80,000 people live in the Negev in unacknowledged villages. In emergency aspects in these villages (that its population is usually between 500 and 3000 people) there is transportation, water and electricity infrastructure. There is no continuous dialogue of the authorities with this population, and they have no unified leadership [13].

Emergency and rescue forces: Fenster [5] explains that in all settlements except for Rahat, there is no representation of emergency and rescue forces, and the towns police station provides police response for all the villages.

Unique issues: Shimoni [15] details health services in crisis in the Bedouin society: there is no unified clinics, unacknowledged villages are far from medical centers, “mother and child” clinics are in portable buildings without protection, there is no physical infrastructure and means and there is great load on health services in the south. In an emergency the residents are expected to have health services in the nearest clinics.

Emergency routine: Rotem [14] describes the emergency routine without infrastructure, crime and unemployment, domestic accidents, trampling, provocations, increased exposure to environmental hazards, highest poverty level in Israel, house demolitions, lack of protection against missile fire from the Gaza Strip, infant mortality rates 5 times higher than the national average, and high rates of children suffering from hereditary diseases, malformations congenital and other chronic diseases. Rotem [14] adds that this emergency routine requires unique and different responses to the residents. Continuous emergency routine combined with lack of awareness of the need to seek professional help, has significant consequences for the health and mental wellbeing of the residents. Some of the gap between Jewish and Arab settlements in their preparedness to emergency is a result of perceptual failure according to which emergencies were identified with wars and terrorism, ignoring civilian emergencies as earthquakes, fires and weather damage, and the assumption that war and terrorism do not threaten the Arab population in Israel.

In conclusion, from all of the mentioned, it is necessary to establish a **resilience center for the Bedouin society the same as the one made for the majority Jewish society**. Fenster [5] describes the resilience center for the Bedouin society goal in focusing on providing counseling, support, training and accompaniment for the Bedouin authorities and the Bedouin community in the Negev on subjects of emergency preparedness and developing resilience, provide immediate and post-crisis clinical assistance, and to formulate, as appropriate, culturally adapted professional concepts in the field of emergency preparedness. Peled [12] adds that the resilience center vision will be developed with and within the community and lead valuable discussion of activity and motivation to promote the preparedness for emergency. The center will assist in creating a thriving common space for the benefit of all residents of the Negev through advanced professional training that will reduce the gaps and for a better, fairer and more equal society. The professional assistance will be provided in real time in cooperation with all relevant factors.

Shimoni [15] explains that the activities will be comprehensive, professional, creative, clear and will guide those who are supposed to act on them. The consulting will influence the decision makers. The employees at the center will act out of a sense of mission and out of an attempt to find the golden path that allows the authorities independent work without harming the needs of individuals and other factors. The responses are adapted to the culture and to the unique emergency preparedness needs of the Bedouin population in the Negev, both organizationally and therapeutically. The resilience center work is accompanied by a multidisciplinary steering committee consisting of representatives of government ministries and officials in the authorities. The work perception in the Bedouin space is acting downwards (through heads of authorities and their staffs) and upwards (through population groups with different needs in crisis).

Bibliographical references:

1. Adger, W. N. Social and ecological resilience: Are they. *Progress in Human Geography*, vol. 24, 2018. pp. 347-364.
2. Aharonson-Daniel L, Lahad M, Hobfoll SE, Goral A, Leykin D, & Canetti D. *The relationship between COR and the CCRAM (Conjoint Community Resiliency Assessment Measure)*. 6th Annual Conference of the Stress and Anxiety Research Society (STAR), 2018. pp. 179-205.
3. Brown, D. The concept of resiliency: Theoretical. *Health and Canadian Society*, vol. 4, 2019. pp. 29-50.
4. Doron, A., Simeonevich, H. *An made a network*. Jerusalem: Ministry of Welfare 2017. 2017. pp. 42-61. (In Hebrew)
5. Fenster, T. *Planning and development in the Bedouin localities according to gender and space*. Professional Journal of Buildings, 2019. Page Issue 158, pp. 83-68. (In Hebrew)
6. Kimhi, S., & Shamai, M. Community resilience and the impact. *Journal of Community Psychology*, vol. 32, 2017. pp. 439-451.
7. Kretzman J, McNight J. *Building Communities*. Chicago: ACTA Publications, vol. 32, 2019. Pp. 439-451.
8. Lazarus, A. *Relationships Among Indicators of Child*. The Emory Center for Myth and Ritual in American, 38, 2018.
9. MacDonald, R. How women were affected by the Tsunami: A. *PLoS Medicine*, vol 2(6), 2020. Pp. 474-475.
10. Maguire, B., & Hagan, P. Disasters and communities. *The Australian Journal of*, vol. 22, 2020. Pp. 16-20.
11. Norris, F. H. Community resilience as a metaphor theory, set of capacities, and strategy for disaster readiness. *American Journal of Community Psychology*, 2021. Pp. 12-18.
12. Peled, D. *Principles of assessments for improving community resilience in the settlements along the line of confrontation*. Jerusalem: Ministry of Labor and Welfare, Division of Social and Personal Services, 2017. pp. 78-96. (In Hebrew)
13. Praver, A., Serfus, L. The Bedouin in the Negev, policies, difficulties and recommendations. *Journal of the Institute for Land Policy and Land Use Research*, Issue 50, 2019. pp. 15-14. (In Hebrew)
14. Rotem, G. A guide to multidimensional mapping of community resilience to a locality / neighborhood. Jerusalem: Ministry of Welfare and Social Services. *Division of Social Services*, 2019. pp. 34-37. (In Hebrew)
15. Shimoni, Y. *Arabs of the Land of Israel*. Tel Aviv: Am Oved, 2018. pp. 150-149. (In Hebrew)
16. Stern, Y. *A sharp decline in the number of Bedouin who enlist in the IDF*. Haaretz newspaper, 2018. pp. 32-33. (In Hebrew)
17. Sugarman, B., Weisberg, R., Sander, A. *Community resilience team in the second circle*. Jerusalem: Ministry of Welfare, 2018. pp. 34-42. (In Hebrew)
18. Walsh, F., Smith, R.S. *Panarchy: understanding*. Island Press, 2019. Pp. 7-15.
19. Werner, E, Smith, R.S. *Vulnerable but invincible*: A. McGraw-Hill, 2017. Pp. 45.

CZU 37:351.86

EDUCAȚIA – INSTRUMENT ÎN ASIGURAREA SECURITĂȚII NAȚIONALE

Liudmila CUROȘ¹³⁶

Rezumat: În toate formele sale, educația a reprezentat o țință și un mijloc al evoluției societății. Sistemul educațional este elementul vital în dezvoltarea socială și economică a unei țări și în perfecționarea fiecărui om. Calitatea capitalului uman este factorul-cheie pentru dezvoltarea economică și cea neeconomică, precum îmbunătățirea stării de sănătate, implicarea civică și socială, un climat de securitate și de confort social mai bun. Educația este nu doar un bun și un scop în sine, dar, pe termen lung, cel mai important factor pentru dezvoltarea durabilă a țării. În virtutea unor decalaje mari de timp între alocarea resurselor și obținerea rezultatelor, sectorul educațional necesită intervenții și suport cât mai timpurii pentru a face față provocărilor.

În articolul dat, autorul își propune să descifreze rolul major al educației în: dezvoltarea personală a individului; integrarea civică și socială a fiecărui cetățean; întărirea mecanismelor de securitate; În concluzie, autorul menționează: securitatea națională este un obiectiv important al tuturor statelor nu doar în cadrul politicii interne dar și în cadrul politicii externe.

Cuvinte cheie: educație, resursă umană, securitate, siguranță, dezvoltarea personală, dezvoltare socială.

EDUCATION - INSTRUMENT IN ENSURING NATIONAL SECURITY

Abstract: In all its forms, education has been a goal and a means of evolving society. The education system is a vital element in the social and economic development and the improvement of every human being. The quality of human capital is the crucial factor for economic and non-economic development, such as improved health, civic and social involvement, a better climate of security and social comfort. Education is not only a good and a goal in itself, but, in the long run, the essential factor for the sustainable development of the country. Education is not only a good and a goal in itself, but, in the long run, the most critical factor for the sustainable development of the country. Due to the significant time lags between resource allocation and achievement, the education sector needs interventions and support as early as possible to meet the challenges.

In this article, the author aims to decipher the significant role of education in

¹³⁶ Liudmila CUROȘ, Master în economie, doctorand, Academia de Administrare Publică, Republica Moldova, ludmilacuros@mail.ru

the personal development of the individual; civic and social integration of every citizen; strengthening security mechanisms; In conclusion, the author mentions: national security is an essential goal of all states not only in domestic policy but also in foreign policy.

Key words: education, human resources, security, safety, personal development, social development.

„Educația este cea mai bună investiție pe care o țară o poate face pentru a face față celor mai presante provocări din timpul nostru. Într-o lume interconectată, o populație educată - în special fetele - este o poliță de asigurare pentru fiecare aspect al dezvoltării viitoare a unei țări, cu beneficii pe scară largă care se extind la sănătate, creștere economică, pace și stabilitate.

Cu toate acestea, presiunile economice provocate de pandemia Covid-19 stoarce bugetele educaționale din întreaga lume, la fel cum sunt necesare investiții mai mult decât oricând. Susținerea bugetelor de educație internă și globală din întreaga lume este cheia unui viitor comun potrivit pentru copiii noștri.”

Alice Albright

CEO al Parteneriatelor Globale pentru Educație

Introducere:

La baza construirii unei societăți dezvoltate, puternice, democratice stă populația acestei țări. Anume fiecare cetățean în parte reprezintă cărămida ce stă la baza cetății iar clădirea unei societăți puternice se face doar prin educație. O societate construită pe valori, competențe, patriotism, integritate și viziune strategică este o societate care poate garanta statul de drept, siguranța și securitatea națională. Calitatea capitalului uman este factorul-cheie pentru dezvoltarea economică și cea neeconomică, precum îmbunătățirea stării de sănătate, implicarea civică și socială, un climat de securitate și de confort social mai bun. Educația este nu doar un bun și un scop în sine, dar, pe termen lung, cel mai important factor pentru dezvoltarea durabilă a țării. În virtutea unor decalaje mari de timp între alocarea resurselor și obținerea rezultatelor, sectorul educațional necesită intervenții și suport cât mai timpurii pentru a face față noilor provocări a lumii contemporane. La sigur o populație educată, cu o cultură de securitate înaintată, nu va fi niciodată ușor de manipulat sau de atras în plasa minciunilor și amenințărilor.

În prezent, securitatea națională a unui stat european nu mai poate fi privită în izolare. Instabilitățile și pericolele în Europa și la periferiile continentului afectează starea securității tuturor statelor europene, impunând cooperare internațională intensă și eforturi comune. Asigurarea securității naționale este o necesitate pentru toate societățile contemporane, dar ea nu se poate realiza decât cu ajutorul tuturor membrilor săi. Formarea unui comportament adecvat menținerii climatului de securitate se obține printr-o educație de securitate eficientă. Dezbaterile despre politici educaționale au crescut în intensitate în ultimii ani în majoritatea societăților democratice. O parte tot mai importantă a publicului observă legăturile strânse dintre aceste politici și calitatea dezvoltării, a democrației

și a nivelului de siguranță din societățile lor. Ca dimensiune a educației, aceasta trebuie să aibă în vedere o serie de aspecte psihologice pentru ca noțiunile din domeniul securității, odată însușite să se transforme în convingeri și să ducă la adoptarea unei conduite auto-impuse la nivel individual[4].

Securitatea națională rezultat al securității personale:

Dezvoltarea personalității unui om începe în momentul în care persoana în cauză este capabilă de a putea face alegeri corecte și optime pentru moment, să meargă într-o direcție și să cunoască de ce a ales să meargă în acea direcție, aceasta poate fi dezvoltată la persoană doar prin educație. Orice persoană educată corect din toate aspectele știe de ce face un lucru și știe cum să facă acest lucru, doar atunci când îți pasă pe bune de educație, de sănătate, de apărare, de cultură și de toate celelalte treburi publice. Viitorul educației constituie o prioritate a comunității mondiale; națiunile au nu numai dreptul, dar și datoria de a se sprijini reciproc pentru că prin educație, cultură și știință, să promoveze pacea, progresul și prosperitatea. Este natural ca ea influențează diverse domenii ale societății noastre. Printre aceste putem menționa domeniul economic, social, cultural și nu în ultimul de securitate[3].

Personalitatea umană se manifestă la nivel social prin capacitatea de a adopta decizii, de a se poziționa în grupurile sociale, de a-și asuma responsabilități în realizarea diferitor roluri, cum ar fi: rolul de părinte, fecior/fică, nepot/nepoată, funcționar angajat în deverse activități social-utile.

Pentru a asigura securitatea națională este necesar de început cu domeniul securității personale care la sigur se intersectează cu cel al educației. Educație pentru securitate personală cu caracteristicile sale specifice elucidează locul întregului sistem educațional cu influență asupra câmpului național al categoriei generice „securitate”. Rolul educație pentru securitatea personală, care este direct proporțională cu cea națională, se regăsește în ierarhiile existente ale nevoilor umane definite în piramida lui Maslow, ea este plasată în categoria nevoilor de bază (primare), îndată după nevoile fiziologice (ale căror satisfacere asigură supraviețuirea individului: hrană, adăpost, apă, aer etc).

Educația promovează respectul reciproc, toleranța și gândirea critică necesare reconcilierii. Țările cu niveluri mai ridicate de educație sunt mai puțin susceptibile să se angajeze în războaie și conflicte. Acolo unde există acces egal la educație, o cultură a școlilor sigure și legături cu oportunitățile de angajare, nivelurile de învățământ superior sunt asociate cu un angajament pozitiv în societate și cu o vulnerabilitate mai mică față de extremism. Educația crește șansele ca eforturile de consolidare a păcii să fie de durată. Instrucțiunile și materialele sensibile la conflicte pot contribui la reducerea discriminării și la stimularea sentimentului de iertare, punând bazele vindecării și coeziunii sociale.

Al doilea nivel al piramidei lui Maslow cuprinde „ansamblul condițiilor și factorilor, deopotrivă externi și interni, determinanți pentru realizarea unei stări de

echilibru prospectiv, adică de stabilitate, de certitudine a existenței atât pentru prezent, cât și pentru viitor”:

- factori externi – „adăpostul, îmbrăcămintea, „proviziile pentru ziua de mâine”, banii în cont, lipsa dușmanilor sau a pericolelor; existența unor surse certe de venit, ordinea socială (lipsa criminalității, respectarea drepturilor și libertăților cetățenești etc.), calitatea elementară a vieții (salubritate, alimentație sănătoasă etc.), lipsa războaielor, tulburărilor sociale ori calamităților naturale etc.”;

- factori interni – „lipsa stresului puternic, a tulburărilor existențiale marcante (boli fizice sau psihice; pierderea unor ființe apropiate față de care se crease o dependență profundă; pierderi materiale de anvergură etc.)” [1].

Relevând geneza conceptului securitate, savantul C. Manolache deduce că acesta „reprezintă eminamente o categorie social-istorică, fiind conștientizată de omenire pe parcursul întregii sale evoluții”. Deci este o noțiune care este în permanentă mișcare și la sigur nu are o definiție exactă fără diverse interpretări. Semantic, securitatea poate fi descrisă ca un adăpost de orice pericol în corelație și cu existența unui sentiment de încredere și de liniște pe care îl dă cuiva absența oricărui pericol. Tot ea implică absența ipotetică a pericolului pentru individ, societate, stat și reala apărare a acestora de pericole, capacitatea de a face față amenințărilor. Această abordare poate fi transferată și la întreaga societate dacă asociem un individ cu o societate.

Un aport determinant în configurarea teoretico-metodologică a conceptului de securitate umană îi aparține ONU, experții căreia au reușit să sistematizeze accepțiunile teoretice și să construiască, treptat, o abordare fundamentală complexă. Se evidențiază Raportul Human Development Report 1994, New Dimensions of Human Security care a stabilit paradigma securității umane. Această nouă paradigmă a reperat toate modelele ulterioare de securitate, aducând, în prim-plan, individul, persoana – în contrast cu vechile strategii de securitate, focalizate pe securitatea statului: „Securitatea umană nu este o preocupare cu arma – este o preocupare pentru viața și demnitatea umană. Ideea securității umane, deși simplă, este de natură să revoluționeze societatea în secolul XXI”

Conceptul de securitate personală a fost reliefat în Raportul Human Development Report 1994, New Dimensions of Human Security, ca una dintre cele șapte componente ale securității umane, fiecare cu provocările sale, dar intercorelate și interdependente, fiindu-le specific efectul „domino” ca mod de manifestare: securitatea economică; securitatea alimentară; securitatea sănătății; securitatea de mediu; securitatea personală; securitatea comunitară; securitatea politică etc. [5].

Securitatea, ca obiect epistemic, generează două domenii epistemice interdisciplinare, relativ noi:

- *la intersecția cu științele culturii* – cultura de securitate: „abordare instituțională modernă care promovează problematica securității; cunoașterea registrului de urgențe publice de ordin politic, militar, economic, societal și ecologic; totalitatea noțiunilor, ideilor și informațiilor de care dispun, la un moment dat,

cetățenii statului, referitoare la valorile, interesele și necesitățile naționale de securitate; modalitate de dezvoltare a unor atitudini, motivații și comportamente necesare apărării și protecției personale, de grup și statale față de vulnerabilități, factori de risc, amenințări, stări de pericol sau agresiuni potențiale, precum și promovării lor în mediul intern și internațional de securitate”

- *la intersecția cu științele educației* – educație de securitate: „educație preventivă și de gestiune a noului mediu de securitate intern și internațional, precum și a tipurilor de amenințări la adresa securității; ansamblu de măsuri întreprinse în mod sistematic de către autorități publice și organizații neguvernamentale; modalitate prin care noțiunile, ideile și informațiile referitoare la valorile, interesele și necesitățile naționale de securitate sunt utilizate, în forme și prin mijloace adecvate, în scopul formării și dezvoltării însușirilor intelectuale, morale și comportamentale ale cetățenilor în domenii și probleme ale securității naționale și internaționale” [6].

Deși orice persoană a fost mereu preocupată de securitatea sa personală și a apropiaților săi noțiunea de securitate personală este mai nouă sau mai bine spus este abordată sub un alt unghi, din motiv că personalitatea omului este puternic determinată de educație am dedus oportunitatea unei educații pentru securitatea personală, având drept finalitate valorizarea securității personale și adoptarea unui comportament orientat spre asigurarea ei la nivel individual și național. Se poate menționa că în toate timpurile securitatea personală a reprezentat una dintre nevoile primare ale omului, la toate etapele dezvoltării sale. Ea constituie una dintre componentele intercorelate ale fenomenului securitate umană, care, la rândul său, reprezintă o componentă vitală a dezvoltării participative a comunităților și dezvoltării durabile a omenirii. În domeniul său implică factori ce pot fi structurați după patru componente:

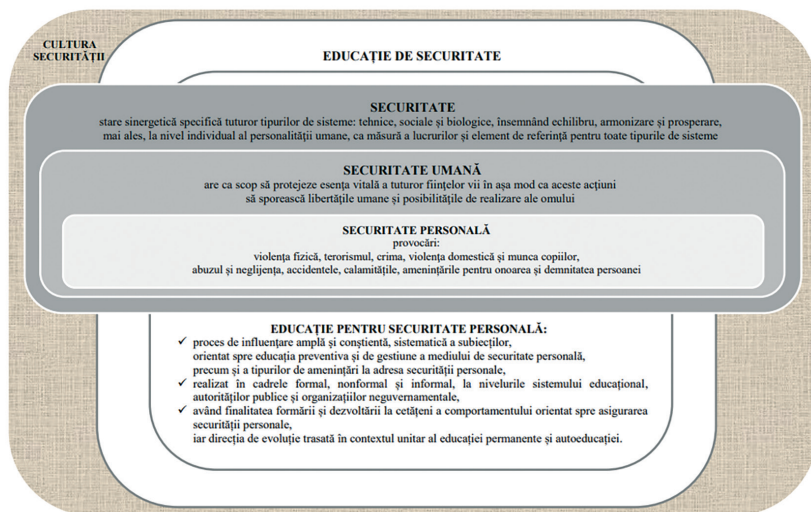
- componenta socială definită prin incluziunea subiectului în sistemul de măsuri de protecție garantate la nivel social;
- componenta psihofiziologică conturată de mecanismele naturale de adaptare la mediul extern, dependentă de sexul subiectului, specificul constituției fizice, proprietățile sistemului nervos;
- componenta psihologică determinată de nivelul dezvoltării sociale a parametrilor psihici ai omului: sferele cognitivă, afectiv-volitivă, motivațională, parametrii caracterologici;
- componenta experimentală constituită din achizițiile subiectului (cunoștințe, abilități, valori, comportamente) necesare pentru asigurarea securității personale.

Din punct de vedere al extensiunii sferei noțiunii, noul concept educație pentru securitate personală se reliefează în contextul următoarelor raporturi logice cu termeni conecși:

- se subordonează conceptului educație de securitate, care, la rândul său, se află în raport de încrucișare/intersecție cu noțiunea cultura securității;
- se află în raport de încrucișare/intersecție cu noțiunea securitate personală,

care la rândul său specifică, în contextul termenului persoană, noțiunea securitate umană, aceasta fiind subordonată conceptului generic securitate. În figura de mai jos este prezentat locul conceptului *educație pentru securitate personală* în câmpul noțional al categoriei generice securitate [2, P.52].

Concluzii:

Orice persoană nu este un univers închis, cel puțin nu trebuie să fie, deoarece ființa sa aspiră dincolo de individualizare, el face parte din societate și societatea are nevoie de el. Omul este un adevărat univers deschis, în sensul unei dispoziții de a-și lărgi mereu orizontul, de a-și îmbogăți cuprinsul pentru a stabili o armonie și un echilibru cu lumea, cu realitatea, cu experiența nouă care însuflă însăși existența. Dar pentru a crește, a se dezvolta, a se afirma, a reuși, a obține competențe și abilități are nevoie nu doar de acoperirea nevoilor primare și fiziologice, care asigură supraviețuirea individului, dar și de asigurarea securității individuale și naționale, de ce nu și internaționale.

Construcția unei societăți moderne cu tendință de creștere și dezvoltare se bazează pe asigurarea securității individuale și colective acesta fiind punctul de convergență pentru instituțiile naționale și internaționale, cultura de securitate dezvoltată prin educația la orice nivel, contribuie la îndeplinirea misiunii statului. La moment putem afirma la justa valoare rolul major al educației în domeniul securității personale și naționale prin implementarea noțiunilor pe tot parcursul vieții, la orice nivel de școlarizare. Acum ca nici o dată, situația inadmisibilă de lângă țara noastră a mai demonstrat încă odată despre necesitatea și

obligativitatea de a introduce în educație conceptul de securitate, cu toate caracteristicile sale specifice. Securitatea națională a definit un obiectiv important al tuturor statelor nu doar în cadrul politicii interne dar și în cadrul politicii externe.

Trăim fără îndoială într-un timp de totală nesiguranță. Nu simțim nimic ferm sub tălpi. E însă oare atât de evident că cel mai bine pentru om este contrariul: un sentiment excesiv de siguranță? Un joc de cuvinte întâlnit în literatura de specialitate spune că „securitatea nu este totul, dar totul devine nimic în absența securității”.

Referințe bibliografice:

1. Aurelian Burcu, "Piramida trebuințelor umane fundamentale", Editura fundației „Mercur”, București, România, 2003.
2. Angela Cutasevici, "Considerații epistemologice asupra securității personale. Delimitarea educației pentru securitate personală ca obiect epistemic", material al revistei științifice "Acta et commentationes" Nr. 3(14)., tipografia Universității de Stat din Tiraspol, Chișinău, 2018, pp.43-53
3. Liudmila Curoș, "Educația – instrument esențial în promovarea culturii de securitate națională", materialele conferinței "Performanța în educație: factor-cheie în asigurarea securității umane", Chișinău, Moldova, 9-10 octombrie 2020, Pag. 259-263;
4. Liudmila Curoș, "Educația – pilon sigur al securității umane", materialele conferinței științifico-practice internaționale „Spațiul european de securitate: provocări, oportunități, perspective de integrare” Chișinău, Moldova, 11 octombrie 2019, pag. 247-254;
5. http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/255/hdr_1994_en_complete_nostats.pdf
6. <http://www.cpcs.ro/dictionarsecuritate.php>

CZU 323.15

INTEGRAREA COMUNITĂȚILOR ETNICE – CONDIȚIE A CONSOLIDĂRII UNEI NAȚIUNI

Cristina TULBU-FRUNZE¹³⁷

Rezumat: În timpul celor mai vechi civilizații, fie ca este vorba despre pământurile istorice chineze, indiene, elene sau romane, guvernarea s-a realizat cu precădere de o minoritate care a reușit să conceapă mecanisme de control al mării majorități ai locuitorilor, integrând și asimilând diverse popoare sub același steag. Efortul autorităților antice s-a concentrat în special pe educarea unității politice și ca urmare a disciplinei militare drept necesitate de asigurare a securității statului (imperiului). În acest articol autorul valorifică experiența civilizațiilor antice, menționând că în Egiptul antic, considerat drept tipic pentru civilizațiile orientale, oferă un exemplu al politicilor de asimilare a comunităților etnice. Astfel, promovarea politicii de înrobire a "străinilor", neacceptarea integrării popoarelor noi cucerite în societatea egipteană au făcut din Egipt o pradă ușoară invadatorilor estici. Astfel Egiptul antic este un model de eșec în asigurarea securității statului ca rezultat direct al unei politici eșuate de integrare socială a minorităților etno-culturale. În același timp, Egiptul antic a realizat o victorie incontestabilă în asimilarea cuceritorilor sub aspect cultural prin prisma superiorității patrimoniului cultural demonstrând ipoteza: o cultură net superioară asimilează întotdeauna culturile inferioare.

Grecia antică reprezintă cel mai timpuriu exemplu de asimilare și integrare etno-culturală. Aici ia naștere și se dezvoltă teoria importanței omului doar pentru faptul că este om și nu membru al unui grup etnic. Principala politică de asimilare a etniilor în Grecia antică a constat în transformarea popoarelor cucerite în greci printr-o influență enormă a sistemului cultural, politic, social și educațional. Strabon scria că „grecii fie au elenizat, fie au exterminat toate poparele peste care s-au stabilit”. Această unitate realizată prin sentimentul distinct al apartenenței la sângele elen, religie comună, tradiții și civilizație comună au transformat orașele grecești în origini consecințe a unui proces de colonizare nu prin arme, ci prin cultură și religie. Evitarea politicilor de integrare socio-economică și drept urmare lărgirea prăpastiei dintre clasa oamenilor bogați și sclavi au subminat statele Greciei antice din interior prin lupte de clasă, războaie și războaie, fapt care a condus la cuceririle macedoniene, iar ulterior la cele romane.

Alexandru Macedon a înțeles că stabilitatea unui imperiu vast are la bază omogenizarea și stabilirea relațiilor de egalitate între popoarele acestuia. Limba

¹³⁷ Cristina Tulbu-Frunze, doctorandă, Academia de Administrare Publică, Republica Moldova, tulbucristins@gmail.com

greacă devine principalul instrument de integrare a etniilor (drept exemplu poate servi faptul că pentru a face parte din armata lui Alexandru era suficient doar să cunoști limba greacă). Aceste politici raționale de integrare au condus la crearea unui imperiu faimos ale cărui realizări au influențat istoria întregii omenirii.

În concluzie, autorul menționează că în prezent asistăm la implementarea diferitor modele de politici integraționiste etno-culturale precum: multiculturalismul, incluziunea formală, asimilarea etc. Drept modele ale multiculturalismului și pluralismului putem enumera Canada, SUA și Australia. Identitatea națională în aceste state n-a avut premise pentru a se cimenta în jurul ideii de o singură identitate etnică sau rasială, prin urmare aceasta n-a fost în mod inerent legată de o astfel de identitate. Acest lucru a permis dezvoltarea unei abordări mai cuprinzătoare pentru noțiunea de „popor” fapt care a condus ulterior la o dezvoltare exorbitantă a acestor state sub toate aspectele.

Cuvinte cheie: integrare, asimilare, multiculturalism, securitate, grupuri etnice, politici integraționiste, politici de asimilare.

INTEGRATION OF ETHNIC COMMUNITIES – A CONDITION FOR STRENGTHENING A NATION

Abstract: During the earliest civilizations, whether in the historical lands of China, India, Greece or Rome, the government was mainly dominated by a minority who devised mechanisms to control the vast majority of the population, integrating and assimilating various peoples under the same flag. The efforts of the ancient authorities focused mainly on educating political unity and military discipline as a necessity to ensure the security of the state (empire). In this article, the author capitalizes on the experience of ancient civilizations, noting that in ancient Egypt, considered typical of Eastern cultures, he provides an example of the policies of assimilating ethnic communities. Thus, promoting the policy of enslaving “foreigners”, the non-acceptance of integrating the newly conquered peoples into Egyptian society made Egypt an easy prey for the Eastern invaders. Thus, ancient Egypt is a model of failure to ensure state security directly resulting from a failed policy of social integration of ethnocultural minorities. At the same time, ancient Egypt achieved an indisputable victory in the assimilation of the conquerors from a cultural point of view in terms of the superiority of cultural heritage, proving the hypothesis: a superior culture always assimilates inferior cultures.

Ancient Greece is the earliest example of ethnocultural assimilation and integration. Here the theory of the importance of man is born and developed only because he is human and not a member of an ethnic group. The central policy of ethnic assimilation in ancient Greece was the transformation of the conquered peoples into Greeks through an enormous influence of the cultural, political, social and educational system. Strabo wrote that “the Greeks either Hellenized or exterminated all the peoples over whom they settled.” This unity achieved through the distinct feeling of belonging to the Greek blood, common religion, traditions

and common civilization turned the Greek cities into origins consequences of a process of colonization not by weapons but by culture and religion. The avoidance of socio-economic integration policies and, as a result, the widening gap between the class of rich and enslaved people undermined the states of ancient Greece from within by class struggles, outbursts and uprisings, which led to Macedonian and later Roman conquests.

Alexandru Macedon understood that the stability of a vast empire is based on homogenization and the establishment of equal relations between its peoples. The Greek language is becoming the primary tool for integrating the ethnic groups (as an example, to be part of Alexander's army, it was enough to know only the Greek language). These rational integration policies led to the creation of a famous empire whose achievements influenced the history of all humanity.

In conclusion, the author mentions that we are witnessing different models of ethnocultural integrationist policies such as multiculturalism, formal inclusion, assimilation, etc. As models of multiculturalism and pluralism, we can list Canada, the USA and Australia. The national identity in these states did not have the premises to be cemented around the idea of a single ethnic or racial identity; therefore, it was not inherently linked to such an identity. This allowed the development of a more comprehensive approach to the notion of "people", which later led to an unreasonable development of these states in all respects.

Key words: integration, assimilation, multiculturalism, security, ethnic groups, integrationist policies, assimilation policies.

Originile termenului de securitate provin de la latinescul „securitas” ori „securitatis” și presupune starea în care te simți la adăpost de orice pericol. Securitatea denotă sentimentul de încredere și liniște pe care îl dă cuiva absența oricărei primejdii, vulnerabilități sau oricărui pericol. Altfel spus, pentru ca mediul de securitate să fie unul real și efectiv, acesta, în mod ideal, ar trebui să fie lipsit de riscuri și amenințări sau asigurat de existența capacităților statului de înlăturare a acestora sau, cel puțin, ținerea lor sub control. Deci conceptul de securitate poate fi echivalat cu sintagma „absența pericolului” sau „absența amenințărilor la adresa valorilor dobândite”, iar cel de insecuritate – cu sintagma „prezența pericolului.” Cu alte cuvinte, unei securități sporite îi corespunde un pericol scăzut, iar unei securități scăzute îi corespunde un pericol sporit [1, p.15].

Profesorul Ian Bellany consideră că securitatea în sine este o absență relativă a războiului, combinată cu o convingere relativ solidă că niciun război care ar putea avea loc nu s-ar termina cu o înfrângere [2, p.102]. În definiția profesorului Viorel Buță securitatea „semnifică situația în care o persoană, un grup de persoane, un stat, niște alianțe, în urma unor măsuri specifice adoptate individual sau în înțelegere cu alți actori, capătă certitudinea că existența, integritatea și interesele lor fundamentale nu sunt primejduite” [3, p.399].

Securitatea este un concept larg și dinamic în literatura savantă și gri. Din anii 1990 i s-a dat un nou sens, extinzându-l în esență la „comun” sau „secu-

ritate umană”, discutat și sub termenul „securitate în limba populară”, pentru a desemna dreptul cetățenilor și tuturor ființelor umane, la protecție împotriva violenței, abuzuri de drept și nedreptate socială, sau riscuri existențiale. Această expansiune a securității a făcut-o mai concentrată asupra cetățenilor și a deplasat focalizarea analitică, dar și politicile naționale, departe de securitatea militară a entităților naționale și supranaționale (Rotchild, 1995). Nils Bubant (2018) susține „tratarea „securității” ca pe o practică situată social și definită discursiv, deschisă comparației și explicării contextualizate politic, mai degrabă decât o simplă categorie analitică care necesită o definiție rafinată și o utilizare consecventă.

„Conceptele de „securitate vernaculară” sau securitate umană sunt astfel cel mai bine poziționate pentru a îngloba provocările de securitate cu care se confruntă comunitățile minoritare, de la lipsa de protecție la dreptul lor de a negocia condițiile acestei protecții cu guvernele, lipsa acordurilor de partajare a puterii sau eșecul să-i recunoască drept cetățeni cu drepturi egale. Mecanismele internaționale de protecție a minorităților sunt cuprinzătoare și garantează recunoașterea diversității culturale, care este legată de poziția socială a diferitelor grupuri și de contextul istoric al contextului. Protecția minorităților ca problemă juridică funcționează în cadrul sistemului general de protecție a drepturilor omului, dar schimbările rapide ale contextului pot răsturna sau diminua cu ușurință această protecție.

Securitatea socială reprezintă una dintre cele mai importante ramuri de drept, prin implicațiile sale majore asupra securității și protecției cetățenilor împotriva sărăciei, a marginalizării acestora și riscurilor care pot interveni de-a lungul vieții, prin implicațiile majore asupra bunăstării oamenilor, asupra societății în general și nu în ultimul rând cu implicații extrem de importante chiar asupra economiei naționale. Toți cetățenii, într-o formă sau alta, sunt vizați de normele dreptului securității sociale, astfel încât reglementările în acest domeniu trebuie să țină cont pe de o parte de interesul general al societății, iar pe de altă parte de interesul, extrem de variat, al fiecărui individ ^[4, p 15].

Securitatea societală ia în considerare următoarele componente definitorii:

1. Națiunea definită ca „o populație, împărțind un teritoriu istoric, mituri și memorii istorice colective, o cultură publică de masă, o economie comună și un sistem de drepturi și obligații comune pentru toți membrii (A. Smith, 1991).

2. Naționalismul ca „o acțiune politică”, program, inițiativă politică, care are ca principal obiectiv crearea unei națiuni, protecția ei împotriva unor amenințări sau riscuri, sau pur și simplu o mobilizare politică pentru un obiectiv considerat ca „național” (în acest sens, naționalismul este un fenomen politic pozitiv, spre deosebire de extremismul naționalist, care se referă la obiective xenofobe, rasiale, etc.).

3. Etnicitatea definită ca o subcategorie a națiunii, ca un precursor al națiunii sau ca un competitor sau alternativă al acesteia.

4. Minoritatea etnică ca a) subcategorie a națiunii, b) precursor al națiunii, c) competitor. Relația majoritate (națională) – minoritate etnică este relevantă pen-

tru securitatea societală din punct de vedere al identității și al conflictului latent sau manifest dintre majoritate și minoritate.

5. Identitatea națională – etnică sau civică (conform valorilor Revoluției franceze).

În timpul celor mai vechi civilizații, fie ca este vorba despre pământurile istorice chineze, indiene, grecești sau italiene (romane), guvernarea s-a realizat cu precădere de o minoritate care a reușit să conceapă mecanisme de control al marii majorități ai locuitorilor integrând și asimilând diverse popoare sub același steag. Efortul autorităților antice s-a concentrat în special pe educarea unității politice și ca urmare a disciplinei militare drept necesitate de asigurare a securității statului (imperiului).

Egiptul antic, considerat drept tipic pentru civilizațiile orientale, oferă o privire per ansamblu al politicilor tipice orientale de asimilare a comunităților etnice. Astfel, promovarea politicii de înrobire a "străinilor", neacceptarea integrării popoarelor noi cucerite în societatea egipteană au făcut din Egipt o pradă ușoară invadatorilor estici (conform scrierilor lui Manetho). Astfel Egiptul antic este un model de eșec în asigurarea securității statului ca rezultat direct al unei politici eșuate de integrare socială a minorităților etno-culturale (care odată cu expansiunea teritorială devin majorități) ale statului. Totuși Egiptul a reușit o victorie incontestabilă în asimilarea cuceritorilor sub aspect cultural prin prisma superiorității patrimoniului cultural demonstrând ipoteza că o cultură net superioară asimilează întotdeauna culturile inferioare.

La celălalt pol, Grecia antică reprezintă cel mai timpuriu exemplu de asimilare și integrare etno-culturală. Aici ia naștere și se dezvoltă teoria importanței omului doar pentru faptul că este om și nu membru al unui grup etnic. Principala politică de asimilare a etniilor în Grecia antică a constat în transformarea popoarelor cucerite în greci printr-o influență enormă prin sistemul cultural, politic, social și educațional. Strabon scria că "grecii fie au elenizat, fie au exterminat toate popoarele peste care s-au stabilit". Această unitate realizată prin sentimental distinct al apartenenței față de sângele elen, religie comună, tradiții commune și civilizație comună au transformat orașele grecești în origini ale unui proces de colonizare nu prin arme, ci prin cultură și religie. Totuși, evitarea politicilor de integrare socio-economică și drept urmare lărgirea prăpastiei dintre clasa oamenilor bogați și sclavi au subminat statele Greciei antice din interior prin lupte de clasă, răbufniri și răcoale, fapt care a condus la cuceririle macedoniene, iar ulterior la cele romane.

Alexandru Macedon este cel care înțelege că stabilitatea unui imperiu vast are la bază omogenizarea și stabilirea relațiilor de egalitate între popoarele acestuia. Limba greacă devine principalul instrument de integrare a etniilor (dreapt exemplu poate servi faptul că pentru a face parte din armata lui Alexandru era suficient doar să cunoști limba greacă). Aceste politici raționale de integrare au condus la crearea unui imperiu faimos ale cărui realizări au influențat istoria întregii omeniri.

În prezent atestăm modele multiple de politici integraționale etno-culturale

precum: multiculturalismul, incluziunea formală, asimilarea, etc. Drept modele ale multiculturalismului și pluralismului putem enumera Canada, SUA și Australia. Identitatea națională în aceste state nu a avut premise pentru a se cimenta în jurul ideii de o singură identitate etnică sau rasială și prin urmare aceasta nu a fost în mod inerent legată de o astfel de identitate. Acest lucru a permis dezvoltarea unei abordări mai cuprinzătoare pentru noțiunea de „popor” fapt care a condus ulterior la o dezvoltare exorbitantă a acestor state sub toate aspectele.

Schimbările de granițe, istorice și mai recente, care au însoțit apariția noilor state în ultimul secol, au afectat și structura demografică și compoziția multor țări, ceea ce a dus la deplasarea populațiilor de lungă durată (de exemplu, epoca post-Război Rece; Balcani). războaie, conflict din Ucraina, schimb de populație între Turcia și Grecia în 1923 ca parte a Tratatului de la Lausanne). Orice tulburare care modifică semnificativ compoziția demografică creează un sentiment de disconfort și nesiguranță în rândul grupurilor majoritare, vechii coloniști sau minorități tradiționale și grupuri indigene, ceea ce poate duce la restructurarea puterii și a reprezentării politice. Politicile de securitate a statului depind adesea de faptul dacă minoritățile sunt coloniști tradiționali și pe termen lung, cu o limbă, cultură și religie distincte în comparație cu majoritatea populației sau noi, adică migranți sosiți recent în țara de reședință actuală. Cu toate acestea, dihotomia tradițională dintre minoritățile vechi și noi a fost pusă la îndoială ca fiind dataată când vine vorba de protecție, deoarece nu este menținută în mod coerent în cadrul celor mai relevante drepturi, cum ar fi Convenția-cadru privind minoritățile naționale (FCNM). În acest context, problemele de securitate sunt adesea legate de percepții și nu de amenințări reale.

Pentru comunitățile care împărtășesc o societate, competiția asupra resurselor sau injustițiile percepute legate de prezența minorităților sunt susceptibile de a fi interpretate ca o amenințare pentru securitate. Este posibil ca amenințările percepute și factorii lor să modeleze atitudinile politice exclusioniste ale majorității față de grupurile minoritare, precum și sentimentele negative și xenofobia. În Israel, o țară în care imigrația internațională este foarte frecventă pentru evreii sosiți din alte țări, în timp ce relațiile dintre comunitățile evreiești și arabe native sunt complexe și marcate de conflicte violente de lungă durată, amenințările la securitate percepute de comunitatea majoritară de domiciliu diferă. Cetățenii palestinieni israelieni (palestinieni în Israel) reprezintă cel mai mare grup minoritar etnic din țară și sunt percepuți în primul rând ca o amenințare la securitate, în timp ce imigranții mai recenti din Uniunea Sovietică sunt percepuți în principal ca o amenințare economică și simbolică, în timp ce o minoritate etnică este percepută ca o amenințare de securitate.

Dacă comunitățile minoritare și grupurile indigene sunt percepute ca o amenințare pentru securitate, cu legături culturale, economice sau religioase evidente cu inamicul perceput, aceasta va determina atitudinile grupurilor majoritare și politicile statului față de acestea. Securizarea minorităților este, de asemenea, probabil să aibă loc atunci când are loc un alt conflict în proximitate, ceea ce

s-a întâmplat, de exemplu, în statele baltice, unde minoritățile naționale (ruse) sunt percepute ca o sursă de pericol și o amenințare la adresa identității naționale în urma anexării Crimei de către Rusia. În timp ce aceste exemple explică preocupările de securitate ale grupurilor majoritare, comunitățile minoritare vor avea propriile lor percepții despre ceea ce constituie o amenințare observată din punctul de vedere al securității vernaculare. Prin urmare, avem nevoie, de asemenea, de o mai bună înțelegere a discursurilor și percepțiilor actuale privind securitatea în rândul grupurilor minoritare, nu numai pentru a îmbunătăți politicile de stat relevante, ci și pentru a găsi modalități mai bune de gestionare a diversității.

Minoritățile stabilite de mult timp și indigenii pot simți presiune din partea migranților mai recenti, în special atunci când sunt depășiți numeric sau dacă un stat creează politici inegale de asimilare, integrare, participare și protecție a populației nou sosite. Pe de altă parte, noii imigranți se pot simți mai dezavantajați, deoarece grupurile indigene și minoritățile istorice sunt deja bine stabilite în societăți, cu reprezentare politică puternică, participare și mecanisme de conservare culturală. În cele din urmă, relațiile de grup tensionate între fiecare dintre grupurile minoritare și majorități, rezultate parțial din inegalitățile sociale, politice și economice, pot deveni o amenințare la adresa stabilității.

„Oamenii au fost impresionați, intrigați, ultragiați, speriați și aduși în stare de perplexitate de argumentul meu potrivit căruia dimensiunea centrală și cea mai periculoasă a politicii globale pe cale de apariție va fi conflictul între grupuri ce aparțin de civilizații diferite” spune Huntington chiar în prefața cunoscutei sale lucrări - „Ciocnirea civilizațiilor...” – care a zguduit lumea. El citează, în continuare, în aceeași prefață, o frază care are valoarea de concluzie a cărții: „...ciocnirile dintre civilizațiile actuale reprezintă cele mai mari amenințări la adresa păcii mondiale, iar o ordine internațională bazată pe civilizații este cea mai sigură pază împotriva războiului mondial.” [5, p.13]

Etniile au o existență istorică. Fiecare dintre ele are un timp istoric și o anumită energie care se manifestă în comportamentul indivizilor, în modul în care ei rămân fideli valorilor etniei și se întorc mereu la ea, indiferent unde sar afla. Cu alte cuvinte, forța etniei constă în suportul valoric al etniei, în energia ei creativă, în forța pe care o transmite indivizilor, nu în agresivitatea ei, nu în modul în care este protejată. Nimeni nu poate proteja ceva care nu există, ceva care nu are valoare. Între valoarea etniei și impostura etniei există o barieră de netrecut. Impostura naște totdeauna agresivitate. Valoarea naște forță, respect, cumpătare și conviețuire.

Nici o etnie n-a supraviețuit pe această lume prin agresivitate, ci prin înțelepciunea care rezultă totdeauna din forța și energia sistemului de valori. Așadar, suportul supraviețuirii etniilor îl reprezintă sistemul de valori al fiecăreia și nu doar voința sau dorința unora dintre lideri sau unora dintre cei care se află în spatele liderilor.

După Joseph Yacoub, planeta este o amestecătură de minorități naționale,

etnice, culturale, religioase, lingvistice, nomade, teritoriale, transteritoriale, indigene și tribale. „În intervalul de patru decenii, configurația etno-geografică a lumii și repartitia spațială a populațiilor s-au modificat în mod considerabil. Numărul statelor a crescut. (...) Secolul XXI va fi secolul fragmentării statelor naționale, al transformării lor instituționale și structurale, al regionalizării și etnicizării lor, al recunoașterii particularismelor, inclusiv ale celor corporatiste și categoriale. Odinioară, statul asimila; astăzi el purifică.”

Există, în general, câteva tipuri de soluții non-violente pentru prevenirea și rezolvarea diferendelor etnice, aplicate în mai multe țări, dar care n-au dat totdeauna și în toate cazurile rezultatele scontate. În unele însă au dat. Acestea sunt:

1. Asimilarea (integrarea);
2. Schimbul de populații;
3. Federalizarea statelor pe criterii etnice;
4. Devoluția;
5. Înlocuirea noțiunii de etnie prin cea de cetățenie;
6. Un statut de autonomie substanțială (lărgită etc.) pentru minoritățile respective;
7. Discriminarea pozitivă.

Aceste tipuri de soluții extreme, cu excepția primelor două, nu sunt, în general, acceptate de statele naționale, iar presiunile exercitate de diferite organisme internaționale sunt suspectate de cele mai multe ori de imixtiuni ale unor forțe interesate.

Probabil că problemele care există și vor exista între grupuri etnice, între majoritari și minoritari nu vor avea niciodată soluții universale și cu atât mai puțin soluții definitive. Ceea ce pot să facă statele este să nu practice discriminări negative, să nu accepte inegalitatea în fața legii. Nu există, desigur, soluții globale. Există însă soluții pentru fiecare problemă în parte. Aceste soluții se cer găsite și aplicate conform dreptului, precum și potrivit acordurilor și convențiilor încheiate.

Pentru că problemele etnice nu sunt numai de competența internă a statelor; ele țin și de o anume filosofie mai largă prin care se vizează omul concret și drepturile sale. Aceste soluții au, în principiu, următoarele coordonate:

- Respectul;
- Dreptul la viață individuală și colectivă;
- Dreptul la cultură;
- Dreptul la imagine;
- Dreptul la identitate individuală;
- Dreptul la opțiune;
- Dreptul la opinie.

Putem concluziona că împărtășirea spațiilor în diverse societăți și crearea unor politici echitabile pentru gestionarea diversității nu este întotdeauna un proces fără probleme, iar prezența semnificativă a minorităților duce de cele mai multe ori la o anumită formă de insecuritate. Atât în relațiile internaționale, cât

și în domeniul securității umane, riscul violenței este cea mai extremă formă de insecuritate, în timp ce excluziunea politică și diferitele forme de discriminare se află la celălalt capăt al spectrului de insecuritate. La un capăt al spectrului, minoritățile nu se simt în siguranță în statele lor de origine, în timp ce pe de altă parte sunt percepțiile privind amenințarea securității care rezultă din prezența minorităților care duc la securitzare și justifică comportamente violente și restrictive împotriva lor de către stat. Pe scurt, prezența minorităților este adesea percepută ca o amenințare de către comunitățile majoritare, care diferă ca natură și amploare, indiferent de originea și statutul lor formal. O întrebare importantă care rămâne este a cui perspectivă ar trebui luată în considerare atunci când se identifică amenințările de securitate – cea a comunităților majoritare sau minoritare?

Dacă comunitățile minoritare nu reprezintă o amenințare reală pentru securitate, statele nu ar trebui să eșueze în a-și securiza minoritățile, cu atât mai puțin să le securitizeze pe scară largă. Cu toate acestea, atât literatura academică, cât și cea gri arată că prezența comunităților minoritare este intrinsec legată de problemele de securitate, ceea ce indică necesitatea unei mai bune conceptualizări și înțelegeri a amenințărilor de securitate și a conceptului de securitate în sine în societățile comune și diverse. Societățile europene au fost întotdeauna fluide și rămân așa, ceea ce înseamnă că schimbările demografice și teritoriale sunt iminente, dar orientarea către managementul diversității și politicile pluraliste ar trebui să prevaleze asupra tendinței de securitzare a comunităților minoritare, în combinație cu eforturi ample de securizare a acestora.

Referințe bibliografice:

1. Ilie G., Urdăreanu T. Securitatea deplină. București: Ed. U.T.I., 2001.
2. Bellany I. Către o teorie a securității internaționale. // Revista „Political Studies,” Nottingham, 1981.
3. Buță V., Ion E., Dinu M. Religie și securitate în Europa secolului XXI - Glosar de termeni. București: Ed. Universității de Apărare „Carol I,” 2007.
4. John Henry Richardson: „Economic and Financial Aspects of Social Security: An International Survey”, London, George Allen&Unwin, 1960.
5. Samuel P. Huntington, CIOCNIREA CIVILIZAȚIILOR ȘI REFACEREA ORDINII MONDIALE, Editura ANTET, 1998, p.11 (Titlu original: Samuel P. Huntington, 1997, THE CLASH OF CIVILIZATIONS THE REMAKING OF WORLD ORDER. Simon & Schuster).
6. Dr. Marika Djolai, ECMI Minorities Blog. Why the States Fail to Secure Their Minorities: Securitisation and Minority Rights, 2019-12-04

CZU 314.745.22:061.1EU

SECURITATEA UNIUNII EUROPENE - SOLUȚIONAREA CONFLICTULUI

Eti LEON BEN-NUN¹³⁸

Abstract: *Articolul analizează gradul de participare a statelor membre ale UE la primirea solicitanților de azil. Autorul demonstrează pozițiile opuse cu privire la problema imigrației: Germania și Ungaria. Strategiile UE de soluționare a conflictelor subliniază reformele lente, care sunt susținute de promisiunea de asistență economică pentru a încuraja relocarea persoanelor strămutate și a refugiaților. O astfel de abordare nu permite crearea unei pârgii eficiente asupra conducerii locale pentru a realiza reforme semnificative, fără a menționa promovarea drepturilor omului și încurajarea oamenilor să nu emigreze.*

Cuvinte cheie: solicitanți de azil, imigrație, asistență economică, Uniunea Europeană.

EU SECURITY - CONFLICT RESOLUTION

Abstract: *The article examines the degree of participation of EU Member States in the reception of asylum seekers. The author demonstrates two opposite positions on the issue of immigration: Germany and Hungary. The EU's strategies for managing these conflicts highlight slow reforms that are backed by a promise of economic assistance to encourage displaced persons and refugees to resettle. This approach fails to create effective leverages on local leaderships to carry out significant reforms, let alone promote human rights and encourage people not to emigrate.*

Key words: asylum seekers, immigration, economic assistance, European Union.

Introduction:

Along with the rise of Eurosceptic parties, the waves of immigration have led to a sharp controversy in the union European regarding the degree of participation of member states in the absorption of asylum seekers.

The two poles of the dispute between European countries over the issue of immigration represented the German Chancellor Angela Merkel and Hungarian Prime Minister Victor Urban. The first following her decision To absorb hundreds

¹³⁸ Eti LEON BEN-NUN, doctorandă, Academia de Administrare Publică din Moldova, Israel, eti06011989@gmail.com

of thousands of immigrants in Germany, and the latter following the Hungarian government's decision to deport About 4,000 asylum seekers a day. 16 Germany, led by Merkel, worked to ensure that the member states In the EU, they will have a mandatory obligation to distribute their applicants equally Asylum all over the EU. Italy, France and Greece supported Germany in this policy, Other European leaders, however, agreed to a policy of voluntary absorption only.

One of the bases of the dispute between States stemmed from the geographical position of States in relation to the route of arrival of asylum seekers. On one side of the debate were the "gateway States" located on the shores of the Mediterranean Sea and, therefore, being the first destination for immigration, and on the other hand, more northwestern states that do not border the arrival route of asylum seekers from Asia and Africa.

The gateway countries and especially Italy and Greece, whose centers of absorption were Loaded to capacity, the other union members demanded an equal distribution of the applicant burden. The shelter is proportional to their size and absorption capacity. Countries, on the other hand Northwestern Europe was reluctant to accept hundreds of thousands of asylum seekers into their territory, claiming. That absorption should be done on a voluntary basis only. Among other reasons, their position was determined Due to the fact that most asylum seekers sought to encrypt to more powerful European countries

Economically including Germany, Scandinavia, the Netherlands and Belgium.

One of the causes of tensions between the gate countries and the other countries on the continent is the 'Convention Dublin 'of the European Union. The Convention stipulates that asylum applications must be processed in the country The first to enter into it is the asylum seeker (Gate State). Under the Convention, asylum seekers Those moving from the gateway state to other states may be sent back to the state where they registered

As part of the so-called "Transfer Dublin". The wave of asylum seekers that plagued Europe has been revealed The weakness of the Dublin Convention and the need to implement a reform that will meet their needs

Of the gate states. A proposal for reform of the Dublin Convention began to take shape in June 2015 when A record number of asylum seekers have arrived in Europe. At the suggestion of the President of the European Commission, Jean-Claude Juncker, the member states will share the burden of absorbing asylum seekers Balanced according to a key based on gross national product, population size, rates Unemployment and the number of asylum seekers previously admitted.

Methodology:

European statesmen have a significant role to play in escalating the refugee crisis on the continent. For many years they have been refusing to take on a leading role in resolving conflicts in Central Asia, the Middle East and Africa.

Without a change in European strategy regarding world conflicts, the crisis will intensify.

The pictures are hard. They show thousands flocking to the barbed wire fences of European countries, standing thirsty and hungry at train stations and the tragedies of those who failed and died on the way to suffocation, drowning or any other way on their way to Europe. This media pressure focuses the discussion around the narrow question relating to the number defined as “foreign refugees” which will be absorbed by European countries and thus ostensibly the problem will be solved.

An analysis of the sources of conflict from which the refugees and displaced persons come indicates that their number will only increase. Whereas a decade ago the number of refugees and displaced persons in the world was estimated at 30 million, today the number is estimated at 60 million people, two-thirds of whom are displaced. Most of these people are in Central Asia, the Middle East and Africa. This number continues to grow rapidly.

There are several explanations for the accelerated increase in the number of refugees and displaced persons in the world. First, the long-standing international efforts to stabilize the conflicts in countries such as Afghanistan, Syria, Congo and Sudan while promoting democratization have not borne fruit. UN body reports indicate that these and other countries are tainted with corruption. State authorities are weak and fail to regularly improve services to residents. In many cases, state institutions use violence against groups of citizens or violence is perpetrated between religious, national, ethnic and tribal groups.

The EU's strategies for managing these conflicts highlight slow reforms that are backed by a promise of economic assistance to encourage displaced persons and refugees to resettle. This approach fails to create effective leverages on local leaderships to carry out significant reforms, let alone promote human rights and encourage people not to emigrate. In many cases, the assistance is used by local leaders for their political purposes and not for the welfare of the residents. A notable example from recent years is the lack of European commitment to rebuild state institutions in Libya following the fall of Gaddafi's regime. Since the great victory in 2011, the violence has continued and today Libya is a divided country where violence has become routine.

Existing humanitarian policy does not reduce the population growth which despite the wars is on the rise on the one hand and leaves millions of people in basic, poor and hopeless living conditions on the other. Examination of reports and studies on refugees and displaced persons reveals that the harsh images in the countries of origin of these people are far more serious than anything revealed so far in the Western media. Many of them were not housed in tent camps. They subsist on a few tens of dollars a month when most of their money goes out on housing. Many do not have access to electricity and water. Children were not integrated into any education system, suffered from malnutrition and poor health.

The lack of a clear horizon for resolving conflicts such as the conflict in Syria alongside the spillover of conflicts to neighboring countries such as Lebanon and Iraq are forcing entire families to choose to risk their lives for hope for a better future in Europe, over static, dangerous lives in large refugee camps. Many criminal entrepreneurs are taking advantage of the growing human pool of displaced persons and refugees in order to make a profit from forging identities, transporting populations, making false promises and more. Finally, the EU's hesitant policy regarding refugees knocking on its gates precisely because of the same liberal-democratic values, obliges it to absorb many and thus signals EU statesmen to millions of others in the world that the risk they take on a trip to Europe pays off.

Europeans seem to be refusing to admit that resolving conflicts in the world is in their strategic interest no less than that of Syrians, Afghans or Sudanese. New strategic thinking, Europe can spawn strategies such as a commitment to dramatically improve refugee camps and thus also facilitate host countries such as Turkey which is currently home to over one and a half million refugees.

Another policy is the creation of "safe humanitarian areas" along the borders of Syria, Libya and perhaps even in other places where residents will be protected which will allow them to develop civilian institutions under supervision and perhaps even international management. A third move that can be initiated is to advance the resolution of conflicts while creating economic and military coalitions after which transitional regimes will be established under international auspices if not in the whole arena of the conflict then in parts of it. Should European states continue to play with refugee absorption numbers only, it would be a Sisyphean process that would end up rolling as a heavy burden on the entire continent. Right-wingers claim that these are migrant workers, whose goal is to reach rich countries, strike roots and over the years will threaten the identity of European countries. Leftists claim that these are refugees fleeing battle zones who must in the name of moral considerations assist and absorb them. Both sides are examining the issue from internal considerations. It should be understood that the absorption of tens and even hundreds of thousands of "refugees" in European countries is a Don Quixote war.

The waves of asylum seekers arriving in Europe in 2015-2017 have created a significant challenge

To the EU. The economic, social and political cost of absorbing asylum seekers

Led to European countries refraining in most cases from participating in their absorption burden,

And thus a tremendous load was placed on the centers of absorption of the gate-states, which collapsed beneath it. an island-

The success of the EU institutions and its leading companies in formulating an agreed policy

Which will lead to a fairer participation of the reception of asylum seekers in the EU countries has revealed the

The lack of solidarity between the various EU countries, and the weakness of the EU institutions in finding Agreed solution.

And the Russian issue of the EU reflects deeper European concerns about it

The immunity of the European Union, the transatlantic alliance and the democratic fabric of Continental European countries. These disputes between the member states of the Union have so far been curbed Following the systematic extension of sanctions against Russia, they may abate suddenly

Conclusions:

In times of crisis. However, the imprint that Russia has left on the social spheres of the countries Europe is expected to be deeper and to influence over time the accepted rules of the period That after the Cold War in all the mourning, Also the issues of economic sanctions, Ukraine's crisis and competition between the United States and Russia for the European energy market Plug a wedge (possibly of a temporary nature) between the United States and Europe. Of the United States is becoming less and less predictable, so may the EU Be tempted to adopt a softer stance towards Russia. Finally, the different European perspectives on Russia combined with trans-Atlanteans on the Russian issue have caused confusion in Brussels' policy towards Russia, and this phenomenon Serves Russia's "divide and rule" strategy.

Bibliographical references:

1. https://european-union.europa.eu/index_en
2. https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/eu-solidarity-ukraine_en
3. https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/eu-stands-ukraine_en
4. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-response-ukraine-invasion/>
5. https://en.wikipedia.org/wiki/Russia%E2%80%93European_Union_relations
6. https://ec.europa.eu/home-affairs/policies/migration-and-asylum/common-european-asylum-system_en
7. <https://www.politicshome.com/news/article/which-european-countries-are-taking-the-most-ukrainian-refugees>

CZU 347.962.3(4)

ANALIZA COMPARATIVĂ A SISTEMELOR DE RĂSPUNDERE DISCIPLINARĂ A JUDECĂTORILOR DIN EUROPA

Natalia GAVRILENCO¹³⁹

Rezumat: *Funcționarea democrației depinde de respectarea principiului separării puterilor publice, de respectarea principiului legalității. Traseul Republicii Moldova este orientat către integrarea europeană, ceea ce impune respectarea standardelor internaționale cu privire la independența justiției. Autorul pornește de la teza: în materia răspunderii disciplinare este foarte important să se realizeze un echilibru între necesitatea de a fi sancționată conduita magistratului, care este incompatibilă cu exigențele deontologice impuse acestui corp profesional, și necesitatea de a-i fi respectată independența. Studiul supune analizei diverse sisteme de răspundere disciplinară a judecătorilor din Europa.*

În concluzie, autorul subliniază că aspectele etice ale conduitei judecătorilor trebuie discutate din diverse motive, analizând și experiența statelor europene. Astfel autorul va aborda câteva sisteme de răspundere disciplinară a judecătorilor din Europa.

Cuvinte cheie: răspunderea disciplinară, judecător, sisteme, conduită, deontologie.

COMPARATIVE ANALYSIS OF DISCIPLINARY RESPONSIBILITY SYSTEMS FOR EUROPEAN JUDGES

Abstract: The functioning of democracy depends on the observance of the principle of separation of public powers, on the observance of the principle of legality. The path of the Republic of Moldova is oriented towards European integration, which requires compliance with international standards on the independence of the judiciary. The author starts from the thesis: in the matter of disciplinary liability it is very important to achieve a balance between the need to sanction the conduct of the magistrate, which is incompatible with the deontological requirements imposed on this professional body, and the need to respect its independence. The study examines various systems of disciplinary liability of judges in Europe.

In conclusion, the author emphasizes that the ethical aspects of the conduct of judges must be discussed for various reasons, analyzing the experience of Eu-

¹³⁹ Natalia GAVRILENCO, profesoară, Colegiu „Alexei Mateevici”; doctorand, Universitatea de Stat, Chișinău, Republica Moldova, natalita.gavrilenco@gmail.com

ropean states. Thus the author will address several systems of disciplinary liability of judges in Europe.

Key words: disciplinary liability, judge, systems, conduct, deontology.

Introducere:

Răspunderea disciplinară a judecătorilor este un subiect actual pentru multe țări din Europa. O dată cu reglementările stricte ale statutului de judecător și organizarea judiciară, instituirea răspunderii disciplinare este de o necesitate sporită, vizibilă sub forma unei răspunderi juridice specifice funcției de judecător.

Evaluarea modului în care este respectată independența judecătorului presupune analiza modalității de numire, suspendare, demisie și eliberare din funcție a judecătorului. Responsabil de garantarea independenței judecătorului este consiliul judiciar, standardele internaționale sugerând ca această instituție să fie reglementată chiar la nivel constituțional, actul fundamental al țării urmând să reglementeze compunerea, atribuțiile și autonomia sa. Un astfel de consiliu trebuie să aibă o influență decisivă în numirea, promovarea și disciplinarea judecătorilor [1].

Astfel, ne propunem să analizăm reglementările răspunderii disciplinare a judecătorilor atât la nivel national, cât și la nivel European.

Reglementarea răspunderii disciplinare a judecătorilor în legislația Republicii Moldova:

În Republica Moldova, răspunderea disciplinară a judecătorilor este reglementată de către Legea nr. 178/ 2014, care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2015. La acel moment, legea reglementa aspect precum: principiile procedurii disciplinare, temeiurile răspunderii disciplinare, categoriile abaterilor disciplinare comise de judecători, sancțiunile disciplinare, etapele procedurii disciplinare, atribuțiile instituțiilor implicate în procedura disciplinară, procedura de examinare și adoptare a hotărârilor în cauzele disciplinare, calea de atac împotriva acestora.

Este o lege vie care se modifică constant, prin urmare, în 2016 se introduce o nouă abatere disciplinară, impusă de Legea privind evaluarea integrității instituționale. Ulterior, în 2018 s-au operat cu nu mai puțin de 27 de modificări. O modificare implicită a avut loc odată cu intrarea în vigoare a Codului administrativ nr. 116 din 19 iulie 2018. Astfel, hotărârile Consiliului Superior al Magistraturii pot fi contestate la Curtea de Apel, iar hotărârile acesteia pot fi recurate la Curtea Supremă de Justiție.

În 2020, Legea nr. 178 a fost modificată din nou și apar noțiunile de „intenție” și „neglijență gravă” din conținutul unei abateri disciplinare, iar Ministerul Justiției poate sesiza Inspectia Judiciară în situația comiterii unor anumite abateri disciplinare de către judecători.

De asemenea, prin modificările aduse la Legea 544, s-a renunțat la posibilitatea detașărilor în cadrul Inspecției Judiciare. Sistemul răspunderii disciplinare

a judecătorilor a figurat ca prioritate în Strategia de reformă a sistemului justiției pentru perioada 2011-2016 (prelungită până în anul 2017). De asemenea, este vizat în proiectul Strategiei privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2021-2024 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia, aprobate de Parlament la 20 noiembrie 2020 [2].

Procedura disciplinare actualmente reprezintă un mecanism ce implică mai multe organe. Inspecția judiciară este organul care desfășoară cercetarea.

Potrivit art. 21, sesizarea privind faptele care pot constitui abateri disciplinare se depune la secretariatul Consiliului Superior al Magistraturii, care le înregistrează și le transmite inspectorului-judecător principal. Ulterior, inspectorul-judecător principal repartizează sesizările în mod aleatoriu inspectorilor-judecători pentru verificarea acestora, realizarea tuturor pașilor necesari pentru a verifica dacă faptul notificat include elementele unei abateri disciplinare, inclusiv solicitând avizul scris al judecătorului menționat în raport, în vederea circumstanțelor invocate (Articolul 25 paragr. (2) b). După finalizarea verificării, inspectorul-judecător întocmește în baza acesteia un raport, care, împreună cu dosarul cauzei disciplinare, este prezentat completului de admisibilitate al colegiului disciplinar pentru examinare[3].

Ulterior transmite materialele Colegiului disciplinar ca rol de instanță, contestația internă o soluționează Consiliul Superior al Magistraturii, contestația judiciară o soluționează Curtea de Apel, iar recursul îl soluționează Curtea Supremă de Justiție.

Sisteme fără consilii judiciare: exemplul German:

Germania fiind un stat federal, sistemul său judiciar este compus din judecători federali și de stat. În Germania, măsurile disciplinare cu privire la judecători și funcționari publici se iau, în cea mai mare parte, de instanțele și parchetele celor 16 landuri ale federației. Și dreptul material care se aplică în această materie reprezintă, în cea mai mare parte, norme adoptate de către fiecare land, însă reglementările de bază cu privire la aprecierea unui comportament ca fiind abatere disciplinară și la procedura disciplinară nu diferă în punctele esențiale[4].

Prin urmare, sistemul disciplinar la nivel federal coexistă cu regimurile fiecărui federat stat. În Germania, independența judiciară este protejată de articolul 97 din Legea federală, Constituția și în constituțiile statelor. O altă trăsătură distinctivă a Germaniei este aceea că judecătorii și procurorii, deși aceasta din urmă făcând parte din ramura judiciară, constituie organe distincte supuse diferitor instanțe disciplinare.

Conform Legii Federale a Judecătorilor, care specifică statutul juridic al judecătorilor germani, abaterea unui judecător federal este judecată de un complet special al Curții Federale de Justiție, Curtea Serviciului Federal, compusă exclusiv din judecători. Toți sunt numiți de către prezidiul Curții Federale de Justiție. În ceea ce privește procedura cazurilor disciplinare, Legea federală cu privire la

răspunderea disciplinară, care reglementează sancționarea abaterilor a funcționarilor publici, se aplică *mutatis mutandis*[4]. În ceea ce privește disciplina judecătorilor de stat, legiuitorul statului este liber fie să desemneze o anumită lege disciplinară, fie să declare procedural legea pentru funcționarii publici să fie aplicabilă. În Saxonia Inferioară, de exemplu, se aplică Legea judecătorilor. În secțiunea 94, totuși, se referă la Actul disciplinar din Saxonia Inferioară, valabil pentru funcționarii publici. Regulile aplicabile judecătorilor de stat și federali sunt în mare măsură similare. Într-adevăr, prevederile diferitelor legi ale statelor diferă doar în detaliu, deoarece Legea judecătorilor federali prevede: cadrul comun de bază. În special, prevede că statele vor institui un serviciu special instanțe, care includ fiecare un președinte și un număr egal de asociați permanenți judecători (care pot fi judecători sau avocați admiși în baroul de stat) și asociat nepermanent judecători (care practică în instanța de care aparține judecătorul pârât). Procedurile în instanțele de serviciu pot fi aduse în fața a cel puțin două instanțe, dar poate și legislația statului are în vedere un recurs în fața Tribunalului Serviciului Federal.

Supravegherea judiciară:

În Germania, pentru a se asigura că judecătorii acționează cu respect, aceștia sunt supuși unei sancțiuni disciplinare de supraveghere, cu condiția să nu existe interferențe cu funcțiile lor judiciare de bază. Cu toate acestea, linia de demarcație între ceea ce se încadrează în „funcțiile judiciare de bază” și ceea ce nu poate fi evaziv. În principiu, supravegherea este exercitată de președintele instanței la care judecătorul aparține. Include puterea de a cenzura un mod impropriu de executare a unei îndatoriri oficiale și să solicite atenția corespunzătoare îndatoririlor oficiale. Astfel, include monitorizarea și corectarea. În cadrul procedurii de supraveghere, care este administrativă și scrisă, se poate face doar o mustrare. Dacă președintele instanței apreciază că trebuie pronunțată o sancțiune mai severă (amenda, reducerea salariului, retrogradarea sau demisia), el sau ea sesizează instanța de serviciu, în fața căreia procedura este jurisdicțională și se aplică toate garanțiile unui proces echitabil [5].

Prima instanță de judecată disciplinară pentru judecători și procurori este „Dienstgericht für Richter”, care funcționează la nivelul tribunalelor. Instanța de apel este „Dienstgerichtshof für Richter”, constituită la nivelul Curților de Apel. Cu anumite limite, legea prevede și recursul la „Dienstgericht des Bundes”, un complet de judecată specializat, constituit la Bundesgerichtshof (Înalta Curte). Completele de judecată în materie disciplinară sunt compuse din judecători de carieră, iar în cazurile care îi privesc pe procurori - din judecători și procurori. Legea federală prevede în art. 77 alin. (4) posibilitatea desemnării în aceste complete de judecată a unor avocați ca judecători asesori, alături de judecătorii sau procurorii de carieră [6].

Deși am analizat mecanismul de tragere la răspundere disciplinară în Republica Moldova și Germania, evidențiem că o trăsătură comună a legislațiilor statelor respective Europene este aceea de a asigura un echilibru între răspunderea disciplinară și independența magistratului. Asigurarea independenței judecătorilor este impusă, cu titlu de obligație, statelor de principalele instrumente cu caracter universal și regional european.

Referințe bibliografice:

1. Raport privind numirile din justiție, adoptat de Comisia de la Veneția în 16-17 martie 2007, CDL-AD(2007)028,
2. Danileț C. INSPECȚIA JUDICIARĂ DIN REPUBLICA MOLDOVA - ANALIZĂ ȘI PROPUNERI PRIVIND LEGISLAȚIA ȘI PRACTICILE INTERNE. Document Tehnic, Chișinău, 2021,
3. Raport privind legislația-cadru care reglementează activitatea Consiliului Superior al Magistraturii. Clasificarea procedurilor disciplinare prin prisma intrării în vigoare a Legii nr. 178 din 24.07.2014 privind răspunderea disciplinară a judecătorilor în conformitate cu cele mai bune practici și standarde europene,
4. Secțiunea 26 din Legea Germană a Justiției (Deutsche Richtergesetz),
5. JUDGING THE JUDICIARY Responding to judicial misconduct without threatening independence, 2021,
6. Manea T. Răspunderea disciplinară a magistraților. Elemente de drept comparat, Revista Institutului Național al Justiției, nr.3, 2014.

CZU 347.637:327

INTERESELE COPILULUI – PROTECȚIE ȘI GARANTARE - ÎN CONTEXTUL METAMORFOZELOR RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE

Ludmila OSTAP¹⁴⁰

Rezumat: *Interesele minorilor reprezintă un pilon principal al statului de drept. Garantarea universală a respectării drepturilor copilului, protecției împotriva abuzurilor sexuale și violenței, împotriva toleranței practicilor tradiționale care afectează sănătatea copiilor este consacrată la nivel global. Implementarea efectivă a standardelor degajate de organismele internaționale este pusă pe seama statelor-membre, unde o atenție particulară se acordă valorilor, tradițiilor și realităților culturale pentru a se facilita transpunerea normelor obligatorii existente în fiecare stat în parte.*

Cuvinte cheie: minor, protecție, drepturi și libertăți, ordine și securitate, justiție.

THE INTERESTS OF THE CHILD - PROTECTION AND GUARANTEE – IN THE CONTEXT OF METAMORPHOSIS OF INTERNATIONAL RELATIONS

Abstract: *The interests of minors are a major pillar of the rule of law. The universal guarantee of respect for the rights of the child, protection against sexual abuse and violence, and tolerance of traditional practices that affect the health of children is enshrined globally. The effective implementation of the standards issued by international bodies is the responsibility of the Member States, where particular attention is paid to cultural values, traditions and realities in order to facilitate the transposition of existing binding rules in each country.*

Key words: minor, protection, rights and freedoms, order and security, justice.

Introducere:

Data fiind lipsa sa de maturitate fizică și intelectuală, copilul are nevoie de protecție și îngrijire speciale, inclusiv de o protecție juridică adecvată, atât înainte cât și după nașterea sa.

Drepturile copiilor sunt drepturile tuturor persoanelor cu vârsta sub 18 ani. Scopul acestora este să protejeze copiii și tinerii: ei trebuie să fie tratați și res-

¹⁴⁰ Ludmila OSTAP, doctorantă a anului IV, a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM, ludmila.ostap@igp.gov.md.

pectați ca oameni, beneficiind de acces deplin la drepturile omului care sunt conferite tuturor oamenilor. Însă drepturile copiilor recunosc și faptul că vulnerabilitatea lor, o consecință a vârstei fragede și lipsei de maturitate a acestora, ne impun să acordăm o atenție aparte nevoilor de protecție și îngrijire speciale ale copiilor.

Drepturile copiilor includ dreptul tinerilor de a fi tratați cu demnitate și respect, la protecție împotriva oricărei forme de discriminare, de a le fi satisfăcute nevoile primare - cum ar fi hrană, siguranță, îngrijire medicală, educație, precum și de a juca un rol activ în societate. Aceste drepturi sunt consfințite în Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, instrument care a fost acceptat de toate statele din Europa și de aproape toate țările lumii. [1, pag. 17]

La nivel internațional, protecția copiilor care interferează cu sistemul justiției se asigură prin prevederile articolului 40 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului care prevede *„dreptul copiilor presupuși sau dovediți a fi comis un delict, la respectarea drepturilor umane, în special, de a beneficia de toate aspectele procesului juridic intentat inclusiv asistență juridică sau de altă natură în pregătirea și prezentarea apărării lor”*. [2]

Convenția prevede, în textul său, un șir de obligații imputabile statului, în scopul asigurării interesului superior al copilului care este presupus sau dovedit că a comis o încălcare a legislației care este culpabilă la momentul comiterii. În plan internațional, un aport deosebit în protecția copiilor în contact/conflict cu legea îl au *Normele de la Beijing* și *principiile de la Riyadh*. [3] Acestea prevăd standardele de prevenire a delincvenței juvenile și standardele de protecție a copiilor care sunt privați de libertate. La nivel național, protecția copiilor care sunt în contact/conflict cu sistemul judiciar este realizată prin prevederile Codului Penal, ale Codului de Procedură Penală, a Codului de Executare și ale legilor conexe. De asemenea, în art. 28 din Legea nr. 338 din 15 decembrie 1994 privind drepturile copilului, sunt prestabilite norme care au menirea de a oferi o protecție specială copiilor care se află în conflict cu legea.

Convenția ONU cu privire la drepturile copilului impune statului, prin prevederile din articolul 40, *să întreprindă toate măsurile necesare ca să acorde o protecție corespunzătoare copiilor care sunt referiți către sistemul de justiție național*. În conformitate cu articolul 40, alin. (2) din Convenția cu privire la drepturile copilului, există o listă importantă de drepturi și garanții care sunt toate menite să asigure ca fiecare copil, care este acuzat că a încălcat legea penală, va primi un tratament și proces echitabil. Cele mai multe dintre aceste garanții se găsesc și în articolul 14 din Pactul internațional pentru drepturile civile și politice. O condiție esențială pentru o implementarea corectă și eficientă a acestor drepturi sau garanții este calitatea și capacitatea persoanelor implicate în administrarea justiției pentru minori. [4, pag. 37-38]

De asemenea, reglementările internaționale sunt de natură a aplica reguli specifice copilului indiferent de situația juridică în care acesta se află, inclusiv în situația în care se află în conflict cu legea. [5, pag. 7]

Metodele și materialele aplicate: În limitele prezentei lucrări au fost aplicate mai multe metode de studiu, printre care se numără: metoda observației, metoda analizei logice, metoda clasificării, metoda statistică, etc.

Conținutul de bază. Dinamica fenomenului infracțional din ultimii ani, noile forme de criminalitate generate de tehnologiile moderne, precum și de fenomenul globalizării, constituie provocări la care instituțiile care apără drepturile și libertățile cetățenilor trebuie să se adapteze și să facă față cu succes. În acest context, prevenirea criminalității a căpătat o importanță crescândă în statele membre ale Uniunii Europene, fiind considerată un imperativ al momentului. Așa cum se arată într-o serie de directive și programe ale Uniunea Europeană, dintre care Programul Stockholm, privind Justiția și Afacerile Interne în Europa în perioada 2010-2014, „*cea mai bună modalitate de a reduce nivelul criminalității este de a lua măsuri efective pentru a preveni însăși comiterea acesteia, inclusiv prin promovarea incluziunii sociale, utilizând o abordare multidisciplinară, care include luarea unor măsuri administrative și promovarea cooperării între autorități și cetățenii Uniunii, care au experiențe similare și sunt afectați în moduri similare de criminalitate și insecuritatea aferentă acesteia, în viața de zi cu zi*”.

Unele acte legislative ale Uniunea Europeană acordă drepturi diferite copiilor în funcție de vârstă. De exemplu, *Directiva 94/33/CE privind protecția tinerilor la locul de muncă* (Directiva privind lucrătorii tineri), care reglementează accesul copiilor la încadrarea oficială în muncă pe teritoriul statelor membre ale Uniunea Europeană și condițiile aferente, distinge între „tineri” (termen generic pentru toate persoanele în vârstă de până la 18 ani), „*adolescenți*” (orice tânăr în vârstă de cel puțin 15 ani și de cel mult 18 ani, care nu mai face obiectul școlarizării obligatorii pe bază de program integral) și „*copii*” (definiți ca tinerii care nu au atins vârsta de 15 ani, a căror în-cadrare oficială în muncă este, în cele mai multe cazuri, interzisă). [6, pag. 18]

Spre deosebire de Uniunea Europeană, Consiliul Europei a deținut încă de la înființare un mandat clar pentru protejarea și promovarea drepturilor omului. Tratatul său principal privind drepturile omului, ratificat de toate statele membre ale Consiliului Europei, este *Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale* sau *Convenția europeană a drepturilor omului*, care conține dispoziții specifice referitoare la copii.

Celălalt tratat important al Consiliul Europei în domeniul drepturilor omului, și anume *Carta socială europeană* (CSE23 – revizuită în 1996/24), asigură protecția drepturilor sociale, conținând prevederi specifice cu privire la drepturile copilului. Aceasta cuprinde două prevederi de importanță deosebită pentru drepturile copilului. Articolul 7 prevede obligația de a proteja copiii împotriva exploatării economice. Articolul 17 impune statelor să ia toate măsurile necesare și corespunzătoare prin care să asigure copiilor îngrijirile, asistența, educația și pregătirea de care au nevoie (inclusiv învățământul primar și secundar gratuit), să protejeze copiii și tinerii împotriva neglijenței, violenței sau exploatării și să asigure protecția copiilor privați de sprijinul familiei lor.

Scopul principal al programului Consiliul Europei privind drepturile copiilor este acela de a sprijini aplicarea standardelor internaționale în domeniul drepturilor copilului de către toate statele membre ale Consiliului Europei, în special de a promova transpunerea *Convenției ONU cu privire la drepturile copilului*, reliefând principiile sale de bază: *nediscriminarea* (ori de câte ori este posibil, copiii au acces la aceleași drepturi, oportunități și privilegii), *dreptul la viață și la dezvoltare* (copiii au dreptul la viață și dreptul de a se dezvolta fizic și psihic, în egală măsură; aceștia trebuie protejați împotriva amenințărilor și pericolelor externe, spre exemplu, abuzuri, priveri severe și îmbolnăvire; copiii trebuie să li se pună la dispoziție tot ceea ce este necesar pentru o dezvoltare sănătoasă și bunăstarea generală), *considerarea interesului superior al copilului drept o prioritate de către factorii de decizie* (în toate deciziile care privesc copii, interesul superior al copilului trebuie să fie considerentul primordial) și *dreptul copiilor de a fi ascultați* (copiii și tinerii trebuie să li se prezinte toate informațiile de care au nevoie pentru a lua parte la procesul decizional, ei trebuie să înțeleagă că sunt ascultați și că opiniile le sunt apreciate, indiferent care sunt acestea).

În acest mod, programul a oferit Europei un rol esențial în acțiunile de stabilire a standardelor în domeniul drepturilor copilului și a deschis calea, prin diverse mijloace, spre garantarea faptului că vocea copiilor reprezintă o componentă centrală a acestui proces. Programul își propune, de asemenea, să sprijine punerea în aplicare a Convenției și a CSE și să promoveze și alte instrumente juridice existente ale Consiliului Europei, referitoare la copii (participare, protecție și drepturi), la tineri și la familie. [6, pag. 23-26]

Convenția ONU cu privire la drepturile copilului a devenit un document de referință pentru dezvoltarea dreptului european al copilului, urmarea fiind că atât Consiliul Europei, cât și Uniunea Europeană încearcă să valorifice cât mai mult această influență. În special prin integrarea principiilor și dispozițiilor Convenției ONU cu privire la drepturile copilului în actele juridice obligatorii și în jurisprudența de la nivel european se conferă o mai mare forță Convenției ONU cu privire la drepturile copilului și se deschid căi mai eficiente de aplicare a legii pentru cei care caută să invoce drepturile copilului în Europa.

Actele internaționale invocate au stat la baza elaborării Legii Supreme a statului nostru – Constituția Republicii Moldova, care prin articolele 49- 51 proclamă dreptul copiilor și tinerilor la ajutor și ocrotire specială, iar în art. 4 prevede, că dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate, la care Republica Moldova este parte. [7, p. 68]

Astfel, Constituția Republicii Moldova consacră un articol protecției copiilor și tinerilor, din care aflăm că tinerii și copiii constituie potențialul uman, viitorul și perspectiva societății. Acest potențial are dreptul la o protecție socială, de unde și obligația autorităților de a asigura copiilor și tinerilor condiții pentru dezvoltare armonioasă.

Un alt mecanism intern de protecție și asigurarea a intereselor copilului, îl reprezintă *Legea nr. 338/1994 privind drepturile copilului*, care prevede la art. 6 dreptul la inviolabilitatea persoanei copilului, la protecție împotriva violenței fizice și psihice. Statul este obligat să ocrotească inviolabilitatea copilului, protejându-l de orice formă de exploatare, discriminare, violență fizică și psihică, inclusiv antrenarea în acțiuni criminale, inițierea în consumul de băuturi alcoolice, folosirea ilicită de substanțe stupefiante și psihotrope, practicarea jocurilor de noroc, cerșetoriei, incitarea sau constrângerea de a practica orice activitate sexuală ilegală, exploatarea în scopul prostituției sau al altei practici sexuale ilegale, în pornografie și în materiale cu caracter pornografic inclusiv din partea părinților sau rudelor.

Cooperarea intersectorială și abordarea integrată a situației copiilor victime/martori ai infracțiunilor a fost asigurată prin semnarea, în luna martie 2021 a Acordului de cooperare dintre Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, Inspectoratul General al Poliției, Consiliul Superior al Magistraturii, Procuratura Generală, Consiliul Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat, Centrul de Medicină Legală.

Concluzii:

Copiii sunt îndreptățiți să se bucure de drepturi depline, indiferent de situația strategică din regiune, de metamorfozele relațiilor internaționale. Astfel Printre angajamentele cele mai importante ale statului trebuie menționate măsurile de elaborare și adoptare al unui cadru normativ adecvat, care să țină cont de schimbările care au loc în societate și să facă față metamorfozelor relațiilor internaționale.

Scopul acestor drepturi este să protejeze copiii și tinerii, ei trebuie să fie tratați și respectați ca oameni, beneficiind de acces deplin la drepturile omului care sunt conferite tuturor oamenilor. Însă drepturile copiilor recunosc și faptul că vulnerabilitatea lor, ca o consecință a vârstei fragede și lipsei de maturitate a acestora, ne impun să acordăm o atenție aparte nevoilor de protecție și îngrijire specială copiilor.

O importanță deosebită în asigurarea respectării drepturilor și libertăților copiilor, o are nivelul de cooperare interinstituțională. Totodată, este necesară promovarea unei abordări integrate, bazate pe coordonarea măsurilor preventive și de protecție specială a copilului.

Prin urmare, Republica Moldova urmează - să își intensifice eforturile și să asigure adoptarea și implementarea eficientă a legislației care recunoaște dreptul copilului de a fi ascultat în procedurile juridice și contravenționale relevante, inclusiv prin crearea unor sisteme și/sau proceduri pentru respectarea acestui principiu de către asistenții sociali și instanțele de judecată; - să se țină cont de interesul superior al copilului și opinia acestuia în toate acțiunile întreprinse; - să creeze seturi de instrumente pentru consultarea publică privind elaborarea

politicii naționale, astfel ca aceasta să fie standardizată la un nivel înalt de incluziune și participare; - să întreprindă măsuri reale și eficiente pentru consolidarea implementării mecanismului de cooperare intersectorială în domeniul identificării, evaluării, referirii, asistenței și monitorizării copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului, prin asigurarea resurselor umane, tehnice și financiare adecvate: -să fie extinsă cooperarea la nivel național și internațional pe domeniul prevenirii și combaterii exploatării sexuale și abuzului sexual comis asupra copiilor; - să fie întreprinse măsuri de monitorizare și asigurare ca raportarea cazurilor de abuz și neglijare a copilului să fie obligatorie realizabilă pentru toate persoanele care lucrează cu și pentru copii.

Consolidarea mecanismelor de protecție a drepturilor copiilor, inclusiv a celor aflați în contact cu sistemul de justiției, necesită în continuare a fi o prioritate la nivel național fiind reglementate în documente de politici la nivel național și sectorial.

Printre angajamentele cele mai importante ale statului trebuie menționate măsurile de elaborare și adoptare al unui cadru normativ adecvat, care să țină cont de schimbările care au loc în societate și să facă față metamorfozelor relațiilor internaționale.

Referințe bibliografice:

1. *Protejarea drepturilor copiilor*, Un ghid pentru profesioniștii care lucrează cu copii în îngrijire alternativă, Consiliul Europei, martie 2014, pag. 14.
2. https://www.salvaticopiii.ro/sci-ro/media/Documente/Conventia_UNU_drepturile_copilului.pdf
3. <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/CRCIndex.asp>
4. Raport privind respectarea drepturilor copilului în Republica Moldova în anul 2019 *Raportul avocatului poporului pentru protecția drepturilor copilului*, Chișinău 2020, pag. 37-38.
5. Rusanovschi Sergiu, *Evaluarea cadrului normativ și a practicilor privind implicarea copiilor în procesul penal în Republica Moldova*, Casa-Editorial-Poligrafică „Bons Offices”, aprilie 2014.
6. *Manual de drept european privind drepturile copilului*, Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene și Consiliul Europei, 2015. Sudiu de bază. *Situația actuală privind prevenirea delincvenței juvenile în Republica Moldova*. Chișinău, 2014.
7. *”Probleme interdisciplinare în materia prevenirii și combaterii criminalității juvenile la etapa contemporană”*, (Materiale ale Conferinței științifico-practice internaționale, 05 octombrie 2007), Iurie PEREVOZNIC, avocat parlamentar, ”Prevenirea delincvenței juvenile: realități și deziderate”.
8. Legea nr.140/2012 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți.
9. Legea nr. 338/1994 privind drepturile copilului.

CZU 343.32(478)

CIRCUMSTANȚE AGRAVANTE ALE INFRAACȚIUNII DE DIVULGARE A SECRETULUI DE STAT PREVĂZUTE ÎN ART. 344 AL CODULUI PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA

Alexandru GAINA¹⁴¹

Rezumat: În conținutul lucrării au fost abordate circumstanțe agravante, drept rezultat al divulgării informațiilor cu grad de secretizare „strict secret” și „secret”, care pot afecta relațiile sociale cu privire la securitatea statului, sub aspectul asigurării funcționării în bune condiții a domeniilor apărării naționale, economiei, științei, tehnicii, relațiilor externe etc., prin prisma prevederilor legale a alin. (2) art. 344 CP al RM.

În același timp, este relevantă problema în determinarea semnului estimativ de „urmări grave”, drept circumstanță agravantă a infracțiunii de divulgare a secretului de stat, prevăzută la art. 344 CP al RM.

Cuvinte cheie: infracțiune, secret de stat, securitatea statului, divulgare, „urmări grave”.

AGGRAVATING CIRCUMSTANCES OF THE CRIME OF DISCLOSURE OF THE SECRET OF STATE PROVIDED FOR IN ARTICLE 344 OF THE CRIMINAL CODE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Abstract: Aggravating circumstances have been addressed in the content of the article as a result of the disclosure of “top secret” and “secret” information, which may affect social security relations, in terms of ensuring the proper functioning of national defense areas, economics, science, technology, foreign relations, etc., in the light of the legal provisions of par. (2) art. 344 of the Criminal Code of the Republic of Moldova.

In addition, the problem is described in determining the estimated sign of “serious consequences”, as an aggravating circumstance of the crime of disclosure of state secret, provided in art. 344 Criminal Code of the Republic of Moldova.

Key words: crime, state secret, national defense, disclosure, “serious consequences”.

Introducere:

Acțiunea umană necorespunzătoare susceptibilă de pedeapsă nu este constituită pur și simplu dintr-un act material de comportament, ci este însoțită și de

¹⁴¹ Alexandru GAINA, doctorand an. IV al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, șeful Secției nr. 1 din cadrul Serviciului protecție internă și anticorupție al MAI, alexandru@mai.gov.md

anumite corelații de bază, comportamentul respectiv devenind necorespunzător numai în anumite circumstanțe, care îi conferă un caracter periculos [9, p. 170].

Circumstanțele, la rândul său, sunt acele stări, împrejurări ori calități ce țin de infracțiune sau infractor, care precedă, însoțesc sau succed activitatea infracțională, fiind reglementate expres sau implicit de legea penală. Acestea fie că micșorează, fie că măresc gradul prejudiciabil al infracțiunii sau al infractorului, atenuând sau agravând în consecință răspunderea penală.

Circumstanțele legale sunt prevăzute expres și limitativ în legea penală și este obligatoriu ca instanța de judecată, în procesul individualizării pedepsei, să țină seama de ele. În anumite situații, circumstanțele legale speciale sunt prevăzute în însăși norma de incriminare și ele nu produc efecte, decât în cazul acelei infracțiuni, în conținutul legal al căreia sunt prevăzute. În raport de incidența lor în materia pericolului social al faptei și a pericolozității infractorului, legea distinge circumstanțe agravante, care măresc gradul de pericol social al infracțiunii sau/și infractorului și, după caz agravează răspunderea penală și circumstanțe atenuante, care determină micșorarea gradului de pericol social al infracțiunii, respectiv pericolozitatea infractorului, atenuând drept urmare răspunderea penală [9, p. 170-171].

Metodologia aplicată:

În vederea realizării scopului propus, în respectivul articol științific au fost utilizate următoarele metode: metoda logică (bazată pe analiza inductivă și deductivă) și metoda comparativă.

Rezultatele investigației:

Înainte de a purcede la examinarea *circumstanțelor agravante* a infracțiunii specificate la art. 344 al CP al RM, considerăm oportun să ne referim, mai întâi de toate, la determinarea și definirea acestora potrivit doctrinei penale a RM. În sensul prevederilor art. 77 CP RM [1], una din circumstanțe agravante constituie provocarea prin infracțiune a unor urmări grave. Subsidiar, legislația penală prevede că, dacă circumstanțele agravante sunt prevăzute la articolele corespunzătoare din Partea specială a codului penal în calitate de semne ale acestor componente de infracțiuni, ele nu pot fi concomitent considerate drept circumstanțe agravante [1].

În literatura de specialitate autohtonă, noțiunea de *circumstanțe agravante*, apare cu calificativul de „mixte” – care sunt considerate că agravează, pe de o parte, pericolul social al infracțiunii săvârșite și, pe de altă parte, pericolozitatea infractorului : omorul premeditat al unei rude apropiate are un pericol social mult mai sporit, cât și o rezonanță, o tulburare socială mai mare decât un omor „obișnuit” [9, p. 173]. Același exemplu și opinie este susținută de unii autori francezi [10, p. 523], care menționează că unele circumstanțe agravante sunt, așa-zis, mixte, deoarece sursa de agravare este atât infractorul sau infractorii, cât și fapta lor, exemplificând așa circumstanțe agravante ca: premeditarea, pregătirea unor capcane speciale, trecerea infracțiunii în obișnuință (indeletnicire) etc.

Potrivit autorilor S.Copețchi și I. Hadîrcă, componente de infracțiune cu circumstanțe agravante (componente calificative) sunt componentele de infracțiune, care pe lângă semnele de bază (desprinse din cadrul componentelor de bază) conțin și unele semne obiective și subiective suplimentare în raport cu cele de bază, care au rolul de a agrava răspunderea penală [11, p. 69].

Autorul Alexandru Borodac, la rândul său, este de părere că, prin *circumstanțe agravante* se subînțeleg diferite stări, situații, întamplări, calități sau alte împrejurări ale realității care reflectă întotdeauna, în mod univoc, o pericolozitate sporită a infractorului și un grad prejudiciabil sporit al faptei comise, ceea ce impune o reacție mai dură din partea statului [12, p. 412].

Totodată, T.A. Kostareva, descrie *circumstanțele agravante* ca acele împrejurări esențiale specificate în lege, care sunt caracteristice doar pentru o parte din infracțiuni de același tip, ce reflectă schimbări esențiale ale gradului prejudiciabil al faptei comise și ale personalității infractorului, care influențează asupra estimării legislative față de cele comise, asupra măsurii de răspundere și a pedepsei [13, p. 40].

Potrivit normativului penal român, sub denumirea de *circumstanțe agravante legale* sunt cuprinse acele împrejurări care reflectă totdeauna și în mod univoc un pericol social mai ridicat al infracțiunii și o pericolozitate sporită a infractorului, determinând, astfel, aplicarea unei pedepse mai aspre. Aceste circumstanțe au caracter general, putând fi aplicate, de regulă, în cazul oricărei infracțiuni la care ele devin incidente, cu excepția situațiilor în care unele dintre aceste împrejurări constituie element al conținutului agravant sau calificat al infracțiunii.

De aceea, atunci când una dintre circumstanțele agravante este prevăzută de lege ca element circumstanțial în conținutul infracțiunii, ea nu mai poate fi reținută ca circumstanță agravantă în caracterizarea aceleiași infracțiuni [14, p. 373].

Autorii Tănăsescu, susțin că, *circumstanțele agravante* exprimă o stare prin care infractorul se folosește de o calificare a modului de acțiune pentru a realiza efectul infracțiunii, pentru a evita răspunderea penală. Temeiurile circumstanțelor agravante pot fi de natură psiho-fizică sau pragmatică, constând în situații care justifică un anumit mod de acțiune din partea infractorului. Efectele infracțiunilor existente în circumstanțele agravante (vătămrile sau suferințele victimelor) în afara faptului că sunt din cele mai grave, pot, datorită măsurilor speciale adoptate de infractor, să rămână nedescoperite, fapt care diminuează autoritatea legii și destabilizează structura socială [15, p. 582].

După cum am constatat în prevederile normelor penale, statuate la art. 77 CP al RM, una din circumstanțele agravante, este provocarea prin infracțiune a unor *urmări grave*. Studiind prevederile art. 344 alin. (2) din Codul penal al RM, observăm că, legiutorul statuează expres drept circumstanță agravantă a divulgării secretului de stat, ce se referă la latura obiectivă a infracțiunii, „**aceeași acțiune soldată cu urmări grave**” [1], neindicând însă formele sau manifestările ce ar caracteriza-o.

Având în vedere aceste circumstanțe, legiutorul înăsprește răspunderea penală „*cu închisoare de la 3 la 7 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani*”, comparativ cu răspunderea penală stabilită pentru componența de bază a infracțiunii, care prevede „*amendă în mărime de la 550 la 950 unități convenționale sau cu închisoare de până la 4 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani*” [1].

În continuare, vom încerca definirea și determinarea semnului estimativ de „*urmări grave*”, drept circumstanță agravantă a infracțiunii de divulgare a secretului de stat.

De menționat este, că utilizarea sintagmei de „*urmări grave*” în legislația penală a RM, constituie o reminiscență a sistemului de drept penal sovietic. De altfel, semnul estimativ în cauză a fost pe larg utilizat de către legiutor și în Codul penal din 1961 sub diferite expresii: *urmări extrem de grave, consecințe deosebit de grave, urmări grave, consecințe grave* [2].

Analiza practicii judiciare naționale recente, dar și a doctrinei, denotă o îngrijorare tot mai sporită față de utilizarea semnelor estimative în cadrul legii penale. Majoritatea practicienilor, dar și a doctinarilor, evidențiază faptul, că utilizarea acestor semne majorează riscul încălcării principiului legalității incriminării sub aspectul nerespectării cerinței de claritate și prezivibilitate a legii penale [16].

Printre primele încercări de a tălmăci sintagma „*urmări grave*” le atestăm în Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 31 din 09.11.1998, care, la pct. 16 statuează că, *urmări grave se vor considera: cauzarea leziunilor corporale mai puțin grave la două sau mai multe persoane; cauzarea leziunilor grave uneia sau mai multor persoane; survenirea decesului unei sau mai multor persoane, nimicirea sau deteriorarea bunului proprietății în proporții deosebit de mari, întreruperea de lungă durată a activității transportului, comunicațiilor etc.* [6].

În Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 37 din 22.11.2004, la pct. 15 constatăm că, *urmări grave ca circumstanțe agravante, care urmează în mod necesar a fi determinate în fiecare caz concret, ar putea fi sinuciderea, infectarea cu maladia SIDA, cu boli venerice ș.a.* [7].

De remarcat este faptul că, prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 22 din 01.10.2018 a fost declarat neconstituțional articolul 328 alin. (3) lit. d) din Codul penal al RM care prevedea răspunderea penală pentru excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu soldată cu „*urmări grave*” [8].

Totodată, în contextul adoptării acestei decizii, Curtea Constituțională a considerat necesară emiterea unei adresări către Parlamentul RM în vederea stabilirii expres și cu exactitate, a urmărilor care pot fi calificate drept „*urmări grave*” în contextul infracțiunii de exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu [16].

Potrivit părerii autorilor Serbinov I. și Oboroceanu N. sintagma „*urmări grave*” utilizată în Codul penal al RM este una, care nu corespunde criteriilor de cali-

tate a legii penale și, luând în considerare Hotărârea Curții nr. 22 din 01.10.2018, legiutorul urmează să excludă sau, după caz, să explice conținutul și estimarea acestei sintagme. În caz contrar, există riscul interpretării extensive a acestei sintagme, precum și riscul ridicării unui număr foarte mare de excepții de neconstituționalitate în fața Curții Constituționale în cauzele penale privind infracțiunile ce presupun cauzarea unor „urmări grave” [16].

Revenind la infracțiunea prevăzută de art. 344 CP al RM, în opinia autorului A. Barbăneagră, practica judiciară recunoaște în calitate de urmări grave [drept rezultat al divulgării informațiilor atribuite la secret de stat] transmiterea datelor în mâinile serviciului străin de spionaj, zădărnicierea acțiunilor importante ale statului etc. [17, p. 733].

În sensul prevederilor alin. (2) art. 344 CP al RM, prin „urmări grave” se prezumă acelea urmări, care sunt rezultate din divulgarea informațiilor, având gradul de secretizare „*Strict secret*” și „*Secret*”, ce pot afecta relațiile sociale cu privire la securitatea statului, sub aspectul asigurării funcționării în bune condiții a domeniilor apărării naționale, economiei, științei, tehnicii, relațiilor externe etc. [1].

Potrivit prevederilor art. 11 al Legii cu privire la secretul de stat, gradul de secretizare a informațiilor atribuite la secret de stat trebuie să corespundă gravității prejudiciilor ce pot fi cauzate intereselor și/sau securității Republicii Moldova în cazul divulgării sau pierderii acestor informații [3].

Astfel, conform prevederilor legale menționate, sunt stabilite 4 grade de secretizare a informațiilor atribuite la secret de stat și 4 parafe de secretizare corespunzătoare pentru purtători materiali de asemenea informații:

a) „*Strict secret*” – grad de secretizare atribuit informațiilor a căror divulgare neautorizată poate aduce prejudicii deosebit de grave intereselor și/sau securității Republicii Moldova;

b) „*Secret*” – grad de secretizare atribuit informațiilor a căror divulgare neautorizată poate dăuna grav intereselor și/sau securității Republicii Moldova;

c) „*Confidențial*” – grad de secretizare atribuit informațiilor a căror divulgare neautorizată poate dăuna intereselor și/sau securității Republicii Moldova;

d) „*Restricționat*” – grad de secretizare atribuit informațiilor a căror divulgare neautorizată poate fi în dezavantajul intereselor și/sau securității Republicii Moldova sau poate să conducă la divulgarea unei informații secretizate cu parafa „*Strict secret*”, „*Secret*” sau „*Confidențial*” [18, p. 1036].

Potrivit literaturii de specialitate, urmări grave, în cazul săvârșirii infracțiunii de divulgare a secretului de stat, pot constitui zădărnicierea acțiunilor importante ale statului, cauzarea de daune materiale în proporții deosebit de mari, transmiterea datelor ce conțin secret de stat, de către persoanele care au luat cunoștință de aceste informații, unui stat străin, unei organizații străine sau agenturii lor, organizațiilor criminale, când aceasta generează redisolocarea obiectelor secrete, a unităților militare sau reorganizarea producției secrete etc. [19, p. 689].

Autorul Diacov S., la fel, consideră urmări grave, drept rezultat al săvârșirii

infracțiunii de divulgare a secretului de stat, atunci când documentele ce conțin astfel de informații, ajung în mâinile unor servicii secrete a unui stat străin, sunt puse în pericol anumite acțiuni importante ale statului, provoacă eșuarea proiectelor de perspectivă privind unele cercetări științifice sau redisolocarea obiectelor de importanță strategică etc. [20, p. 37].

În opinia autorului Șumilov A., urmări grave, constituie un semn pur evaluativ, care poate fi apreciat în mod individual și în fiecare caz în parte. Respectiv, autorul consideră urmări grave, drept rezultat al divulgării secretului de stat, de către o persoană, căreia i-au fost încredințate informații secrete, în legătura cu funcția ocupată, decesul unei persoane implicate în măsuri de acumulare a informațiilor, acțiuni de contraspionaj sau a măsurilor speciale de investigații (*colaborator confidențial, agent etc.*) când aceste informații au devenit cunoscute unor persoane neautorizate [21, p. 75].

În accepțiunea prevederilor art. 15 din Legea nr. 59/2012 *privind activitatea specială de investigații*, colaboratorii confidențiali sânt persoane care, printr-un acord scris sau verbal, se obligă să ofere ofițerului de investigații informații, să participe la pregătirea și efectuarea măsurilor speciale de investigații, precum și să contribuie într-un alt mod, neinterzis de lege, la activitățile speciale de investigații.

Totodată, aceștia sânt obligați să păstreze secretul informațiilor ce le-au devenit cunoscute în timpul efectuării măsurilor speciale de investigații și să prezinte informații veridice, iar potrivit prevederilor legii menționate, în scopul asigurării securității colaboratorilor confidențiali, a membrilor familiilor și a rudelor acestora, se permite efectuarea de măsuri speciale de investigații în vederea protecției lor în modul stabilit de lege. Informația despre colaboratorul confidențial poate fi făcută publică doar cu acordul scris al acestuia [4].

Este de menționat că, divulgarea secretului de stat în cazurile prevăzute la alin. (1) art. 344 CP RM formează o componență de infracțiune formală și fapta se consideră consumată din momentul în care informațiile corespunzătoare au devenit cunoscute unor persoane, pe când fapta prevăzută la alin. (2) aceluiași art. din CP formează o componență de infracțiune materială și se consideră consumată din momentul survenirii urmărilor prejudiciabile [22, p. 426].

După cum s-a menționat anterior, urmările prejudiciabile constituie modificările negative în valorile sociale protejate de legea penală, cauzate prin acțiune sau inacțiune subiectului infracțiunii, respectiv, în cazul săvârșirii infracțiunii prevăzute la art. 344 CP al RM, drept urmare prejudiciabilă ca rezultat al faptei infracționale este survenirea impactului negativ adus intereselor legitime și / sau securității RM.

Răspunderea penală în cazul survenirii urmărilor grave, drept rezultat al divulgării secretului de stat se aplică doar în cazul, când persoana care a comis infracțiunea își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile, dar considera în mod ușuratic că ele vor putea fi evitate ori nu își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii

sau inacțiunii sale, nu a prevăzut posibilitatea survenirii urmărilor ei prejudiciabile, deși trebuia și putea să le prevadă.

În toate cazuri, mărimea gradului prejudiciabil, care a survenit drept urmare a divulgării secretului de stat, este stabilită de către organele abilitate în domeniu sau instanța de judecată.

În acest sens, este necesar a fi stabilită și mărimea pagubei materiale, cauzată de divulgare, adică cheltuieli care sunt necesare, pentru neutralizarea eventualilor consecințe negative pentru interesele și/sau securitatea țării [20, p. 29].

De menționat este că, mărimea pagubei materiale, urmează a fi estimată în baza criteriilor de evaluare a prejudiciile aduse statului în cazul scurgerii informației ce constituie secret de stat, elaborate de Comisia interdepartamentală pentru protecția secretului de stat a RM [5].

În pofida acestui fapt, analiza practicii judiciare autohtone pentru perioada anilor 2011 – 2021 denotă lipsa unor criterii de evaluare clar definite în vederea aprecierii și estimării juste a prejudiciului adus urmare a săvârșirii infracțiunii, de către organele de urmărire penală, fapt ce condiționează dificultăți la calificarea componenței de infracțiune de divulgare a secretului de stat, prevăzute la art. 344 CP al RM.

În situația descrisă, ar fi o soluție reglementarea de către legiuitor a unor criterii clar definite, în baza cărora organele de urmărire penală vor estima și aprecia prejudiciul real adus urmare divulgării secretului de stat sau pierderii informațiilor secrete.

Concluzii:

Rezumând cele menționate, relevăm că prin *urmări grave*, potrivit alin. (2) art. 344 CP al RM, se prezumă acelea urmări, care sunt rezultate din divulgarea informațiilor cu grad de secretizare „*strict secret*” și „*secret*”, care pot afecta relațiile sociale cu privire la securitatea statului, sub aspectul asigurării funcționării în bune condiții a domeniilor apărării naționale, economiei, științei, tehnicii, relațiilor externe etc.

În calitate de exemplu al urmărilor grave drept rezultat al săvârșirii infracțiunii de divulgare a secretului de stat, poate fi situația când documentele ce conțin astfel de informații, ajung în mâinile unor servicii secrete a unui stat străin, astfel fiind puse în pericol anumite acțiuni importante ale statului, eșuarea proiectelor de perspectivă privind unele cercetări științifice, redisolocarea obiectelor de importanță strategică sau decesul unei persoane implicate în măsuri de acumulare a informațiilor, acțiuni de contrspionaj sau a măsurilor speciale de investigații (*colaborator confidențial, agent etc.*) când aceste informații au devenit cunoscute unor persoane ce nu dispun de dreptul de acces la secret de stat sau neautorizate etc.

În accepțiunea prevederilor art. 15 din Legea nr. 59/2012 *privind activitatea specială de investigații*, colaboratorii confidențiali sânt persoane care, printr-un acord scris sau verbal, se obligă să ofere ofițerului de investigații informații, să par-

tice la pregătirea și efectuarea măsurilor speciale de investigații, precum și să contribuie într-un alt mod, neinterzis de lege, la activitățile speciale de investigații.

Totodată, s-a constatat că, divulgarea secretului de stat în cazurile prevăzute la alin. (1) art. 344 CP RM formează o componență de infracțiune formală și fapta se consideră consumată din momentul în care informațiile corespunzătoare au devenit cunoscute unor persoane, pe când fapta prevăzută la alin. (2) aceluiași art. din CP formează o componență de infracțiune materială și se consideră consumată din momentul survenirii urmărilor prejudiciabile.

Suplimentar, este de menționat că, răspunderea penală în cazul survenirii urmărilor grave, drept rezultat al divulgării secretului de stat se aplică doar în cazul, când persoana care a comis infracțiunea își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile, dar considera în mod ușuratic că ele vor putea fi evitate ori nu își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, nu a prevăzut posibilitatea survenirii urmărilor ei prejudiciabile, deși trebuia și putea să le prevadă.

În același timp, s-a atras atenția că, sintagma „urmări grave” utilizată în Codul penal al RM este una, care nu corespunde criteriilor de calitate a legii penale și, în acest sens, legiutorul urmează să excludă sau, după caz, să explice conținutul și estimarea acestei sintagme.

În caz contrar, există riscul interpretării extensive a acestei sintagme, precum și riscul ridicării unui număr foarte mare de excepții de neconstituționalitate în fața Curții Constituționale în cauzele penale privind infracțiunile ce presupun cauzarea unor „urmări grave”.

O altă problemă, este lipsa unor criterii de evaluare clar definite în vederea aprecierii și estimării juste a prejudiciului adus urmare a săvârșirii infracțiunii, de către organele de urmărire penală, fapt ce condiționează dificultăți la calificarea componenței de infracțiune de divulgare a secretului de stat, prevăzute la art. 344 CP al RM.

Respectiv, în viziunea noastră, ar fi o soluție reglementarea de către legiutor a unor criterii clar definite, în baza cărora organele de urmărire penală vor estima și aprecia prejudiciul real adus urmare divulgării secretului de stat sau pierderii informațiilor secrete.

Referințe bibliografice:

1. Codul penal al Republicii Moldova Nr. 985 din 18.04.2002 (*Monitorul Oficial Nr. 72-74 din 14.04.2009*),
2. Codul penal al Republicii Moldova, adoptat de Sovietul Suprem al RSSM la 24.03.1961. În: *Veștile RSSM*, nr. 10 din 1961 (abrogat),
3. Legea nr. 245 din 27.11.2008 cu privire la secretul de stat (*publicată la 27.02.2009 în MO Nr. 45-46, art Nr. 123, data intrării în vigoare: 27.05.2009*),
4. Legea nr. 59 din 29.03.2012 privind activitatea specială de investigații (*publicată la 08.06.2012 în Monitorul Oficial Nr. 113-118, art Nr. 373, data intrării în vigoare: 29.10.2012*),

5. Hotărârea Guvernului nr. 770 din 26.11.2009 cu privire la Comisia interdepartamentală pentru protecția secretului de stat (*publicată la 01.12.2009 în MO Nr. 173, art Nr. 852*),
6. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 31 din 09.11.1998 cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre purtarea (portul), păstrarea (deținerea), transportarea, fabricarea, comercializarea ilegală, sustragerea armelor de foc, a munițiilor sau a substanțelor explozive, păstrarea neglijentă a armelor de foc și a munițiilor,
7. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 37 din 22.11.2004 cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii,
8. Hotărârea Curții Constituționale nr. 22 din 01.10.2018 privind excepția de neconstituționalitate articolului 328 alin. (3) lit. d) din Codul penal (excesul de putere și depășirea atribuțiilor de serviciu soldate cu urmări grave),
9. Mariț A., Mureșan M.I. Aspecte teoretico-normative și practice privind formarea motivului și scopului în cadrul etapelor activității infracționale. Chișinău, 2015,
10. Bouzat, Pierre, Pinatel, Jeane, Traite de droit penal et criminologie, Paris, 1963,
11. Copețchi S., Hadîrcă I. *Calificarea infracțiunilor: Note de curs*. Chișinău, 2015,
12. Borodac A., *Manual de Drept penal. Partea generală*. Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2005,
13. Костарева Т. *Квалифицирующие обстоятельства в уголовном праве. Понятие, законодательная регламентация, влияние на дифференциацию ответственности*. Ярославль: Изд-во ЯрГУ, 1993,
14. Pașcu I. și Uzlău A. *Drept penal: partea generală*. București: Editura Hamangiu, 2013,
15. Tănăsescu I., Tănăsescu C., Tănăsescu G. *Drept penal general. Curs universitar*. București: ALL BECK,
16. Serbinov I., Oboroceanu N., „*Reflecții critice asupra sintagmei „urmări grave” – semn estimativ ce caracterizează urmările prejudiciabile ale componentelor infracțiunii din partea specială a Codului penal*”, publicație științifică în revista Procuraturii Republicii Moldova https://ibn.idsi.md/sites/default/files/image_file/63-68_24.pdf
17. Barbăneagra A. *Codul Penal al Republicii Moldova (cu modificările de până la 8 august 2003). Comentariu*. Chișinău, 2003,
18. Brînza S. și Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. II*, Chișinău, 2015,
19. Brînza S., Ulianoschi X., Stati V., Grosu V. și Țurcanu I. *Drept penal. Partea specială. Volumul II*. Ediția a II-a, 2005,
20. Дьяков С. *Государственные преступления против основ конституционного строя и безопасности государства и государственная преступность*. Издательство НОРМА, Москва, 1999,
21. Шумилов А. *Преступления против основ конституционного строя государства: Комментарий к главе 29 УК РФ. С постатейным приложением нормативных актов и документов*. Москва, 2001,
22. Macari I. *Drept penal al Republicii Moldova. Partea specială*, Chișin Chișinău, USM, 2003.

CZU: 343.34 (478)

APARIȚIA ȘI EVOLUȚIA DEZORDINILOR ÎN MASĂ. MODELUL REPUBLICII MOLDOVA

Igor SOROCEANU¹⁴²

Rezumat: *Întrunirile libere, pașnice și legitime în etapa contemporană reprezintă un proces actual și de importanță majoră, care sunt discutate atât la nivel național cât și de către factorii decisivi la scară internațională. Cu regret însă, uneori aceste întruni capătă un caracter violent și pot produce diverse consecințe societăți în ansamblu.*

Astfel, aceste evenimente „fără control” poartă denumirea dezordinilor în masă care atentează direct la cele mai importante valori ale umanității. Prin urmare, în continuitatea cercetării, ne propunem ca deziderat – analiza apariției și evoluției dezordinilor în masă pe actualul teritoriu al Republicii Moldova.

Cuvinte cheie: stat de drept, întrunire pașnică, dezordine în masă, organe de aplicare a legi, drepturile și libertățile cetățenilor.

THE EMERGENCE AND EVOLUTION OF MASS DISORDER. THE MODEL OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Abstract: *Free, peaceful and legitimate assemblies in the contemporary stage are a current and important process, which are discussed both at the national level and by the decisive factors on an international scale. Unfortunately, these meetings sometimes take on a violent character and can have various consequences for society as a whole.*

Thus, these “uncontrolled” events are called mass disorders that directly attack the most important values of humanity. Therefore, in the continuity of the research, we propose as a desideratum - the analysis of the appearance and evolution of mass disorders on the current territory of the Republic of Moldova.

Key words: rule of law, peaceful assembly, mass disorder, law enforcement bodies, citizens' rights and freedoms.

Introducere:

Axându-ne pe dreptul la libertatea întrunirilor, aș vrea să menționez că, conform art.20 alin.(1) al Declarației Universale a Drepturilor Omului „orice persoană are dreptul la libertatea de întrunire și de asociere pașnică” [1, art.20 alin.

¹⁴² Igor SOROCEANU, doctorand, Academia „Ștefan cel Mare”, Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova, soroceanu94igor@gmail.com

[1]). Această prevedere internațională include în sine ideea că, fiecare persoană cetățean al statului membru la declarație are dreptul la libera căutare posedând voința de a primi și de a răspândi liber orice fel de informații și idei, având dreptul de a se asocia liber cu alte persoane, să se simtă în siguranță și concomitent să-și asume responsabilitatea personală că dreptul al întrunire nu va fi compromis.

În continuare, pentru abordarea aceleiași idei călăuzitoare, aș vrea să specific că la art.10 și art.11 a Convenției Europene a Drepturilor Omului la fel este stipulat dreptul individual al cetățenilor la libertatea de întrunire și de asociere pe cale pașnică și dreptul la libertatea de exprimare. Prin prisma art.11 „Convenția apără numai dreptul la întrunirea pașnică” [4, p.806]. Prin această afirmație înțelegem că Convenția asigură dreptul la desfășurarea întrunirilor numai într-o manieră pașnică și care nu au ca obiectiv primordial de tulburare a liniștii și ordinii publice. De asemenea, Înalta Curte reiterează faptul că dreptul la libertatea întrunirilor „reprezintă un drept fundamental într-o societate democratică, un element esențial al vieții publice. El îi privește nu numai pe participanții la o manifestație publică, dar și pe organizatorii acesteia, care pot fi asociații, grupuri organizate sau partide politice” [4, p.807].

Gradul de investigare a problemei la momentul actual, scopul cercetării:

La momentul actual, importanța și scopul de elaborare a prezentului demers științific, apare din intenția autorului de a cerceta detaliat și multiaspectual reperele generale cu privire la apariția și evoluția dezordinilor în masă într-un stat de drept, precum și informarea publicului larg despre esența generică a terminologiei respective.

Materiale utilizate și metode aplicate:

În procesul elaborării articolului științific ne-am ghidat de mai multe și diverse metode de cercetare științifică care au făcut posibilă investigarea corespunzătoare a subiectului titlului, dintre care putem enumera: metoda analizei, metoda sintezei, metoda deducției, metoda sistemică, metoda istorică, precum și metoda comparativă.

Baza teoretico-juridică a demersului științific cuprinde legislația primordială în vigoare, adresele online de referință și literatura de specialitate atât autohtonă – care direct sau indirect, abordează esența și conținutul generic al termenului de „manifestație publică”.

Rezultatele obținute și discuții:

Republica Moldova traversează în prezent o perioadă în care multiple riscuri, amenințări și vulnerabilități uneori se intersectează, iar alteori se suprapun, generând efecte imprevizibile nu doar la nivel național, ci și global.

Siguranța oricărei societăți, garantarea oricăror interese și ocrotirea oricărui drept își poate concepe finalitatea doar atunci, când se realizează integral, cuprinzând în conținutul său aplicarea lor la nivel macro-, micro- și particular, accentuându-se prin particular faptul că fiecare om reprezintă o valoare socială. Succesul implementării oricărei norme reiese din beneficiul acesteia pentru societate, prin societate înțelegându-se deopotrivă toți indivizii, care dincolo de funcția, rolul și calitatea lor pe care o au într-o entitate statală sunt oameni de rând. O societate se poate dezvolta, progresa și avansa doar într-o stare de stabilitate și continuitate.

Această stare se realizează doar în urma cumulării factorilor de natură internă și externă. Factorii de natură internă privesc în primul rând satisfacția populației, asigurarea unui cadru normal de dezvoltare a relațiilor sociale, existența unor instituții durabile care să garanteze că opțiunile de astăzi ale poporului nu vor fi pierdute sau retrase mâine; factorii de natură externă reies din participarea statului la viața internațională și îndeplinirea de către acesta a calității sale de subiect de drept internațional. E de ajuns ca una dintre aceste condiții să nu fie efectuată ca orice societate să-și piardă echilibrul, iar oamenii să-și piardă încrederea în viitor, în capacitatea statului de a proteja drepturile și libertățile, iar în situația de cumulare a forțelor să pornească a-și face propria dreptate. Astfel se nasc „tulburările în masă, conflictul sau dezordinea”.

Etimologic vorbind, termenul de „conflict” provine de la latinescul *conflictus*, care înseamnă „neînțelegere, ciocnire de interese, dezacord, ceartă, diferend, discuție violentă” [7].

Conflictul este unul dintre cele mai răspândite fenomene în viață, în procesul de comunicare al oamenilor. De-a lungul întregii istorii oamenii nu au putut trăi fără a avea conflicte, începând cu certuri nesemnificative și terminând cu războaie. Putem afirma faptul că, fără conflicte, viața individuală și cea socială nu pot exista. Întreaga evoluție a omenirii a fost marcată de contradicții, de la simplele schimburi de idei, la forme de exteriorizare fizică ce uneori comportau acte de violență. Istoria, privită ca evoluție, schimbările survenite la nivel social, legile dezvoltării, libertatea și drepturile omului sunt de neconceput fără diferențele sau incompatibilitățile percepțiilor umane, ale opiniilor, valorilor, dorințelor, intereselor și nu în ultimul rând, ale imaginilor despre viitor.

Conflictul poate fi definit ca proces care apare la stabilirea relației dintre două părți și definește caracterul interacțiunii dintre acestea. Ca proces social, conflictul apare atunci când indivizi sau grupuri, intrând în contact, consideră că interesele unora vor prejudicia interesele celorlalți. El poate declanșa dorința de eliminare, supunere, asimilare a celui mai puternic față de cel slab. Conflictul este și un rezultat al sentimentului uman de autoprotecție, prin evitarea incertitudinii. Termenul „conflict” desemnează, în general, o opoziție deschisă, o luptă între indivizi, grupuri, clase sociale, partide, comunități, state cu interese economice, politice, religioase, etnice, rasiale, divergente sau incompatibile, cu efecte distructive asupra interacțiunii sociale.

Rezultatul acestor acțiuni constau din faptul că la comiterea lor se cauzează daune intereselor vitale ale persoanei, drepturile și libertățile ei, valorile materiale și spirituale ale societății, se periclitează suveranitatea și inviolabilitatea teritorială a statului, se încalcă liniștea socială a populației și se subminează autoritatea puterii publice. Cu alte cuvinte, se prejudiciază interesele persoanei, societății și statului.

Tulburarea ordinii și liniștii publice, fiind fapte profund imorale, prezintă implicit un vădit pericol social. Sub aspectul său de atingere adusă bunelor moravuri, fapta este periculoasă tocmai prin *ultragiere*, prin lezarea sentimentului comun de pudoare. În aceste condiții, prin *ultragiere*, înțelegem „ofensare, jignire, insultare” [8]. Săvârșirea acestei fapte provoacă reacția uneori violentă din partea celor din jur și, în orice caz, tulbură starea de bună conviețuire socială. Tot astfel, sub aspectul de provocare de scandal public, fapta prezintă pericol social prin tulburarea gravă în sfera relațiilor de conviețuire dintre oameni, prin insecuritatea pe care o creează pentru persoanele care iau parte la viața socială. Apărarea prin mijloacele de influențare obștească și prin dezaprobarea din partea opiniei publice nu este suficientă pentru prevenirea și combaterea acestor manifestări, fiind necesară folosirea în acest scop a mijloacelor de drept penal. Așa cum în viața privată omul are nevoie de liniște pentru odihnă și activitatea sa, tot așa în viața publică, adică în public, în relațiile cu ceilalți oameni, membrii colectivității au nevoie de liniște pentru desfășurarea normală a vieții și a îndeletnicirii lor, de un climat de securitate fără de care buna conviețuire socială nu ar fi cu putință. Lezarea acestor valori se produce prin comportări imorale, zgomotoase, alarmante, scandaluri sau tulburări de orice fel în public etc., care provoacă iritarea, indignarea și sentimentul de nesiguranță al membrilor colectivității și care pot determina reacții violente din partea acestora.

În ceea ce privește termenul „ordine publică”, este important de enunțat că, aceasta „reprezintă ordinea de drept privită sub aspectul desfășurării normale, ordonate, a activității publice” [5, p.147]. În acest sens, ordinea publică reprezintă starea de legalitate, de echilibru și de pace, corespunzătoare unui nivel socialmente acceptabil de respectare a normelor legale și de comportament civic, care permite exercitarea drepturilor și libertăților constituționale, precum și funcționarea structurilor specifice statului de drept.

Securitatea publică reprezintă un sistem de reguli ce asigură ocrotirea celor mai importante valori ale persoanei, valorile materiale și spirituale ale societății, autoritatea puterii oficiale, precum și suveranitatea și inviolabilitatea teritorială a țării [3, art.5]. Totodată, „securitatea publică este o stare de fapt inerentă unei colectivități umane prin care se asigură liniștea în sânul societății [6, p.209]”.

Urmărind dezvoltarea fenomenului pe plan mondial se observă că de la sfârșitul secolului XX-lea, dezordinile au loc tot mai des, uneori având ca bază câteva cauze generatoare de diferit ordin. Concomitent, au apărut și alte tipuri de dezordini, cum ar fi cele comise de suporterii sportivi, reprezentanții unor

mișcări, menționând și faptul că nu rareori protestele pașnice ies de sub controlul organizatorilor și se transformă de către tineretul cu comportament huliganic în dezordini în masă.

În Republica Moldova infracțiunile examinate au luat amploare la sfârșitul anilor '80 ai secolului XX-lea, iar pe parcursul anilor ulteriori au fost pornite peste zece cauze penale pe acțiunile comise în diferite locuri, inclusiv în penitenciare.

La 10 noiembrie 1989 protestatarii care cereau schimbarea regimului de guvernare au incendiat clădirea Ministerului Afacerilor Interne în legătură cu reținerea de către poliție a unor participanți pentru încălcarea ordinii publice.

În noiembrie 1991 și martie 1993, la Vulcănești și Comrat, folosind drept motiv faptul rănirii mortale a unui cetățean de către un polițist și de decesul altui cetățean în izolatorul de detenție preventivă, reprezentanții lumii criminale au organizat și au declanșat dezordini în masă cu incendierea edificiilor poliției și a judecătorei. Este semnificativ faptul că rudele, cunoscuții decedaților au participat la incendieri în semn de răzbunare, considerând acțiunile poliției ca fiind ilegale, iar elementele antisociale acționau în scopul destabilizării situației, neutralizării organelor de drept, creării condițiilor pentru jefuirea depozitelor, magazinelor și săvârșirea altor infracțiuni.

Un șir de încălcări în masă a securității și ordinii publice în perioada respectivă au fost comise în regiunea de Est și de Sud a țării, în legătură cu tendințele separatiste.

Instabilitatea social-politică, criza economică din țară au creat și continuă să creeze situații ce generează dezordinile în masă.

În aprilie anul 2000, temei pentru izbucnirea dezordinilor însoțite de dezorganizarea activității normale a transportului și distrugerii edificiului Primăriei mun.Chișinău a servit stabilirea taxei pentru călătoria studenților în transport public.

Dezordinile evoluează odată cu societatea, de la simplele mecanisme alcătuite din grupuri mici de persoane, fără un scop stabilit concret la protestare, până la cele mai complexe adunări desfășurate după planuri bine pregătite și repartizarea pe roluri a tuturor participanților la manifestațiile cu caracter de masă. Acțiunile de protest înregistrate după anul 1989, au evidențiat caracteristici dintre cele mai diverse în psihologia maselor. Evident că aceasta este o problemă foarte sensibilă pentru majoritatea țărilor lumii inclusiv cele care au avut loc în spațiul ex-sovietic (în Georgia - „revoluția trandafirilor”, în Ucraina - „revoluția portocalie”, și cele actuale), a revoltelor armate (de exemplu, înlăturarea prin violență de la conducerea statului a ex-președintelui Kirghistanului, A. Akaev), inclusiv pentru Republica Moldova începând cu Marea Adunare Națională din 27 august 1991 și continuând în special cu protestele care au avut loc în luna aprilie 2009 după alegerile parlamentare, apoi cele din anii 2015, 2018-2019, etc. Delincvența în formele ei extrem de variate care s-a produs în perioada de referință, a zguduit conștiința întregii societăți prin multiplele ecouri dramatice reflectate în mass-media.

Iar legitimitatea metodelor de cercetare și a pedepselor ori a altor măsuri de reprimare aplicate față de unii protestatari, care se afirmă că au fost aplicate în strictă concordanță cu principiul umanismului, au rămas discutabile până la momentul de față. Din păcate, evenimentele din aprilie 2009 a demonstrat că conducerea de atunci se axa pe umanism în acțiunile sale doar sub aspect teoretic și declarativ.

În dimineața zilei de 6 aprilie 2009, Comisia Electorală Centrală a anunțat rezultatele preliminare ale scrutinului parlamentar din 5 aprilie. După prelucrarea a 96,51 la sută dintre procesele-verbale ale secțiilor de votare, Partidul Comuniștilor acumulasă 49,94 la sută din voturi (60 de mandate). Prima declarație publică despre organizarea unor proteste pașnice a fost făcută de liderul unui partid pro-european de atunci. În seara zilei de 6 aprilie, aproximativ 15.000 de persoane, potrivit organizatorilor, au protestat în PMAN, față de rezultatele alegerilor parlamentare din 5 aprilie 2009.

Tinerii au continuat apelurile la protest, pe rețelele de socializare circulând mesaje cum ar fi: „*Tinerii declară ziua de 7 aprilie – Zi de doliu național în Republica Moldova. ... ia o lumânare și ieși în stradă, ora 10.00, la Ștefan cel Mare*”. Pe 7 aprilie 2009 peste 30 de mii de persoane, susținătorii ai opoziției au ieșit pe străzile Chișinăului, ca să conteste victoria comuniștilor la alegeri, scandând „Vrem alegeri repetate”, etc. Evenimentele din 2009, soldate cu acțiuni de violență, inclusiv ciocniri între protestatari și forțele de ordine, victime umane, vandalizarea clădirilor Parlamentului și Președinției Republicii Moldova, au constituit cel mai proeminent fenomen din ultimii ani și poate unul dintre cele mai rare și memorabile din întreaga perioadă de independență a țării noastre.

Un nou val de dezordine în masă escaladează la 20 ianuarie 2016 în legătură cu investirea unui nou guvern. În seara zilei de 20 ianuarie, manifestații înarmați cu diverse obiecte au reușit să spargă ușa din spate a clădirii legislativului, unde sau izbit de scuturile polițiștilor. Protestatarii sau îmbrâncit cu forțele de ordine și au reușit să ajungă pe scările parlamentului și să forțeze intrarea.

Abordând o valoare esențială, și anume prevederile internaționale din vizorul jurisprudenței CEDO, aș vrea să specific că în cauza *Kuznețov contra Federației Ruse*, Curtea reiterează faptul că „orice întrunire într-un loc public creează inevitabil impedimente în viața obișnuită, inclusiv obstacole în circulația rutieră, de aceea este important ca autoritățile publice să manifeste o oarecare toleranță în privința manifestațiilor pașnice pentru ca libertatea întrunirilor, garantată prin art.11 al Convenției Europene, să nu-și piardă din importanță” [9], iar în co-raport cu evenimentele din 20.01.2016, observăm că poziția manifestațiilor nu a fost deloc pașnică.

Conform jurisprudenței CEDO, dreptul la libertatea de întrunire este unul nelimitat și presupune dreptul fiecărui cetățean de a participa și de a lua parte fizic la o manifestație fără riscul de a fi supusă unor sancțiuni și fără riscul de a-i fi interzis organizarea unor întruniri.

În cauza Partidul Popular Creștin Democrat contra Republicii Moldova din 02 februarie 2010, Curtea Europeană a atestat o încălcare a art.11 din Convenție, care prevede „Libertatea de întrunire și asociere”, în temeiul că „autoritățile publice au interzis desfășurarea unui miting de către PPCD, deoarece deținea probe concludente privind faptul că, în timpul întrunirii, vor avea loc îndemnuri la acțiuni agresive, la ură națională și violență publică” [10]. Curtea în hotărârea sa a statuat că, autoritățile naționale s-au bazat și pe riscul survenirii conflictelor între demonstrații și susținătorii partidului de guvernământ. Curtea consideră că, deși teoretic există riscul iscării conflictelor violente între protestatari și susținătorii Partidului Comunist, sarcina poliției era de a sta printre cele două grupuri și de a asigura ordinea publică. Prin urmare, nici acest motiv pentru refuzul autorizării nu a putut fi considerat pertinent și suficient în sensul articolului 11 din Convenție. În baza acestei decizii a instanței europene, putem remarca că sistemul național de drept la examinarea cauzei Partidului Popular Creștin Democrat nu a ținut cont de prevederile în vigoare și a încălcat expres legislația. Este important în acest sens de menționat că conform Legii nr.294 din 21.12.2007 „partidele politice au dreptul de a desfășura mitinguri, demonstrații, orice alte întruniri în modul stabilit de lege” [2, art.16 alin.(3)].

Referințe bibliografice:

1. Declarația Universală a Drepturilor Omului adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 10 decembrie 1948;
2. Legea privind partidele politice nr.294 din 21.12.2007 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.42-44 din 29.02.2008, în vigoare potrivit ultimelor modificări și ajustări din 07.08.2020;
3. Legea privind întrunirile nr.26 din 22.02.2008 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.80 din 22.04.2008, în vigoare potrivit ultimelor modificări și ajustări din 12.12.2018;
4. Bîrsan Corneliiu, Convenția europeană a drepturilor omului – Comentariu pe articole, Ediția a 2-a, București, Ed. C.H.Beck, 2010;
5. Robea Mariana, Coraportul dintre noțiunile de ordine juridică, ordine de drept și ordine publică. În: Studii Juridice Universitare, nr.1-2 din 2015, numărul total de pagini: 188, ISSN 1857-4122;
6. Serbinov Angela, Obiectul juridic al infracțiunilor prevăzute la art.290 și 291 CP RM. În: Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Sociale) nr.8 din 2016, numărul total de pagini: 274, ISSN 1814-3199 / ISSN 2345-1017;
7. Dicționarul explicative, dex-online. Poate fi accesat la următorul link: <https://dexonline.ro/definitie/conflict>, vizualizat la 04.11.2021;
8. Dicționarul explicativ al limbii române, Archeur.ro. Poate fi accesat la următorul link: <https://www.archeus.ro/lingvistica/CautareDex?query=ULTRAGIERE>, vizualizat la 04.11.2021;
9. Cauza Kuznețov vs Federației Ruse din 23.10.2008;
10. Cauza Partidul Popular Creștin Democrat vs Moldovei din 02.02.2010.

CZU 342.516:351.86(478)

ROLUL INSTITUȚIEI PREȘEDINTELUI REPUBLICII MOLDOVA ÎN ASIGURAREA SECURITĂȚII STATULUI ÎN CONTEXTUL STRATEGIEI UNIUNII EUROPENE

Elena SOLOMON¹⁴³

Rezumat: *Un stat democratic presupune existența unui funcționar care va fi garantul ordinii constituționale, stabilitatea și continuitatea mecanismului de putere, precum și cea mai înaltă reprezentare în relațiile internaționale. Obiectivul principal al articolului este de a analiza rolul Președintelui Republicii Moldova în protejarea suveranității, independenței și integrității statului în funcție de forma de guvernare.*

Reeșind din faptul că instituțiile democratice în lume se dezvoltă, este necesar să acordăm o atenție deosebită Președinției, ca puterii supreme de stat. De-a lungul celor treizeci de ani de independență, în Republica Moldova s-au schimbat trei forme de guvernare, ceea ce se reflectă direct în schimbarea puterilor președintelui: unele dintre ele au rămas fără modificări, altele s-au schimbat semnificativ. Într-o republică cu forme de guvernare prezidențiale sau mixte, președintele are o cantitate semnificativă de autoritate în domeniul protecției suveranității, independenței și integrității statului. Într-o republică parlamentară, puterile președintelui sunt, de fapt, formale și reprezentative, în timp ce gestionarea reală a statului și asigurarea suveranității, independenței și integrității sale de stat se află în mâinile ramurii executive.

Cuvinte cheie: Republica Moldova, instituția Președintelui, Uniunea Europeană, relații internaționale, securitatea statului, Constituție, suveranitate, independență.

THE ROLE OF THE INSTITUTION THE PRESIDENT OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN ENSURING STATE SECURITY IN THE CONTEXT OF THE EUROPEAN UNION STRATEGY

Abstract: *A democratic state presupposes the existence of an official who will be the guarantor of the constitutional order, the stability and continuity of the power mechanism, as well as the highest representation in international relations. The main objective of the article is to analyze the role of the President of the Republic of Moldova in protecting the sovereignty, independence and integrity of the state depending on the form of government. Given the growing democratic institutions in the world, it is necessary to pay special attention to the Presidency - as the supreme power in the state. During the thirty years of independence, three forms of*

¹⁴³ Elena Solomon, doctorandă, Universitatea de Stat din Moldova, s_elena279@mail.ru

government have changed in the Republic of Moldova, which is directly reflected in the change of powers of the President: some of them have remained unchanged, others have changed significantly. In a republic with presidential or mixed forms of government, the president has a significant amount of authority over the protection of the sovereignty, independence, and integrity of the state. In conclusion, the author notes that in the parliamentary republic, the functions of the President's institution are more formal and representative.

Key words: Republic of Moldova, Institution of the President, European Union, International Relations, State Security, Constitution, Sovereignty, Independence.

Asigurarea securității naționale este o condiție necesară pentru implementarea politicii interne și externe a fiecărui stat. Noile transformări regionale, naționale și geopolitice au avut un impact direct asupra sectorului de securitate națională al Republicii Moldova, ceea ce, la rândul său dictează necesitatea de a căuta oportunități și soluții pentru reducerea insecurității în sectoarele-cheie. Extinderea NATO și a Uniunii Europene în estul continentului european, războiul din Ucraina, criza refugiaților din Uniunea Europeană, actuala criză politică, socială, financiară și bancară din Republica Moldova creează premise pentru revizuirea politicii de securitate națională. Evoluțiile sociale, economice, politice și militare la nivelul național, regional și global au un impact profund asupra securității și bunăstării cetățenilor. Aceste metamorfoze afectează securitatea națională a Republicii Moldova, din acest motiv instituțiile din sectorul de securitate trebuie să reacționeze prompt, pentru a opune rezistență riscurilor și amenințărilor. În prezent, această problemă devine deosebit de relevantă, deoarece, în contextul invaziei ruse în Ucraina, amenințarea implicării în conflict devine din ce în ce mai reală pentru Republica Moldova, deoarece Transnistria a fost și rămâne instrumentul Rusiei în rezolvarea problemelor geopolitice din regiune. În acest context, rolul președintelui este văzut în primul rând ca un intermediar, un arbitru al vieții politice și al spațiului public în ansamblu. De-a lungul perioadei de tranziție, rolul instituției președintelui suferă modificări datorate în special contextului evoluției politice a statului. Nașterea președinției în Moldova se încadrează la începutul anilor '80-'90 ai secolului douăzeci. Această tendință a fost caracteristică multor republici care au făcut parte din URSS, care, la rândul său, a fost justificată de necesitatea de a consolida ordinea constituțională și suveranitatea, de a asigura drepturile, libertățile și securitatea cetățenilor, precum și de a îmbunătăți interacțiunea dintre cele mai înalte organe ale puterii și administrației de stat. La 3 septembrie 1990, Consiliul Suprem al Republicii Moldova a instituit funcția de Președinte prin Legea nr.250-XII. [1] În conformitate cu această lege, președintele devine șeful statului și se alege pe baza votului universal, egal și direct prin vot liber și secret pentru o perioadă de cinci ani. Sub conducerea șefului statului a

funcționat Consiliul Prezidențial, a cărui sarcină a fost de a elabora măsuri pentru punerea în aplicare a principalelor direcții de politică externă și internă a statului. Președintele avea competența de a emite decrete obligatorii pe întreg teritoriu al Republicii Moldova. Constituția din 29 iulie 1994, care a intrat în vigoare la 27 august a aceluiași an, a definit într-un capitol separat locul și competențele șefului statului în sistemul de separare a puterilor în stat. Conform noii Constituții, Președintele deține funcția de șef al statului și este ales de Parlament pentru un mandat de patru ani. Actele pe care le emite pentru exercitarea competențelor de politică externă, militare și de urgență necesită contrasemnarea obligatorie de către prim-ministru. Temeiul juridic pentru activitatea Președintelui Republicii Moldova este reglementat de Constituție (ultima versiune din 29 iunie 2006), Legea din 22 septembrie 2000 Nr. 1234 „Cu privire la procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova”, Legea Republicii Moldova din 27 decembrie 1996 Nr. 1073-XII „Cu privire la inaugurarea Președintelui Republicii Moldova”. Așadar, în doar zece ani de independență, s-au schimbat trei forme de guvernare: prezidențială (03.09.1990 – 28.07.1994), mixtă (29.07.1994 – 04.07.2000) și parlamentară (05.07.2000 – prezent). În etapa inițială, s-au făcut eforturi pentru a crea un regim prezidențial puternic pentru a depăși pseudo-parlamentarismul de tip sovietic. Cu toate acestea, practica a arătat că constituirea instituțiilor democratice nu înseamnă finalizarea tranziției către o altă calitate, ci determină începutul procesului de constituire a stării unui nou tip de perioadă de tranziție. Imediat după proclamarea independenței, Republica Moldova s-a confruntat cu instabilitate politică și economică și cu conflictul transnistrean din cauza problemei autoidentificării naționale, care continuă să fie relevantă până în prezent.

Președintele Republicii Moldova actualmente se confruntă atât cu o serie de probleme moștenite din istorie, precum și cu noi provocări care apar rapid, generate de realitățile geopolitice și schimbări rapide. De aceea, scopul lui nu este doar să fie capabil să unească forțele politice din țară, ci și să inspire încredere, să depășească diferențele ideologice și de partid, devenind șeful și simbolul statului național. Național, nu liberal, nu socialist, dar național, în care interesul statului este o valoare prioritară. Pe baza acestei atitudini, patriotismul, la rândul său, ar trebui să fie cea mai mare valoare. Un alt aspect, la fel de important al problemei, îl reprezintă responsabilitățile de politică externă ale președintelui, deoarece are prea puțin de-a face cu politica internă, economia și infrastructura, sistemul judiciar și finanțele, dar este diplomatul șef al țării, ambasadorul șef și comandantul suprem al armatei. Responsabilitățile sale se referă la politica externă, domenii precum diplomația, relațiile internaționale și securitatea națională. Pornind de la faptul că instituțiile democratice din lume se dezvoltă rapid, este necesar să se acorde o atenție deosebită președinției, ca instituției a puterii supreme de stat. De-a lungul celor treizeci de ani de independență, în Republica Moldova s-au

schimbat trei forme de guvernare, ceea ce se reflectă direct în schimbarea puterilor președintelui: unele dintre ele au rămas fără schimbări semnificative, în timp ce altele s-au schimbat semnificativ. Într-o republică cu forme de guvernământ prezidențiale sau mixte, președintele are o autoritate considerabilă în protejarea suveranității, independenței și integrității statului. Într-o republică parlamentară, puterile președintelui sunt, de fapt, formale și reprezentative, în timp ce administrarea de facto a statului și protejarea suveranității, independenței și valorii sale de stat sunt în mâinile executivului.

Interesele geopolitice ale marilor puteri constituie un factor determinant în reconfigurarea structurii sistemului internațional și a modelului ordinii mondiale, principalii subiecți fie și-au revenit (Federația Rusă), fie și-au păstrat (SUA, Japonia), fie și-au extins (Uniunea Europeană, China) sferelor lor de influență. Activitatea sporită a NATO și demonstrarea forței de către Rusia introduc elemente de incertitudine, devin un factor de neîncredere reciprocă între statele lumii, capabile să ducă la un conflict profund și rupturi inter-civilizaționale. Statele mici, inclusiv Republica Moldova, s-au aflat sub diferite forme de presiune, care au avut un impact direct asupra politicii de securitate națională. „Republica Moldova ... (este un) stat slab vulnerabil atât la riscurile interne, cât și la cele de sorginte externă”. [7, p.13] În această conjunctură geopolitică internațională, se conturează un model interconectat de ordine, al cărui context este procesele de globalizare și regionalizare, precum și conflictele dintre marile puteri asupra zonelor geostrategice și sferelor de influență prin care sunt promovate interesele geopolitice care influențează sistemul internațional în ansamblu. Astfel, una dintre prioritățile președintelui este securitatea națională a Republicii Moldova, care necesită un tratament pragmatic și abilități politice și diplomatice, mai ales că și conceptul de securitate se schimbă rapid ca urmare a extinderii. «Elaborarea Strategiei Securității Naționale în calitate de document de politici este importantă din perspectiva implementării unor acțiuni concrete care ar diminua din paleta de amenințări, vulnerabilități și riscuri la adresa securității naționale». [7, p.26] Tema neutralității permanente, care stă la baza creării și instituționalizării securității naționale a Republicii Moldova, generează instabilitate multidimensională și necesită reevaluare în contextul noilor amenințări, riscuri și vulnerabilități, a căror reducere se poate realiza numai prin împărțirea zonei tampon folosind mecanisme de integrare de orientare europeană. Deoarece reformele de securitate nu au fost puse în aplicare pe deplin, neutralitatea permanentă se dovedește a fi o problemă de securitate națională în prezent, precum și o oportunitate pentru scenariile adverse de a se dezvolta în contextul unei lumi globalizate. Președintele Republicii Moldova poate și trebuie să devină garantul securității naționale, care nu se limitează exclusiv la aspectul militar, ci este un fenomen complex și multi-homeric.

Referințe bibliografice:

1. Lege Nr.250 din 03.09.1990. Cu privire la instituirea funcției de Președinte al Republicii Sovietice Socialiste Moldova și la introducerea unor modificări și completări în Constituția R.S.S. Moldova lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=313332&lang=1
2. Legea Securității Statului. Nr. 618 din 31.10.1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 13.02.1997, nr 10/117. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311700>
3. Concepția Securității Naționale a Republicii Moldova. Hotărârea Parlamentului nr. 445 din 05.05.1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 29.06.1995, nr. 35/399.
4. Concepția Securității Naționale a Republicii Moldova. Legea nr. 112 din 22.05.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 03.06.2008, nr. 97-98
5. Strategia Securității Naționale a Republicii Moldova. Nr. 153 din 15.07.2011. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.10.2011, nr. 170-174 (3966-3971)
6. Stoicescu R. Conceptul de securitate. În: Politica de securitate națională: concept, instituții, procese. Coord. L. A. Ghica, M. Zulean. Iași: Polirom, 2007. p. 77-98.
7. Varzari V. Repere teoretico-metodologice de elaborare a politicilor publice în domeniul securității naționale: cazul Republica Moldova. În: Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul evoluțiilor geopolitice regionale. Coord. V. Varzari, Chișinău, 2016. p. 5-28.

CZU 342.7(100)

SECURITATEA PERSOANEI ÎN LUMEA CONTEMPORANĂ

Alexandru REVENCU¹⁴⁴

Rezumat: *La începutul sec. al XX-lea, securitatea era privită fie ca menținerea suveranității statului prin consolidarea frontierelor acestuia (securitatea externă), fie ca suprimarea pericolelor interne și generate de infractori, opoziție, diferite alte probleme de securitate internă condițiilor de securitate pentru viața persoanei. În vederea realizării acestui scop, ținem inițial să reiterăm ideea că securitatea persoanei este privită ca un fenomen fără de care nu se poate dezvolta normal nici persoana, nici organizația socială, nici societatea, nici economia și cu atât mai mult, statul. Conținutul noțiunii de „securitate” semnifică lipsa pericolelor sau posibilitatea unei protecții sigure față de acestea. Pericolul la rândul său este privit ca existența și acțiunea diferitelor factori disfuncționali care destabilizează viața și activitatea omului, punând în pericol dezvoltarea personalității sale. În concluzie, autorul subliniază asigurarea securității persoanei cuprinde protecția stării normale a obiectului față de impactul factorilor care o amenință spontan.*

Cuvinte cheie: securitate, persoană, amenințare, pericol, stat.

SECURITY OF THE PERSON IN THE CONTEMPORARY WORLD

Abstract: *Until the beginning of the century. In the twentieth century, security was seen either as the maintenance of state sovereignty by strengthening its borders (external security) or as the suppression of internal and criminal dangers, opposition, various other internal security issues to the security conditions of a person's life. In order to achieve this goal, we initially want to reiterate the idea that the security of the person is seen as a phenomenon without which the person, the social organization, the society, the economy and even more so, the state cannot develop normally. The content of the notion of „security” means the absence of dangers or the possibility of safe protection against them. Danger, in turn, is seen as the existence and action of various dysfunctional factors that destabilize a person's life and activity, endangering the development of his personality. In conclusion, the author emphasizes that ensuring the security of the person includes the protection of the normal state of the object from the impact of factors that threaten it spontaneously.*

Key words: security, person, threat, danger, state.

¹⁴⁴ Alexandru REVENCU, masterand, Academia de Administrare Publică din Moldova, revencualexandru@yahoo.com

Securitatea persoanei în lumea contemporană prin înțelegerea tradițională a securității naționale ca protecție a statului împotriva amenințărilor externe este completată în unele cazuri, chiar face loc înțelegerii securității ca o luptă împotriva amenințărilor care sunt asociate cu problemele parvenite spontan precum; foametea, bolile în masă, criminalității, degradării mediului, pandemii, impact de război etc. O persoană vine în prim plan ca subiect de securitate, iar atenția principală în domeniul securității se deplasează de la apărarea statului la măsuri de asigurare a protecției oamenilor. Cel mai adesea, alții folosesc conceptul de “securitate umană”, care analizează interpretările sale diferite: “securitatea popoarelor”, “securitatea personalității”, “securitatea personală”. Securitatea persoanei în lumea contemporană implică protecția nu numai a unui individ, ci și a societății și ar trebui să devină unul dintre elementele principale ale conceptului de securitate. Din acest punct de vedere, oamenii (anterior statul) acționează ca subiect principal al securității personale, accentul principal este pus pe securitate și libertate (anterior pe conceptul de dezvoltare etc).

Securitatea personală include securitatea persoanei în lumea contemporană atât aspectele cantitative, de exemplu, un anumit nivel material, cât și cele calitative - demnitatea umană, controlul asupra propriei vieți, capacitatea de a lua parte la viața societății. Publicarea rapoartelor ONU privind dezvoltarea umană a stimulat dezvoltarea interesului științific în conceptul de „securitate umană”. Ei consideră o persoană ca parte a procesului politic global.

Raportul de Dezvoltare Umană (1990) subliniază: „Acesta este un cont al oamenilor și modul în care dezvoltarea le crește alegerile”. Elementele de bază ale unei astfel de alegeri sunt longevitatea, educația și nivelul de trai. În același timp, componente precum libertatea politică, respectarea drepturilor omului și respectul de sine nu sunt mai puțin fundamentale.

Un document important care a influențat formarea conceptului de securitate umană a fost raportul secretarului general „O agendă pentru pace” din 2 iulie 1992, care notează că „îmbunătățirea relațiilor dintre statele din est și vest deschide noi oportunități, dintre care unele au fost deja realizate pentru a face față cu succes amenințărilor care depind de securitatea generală. “Scopul actual de securitatea persoanei în lumea contemporană este de a rezolva conflictele, de a păstra pacea și de a invita pe toată lumea să „joace un rol special și de neînlocuit în cadrul unei abordări cuprinzătoare pentru asigurarea securității umane” a securității persoanei în lumea contemporană.

Metodologia aplicată:

Securitatea persoanei în lumea contemporană a proceselor de criză socială care au loc în societatea modernă afectează negativ psihologia oamenilor, generând anxietate și tensiune, furie și violență, cruzimea și agresivitatea au început să apară în forme extreme. Conștiința obișnuită stabilește o creștere a conflictelor și faptelor comportamentului agresiv al oamenilor, asociată cu un proces

intens de stratificare a populației pe criterii Interetnice, Imobiliare, sociale.

Pentru o lungă perioadă de timp, în spațiul post-sovietic a prevalat prioritatea securității statului față de securitatea individului în societate. La etapa actuală de dezvoltare a societății în condiții socio-casnice și politice dificile, a crescut relevanța deținerii unei autoapărări eficiente pentru cetățenii obișnuiți, care s-au dovedit neprotejați înainte de delincvența criminalității. Interesul pentru conceptul de “securitate personală” a crescut semnificativ în anii ‘90 ai secolului actual, în legătură cu schimbarea relațiilor economice și incapacitatea accentuată a statului de a asigura securitatea persoanei în lumea contemporană.

Securitatea personală nu poate fi privită doar ca un instrument, ca un mijloc de politică de stat care permite utilizarea sa selectivă, extra-legală. Nu numai persoana poartă responsabilitatea legală în caz de încălcare a siguranței personale, dar statul, reprezentat de agențiile sale de aplicare a legii, este responsabil pentru respectarea acesteia (L.F.Skubchenko).

Procese de criză socială care au loc în societatea modernă afectează negativ psihologia oamenilor, dând naștere la anxietate și tensiune, furie și violență, cruzimea și agresivitatea au început să se manifeste în forme extreme. Conștiința obișnuită fixează o creștere a conflictelor și a faptelor de comportament agresiv ale persoanelor asociate cu procesul intensiv de stratificare a populației de-a lungul temeiurilor etnice, proprietate, sociale.

Cu toate acestea securitatea persoanei în lumea contemporană, societatea noastră disprețuiește cel mai mult problema securității personale. În viața reală, aproape fiecare persoană s-a confruntat cel puțin o dată cu o manifestare de agresiune față de sine, însă majoritatea oamenilor fac foarte puțin pentru a se proteja de încălcarea criminală. Nici o persoană nu poate fi garantată protejată de încălcarea criminală. Infractorii nu acordă alocății pentru vârstă, sex sau statut social. Nu sunt opriți nici de faima persoanei, nici de amenințarea cu pedeapsa ulterioară. Oricine poate fi victima unei infracțiuni!

Adesea, cetățenii țin să vadă cauzele dezastrelor lor mai degrabă în ignoranță sau coincidență inexplicabilă a circumstanțelor decât să le considere ca rezultatul acțiunilor lor greșite. Securitatea persoanei în lumea contemporană în multe cazuri de atacuri criminale asupra persoanei, cetățenii însăși sunt de vină pentru nenorocirile lor prin neglijență, frivolitate, naivitate și pur și simplu prostie. Securitatea personală este văzută ca o obligație, nu ca un drept al cetățenilor. Fiecare cetățean nu numai că are dreptul, ci trebuie să fie capabil să se apere, pe cei dragi, pe Patria sa.

Securitatea persoanei în lumea contemporană și componentele de siguranță personală. Evident că actualmente, diverse amenințări la adresa individului, ar trebui acordat un loc special problemelor de siguranță personală și autoapărare activă. Problema asigurării siguranței unui individ în societate constă în dezvoltarea de reguli raționale pentru comportamentul oamenilor între ei și formarea unei strategii de siguranță personală în capacitatea de a se proteja. Strategia de securitate personală este scopul și direcția generală a acțiunilor unei persoane

pentru a-și asigura propria siguranță împotriva încălcărilor criminale sau de alt gen de pericol care intervine aleatoriu sau în orice moment. Securitatea persoanei în lumea contemporană și formarea unei strategii de siguranță personală, în conformitate cu caracteristicile individuale ale unei persoane, poate asigura siguranța și supraviețuirea în orice situație periculoasă.

Componenta educațională pentru asigurarea securității personale include nu numai instruirea necesară aplicată în autoapărarea activă, ci și discipline speciale (managementul conflictelor, medicină extremă, drept, psihologia luptei, supraviețuire autonomă etc.), extinderea posibilităților de supraviețuire și asigurarea securității umane în orice situație periculoasă.

Distingem următoarele domenii de formare a unei strategii de securitate personală:

- siguranță psihologică;
- siguranță fizică;
- securitate juridică;
- securitate socială;
- securitatea economică;
- siguranța medicală;
- Siguranța mediului.

Direcția *siguranței psihologice* implică dezvoltarea securitatea persoanei în lumea contemporană calităților psihologice ale individului, contribuind la formarea protecției psihologice a individului. Ca principală amenințare la adresa siguranței psihologice a unei persoane, se evidențiază distribuția în masă a manipulărilor psihologice, a căror esență este constrângerea psihologică latentă. Concepția personală ca metodă de control este utilizată la toate nivelurile de interacțiune socială a oamenilor de la comunicarea interpersonală la comunicarea de masă și este inerentă diferitelor culturi și condiții istorice.

Atmosfera actualmente va suporta consecințe negative pentru securitatea persoanei în lumea contemporană, deschidere în cadrul căreia aspectele interne și externe ale securității sunt legate în mod indisolubil. Fluxurile comerciale și de investiții, dezvoltarea tehnologică și răspândirea democrației au adus libertate și prosperitate pentru numeroși oameni. Alții au perceput globalizarea ca pe o cauză a frustrării sau a nedreptății. Aceste evoluții au condus, de asemenea, la creșterea rolului jucat de grupările neguvernamentale în relațiile internaționale. Evoluțiile respective au condus la creșterea dependenței, precum și a vulnerabilității europene față de o infrastructură interconectată în domenii ca transporturile, energia, informațiile și în alte domenii. În cea mai mare parte a țărilor în curs de dezvoltare, sărăcia și bolile cauzează suferințe considerabile și generează îngrijorări presante în materie de securitate. În numeroase cazuri, eșecul economic este legat de problemele politice și de conflicte violente. Securitatea persoanei în lumea contemporană reprezintă o condiție prealabilă pentru dezvoltare. Conflictele sau impactele nu numai că distrug infrastructura, inclusiv infrastructura socială; acestea încurajează, de asemenea, criminalitatea, deteriorează investiți-

ile și conduc la imposibilitatea derulării unei activități economice normale, ceea ce actualmente observăm în timpii reali cât de nesiguri ne aflăm în orice moment izbucnirea conflictelor spontan. Un număr de țări și regiuni sunt prinse într-un ciclu de conflicte, insecuritate și sărăcie. Concurența pentru resurse naturale în special pentru apă, care se va agrava în următoarele decade ca urmare a încălzirii globale, este posibil să creeze tulburări și migrații suplimentare în multe regiuni. Dependența energetică reprezintă o îngrijorare deosebită pentru Europa și alte continente. Europa este cel mai mare importator mondial de petrol și de gaze naturale. Importurile totalizează aproximativ 50 % din actualul consum de energie. Acestea vor crește la 70 % în 2030. Cea mai mare parte a importurilor de energie provin din zona Golfului, Rusia și Africa de Nord.

Amenințări-cheie; agresiunea pe scară largă îndreptată împotriva statelor membre este improbabilă în prezent. În schimb, Europa se confruntă cu amenințări mai diverse, mai puțin vizibile și mai puțin previzibile. Terorismul reprezintă un risc pentru viață; acesta presupune costuri semnifi cative, terorismul are drept scop subminarea deschiderii și a toleranței societăților noastre și reprezintă o amenințare strategică crescândă pentru întreaga Europă. Din ce în ce mai mult, mișcările teroriste dispun de resurse importante, sunt conectate prin rețele electronice și sunt gata să recurgă la o violență nelimitată pentru a produce daune masive.

Proliferarea armelor de distrugere în masă este probabil cea mai mare amenințare la adresa securității noastre. Regimurile tratatelor internaționale și acordurile privind controlul exportului și a vectorilor acestora. În prezent intrăm, totuși, într-o perioadă nouă și periculoasă în care crește posibilitatea producerii unei curse a înarmărilor cu ADM(Arme de Distrugere în Masă), în special în Orientul Mijlociu. Evoluțiile înregistrate în științele biologice pot conduce la sporirea potențialului armelor biologice în anii care urmează; atacurile cu materiale chimice și radiologice reprezintă, de asemenea, o posibilitate serioasă. Răspândirea tehnologiei rachetelor adaugă un element suplimentar de instabilitate și poate reprezenta un risc tot mai mare pentru Europa.

Conflictele regionale: probleme precum cele din Cașmir, din regiunea Marilor Lacuri și din Peninsula Coreei influențează în mod direct și indirect interesele europene, ca și conflictele mai apropiate de casă, în special conflictul din Orientul Mijlociu. Conflictele violente sau cele înghețate, care se mențin, de asemenea, la frontierele noastre cum ar fi țara de vecinătate Ucraina, ne demonstrează cât de vulnerabilă este securitatea persoanei în lumea contemporană care amenință stabilitatea regională. Acestea distrug vieți omenești și infrastructuri sociale și fizice; amenință minoritățile, libertățile fundamentale și drepturile omului. Conflictul poate conduce la extremism, la terorism și la eșecul statal; impacte între state, acesta oferă oportunități pentru criminalitatea organizată.

Eșecul statal, proasta guvernare, corupția, abuzul de putere, instituțiile slabe și lipsa responsabilității a securității persoanei în lumea contemporană, conflictul civil slăbesc statele din interior . În anumite cazuri, aceasta a condus aproape

la colapsul instituțiilor statului. Somalia, Liberia și Afganistanul sub talibani sunt iar cel mai cunoscute exemple recent Impactul Ucrainei cu Rusia. Colapsul statului poate fi asociat cu amenințări evidente, precum criminalitatea organizată sau terorismul. Eșecul statal reprezintă un fenomen alarmant, care subminează guvernanta globală și contribuie la instabilitatea regională.

Criminalitatea organizată, Europa este o țintă principală pentru criminalitatea organizată. Această amenințare internă la adresa securității noastre are o dimensiune externă semnificativă, traficul transfrontalier de droguri, femei, migranți ilegali și arme reprezintă o parte semnificativă a activităților grupărilor criminale. Acestea pot avea legături cu terorismul. Asemenea activități criminale sunt deseori asociate cu statele slabe sau cu cele aflate în prăbușire. Punând laolaltă aceste elemente diferite terorismul angajat în direcția violenței maxime, disponibilitatea armelor de distrugere în masă, criminalitatea organizată, slăbirea sistemului statal și privatizarea forței – am putea fi confrunțați, într-adevăr, cu o amenințare radicală la securitatea persoanei în lumea contemporană.

Concluzii:

Pe măsură ce îmbunătățim capacitățile în diferite domenii, ar trebui să ne gândim la un spectru mai larg de misiuni a securitatea persoanei în lumea contemporană. Aici ar putea fi incluse operațiunile comune de dezarmare, sprijinul acordat țărilor terțe în combaterea terorismului și în reforma în sectorul securității. Ultima dintre acestea ar trebui să se înscrie în cadrul unei dezvoltări instituționale mai largi. Acordurile permanente UE-NATO, în special „Berlin plus”, îmbunătățesc capacitatea operațională a UE și oferă cadrul pentru parteneriatul strategic între cele două organizații în domeniul gestionării crizelor. Acest fapt ilustrează hotărârea noastră comună de a face față provocărilor noului secol. Mai coerentă. Existența politicii externe și de securitate comună și a politicii europene de securitate și apărare este justificată prin faptul că suntem mai puternici atunci când acționăm împreună. Pe parcursul ultimilor ani am creat o serie de instrumente diferite, fiecare dintre acestea având propria sa structură și justificare. În prezent provocarea este aceea de a reuni diferitele instrumente și capacități: programele de asistență europeană și Fondul European de Dezvoltare, capacitățile militare și civile din statele membre și alte instrumente. Toate acestea pot avea un impact asupra securității noastre și a celei a țărilor terțe. Securitatea persoanei în lumea contemporană prima condiție pentru dezvoltare. Eforturile diplomatice, politicile în domeniul dezvoltării, al comerțului și în materie de mediu ar trebui să urmărească aceeași ordine de zi. Într-o situație de criză nu există substitut pentru unitatea de comandă. O mai bună coordonare între acțiunea externă și politicile în domeniul justiției și afacerilor interne este un element crucial atât în combaterea terorismului, cât și în combaterea criminalității organizate. Este necesară o mai mare coerență nu numai între instrumentele UE, dar și în ceea ce privește activitățile externe individuale ale statelor membre. Lumea de

astăzi se confruntă cu noi pericole, dar oferă și noi oportunități. Uniunea Europeană deține potențialul de a aduce o contribuție majoră, atât pentru a se face față amenințărilor, cât și pentru a se profita de oportunitățile oferite. O Uniune Europeană activă și capabilă ar avea un cuvânt de spus pe scena internațională. Aceasta ar contribui astfel la un sistem multilateral eficient, care ar deschide drumul pentru o lume mai dreaptă, mai sigură și mai unită. Actualmete vedem cu toții cât de vulnerabilă și nesigură este sau poate fi spontan securitatea persoanei în lumea contemporană avînd ca exemplu regretabil în zilele de azi impactul Russia cu Ucraina și cum ar fi pandemia Covid -19 care ne confruntăm pe arena mondială, ne demonstrează clar cât de nesigur este viața persoanei.

Referințe bibliografice:

1. <https://www.thefreelibrary.com/Societatea+contemporana+si+mediul+sau+de+securitate.-a0251631990>
2. <https://www.consilium.europa.eu/media/30815/qc7809568roc.pdf>
3. <https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/human-rights/>
4. <https://adlunap.ro/uvl/lib/read.php?id=41>
5. <http://revad.uvvg.ro/files/nr5/Nicoleta%20LASAN-Securitatea%20concepte%20in%20societatea%20contemporana.pdf>
6. Diplomacy, Henry Kissinger, Copyright © Henry Kissinger, 1994
7. Zbigniew Brzezinski, Marea Tablă de Șah, © 1997, Publicat de Basic Books, o divizie a Harper Collins Publishers, Inc., 10 East 53rd Street, New York, NY 10022

CZU 338.439.6(100):327

SECURITATEA ALIMENTARĂ ÎN CONDIȚIILE INSECURITĂȚII REGIONALE

Irina COIALNÎC¹⁴⁵

Rezumat: *La finele secolului XX, savanții oferă fenomenului Securitate o nouă interpretare, bazată pe abordarea sistemică, interdisciplinară. Astfel a fost dezvoltat conceptul securității cuprinzătoare axat pe cinci sectoare: politic, militar, social, umană, de mediu, Securitatea alimentară reprezintă un element important al securității internaționale, regionale, naționale, individuale, care reflectă situația din cele cinci sectoare. În acest studiu, autorul supune analizei amenințările, riscurile cu care se confruntă omul contemporan în condițiile războiului din regiune, care a afectat multiplu condiția existenței umane, complicând strategia supraviețuirii comunității regionale.*

Conform raportului Stării Securității Alimentației și a Nutriției în lume, mai mult de 820 de milioane de oameni suferă de foame, ceea ce subliniază imensa provocare de a atinge obiectivul Foamete zero până în 2030. Foametea este în creștere în aproape toate subregiunile din Africa și, într-o măsură mai mică, în America Latină și Asia de Vest. Totodată în anul 2019 pentru prima dată a fost introdus un alt indicator al progresului global de monitorizare a ODD – insecuritatea alimentară. Analiza documentelor care descriu indicatorii securității alimentare, sănătății și prosperității îi permit autorului să justifice concluziile și recomandările.

Cuvinte cheie: securitate alimentară, politici de securitate alimentară, dezvoltare durabilă, sănătatea populației, politici publice.

FOOD SECURITY IN THE CONDITIONS OF REGIONAL INSECURITY

Abstract: *At the end of the twentieth century, scholars offer the security phenomenon a new interpretation, based on the systemic, interdisciplinary approach. Thus, the concept of comprehensive security focused on five sectors was developed: political, military, social, human, environmental. Food security is an important element of international, regional, national, individual security, reflecting the situation in the five sectors. In this study, the author subjects the analysis of the threats, risks faced by contemporary man in the conditions of the war in the region, which affected the condition of human existence multiple times, complicating the strategy of survival of the regional community.*

¹⁴⁵ Irina COIALNÎC, masterand, Academia de Administrare Publică, Republica Moldova, ira.coialnic@mail.ru

According to World Food Security and Nutrition Report, more than 820 million people are starving, which highlights the immense challenge of achieving the goal of Zero Hunger by 2030. Famine is on the rise in almost all sub-regions of Africa and, to a lesser extent, in Latin America and Western Asia. At the same time in 2019 for the first time was introduced another indicator of global progress for monitoring the SDGs – food insecurity. Analysis of documents describing indicators of food security, health and prosperity allows the author to justify conclusions and recommendations.

Key words: food security, food security policies, sustainable development, public health, public policies.

Securitatea alimentară, pornește de la recunoașterea faptului că este un sistem socio-economic uman, un subsistem al Ecosferei și se bazează pe resursele și procesele de autoreglare ale acesteia. Ecosistemele naturale, seminaturale și antropizate precum și sistemul socio-economic cuprind elemente care furnizează materie, energie și informație, care pot fi transformate prin procese fizice, biologice și sociale pentru a crea un flux al resurselor de la un mediu la altul. Abordarea ecologică la momentul actual, este direcționată pe diferitele legături pe multinivele, inclusiv legătura dintre oameni și mediul lor, și factorii numeroși care au impact asupra sănătății și nutriției.

Interacțiunea dintre diferitele medii este privită și ca o relație dintre micro-mediul (indivizi care posedă cunoștințe, capacități și atitudini, gospodării cu resurse) și macromediul (comunități, guverne, evenimente internaționale, industria alimentară, economia, politici, programe de asistență alimentară) [7].

Conceptul de securitate alimentară a fost introdus prima dată de către organizația FAO, în anul 1963 la lansarea manifestului „Proclamația dreptului fiecărui om de a mânca pentru a-și astâmpăra foamea”. Conform Declarației Mondiale asupra Nutriției – FAO/OMS 1992 și Declarației asupra Securității Alimentare Mondiale – FAO/OMS 1996, conceptul de securitate alimentară este definit ca ”accesul tuturor oamenilor, în orice moment, la alimentele sigure și nutritive de care are nevoie organismul uman, pentru a duce o viață sănătoasă și activă” (World Food Summit 1996), având la bază trei componente distincte, care trebuie satisfăcute simultan și într-un mod stabil în cursul timpului: disponibilitatea alimentelor la nivel național și regional; accesul fizic și economic la alimente la nivelul gospodăriilor și alimentația, adică utilizarea alimentelor la nivel individual. [7]

Securitatea alimentară este parte a securității fiecărui stat din lume și respectiv a securității globale. Asigurarea securității alimentare, adică asigurarea aprovizionării populației cu produse agroalimentare de bază și de calitate rezultate din gestionarea rațională a resurselor interne prin politici specifice, intră în obligațiile fiecărui stat. Acest fapt înseamnă să dispară atât foamea evidentă (subalimentație) cât și foamea ascunsă (malnutriție). [7]

Actualmente, securitatea alimentară este unul dintre pilonii conceptului de

securitate umană în sens extins, așa cum este acesta conectat cu un alt concept fundamental pentru lumea secolului XXI, și anume dezvoltarea durabilă.

Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă propune o viziune transformățională recunoscând faptul că lumea noastră se schimbă, aducând cu ea noi provocări care trebuie să fie depășite dacă vrem să trăim într-o lume fără foamete, insecuritate alimentară și malnutriție în oricare dintre formele sale.

Populația mondială a crescut în mod constant, majoritatea oamenilor trăiesc în prezent în mediul urban. Tehnologia a evoluat într-un ritm amețitor, în timp ce economia a devenit din ce în ce mai interconectată și globalizată. Cu toate acestea, multe țări nu au luat parte la această creștere a noii economii.

Economia mondială în ansamblu nu crește atât de mult pe cât se așteaptă, conflictele și instabilitatea au crescut și au devenit mai greu de rezolvat, stimulând o mai mare emigrare a populației, iar schimbările climatice și creșterea fenomenelor extreme afectează productivitatea agricolă, prin scăderea numărului de agricultori având un impact negativ asupra sistemelor alimentare. Toate acestea au condus la schimbări majore în modul în care alimentele sunt produse, distribuite și consumate la nivel mondial, evidențiind noi probleme în securitatea alimentară, nutriția și sănătatea oamenilor. [12]

Conform raportului Stării Securității Alimentației și a Nutriției în Lume, mai mult de 820 de milioane de persoane din lume pînă în prezent suferă de foamete, ceea ce subliniază imensa provocare de a atinge obiectivul Foamete zero până în 2030. Foametea este în creștere în aproape toate subregiunile din Africa și, într-o măsură mai mică, în America Latină și Asia de Vest. Totodată în anul 2019 pentru prima dată a fost introdus un alt indicator al progresului global de monitorizare a ODD – insecuritatea alimentară. [11]

Agenda 2030, prin includerea acestui indicator, recunoaște, că *insecuritatea alimentară* este mai mult decât foamea. Astfel acest fapt îngrijorător este, că aproximativ un miliard de oameni din toată lumea se confruntă cu o insecuritate alimentară moderată sau severă. Lipsa accesului regulat la hrană nutritivă și suficientă, expune aceste persoane la riscuri de malnutriție și de boli grave.

Securitatea alimentară implică aspecte, mult mai complexe cum ar fi: disponibilitatea unor alimente de calitate și nutritive, din surse locale, regionale și internaționale, stabilitatea furnizării de alimente; accesul și acceptabilitatea alimentelor, sustenabilitatea ecologică și siguranța alimentelor, accesul la informație privind calitatea și siguranța alimentelor, starea alimentelor consumate, siguranța și calitatea alimentelor, apă curată, sanitizarea.

Orice situație care întrerupe furnizarea și accesul la alimente sau care interferează cu utilizarea alimentelor, duce la insecuritatea alimentară, care rezultă din suprapunerea și interacțiunea a numeroși factori nefavorabili.

Rapoartele mondiale privind securitatea alimentară sugerează, că în afară de producția agricolă și fluctuațiile climatice, se înregistrează și prezența altor factori care pot contribui la insecuritate alimentară într-un mod foarte complex, cum ar fi tulburările economice și civile, conflictele, migrația forței de muncă și

infrastructura limitată, sărăcia, lipsa de educație, prețul hranei în creștere, lipsa locurilor de muncă, lipsa dreptului la proprietate, mediul înconjurător, accesul insuficient la comercializare.

Statul a dovedit de-a lungul istoriei că nu poate asigura cetățenilor o securitate deplină. Însă, securitatea personală cunoaște modificări în funcție de natura conflictului sau a amenințării resimțite la nivel de individ. O parte dintre amenințări urmărește un anumit tipar care poate fi prezis din punct de vedere al percepției populației asupra stării conflictuale, ce nu cunoaște manifestare la nivel de individ, ci doar atunci când este afectată majoritatea populației. Astfel, putem spune că în momentul în care interesele unor grupuri sunt afectate, starea de insecuritate poate da naștere unor probleme sociale. [6]

Sentimentul de insecuritate ia naștere ca urmare a simțirii unui pericol asupra integrității fizice a individului cum este conflictul militar sau tensiune puternică între state, sau pur și simplu asupra siguranței financiare. Astfel, o societate implicată într-un conflict militar, sau aflat în imediata apropiere a unor conflicte, își direcționează o parte dintre resurse spre rezolvarea acestor probleme, punându-și în dificultate cetățenii. Și atunci singurul aspect, care va conta la nivel individual, este acela de a supraviețui conflictului. În cazul în care o societatea se confruntă cu alte forme de insecuritate – economice, politice – autoritățile vor trebui să facă față protestelor populației manifestate prin greve, instabilității politice generată de schimbări de guverne etc. Instabilitatea socială sau cea politică deși sunt firești în astfel de perioade nu sprijină economia unei țări și nici coeziunea societății.

Astfel, într-un stat aflat în imediata apropiere a unei zone de conflict, sau într-o zonă de insecuritate regională, calitatea vieții va scădea în rândul populației, motivele fiind dintre cele mai diverse frica unui război sau pur și simplu asupra siguranței financiare. Toate acestea aduc la emigrarea masivă a populației. [6]

Războiul din Ucraina este o amenințare, care ar putea arunca până la 1,7 miliarde de oameni - peste o cincime din omenire - în sărăcie și foamete. Circa 30 % din grâul și orzul din lume, o cincime din porumb și peste jumătate din uleiul de floarea-soarelui provin din Ucraina și Federația Rusă. Cerealele acestor țări hrănesc cele mai sărace și mai vulnerabile populații, furnizând mai mult de o treime din grâul importat de 45 de țări africane și mai puțin dezvoltate.

În același timp, Rusia este primul exportator mondial de gaze naturale și al doilea mare exportator de petrol. Dar războiul îi împiedică pe fermieri să se ocupe de recoltele lor, în timp ce se închid porturile, se pune capăt exporturilor de cereale, perturbă lanțurile de aprovizionare și creșterea prețurilor, fapt ce aduce o presiune a bugetelor cetățenilor.

Analizând siguranța alimentară din Republica Moldova, care cuprinde dezvoltarea sectoarelor economico-sociale, responsabilitatea pentru disponibilitatea hranei îi revine, în principal, agriculturii, care trebuie să asigure o ofertă alimentară suficientă pentru satisfacerea nevoilor alimentare și nutriționale ale populației, iar accesul la hrană este o problemă care depinde de situația generală

a economiei care asigură, prin nivelul veniturilor populației, puterea de cumpărare a hranei pentru fiecare familie.

Ca obiectiv prioritar pentru orice strategie națională de securitate, ar fi bine să fie o legislație specială, însă la moment Republica Moldova nu dispune de o strategie aparte a securității alimentare. Din legislația analizată, putem totuși evidenția, câteva documente strategice, în care se menționează unele aspecte ce țin de securitatea alimentară.

Strategia Națională de Dezvoltare Agricolă și Rurală 2022–2027, prevede patru obiective generale:

1. Consolidarea potențialului sectorului agricol rezilient la schimbările climatice;
2. Promovarea practicilor agricole inteligente, eficiente și durabile;
3. Dezvoltarea pieței locale și sporirea potențialului de export;
4. Susținerea unei dezvoltări socio-economice rurale sustenabile.

Cel de-al doilea document este Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2030”, care, de asemenea, include patru piloni ai dezvoltării durabile:

1. Economia durabilă și incluzivă și are ca obiective creșterea accesului oamenilor la infrastructură, utilitățile publice și condiții de locuit, precum și creșterea veniturilor din surse durabile și atenuarea inegalităților economice;
2. Capital uman și social robust, acesta prevede garantarea educației de calitate pentru toți și promovarea oportunităților de învățare pentru tot parcursul vieții, asigurarea dreptului fundamental la cea mai bună sănătate fizică și mintală, asigurarea unui sistem de protecție social solid și incluziv, dar și asigurarea unui echilibru între muncă și familie;
3. Instituțiile oneste și eficiente – asigurarea unei guvernări eficiente și incluzive a supremației legii, precum și promovarea unei societăți pașnice, sigure și incluzive;
4. Asigurarea dreptului fundamental la un mediu sănătos și sigur pentru cetățeni.

Realizarea acestor obiective, prin aplicarea principiului ”nimeni să nu fie lăsat în urmă”, va orienta Republica Moldova spre o dezvoltare durabilă.

5. Strategia de Mediu 2014–2023, în cadrul căreia contribuirea creșterii calității factorilor de mediu și asigurarea populației cu dreptul la un mediu natural curat, sănătos și durabil.

Totodată o importanță majoră o are **Strategia securității naționale**, care are drept scop orientarea instituțiilor statului asupra modalității de realizare a funcțiilor lor potrivit Constituției Republicii Moldova. Strategia se focusează asupra fortificării securității naționale prin menținerea stabilității și continuității statului, asigurând justiția, progresul social și elementele esențiale ale siguranței și bunăstării cetățenilor.

Principalele organizații naționale implicate în asigurarea securității alimentare sunt: Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și al Mediului, având mi-

siunea de a elabora politici, reglementări, programe și alte acte normative ce țin de dezvoltarea durabilă a complexului agroalimentar; Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, care este responsabil de reglementarea în domeniul de alimentație rațională și educația sanitară a populației; Ministerul Mediului, care se ocupă în general de siguranța apei; Agenția Națională de Siguranță a Alimentelor (ANSA), una dintre responsabilități fiind implementarea politicii statului în domeniul de reglementare și control pentru siguranța alimentelor și în domeniul sanitar-veterinar, zootehnic, al protecției plantelor și carantinei fitosanitare, controlului semincer, calității produselor primare, produselor alimentare și a hranei pentru animale, Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor ANPC, acest sistem organizațional colaborează strâns pentru o cât mai mare siguranță și un risc cât mai redus asupra sănătății omului care rezultă din consumul alimentelor de pe piață.

La nivel internațional, în domeniul asigurării siguranței alimentelor acționează organizații precum: FAO (Food and Agriculture Organization), WHO (World Health Organization), EFSA (European Food Safety Authority); pentru garantarea unui nivel ridicat al siguranței alimentare a fost creată Autoritatea Europeană pentru Siguranța Alimentelor (European Food Safety Authority – EFSA), autoritate independentă cu rolul de a furniza Comisiei date despre existența sau posibilitatea apariției unor riscuri în domeniul siguranței alimentare. Printre atribuțiile acestei autorități sunt: consultanța științifică asupra tuturor aspectelor legate de siguranța alimentară, elaborarea sistemelor de alertă rapidă, comunicarea și dialogul cu consumatorii, colaborarea cu agențiile naționale, contribuind la asigurarea unui nivel înalt de protecție și încredere a consumatorilor.

Concluzii:

Analizând situația internațională și națională, putem deduce că securitatea alimentară prezintă un instrument valoros în toată lumea și depinde nu doar de nivelul de dezvoltare a sectorului agricol, dar și de nivelul de trai al populației și de securitatea acesteia.

Tendențele din ultimele decenii, precum și inegalitățile socio-economice și geografice persistente în ceea ce privește securitatea alimentară și malnutriția, evidențiază necesitatea de a aborda factorii care operează la nivel comunitar, național și internațional care contribuie la astfel de inegalități.

Starea și nivelul de sănătate al populației este direct influențată de securitatea alimentară, aceasta provocând foame, obezitate, riscuri de malnutriție și boli grave.

Calitatea vieții într-un stat aflat în imediata apropiere a unei zone de conflict, sau într-o zonă de insecuritate regională scade în rândul populației, și pentru a îmbunătăți mecanismele de urgență și capacitatea financiară la care factorii de decizie trebuie să răspundă, este esențial să se elaboreze și să se echilibreze un set de politici publice din domeniul securității naționale și investiții pentru

realizarea transformării structurale incluzive. Integrarea preocupărilor legate de securitatea alimentară și de nutriție în eforturile de reducere a sărăciei, sporind în același timp și eradicarea foamei, trebuie, de asemenea, să facă parte din transformare.

Frică individuală de un război este întreținută în ultima perioadă de mass-media. Informațiile ce pot fi accesat ușor și care vizează acțiunile statelor implicate în conflict sau într-o criză sunt extrase din ceea ce prezintă presa scrisă, radio-ul sau posturile TV. Cu toate acestea, în structurarea informației transmise către populației, de cele mai multe ori, se poate regăsi o ușoară subiectivitate.

Referințe bibliografice:

1. Alexandra Sarcinschi, Elemente noi în studiul securității naționale și internaționale, ed. Universității Naționale de Apărare, București, 2005
2. Alexandra Sarcinschi Globalizarea insecurității: factori și modalități de contracarare/Alexandra Sarcinschi. – București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2006
3. Barry Buzan, Ole Waever, Jaap de Wilde, Securitatea, CA Publishing, Cluj-Napoca, 2011;
4. Barry Buzan, People, State and Fear, Harvester Wheat Sheaf, Londra, 1991
5. ION, RALUCA ANDREEA Securitate și siguranță alimentară/Raluca Andreea Ion. - București:Editura ASE, 2017
6. Flavius Cristian Mărcău, Mihaela Andreea Ciorei, „Analiza asupra conceptului de securitate în contextul relațiilor internaționale”, în Analele Universitatii “Constantin Brancusi” din Târgu-Jiu – Seria Litere și științe Sociale
7. Alexandru T. Bogdan, Constantin Oprean, Letiția Oprean, Managementul integrat și strategic al combaterii inteligente a crizei alimentare globale, bazat pe bio-economie și eco-economie (pp.72-140), 2012
8. Nicușor Moldovan, „Considerații privind influența crizei financiare asupra dezvoltării economice și securității mondiale”, în Stabilitate și Securitate Regională, Ed. Universității Naționale de Apărare “Carol I”, București, 2009
9. <http://www.utgjiu.ro/revista/lit/pdf/2013>
10. <https://www.wfp.org/publications/2020-global-report-food-crises>
11. <https://www.wfp.org/publications/global-report-food-crises-2021>
12. Autonomia strategică, securitatea alimentară și sustenabilitatea (aviz din proprie inițiativă)
13. Strategia de Mediu 2014–2023 [file:///C:/Users/User/Downloads/StrategiademediuGOV29031479594%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/StrategiademediuGOV29031479594%20(1).pdf)
14. Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2030” https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/strategia_nationale_de_dezvoltare_moldova_2030-t.pdf

CZU 343.848(478)

POSSIBILITIES OF RESOCIALIZATION IN CRISIS CONDITIONS OF PERSONS DETAINED IN PENITENTIARIES IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA¹⁴⁶

Tatiana MĂRGĂRINT¹⁴⁷

Rezumat: Resocializarea deținuților este un segment al executării pedepselor, care, în viziunea noastră, necesită o atenție sporită. Efortul comun al deținuților, angajaților din penitenciare, societății etc., poate oferi, la finalul detenției, persoane resocializate care se vor reintegra cu ușurință în societate. Angajații trebuie să facă tot posibilul pentru resocializarea celor care sunt în custodia statului, iar pentru aceasta este nevoie de calificare și dezvoltare de competențe. Profesionalismul angajaților îl înțelegem ca obligație de a îndeplini sarcinile de serviciu cu responsabilitate, corectitudine, pricepere, eficiență etc. Șansele de resocializare a deținutului vor fi evidente prin menținerea legăturilor cu lumea de dincolo de zidurile penitenciarului: familia, prietenii, ONG-urile etc.

Strategiile de resocializare includ activitățile pe termen scurt și pe termen lung ce își propun reintegrarea ulterioară a deținuților. Se va începe cu analiza situației inițiale a deținutului sau a grupului de deținuți în funcție de anumite criterii: stare a sănătății fizice și psihice; consum de substanțe narcotice; atitudinea față de sine, față de ceilalți etc. Apoi se va continua cu o serie de activități, programe, servicii orientate către resocializare, reintegrare a condamnaților. Subcultura existentă în penitenciar, condițiile de criză precum pandemia fac dificilă resocializarea.

Cuvinte cheie: resocializare, reintegrare, persoane deținute, condiții de criză, educație.

POSSIBILITIES OF RESOCIALIZATION IN CRISIS CONDITIONS OF PERSONS DETAINED IN PENITENTIARIES IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Abstract: The resocialization of detainees is a segment of the execution of sentences, which, in our view, requires increased attention. The joint effort of detainees, prison staff, society, etc., can provide, at the end of detention, resocialized people who will easily reintegrate into society. Employees must do everything

¹⁴⁶ Acest studiu a fost elaborat în cadrul proiectului „Abordarea epistemologică a dezvoltării personale și a educației pentru societate: de la strategiile transdisciplinare la finalitățile pragmatice ale societății actuale din Republica Moldova”, cifrul 20.80009.1606.08 / „Program de Stat” (2020-2023).

¹⁴⁷ Mărgărint Tatiana, doctorand, USM, Republica Moldova, margarinttatiana@yahoo.com

possible to resocialize those in state custody, and this requires qualification and skills development. We understand the professionalism of the employees as an obligation to fulfill the service tasks with responsibility, correctness, skill, efficiency, etc. The chances of the detainee's socialization will be obvious by maintaining connections with the world beyond the walls of the penitentiary: family, friends, NGOs, etc.

Resocialization strategies include short-term and long-term activities aimed at the subsequent reintegration of detainees. It will start with the analysis of the initial situation of the detainee or of the group of detainees according to certain criteria: state of physical and mental health; drug use; attitude towards oneself, towards others, etc. Then we will continue with a series of activities, programs, services aimed at resocialization, reintegration of convicts. The existing subculture in the penitentiary, crisis conditions such as the pandemic make difficult to resocialize.

Key words: resocialization, reintegration, detainees, crisis conditions, education.

Introducere:

Experții Comitetului ONU împotriva torturii afirmă că noul *Cod de executare* și actele privind *Statutul executării pedepsei de către condamnați* indică necesitatea schimbării metodelor de lucru ale serviciilor educative din penitenciare; semnalează faptul că la baza executării pedepsei trebuie să stea reabilitarea celor care vin în penitenciare. Finalitățile procesului de planificare a executării pedepsei trebuie să fie: dezvoltarea sentimentului de responsabilitate la deținuți; promovarea respectării normelor sociale pentru a deveni cetățeni decenti; adoptarea unui comportament prosocial [5, p.24]. Însă, persoanele, care și-au ispășit pedeapsa în diverse penitenciare, afirmă în interviurile realizate de către noi, că nu s-a lucrat cu ei în vederea resocializării sau s-a lucrat puțin. Deținuții de la Rusca, de exemplu, relatează despre diferite activități organizate în penitenciar, însă nu cunosc că acestea sunt parte a programului de resocializare.

Metodologia aplicată:

În cadrul cercetării de teren am aplicat metoda interviului aprofundat, complementată de metoda observației directe în penitenciarele și izolatoarele de urmărire penală. Interviurile au fost realizate cu deținuți în penitenciare cât și persoane eliberate din penitenciarele din Republica Moldova: femei și bărbați, adulți și minori (vezi *Tabelul 1*).

Tabelul 1. Categoriile de intervievați

Nr.	Categoria de intervievați	Genul interviuatului	Numărul interviurilor
	Persoane eliberate din penitenciarele din Republica Moldova	Bărbați	6
		Femei	5
	Deținuți minori	Bărbați	18
	Tineri eliberați din penitenciarul pentru minori	Bărbați	2
	Deținute penitenciarul nr. 7 Rusca	Femei	20

Respondenții au fost selectați aplicând metoda „bulgărelui de zăpadă”. În cadrul studiului au fost respectate principiul: confidențialității, protejării bunăstării emoționale, acordului informat, adaptării instrumentelor utilizate la persoană etc. Perioada realizării cercetării de teren 2014-2018. Articolul dat a fost elaborat în baza cercetărilor din cadrul tezei de doctor.

Rezultatele investigației:

În interviurile realizate, mai mulți deținuți, atât femei cât și bărbați vorbesc despre neliniștea pe care o resimt în legătură cu faptul că societatea nu-i va accepta și că ei nu se vor putea reintegra în societate. Aceasta neîncredere apare și la persoanele care în timpul detenției participă la diverse activități organizate în penitenciar, au un loc de muncă și au comportament pozitiv în comparație cu alți condamnați. Din relatările deținuților, prezentăm câteva îngrijorări pe care le au deținuții cu privire la reintegrarea în comunitate:

„Atâția ani șezuți aici, nu știu dacă mă voi putea descurca”. Deținut penitenciarul Brănești

„La muncă după penitenciar nu o să mă angajeze nimeni. Dar am să merg la Agenția Ocupării Forței de Muncă și pe parcurs o să vedem”. Deținută penitenciarul Rusca

„Neliniște. Cum o să mă primească societatea? Cum o să mă arate cu degetul”? Deținută penitenciarul Rusca

Această frică a deținuților este una reală, ei se vor reîntoarce în familie, în comunitatea în care au avut loc multe schimbări. Relația cu membrii familiei poate fi una dificilă, este posibil ca membrii comunității să se comporte discriminator, să nu fie servicii dezvoltate în comunitate pentru persoane aflate în dificultate, la care se adaogă și atitudinea discriminatorie față de foștii deținuți la angajare. Cu rectitudine, locul de muncă este cel care îi poate oferi persoanei un venit asigurat. În cazul persoanelor eliberate, locurile de muncă accesibile sunt cele de muncitori necalificați, munci slab remunerate. Relatările, privind experiența

negativă a persoanelor care se află la libertate, confirmă temerile enunțate mai sus. Din interviurile realizate cu foști deținuți, desprindem modalitățile în care sunt discriminați, printre care: sunt acuzați, bănuți pe nedrept de comiterea a ceva ilegal, ce nu au săvârșit; sunt respinși, evitați de familie, prieteni, angajatori, vecini; vecinătatea resimte frica față de foști deținuți, care se fundamentează pe diverse istorii auzite despre această categorie de persoane; sunt refuzați sau tratați incorect de către vecini, angajatori sau angajați în diferite servicii, cum ar fi: sănătate, asistență socială; sunt excluși din diverse activități sociale la locul de trai.

Atitudinea discriminatorie față de persoanele eliberate poate fi diminuată, dacă procesul de resocializare va fi realizat în penitenciar cu succes, începând cu *prima zi* a deținutului în penitenciar și va continua *după* eliberarea din penitenciar, returnând societății persoane care acționează în acord cu normele general-acceptate.

În *Legea Nr.8 din 14.02.2008 cu privire la probațiune*, Articolul 2², se stipulează că „resocializarea presupune un proces de influență asupra subiectului probațiunii (organizatoric, psihosocial, pedagogic, educativ etc.) în scop de schimbare a unor orientări negative, a comportamentului antisocial și de întărire a rezultatelor corectării. Elementele de resocializare includ: a) evaluarea personalității și a necesităților; b) evaluarea motivației pentru schimbare; c) evaluarea riscului de recidivă; d) supravegherea; e) asistența și consilierea” [2].

Realizarea activităților eficiente de resocializare este condiționată de personalul implicat în acest proces; de cunoașterea personalității, psihologiei infractorului; de utilizarea celor mai potrivite programe și metode de tratament, cum ar fi: metodele psiho-pedagogice, psihanalitice, terapeutice etc. Considerăm că un moment fundamental constituie implicarea persoanei în diverse activități pentru a-l face mai responsabil de sine și ceilalți, mai respectuos față de oameni, mai respectuos față de lege. Totul trebuie să fie înfăptuit prin evitarea etichetării și stigmatizării deținutului. Din interviurile realizate înțelegem că activitățile de bază ale strategiei de resocializare nu sunt cunoscute de către deținuți și persoane eliberate și/sau nu sunt realizate așa cum este prevăzut în actele oficiale:

„Se lucrează cu noi înainte de eliberare cu jumătate de an, dar eu cum am 4 ani până la eliberare, încă nu”. Deținut penitenciar Brănești

„Eu mai am mulți ani de stat în penitenciar până merg la resocializare”. Deținută penitenciar Rusca

Explicația situației descrise mai sus am găsit-o într-un raport în care experta în drepturile omului Ana Racu afirmă că personalul responsabil de elaborarea *Programelor individuale de executare a condamnăților* indică doar aspecte privind implicarea deținutului în câmpul muncii sau implicarea în programe educaționale. În acest *Program anual* evaluarea psihologului nu este luată în calcul și, în cazuri rare, sunt indicate activități desfășurate de către psiholog. Aceasta semnalează „o lipsă de colaborare între specialiști, dar, cel mai grav, odată ce condamnatul face cunoștință cu activitățile programului și printre ele

nu sunt programele psihosociale, atunci el nu cunoaște faptul că este necesar să participe la acestea” 5, p.33]. A.Racu confirmă presupunerile noastre că: „la evaluarea inițială a condamnatului în *Programul individual* nu sunt descrise acțiuni de pregătire pentru eliberare, acestea apar abia la finalul executării pedepsei, cu șase luni până la eliberarea din detenție” [5, p.34]. Considerăm că obiectivele și termenii, stabilite de către angajații privind resocializarea, trebuie să fie revăzute pentru a cuprinde toate aspectele necesare și utile reintegrării deținuților în societate. Realizarea activităților de ocupare a timpului liber, printre care câteva educaționale și de creație, nu sunt suficiente.

A.Racu a atestat elaborarea formală a programelor individuale. Printre activitățile planificate cel mai frecvent sunt programele de educație fizică și sport sau frecventarea bibliotecii, însă aproape niciodată nu sunt indicate programe psiho-sociale sau, de exemplu, programe de tratament pentru consumatorii de droguri. Nu sunt planificate activități de pregătire pentru eliberare pentru deținuții care urmează să iasă la libertate [5, p.36].

Conform noilor principii, elaborate de instituțiile penitenciare din diferite țări, la care a aderat Administrația Națională a Penitenciarelor, resocializarea trebuie inițiată din prima zi a detenției prin implicarea în diverse activități a persoanei. Procesul dat, desigur, trebuie să ia în calcul nevoile deținutului de educație, instruire, consiliere psihologică, activități de muncă etc., orientate spre reintegrarea cu succes în comunitate. Programul de resocializare trebuie să fie elaborat pentru întreaga durată a detenției, totodată să fie flexibil pentru a fi adaptat altor necesități care pot apărea la deținut.

Persoanele eliberate la ieșirea din penitenciar sunt vulnerabile din cauza problemelor ce vizează: dificultatea de adaptare la viața de familie; stigmatizarea; absența unui loc de muncă; absența locului de trai la unii etc. Menținerea relațiilor cu familia și îmbunătățirea relațiilor cu familia, acolo unde este cazul, trebuie să fie un obiectiv prioritar pentru reinserția socială a persoanei private de libertate. Familia este cea care poate oferi suportul necesar deținutului/persoanei eliberate. Reintegrarea socială începe cu acceptarea de către familie, disponibilitatea familiei de a susține material și moral persoana condamnată/eliberată.

Concluzii:

Resocializarea deținuților este realizată cu dificultate din cauza dominării în instituțiile penitenciare a subculturii specifice acestui spațiu. Diminuarea influenței subculturii va oferi posibilitatea de a resocializa deținuții care nu își doresc nici o legătură cu cei care sunt parte a lumii criminale, ce impun acest stil de viață, acest set de valori, acest fel de a vedea lumea.

Un aspect foarte necesar constă în faptul că activitatea serviciului de probațiune să fie orientată spre lucrul cu condamnații începând cu primele zile de sosire a lor în penitenciar. Activitățile de probațiune să fie selectate în

funcție de gradul de risc constatat, necesitățile sau problemele identificate ale condamnaților. Consilierii de probațiune pot conlucra cu organizații neguvernamentale în vederea inițierii și derulării unor programe de resocializare pentru persoana aflată în detenție, iar apoi la libertate.

ONG-le, la rândul lor, pot avea un rol important în resocializare, ce include oferirea: asistenței psihologilor, asistenților sociali, juriștilor etc. În penitenciare există acești specialiști, însă ei nu reușesc să ofere toată gama de servicii din cauza numărului mare de deținuți, iar uneori din lipsa de încredere față de specialiștii din penitenciar.

Eficiența programelor de resocializare din penitenciare este redusă dacă nu au o continuare prin programele de asistență în comunitate, dacă persoanele care se eliberează nu sunt monitorizate și sprijinite la locul de trai. Astfel de servicii și resurse diferă de la o comunitate la alta și, adesea, nu sunt în funcție de nevoile sociale existente, ci în funcție de resursele materiale de care dispune localitatea respectivă.

Referințe bibliografice:

1. Legea cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție. Nr.297 din 24.02.1999. Publicat: 22.04.1999 în Monitorul oficial al Republicii Moldova nr.39-41 <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311649> (vizitat 09.03.2022)
2. Legea cu privire la probațiune. Nr.8 din 14.02.2008. Publicat: 13.06.2008 în Monitorul oficial al Republicii Moldova nr.103-105 <http://lex.justice.md/md/328128/> (vizitat 07.04.2022)
3. Mărgărint T. Resocializarea persoanelor deținute în penitenciarele din Republica Moldova. Abordare antropologico-filosofică. În: Revista Studia Universitatis Moldaviae - Științe Umanistice, 4 (134). Chișinău: USM. 2020. 228-235 p.
4. Pálvölgyi A. Necesitatea participării societății la executarea pedepselor (resocializare, reintegrare). În: Analele Universității de Vest din Timișoara. Seria Drept. 68-76 p. <https://drept.uvt.ro/administrare/files/1481045738-pa--lvo--lgyi-a--kos.pdf> (vizitat 02.03.2022)
5. Racu A. Individualizarea executării pedepsei penale privative de libertate: realități și perspective, Chișinău, 2015. 72 p. http://justice.gov.md/public/files/file/reforma_sectorul_justitiei/pilonstudiu1/STUDIU_final_22.04.2015_-_act_6.5.8.p.1_DIP.pdf (vizitat 25.03.2022)
6. Saharneau E., Mărgărint T. Violența în familie și femeile în penitenciarul de la Rusca: trecut, prezent, viitor. Studiu antropologic 2016. Chișinău: Bons Offices, 2017. 58 p.

